

גליון מיוחד!
לרגל המצב בארצנו הקדושה:
עם השם חזקו ונתחזקה
דברי חיזוק מגדולי ישראל בעניני השעה

אסיפת גליזנות

פרשת בראשית

נא לא להוציא מבית הכנסת
עד מוצאי שבת

תוכן הענינים

עם השם חזקו ונתחזקו	דברי חיזוק מגדולי ישראל בעניני השעה
אבני אפר	מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
מאורי הגולה	מרנן האדמו"רים מאורי גולת ארדה"ב זי"ע
מחשבת חיים	מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שמרלד זצ"ל אב"ד ציריך
ויטע אש"ל	הגאון הצדיק רבי שמואל אהרן לידר זי"ע
זכר צדיק לברכה	מרן הגה"ק רבי יהודה הורביץ מדז'יקוב זי"ע
נטיעה של שמחה	הגאון הצדיק רבי נטע ציינווירט זצ"ל
ממעין השילוח	במשנת רבוה"ק מאיז'בצא זי"ע
דברי תורה וחסידות	הגאון הצדיק המקובל רבי אהרן מרדכי רוטנער זצ"ל
שלהבת מנחם	הגאון הצדיק ר' מנחם מונדר זצ"ל מקאסוב
בית ארזים	חכמי רומניא וגאוניה
מעיינות החיים	כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א
אוצר פלאות התורה	הרב רבי זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א
היכל הוראה	הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א
אומר מן החדש	הגאון המופלא רבי אברהם משה באקאן שליט"א
אוצר ידיעות התורה	מגיד מישדים הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א
הוי זהיר במלאכתך	הגאון רבי משה אורי בלוי שליט"א
זיו הפרשה	הגה"צ רבי יונה זאב וינבערג שליט"א
חמידא דאורייתא	הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א
מרקחת חיים	הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א גאב"ד ביתר
עמק הפרשה	הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א
פניני הלכה ומנהג	הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
פניני הכהן	המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מגדלסון שליט"א

הרוצה להפיץ ב-6 בתי כנסיות באזור מגוריו
יפנה למספר:

050-4186860

בין השעות 7:30 ל-8:30 בערב

וגא לעדכן במספר 052-7632-480 ביום ראשון

בין השעות 7:30 ל-8:30 בערב

שהפיצו זבל"ג יכנסו להגדרה

למנוים

054-8536-324

לכל עניני החוברת

050-4186-860

הדפסה:

P קונטרול

02-9971070

חידם 6, ירושלים

עם השם הזקו ונתחזקה

שיחות חיזוק והתעוררות מאת צדיקי דורינו בעניני השעה
במצב עם ישראל בארצינו הקדושה - ערש"ק פרשת בראשית

הברות קודש וצו השעה - מפ"ק של מרן הגה"צ רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א

להתחזק באמירת תהלים ופסוקי בטחון

עלינו לקחת את עצמינו ולהתחזק באמירת תהלים שקיבלנו מדוד המלך ע"ה שאמר ברוח הקודש גבוה מאוד, ואנשי כנסת הגדולה שהיה מקובל בידם מסיני שיהיו כ"ד ספרי קודש שבינו שספר תהלים ג"כ נכנס בכ"ד ספרי הקודש, ובכך רבותי אל יפסוק פיכם מלומר פסוקי תהלים, עוד מזמור ועוד מזמור, וכשתיימו כל ספר התהלים תתחילו שוב לאמר, הרי זכינו ויש לנו שפה קדושה לדבר ולשיח את ליבנו עמו. כמו כן במצב של מלחמה או בדרך כלל היצה"ר מנסה למשוך את האדם שיבלה את הזמן בכל מיני דברים בטלים ושמיעת מצב העניינים יותר מידי, על כן צריך כ"א לעמוד על המשמר, ואף כשמתעניין קצת על המצב ישכיל על נכון לומר הרבה תהלים בכוונה כל יום, וכבר אמר רביה"ק ז"ע שבתהלים הכנים דוד המלך ע"ה כל כוונה וכל דבר הנצרך לכל נשמות ישראל וכל מה שעובר עליהם, הכל כאשר לכל כתוב בתהלים, וכ"ש המצבים הנוגעים לכל כלל ישראל בוודאי שכתוב שנלל בספר התהלים.

על כן כאמור צריך להרבות באמירת תהלים מילה במילה בכוונה, לכוון כל מה שיכולים, הרי סודות התורה ועמקות ספר התהלים הוא בלי גבול, לכוון פשוט פירוש המילות, ואף כשלא יודעים פירוש המילות, לכוון לומר התיבות כסדרן, כי הם התיבות קדושות, עוד תהלים ועוד תהלים, כי זהו המגן והשמירה המעולה ביותר מכל הצרות ברו"ג. גם יש ענין גדול לומר בכל יום "פסוקי בטחון" דף או כמה דפים, לחזק את עצמינו בבטחון אמין וחזק בבורא כל עולמים ב"ה, פסוקי בטחון הנלקטים מספר תהלים ומכל הכ"ד ספרי קודש, עוד פסוק של בטחון ועוד פסוק של בטחון, זה מביא את האדן שישים בטחונו בהש"ת לבד, וזה מביא כל הברכות וכל הישועות.

להתחזק בצניעות ובענייני קדושה

וכמו שבהמצב הנורא הזה דורשים מן השמים לשפר את דרכינו ומעשינו, בראש וראשונה במעלת החשיבות יש לעורר להתנהג בקדושה, להיות לבוש בבגדי צניעות, בפרט הנשים שיהיו לבושות בצניעות כראוי לבת מלך, כי ידוע שאלקינו שונא זימה, השי"ת שונא פרוצות בענייני קדושה, ולא מצינו על שום עבירה לשון חריף זה שהקב"ה "שונא".

התורה הקדושה אומרת "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריו" שאם יש ערות ופגה"ב חלילה כתוב 'ושב מאחריו', שהיה חלילה הסתר פנים ממנו ית' אל כלל ישראל, מי יודע כמה צרות נגרמים כאשר השי"ת מסתיר פנים מאתנו, והרי אנו צריכים לחיות בהשגחה מהשי"ת בכל עת ורגע.

ובכן זה ברור שמוטל על נשים צדקניות להתחזק לשפר את לבושיהם, ללכת יותר בעדינות ויותר בצניעות, לא ללכת עם בגדים קצרים וכיו"ב, כי השי"ת שונא פריצות וניאוף, וזכות הצניעות תגן עליהם להתברך בכל הברכות, נחת מצאצאיהם ובשמחת חיים.

ועל האנשים מוטל להתחזק בשמירת עניינים בכל תוקף, הרי הסטרא אחרת מתגברת והטומאה מלאה הארץ, וכשמתכלים היכן שלא צריכים הרי הטומאה נכנסת באדם מכף רגל ועד ראש, וכל האיברים מיטמאים חלילה, והרי אנו יהודים בניו של מקום, על כן צריך כל אחד לשמור את עצמו מאוד שלא יטמא את עצמו חלילה וחס.

השי"ת חפץ שנצעק ונפנה אליו

עצרה היא ליעקב וממנה יוושע, מצב נורא וקשה שורר בארצנו הקדושה, וכשבא שונא להילחם נגד ישראל יש אנשים תועים החושבים ומטכסים עצות ותחבולות איך להילחם עמו, אך אנו יודעים את האמת שלא לזה מתכוון השי"ת, הלא הכל ממנו ית' וכוונתו אחת היא, שכל אחד יצעק מעמקי לבבו ויפנה אליו ית' לאמר "רבונו של עולם, דו ביסט מיין גאט, נאר דו קענסט מיר העלפן, העלפ מיר", זה מה שרוצה השי"ת מאתנו בעת צרה, ואז אכן זוכים להיושע.

כל אחד מוצא את עצמו בספר תהלים

ב"ה שזכינו שיש לנו ספר תהלים קדוש שדוד המלך ע"ה סידרו ברוח הקודש לכל יהודי בכל דור ודור, וכל יהודי יכול למצוא את עצמו בתהלים, כל אחד יכול למצוא את אנותו ועמקי לבבו בפסוקי התהלים, וכשמוצא את עצמו בפסוקי נעים זמירות ישראל ידע נאמנה שאנחתו ואנקתו שלו - כיוון דוד המלך ע"ה ברוח הקודש.

התפילות שפעלו בימי המלחמה

זכורני כשהחיילים של היטלר ימ"ש עמדו כבר סמוך ונראה לארץ ישראל אחר שכבר הרגו והעלו על מזבח קידוש ה' מליוני מבני עמנו הי"ד בארצות הגולה, היה זה כחמשה שבועות לפני תשעה באב, הצורך ימ"ש איים בקולו ואמר שביום תשעה באב כבר ידרכו רגלם בכנות המערבי, וצריך להבין, שבשעתו כל מה שאיים והתריע התאמת על דיוקם לא עלינו, כשאמר שיהיה תוך זמן זה במדינה פלוגית הוא קיים את דברו.

אז כבר הגיעו השמועות הנוראות מה שחולל הצורך ימ"ש עם יהודי הגולה, הפחד היה נורא ואיום שאי אפשר לתאר כלל, מאות אנשים והכנסו לתפילות רבים בבית הכנסת "ישועות יעקב" במאה שערים ובשטיבלאך, היכל ביהמ"ד היה מלא עד אפס מקום, כולם כאחד התפללו וצעקו בקולות מנהמת הלב, גם בערות נשים התכנסו נשות ירושלים להתחנן על נפשם ועל נפש עולליהם, התפילות יצאו מעמקי הלב ודמעות נשפכו כמים לנוכח המצב הנורא שהיה, הפחד היה נורא ואיום.

ואכן תפילות ישראל עשו רושם, התפילות עלו למעלה והשי"ת קיבלם, הצוררים ימ"ש תפסו פתאום פחד נורא ונסו על נפשם מנוסת אימה מארץ ישראל עד חרמה, עד שנכחדו לגמרי מן העולם, באופן שתחילת נפילתם היה בזכות תפילות ישראל בארץ הקודש.

אז ראו עין בעין שיהודי ארץ הקודש שניצלו בזכות התפילות שהתפללו מעומק הלב.

כאשר נתברר גודל החורבן של יהדות הגולה, אמרו אז שבח"ל לא התפללו על כך, ובאר"י כן התפללו ולכן ניצלנו, ולמה לא התפללו, כי לפעמים כשנמצאים במצב של תוהו ובוהו ועת מלחמה ושבר שוכחים מה שמוטל על יהודי לעשות בעת כזאת, והשי"ת היה בעזרנו שכאן בארץ ישראל נתעוררו עם לב חזק להתפלל להשי"ת ואכן ניצלנו משיני הרשעים ימ"ש.

עכ"פ ב"ה שאנו יודעים ומבינים מה שהשי"ת רוצה מאתנו, ער וויל א ריכטיכגע קרעכץ, "רבוש"ע דו ביסט מיין גאט, דו קענסט מיר העלפן", ואז כשמבינים ומפגימים זאת בעומק הלב מצמיח לנו השי"ת את הישועה.

ומידה טובה מרובה, השי"ת אוהב צניעות, וככל שיהודי מתנהג יותר בצניעות כך הוא אוהב יותר אצלו ית', וככל שהאשה הולכת יותר בצניעות היא אוהבה אליו ית' יותר ויותר.

עד הנה עזרונו רחמיו ולא יעזבנו לנצח

ומוטל עלינו לדעת לא להתפחד מהמצב חלילה, אלא להפנים היטב שיש לנו רבוש"ע ואנו סמוכים ובטוחים עליו, הוא עזר לנו עד היום והוא יעזור לנו הלאה, אלא נתחזק יחד באמונה ובאמירת תהלים ובדבירים של ישועות ה'.

וכל אחד יתבונן בעצמו, הרי השי"ת עזרו עד עכשיו בכ"כ הרבה דברים ועניינים, ובוודאי שלא יעזוב חסדו ואמתו ממנו, וא"כ מה מקום לפחד כלל, הרי בעינינו ראינו ישועות ה' פעמים אין מספר.

ממילא יש לנו להתחזק באמונה ובטחון, "אין עוד מלבדו", השי"ת שומר ומגן עלינו, ושום דבר ושום נברא לא יכול להזיקנו בלתי השי"ת. והשי"ת יעזור שכלל ישראל יהיו מוגנים על ידו יתברך בכללות ובפרטות מכל הצרות ומכל עגמת נפש, ונזכה להיושע בכל הברכות והישועות בב"א.

דברי היוזק - מכ"ק מרן אדמו"ר מראהמאסטריזוקא שליט"א בעצרת השבוע

וכל הפחדים שבאים לאדם הוא השם ברחמיו המפחדו כי עיקר היראה הוא יראת הרוממות בגין דהוא רב ושלטי עיקרא ושרשא דכל עלמין רק לאו כל מוחא סביל דא כי הן יראת ה' היא חכמה (איוב כה, כה) ומי שאין בו זאת החכמה להביאו ליראה הרוממות מפחדו השם בפחדים שהוא מתפחד על ידי שכלו הקלוהת בכדי שע"י יראה הקטנה הזו יבוא לירא את השם יראת הרוממות.

וזהו והאלקים עשה שיראו מלפניו ואמחו"ל (ברכות נט א) לא נבראו רעמים אלא כדי לפשט עקמימות שבלב כי רעם גבורותיו מי יתבונן וזה א' מגבורותיו שעל ידי זה יראת הרעמים יבוא לירא את השם כי הרעמים שלוחותיהו דרחמנא עבדין כי כמה פעמים לרוב אין מגיע היוזק לאדם כ"א שיתפחד על ידי רעמים

וכן אמר הבעל שם טוב ז"ל שכל הפחדים אפילו בבעלי חיים המגיע לאדם הוא כוונת השם ב"ה להפחידו כדי שיזכור לירא את השם ואם האדם חכם ומתבונן את זה אז אין שום דבר המפחדו להרע לו מחמת שבתחלה היתה כוונת השם ב"ה להפחידו לא משום שיענשו על ידי הפחד כ"א שמפחד זה יבוא לירא ולפחד מהשם וכן עשה האדם אבל אם האדם לא יתבונן את זה ולא יפחד וירא מהשם אז בא עליו הרעה שהיה מפחד ממנו וזהו אשרי אדם מפחד תמיד (משלי כה, יד) היינו שמכל הפחדים המגיעים עליו על ידי זה הוא ירא מהשם ומתפחד ממנו תמיד ואז אשרי לאדם זה ומקשה לבו יפול ברעה היינו שאינו מתבונן לירא וליפחד מהשם על ידי הפחדים המגיעים אליו יפול ברעה שהוא מפחד ממנו על שלא התבונן לירא מהשם כי אחרי שהגיע אליו הפחד מלמעלה למטה אז בקל הוא יוכל לבוא ליראת השם.

השי"ת יעזור שנוכל להתחזק השי"ת יעזור שכל כלל ישראל ינצלו מכל המיזרים מכל הרע ושכולם יהיו בריאים ושלמים שאף יהודי לא יפגע ח"ו ושכל היישובים יצאו מהשבי השי"ת יעזור של הפצועים וכל החולים יהי להם רפואה שלימה.

יש לראות בפרט בימים אלו שעת צרה היא ליעקב להתחזק בעבודת השם להתחזק בתפילה להתחזק בתורה. צריכים לראות שהראש לא יהיה מונח בנייעס בכל צורה שהוא אף שמרגישים כאב מהמצב ורוצים לדעת אפשר לדעת מעט אבל ח"ו שהראש לא יהיה מונח בנייעס כל היום, הראש צריך להיות מונח בתורה הקדושה, הראש צריך להיות מונח בתפילה, לעורר רחמים אצל הרבש"ע שהרבש"ע יציל את כלל ישראל, והשי"ת יעזור שנוכל להתחזק בתורה הקדושה ובתפילה ושהרבש"ע יקבל את כל התפילות של כלל ישראל שיהיה כבר ישועה גדולה לכלל ישראל בכלל ובפרט ושנוכה לישועתן של ישראל

לאחר העצרת נשאל כ"ק אדמו"ר שליט"א שיש הרבה מהציבור שמפחדים

אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שאין דבר כזה פחד בכלל כל הענין שמרגישים פחד הוא רק שהרבש"ע רוצה לעורר את הנקודה של יראת שמים כמו שכתב המאור עיניים שהרבש"ע שולח פחד לאדם הוא משום לעוררו להתחזק ביראת השם ומביא את דברי הגמרא לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב דהיינו שכל ההפחד ששולחים משמים לאדם הכל הוא רק כדי לעוררו ליראת שמים אך באמת אין שום מקום לפחד

וח"ל מאור עיניים בפרשת שמני ד"ה ויהי ביום השמיני (בתוך דבריו)

דברי היוזק מואת הגאון הגדול רבי אשר אריאלי שליט"א - מראשי ישיבת מוד

לכל הוא בהשגחה פרטית ממנו ית"ש, וכמסופר על הגאון רבי אלחנן [וואסערמאן] שחזר לבראנאוויטש סמוך לתחילת המלחמה, וכאשר נשאל על המלחמה אשר בפתח אמר "לכל כדור יש כתובת", כמוכן שיש את חובת ההשתדלות שצריך כל אחד לעשות מסיבות שאין כאן המקום להאריך, אך עלינו להפנים היטב שלכל כדור יש כתובת ולכל צער יש השגחה.

גם בעת הזאת נראה עין בעין ההשגחה העליונה על כל פרט, באחד היישובים היו ב' נתיים סמוכים זה לזה, לבית אחד נכנסו הרוצחים ולבית הסמוך לא נכנסו, כמו כן באותו בית עצמו, אחד נפגע ואחד יצא ללא פגע כלל, מה גם שעברו ליד יישובים, ביישוב אחד נכנסו והרגו ללא רחם רח"ל וביישוב שני ניסו לפרוץ הגדר ללא הצלחה והמשיכו הלאה וואס איז פשט.

אלא הכתוב אומר (ישעיה יג, ה) 'הוי אשר שבט אפי', דהיינו שהקב"ה הוא המקל, אין להם שום שליטה לעשות שום רע לשום נברא מה שלא גזור עליו מלמעלה.

וכמו שאמר רבינו החפץ חיים ז"ע על הא דאמרו בגמ' (בבא קמא פה.) "תניא דבי ר' ישמעאל (שמות כא, טו) 'זרפא רפא' מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות', ולכאורה יש להבין הלא התם מיידי בשני בני אדם שהיו מריבים זה עם זה והאחד היכה את חברו שם יש לומר שניתנה

עת צרה היא ליעקב, קצת נתבונן במצב הצרה הפוקד את עם ישראל במקומות הסכנה, מי העלה בדעתו בימי ראש השנה וים הכיפורים כאשר אמרנו "מי יחיה וכו' מי יחיה וכו' מי יחיה וכו' מי יחיה וכו' על כאלו מיתות ויסורים, מחוץ תשכל חרב, יש חרב של מיתה ויש של מיתה משונה, גם חרב של יסורים, ומה גם התנונים בשביה אשר ידוע מאמר חז"ל (בבא בתרא ה) שבי קשה מכולם, שכולו אתנהו בהו, ישנם עשרות מבני ישראל התנונים בצרה זו של שבי רח"ל, בנוסף לזה כל הנעדרים שלא ידוע מה עלה בגורלם, וצערם של המשפחות הרבות אשר פקד אותם הצרות האלו מי יוכל לתאר, וכולם הם אחינו בית ישראל.

כלל ישראל בארה"ק נמצא במצב הקשה הזה, יושבי הספר הנמצאים בתוך הסכנה ואנשי המלחמה שנמצאים שם בתוך הסכנה, אחינו בית ישראל, וכל היישוב כולו בארץ הקודש נמצא במצב שאין ידוע מה ילד יום, בוודאי מוטל עלינו לקחת האחריות לעשות מה שעלינו לעשות.

להתחזק באמונה תמה בבורא כל עולמים ב"ה

בראש וראשונה, הנה ישנם הרבה שנמצאים במצב שך פחד ופאניקה, אך צריך לדעת שזה דבר טבעי במצב הזה ואין זה חולי חלילה, אך צריך לזכור את היסוד שקיבלנו מאבותינו, אנו מאמינים בני מאמינים, אשר על כן עלינו להתחזק באמונה ובטחון שהכל כאשר

"הצפינו עצמכם בתורה"

הנה הקב"ה אמר לישראל (דברים ב, 1-10) רב לכם סב את הנהר הזה פנו לכם צפנה, ואת העם צו לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו הישבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד, אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך פף רגל פי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר, ואמר במדרש (רבה, א ט) "אמר רבי יהודה בר שלום, אמרו לו ישראל, רבוננו של עולם, אביו מברכו (בראשית כז, ט): ועל חרףך תחיה, ואתה מסכים עמו ואומר לנו הצפינו עצמכם מפניו, וקהיך נבחה. אמר להן, אם ראיכם שפונדוג לכם ברחו לתורה, ואין צפנה אלא תורה, שגאמר (משלי ב, 1): יצפן לישרים תושיה".

נמצינו למדים מכאן שהעצה לברוח מעשו הוא רק לברוח לתורה, כל המקולטים ומקומות הבטוחים זה עדיין לא הצלה מהחרב של עשו שיכולה להגיע לכל מקום רח"ל, "ברחו אל התורה", אדם יכול להצפין את עצמו בתוך התורה, הנה דייקא לא אמרו "לכו ללמוד תורה" אלא "הצפינו עצמכם בתורה", כי כאשר שקועים בתוך התורה או שקועים בעולם אחר לגמרי, בעולם של אביו ורוא, רש"י ותוס', רמב"ם וראב"ד, נמצאים בעולם אחר, לשם החרב של עשו לא יכולה להגיע, זה הקול קול יעקב או אין הידיים ידי עשו, דרגה של הקול קול יעקב של הצפינו עצמיים בתורה או אין הידיים ידי עשו.

ונחזי אנן, וכי ממי הקב"ה מצפה ל"הצפינו עצמכם". לאלה שרחוקים ולא יודעים מה זה תורה? או כאלה שהם במצב שלא יכולים כרגע ללמוד, על כן בוודאי שהכוונה אלינו ומוטל עלינו על כל הבני תורה להצפין עצמם בתורה, אם אנחנו נצפין עצמינו בתורה זה יהיה הצלה של הכלל.

ובעצם יוצא שאחריות של כל המצב תלויה בנו, חז"ל אומרים שזו העצה, הקב"ה אומר לישראל פנו לכם צפונה - הצפינו עצמכם בתורה, יש חרב של עשו וחוטנו, "הצפינו עצמיכם" תהיו שקועים בתורה, זה ההצלה של החרב.

החזית היא כאן בישיבה

באופן שההרכעה של המלחמה לא תלויה לא בדרום ולא בצפון, החזית נמצאת פה, אנחנו בחזית, פה ההכרעה של המלחמה, כל כמה שנקיים "הצפינו עצמכם בתורה" אז שם הסתלק החרב של עשו וישמעאל.

אחריות עצומה שמוטלת עלינו, וניתן לומר עיני ישראל נשואות אלינו, כל כלל ישראל במודע או שלא במודע בעצם מצפים לנו, עוד יותר מזה, כל העליונים מלאכים שרפים וכל הנשמות הקדושות, כולם מסתכלים מה עושים כאן, הכל תלוי כאן ולא תלוי שם, עיני עליונים ותחתונים אלינו, איך לומדים בישיבה, איך לומדים בבית המדרש, לומדים טוב; לומדים בהתמדה; לומדים ברציפות; לא מפסיקים באמצע הלימוד; שוקעים בתורה; זה ההצלה של כלל ישראל.

זה אחריות גדולה שכל אחד כפי כוחו צריך להשתדל בזה, כמובן חלילה לא להיכנס ללחץ ולא לעשות מעבר לכוחות, אבל להרגיש את כובד האחריות שמוטלת עלינו.

הישימר מלשמוע קוי הנייעס למיניהם

עוד נקודה, יצר הסקנות שיש לכל אחד זה דבר טבעי ובעור, ורצים לשמוע ולהצדעך תמיד במה שקורה דרך קוי הנייעס ודרכים אחרות, אך צריך לדעת שאין זה הולך יחד עם "הצפינו עמכם בתורה", זה תרתי דסתרי, אני מבקש בתחנונים מכל הלב, זה נוגע לכל בני התורה, לא להכניס את הרוח שמבחוץ של נייעס וחדשות תוככי היכלי התורה, הרי כל הפרטים שהיה כך או כך אין מוסיפים מאומה ואף גורעים, מספיק שיוודעים שהמצב של כלל ישראל צריך ישועה.

תארו לעצמכם חייל היושב בטל וצריך להיות מרוכז לראות שמה האויב בא מכאן או מאכא, האם יפנה ליבו לשמוע מה קורה באזור אחר, הרי הוא צריך להיות מרוכז כל כולו בתפקיד שלו, כמו כן אנו, החזית היא כאן בבימ"ד, התצפית שלנו הוא "הצפינו עצמכם בתורה", זה אחריות נוראה, ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, שתהיו שקועים בתורה.

רשות לרפא, אך באופו שהקב"ה בעצמו שלח חולי לאדם איך אפשר ללמוד מהכתוב שיש רשות לרפאותו.

אלא מאי - אומר החפץ חיים - מכאן אנו למדים שאין כוח מציאות שאחד יכאיב לחברו ומכוהו, המכה והכאב בא מעמו ית', והגם שיש בחירה לאדם אך לא יתכן שיהיו על חשבון השני, באופן שכל מכה וכאב שיגיע לאדם אין זה אלא ממנו ית', וממילא אם שם ניתן רשות לרפאות ה"ה בכל חולי האדם על האדם יש רשות לרפאותו.

וכעין שמועת לי לאחרונה על מרן החזו"א שתיאר פעם ששומע דפיקה בבלת, הנה פותח את הדלת ורואה שם זנב, והזנב שאל אותו, "האם אתם החזו"א" וענה כן, פונה אליו השוב באמרו שיש לו שליחות מהקב"ה לזמזם ול דגדג על לחייו... ולאחר כמה דקות אומר לו הזנב שסיים שליחותו ופרח לו מעמו... מה רצה החזו"א בזה, רצינו לתאר ולחדד שאפילו דבר קל כזה הוא שליחות מהקב"ה אליך דייקא בהשגחה פרטית.

ובכן זהו היסוד הראשון, להשכיל על דבר אמת שכל מה שקורה לאדם ואפילו הנראה שהוא בידי אדם - הכל הוא ע"י הקב"ה, וכל כדור יש לו כתובת ושליחות מהקב"ה באופו מדויק ביותר למי לפגוע, ואין ביכולתו לפגוע בכוחו זה במי שלא נשלח בשבילו.

הכל נגשח בהשגחה פרטית עליונה, שום בריה ושום דבר לא יכול לעשות לי שום דבר אם לא בגזירת עירין, כאשר מחדדים ומבינים דבר זה זה מריגע הרבה ומוריד מהלחץ והפאניקה.

חלק מגזירת הגלות

אחרי ההקדמה הזו שומה עלינו להתבונן על מה באה אלינו הצרה הזאת, והנה באופן פרטי אין אתנו נביא ואין אתנו יודע עד מה, אך באופן כללי זה חלק מגזירת הגלות, מאז שהקב"ה החרב את ביתו והגלה את בניו פקד אותנו צרות רבות ורעות, ויעקב אבינו ע"ה התפלל ע"ז באמרו (בראשית לב, 1) "ורוח תשימו בין עדר לעדר" ואמרו במדרש (בראשית רבה עה, ט) "ורוח תשימו, אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם אם יהיו צרות באות על בני לא תביא אותם זו אחר זו, אלא הרנוח להם מצרותיהם. שיהיה רוח בין צרה לצרה כדי שיוכלו להשתקם, שיוכלו לנשום, שיוכלו להתחזק בינתיים, ובדרך הוה הקב"ה מנהיג אותנו בעומק הגלות, וזה חלק מגזירת הגלות.

הנביא שואל (ישעיה מב, כד) 'מי נתן למשפה יעקב וישראל לבזוים', הלא ברור כשמש שלא יתכן שהגויים יבואו על ישראל רק בכוחם ודוועם, 'הלא ה' ה' חטאנו לו ולא אבו בדהייו הלוך ולא שגמעו בתורתו', זה יסוד של החורבן וכל צרות הגלות שבכל דור דור, הכל בא כי חטאנו לו.

איזה חטא צריך לתקן, אין אנו יודעים, אך אם הסיבה הוא כי חטאנו לו, הרי שומה עלינו לעסוק בזה שלא לחטא, ואדרבה להתחזק ביותר לעשות רצון השי"ת, כל אחד במה שיוודע שהוא צריך להתחזק, הן בסור מרע והן בעשה טוב.

לתקן חלק בדיבור בסור מרע ועשה טוב וחיזוק באמירת ברכות בכונה

ולמשל בחלק הדיבור, יש חלק של סור מרע, לשמור על הפה ועל הלשון, לא לטמא את הפה בדיבורים אסורים, דיבורי לשון הרע ורכילות וכיו"ב, ומאידך גיסא חלק העשה טוב, לנצל את הפה לדבר בדיבור שצריך וראין לדבר אותם, דיבורים של רצון ה'.

דיברו על חיזוק מיוחד, לברך ברכות כראוי וכנכון, הרי חז"ל גילו לן שמאה ברכות בכל יום הינם העצה והתרופה על המגיפה שמתו מאה בחורים בכל יום, כאשר עמד דוד המלך ע"ה ותיקן לומר מאה ברכות בכל יום.

עלינו להתבונן ולהבין משמעות הברכות הרי הברכות מקשרים אותנו להקב"ה בקשר אמין וחזק, הם מביאים אותנו לידי קירבת ה', על כן נשתדל לומר ברכות בכונה, לברך מילה במילה ולא להבליע שום תיבה מהברה, ולכוון כל אחד כפי יכלתו, שהפה יהיה פה קדוש. כמובן שכך יראה כל אחד ואחד להתחזק במה שראוי אליו, אך יש דבר שנוגע לכולנו.

כוח התפילה - בהיותו במערה תפילה

כמו כן יש להעלות על נס כוח התפילה, זה גם באחריות שלנו, הרי לא כולם הם במצב שיכולים להתפלל, ישנם שאינם יודעים כלל על תפילה, מאות אלפים שאף שהם שומרי צורה ומצוות נמצאים במצב של מלחמה וכוננות ואינם יכולים להתפלל כראוי, אתמול התקשר אלי יהודי שומר תורה ומצוות שנמצא שם בחזית ליד עזה, ואמר לי מכל לב "תתפללו עלי", עומדים אתו עמו יחדו מאות אלפים וממתנינים הקפדה ואין יודעים מתי ואיך, אמרת לי שמתפללים בישיבה עושים חיזוקים וסדרים בישיבה, אז הוא נרגע, הוא אחד ממאות אלפים אשר חלק גדול מהם הינם יראים ויודעים מה זה תפילה, אך אינם במצב שיכולים להתפלל.

וכאשר אמר יעקב אבינו ע"ה (בראשית מט, כב) **אֲשֶׁר לִקְחָתִי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחָרְבִי וּבְקִשְׁתִּי וּבְרִשָׁי:** בחכמתי ותפילתי, וחכמתי פירושו המפורשים שהכוונה על התורה, "חגור חרבך על ירך" דרשו חז"ל בדברי תורה הכתוב מדבר, בחרבה ומלחמת של תורה, יעקב אבינו כשב את שכם ע"י תורה ותפילה, באיזה תפילה; 'משכיל לדוד בהיותו במערה תפילה', כשנמצאים במקלט ולא יודעים מה ילד רגע, אז התפילה היא

תפילה אחרת, 'זעקתי אליך ה' זה זעקה אחרת, זעקה מתוך המערה. להרגיש את הצרה של אחינו בני ישראל, הרי מדובר במאות אלפי אנשים הגרים שם ואנשי המלחמה, להכניס ולחשוב באיזה צער וצרה הם נמצאים, באיזה מצב של סכנה, באיזה פחדים הם נמצאים, להשתתף בהרגשים שלהם, להתפלל לה' 'הצילה הצילה רבוש'ע', זעקתי אליך ה', אמרתי אתה מחסי", 'הויאה ממסגר נפשי' לחשוב על המצב של השבויים הרגע - לא בזמן הלימוד - כמה הם מתחננים 'הוציאה ממסגר נפשי', זה תפילה אחרת, וזה מוטל עלינו על הבני תורה, גם החריבו גם הקשתי. להתחזק כל אחד כפי יכולתו.

נסיים מעין הפתיחה, לזכור לשמור על הרוגע ולדעת שאנו ביד הקב"ה ומושגחים על ידו בהשגחה פרטית בכל עת ורגע ממש, ואין שמירה כתורה, השמירה המעולה בכל העולם היא התורה, תורה מגנא ומצלא, והישיבה היא שמירה מעולת ומיוחדת עליונה, נשתדל כולנו לעשות כל מה שביכולתנו, זה התפקיד שלנו, גם לעצמינו ובפרט לכלל כלל ישראל, כולם כולם תלויים בלימוד שלנו ובתפילות שלנו. הקב"ה יעזור שנעשה את המוטל עלינו ונוכל לומר להקב"ה "עשינו את שלנו עשה אתה את שלך" שיהיה גאוןך שלימינו בב"א.

שיחת חיזוק מאת הגה"צ רבי יצחק מנשה ערלענגער שליט"א

לא עת דברים עתה, אמנם ההכרח לא יגונה ומוכרחים להתחזק בחיזוקי בעת ששולח לנו הקב"ה מאורעות ולעוררנו ולזעזע אותנו, אע"פ שאין איתנו יודע עד מה, ואין לנו נביא וחוזה להורות לנו מה זה ועל מה זה. ביום גדול כזה, יום שמיני עצרת שבו מתייחדים כנסת ישראל עם הבורא כל עולמים בסעודה קטנה, עד שגילו צדיקים היות כל חודש תשרי עם הימים הקדושים שבו הכנה ליום שמיני עצרת, דוקא ביום של קרבת אלוקים נפלא מאד, שיצאנו נקיים וזכים מן הימים הקדושים, אירע לנו כזאת. אמנם לא דבר חדש הוא, שכבר אירע כן בתורה, ביום חנוכת המשכן אשר מי יכול לתאר את גודל האורה והדבקות של ישראל לקונם ביום חנוכת המשכן והתחלת הקרבת הקרבנות, ולא זו בלבד, אלא שהיו דור דעה תחת הנהגת משה רבינו ואהרן הכהן, כשבים הקדוש ההוא מתו שני בני אהרן נדב ואביהוא שהיו בעצם מוכנים להיות 'ממשיכים' של אהרן הכהן, 'אחרי מות שני בני אהרן', וכנגדם תיקנו חז"ל לקרוא את פרשת אחרי מות שני בני אהרן ביום הקדוש בשנה יום הכיפורים כדי לעורר את זכותם, מה היה אדם יכול לחשוב בעת ההוא, אחר שקיבלו התורה ועברו במדבר ארבעים שנה ושמע משה מפי הגבורה "ויאמר ה' סלחתי כדבריך", מה רצה הקב"ה ביום הזה מכלל ישראל.

אמנם אין הכוונה חלילה לומר שלום עלי נפשי, כמ"ש הרמב"ם שהאומר מקרה הוא הרי זה דרך אכזרי. ברור שחלון אף שי כאן ועונותינו גרמו, אמנם איננו יודעים בסבבת איוה עוון פרטי או כללי, רק לב יודע מרת נפשו כל אחד יודע נגעי לבבו מה שיש לו לתקן, ואם צריכים לשוב בתשובה ולתקן המעשים גם בלא המורא הגדול הזה, על אחת כמה וכמה בעת שהקב"ה מעורר אותנו בכח גדול, שיש לכל אחד לפשפש במעשיו ולתקן דרכיו. אולם באופן כללי צריכים להתחזק ולא להרפות ידים מן החיזוק והאמונה השלימה, ולא לתת למצב למוסר ולהחליש את קרבת השם שקנינו בימים הקדושים שעברו עלינו, דבקו וחייבו מהש"ת ממש שישבת סוכה ומצוות ד' מינים בבחינת "שקני מנשיקות פיהו" מאהבת הבורא לישראל, "אהבתי אתכם אמר ה'", "כי ה' דיבר טוב על ישראל", ובר"ה בתפילה אומרים "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשעים כי מדי דברי בו זכר אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה'" (ירמיה

ל"א ט"ו), וכשבאים פתאום שמועות על מה שאירע לילד שעשועים ה", מאמינים אנו בני מאמינים בהנהגת הבורא אע"פ שהוא קשה, כי אב רחמן אינו מביא על ילד שעשועים שלו דברים קשים שאינם לטובתו, ואיננו מתיימרים לנסות להבין את דרכי הבורא כי היא לא תצלח, רק אנו סמוכים ובטוחים עליו, ומתפללים שיהיו החסדים נגלים, ובעיקר לא להתעלם לומר שמקרה הוא, ש"ע"ז כתב הרמב"ם שהוא דרך אכזרי לומר כן. אולם זאת מוטל עלינו לחקור במה שניתן לנו לחקור, לא חלילה אחר הנהגת הבורא, כי אם לחקור את דרכי האמונה לקחת את הזעזוע שהיה אצל כל אחד כדי להשתמש בוה לחיזוק האמונה. טבע הטבע הקב"ה באמונה שצריכים לחזור עליה לחזקתה וחדשה שוב שוב, אשר אם לא כן מאבדין אותה משכחת הזמן, וכשבא זעזוע לעולם, מתעוררת נקודת האמונה ואז הוא הזמן לחדשה ולחזקה, שלא להתמתן עוד חצי שנה עד שנאמר שוב "אתה בחרתנו מכל העמים", תפילה נוראה ומתוקה כ"כ על לאבדת הבורא את עמו ישראל בהם בחר לו לעם סגולה, אלא לחיות גם עתה עם "אתה בחרתנו מכל העמים", שלא יהיה מצב של "אמר נבל בליבו אין אלוקים השחיתו העתיבו" חלילה, ועבור זה צריכים ראשית דבר לסדר המחשבות, שבלבול וחוסר וודאות הוא היצר בעצמו. צריך

ובעת ההוא ציה הקב"ה למשה (ויקרא י"ו) **ראשיכם אל תפרעו ובדאיכם לא תפרעו ולא תמותו ועל כל העדה יקשוף ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'**, אך לא להפסיק את העבודה. וכן ראינו לבכות את השריפה אשר שרף ה', אך לא להפסיק את העבודה. וכן ראינו בחוש את גדולי ישראל אחרי המלחמה האיומה כאשר שבו אודים מוצלים מאש אחד מעיר שניים ממשפחה, עד כדי כך שהיו קהילות וחצרות קודש שנכחדו כליל בלא שום שריד ופליט, ריחם הקב"ה על עמו ישראל והשאיר להם לפליטה צדיקים קדושים שרפי מעלה מכל חוג ועדה שהחלו תיכף ואחד לבנות את בית ישראל לכלי יפלה וזרועות היאוש חלילה, ולא ראינו אף לא צדיק אחד בידו ההוא שטוק בשאלה מדוע אירע החורבן הנורא הזה ואיזה חטא גרם לו, הכל ידעו שזאת ה' מן השמים הוא, והוא עונש לבני ישראל, אך ידעו שאין לנו נביא וחוזה שיאמר לנו על מה אירע כזאת כמו שהיה בעת ששאלו באורים ותומים.

וזו התשובה לשאלה בעת הזאת כאשר עת צרה היא ליעקב, כשביום אחד עלו מאות נשמות מזרע ישראל בסערה השמימה, ומיום סיום המלחמה הנוראה באירופה לא אירע כזאת לישראל שיהיו כ"כ הרבה קדושים ביום אחד, ואף במלחמה שהיה ביום הכיפורים לכאורה לא היו כל כך קדושים כבר ביום הראשון. לעת כזאת צריכים אנתנו להתבונן מי הוא זה שעשה לנו כן, הלא הבורא ית' הוא אשר נתן להם את הכח הזה, וכיון שיודעים שהבורא יתברך הוא העומד מאחורי המאורעות האלו, אין שום טעם לשאול מדוע עשה כן, כי התורה כבר גילתה ש"לא מחשבותי

ואם נקבל עלינו עול מלכותו ונתפלל אליו ונעשה רצונו, כבר הבטיחה לנו תורה אחר שישאלו הדור האחרון, "ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את מכות הארץ ההוא ואת תחלואיה אשר חלה ה' בה" וגו' (דברים כ"ט), "ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' וגו', אמנם כיון שישוּבו בתשובה, "ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך, ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך".

זהו יסוד גדול באמונה, שאין לך אמת אחרת חוץ לאמונה בהירה בהנהגת הבורא, והוא הכוח שמוליך ביטחון בלבבות. ומצינו בדברי הרמב"ן בפרשת האזינו, ששירת האזינו נכלל בו כל מה שארע בעבר בהווה ומה שיהיה לעתיד, ולא נזכר בו אף לא פעם אחת שיהיו המאורעות תלויים בתשובה שלנו, רק שטר עדות הוא על הנהגת הבורא שכל מאורעות העולם הם בהנהגתו מתחילה ועד סוף, וכיון שכן, נמצאת השירה הזאת מקור לאמונה, "כי לא תשכח מפי זרעו", ובודאי נכתב בו גם מאורעות שמחת תורה תשפ"ד אע"פ שלא זכינו לדעת סתרי תורה היכן נרמו, וכיון שידועים שמאורעות של עתה כבר כתובים בתורה בשירת האזינו, ממילא תהיה ההסתכלות על מאורעות הזמן במבט נכון וישר. ומעתה כשבאים אברכים ושואלים איך לחזק את בני הבית, הלא ברור שהחזיק היחיד שיש הוא בדברי אמונה, וכי על מה יחזקו, לסמוך על בשר ודם?... ומי שמרגיש שאינו יודע לחזק את בני ביתו באמונה, צריך לתלות החסרון בעצמו כמו שאומרים בישיבות שאם חסר בהסברה אותה הוא שחסר בהבנה, ואז צריך לחזק האמונה אצל עצמו ולהשפיע על ילדיו, העיקר לא לחזק הילדים מדברי צייטונגען (השיתונים) וכדומה...

העולה מדברינו שרצון הבורא מעמו ישראל לעת כזאת הוא להתחזק באמונה בתכלית, ולהרבות תפילה ורחמים לפניו שתהיה הנהגתו בחסד וברחמים גלויים. האמונה הוא דעת, וחיים כאלה של ידיעת הבורא עם אמונה ותפילה הוא בבחינת "עשה אלוקים את האדם ישר", בלי המשך הכתוב "והמה בקשו חשבונות רבים" (קהלת י' כ"ט), שחשבונות רבים הם כל ענייני פוליטיק שאדם סקרן מטבעו לדעת אמנם הם מעקמים השכל ומשכיחים את הנהגת הבורא. כללו של דבר לחזור ולשנן אצל עצמו ובאזני בני ביתו, של הישמעאלים נכננו כל זאת, לא כוחם עמד להם, כי אם הבורא ית' שברא את העולם ומחיה אותו בכל רגע ורגע הוא תיכנן והוציא לפועל את המאורעות הקשים האלו, ואליו אנו צריכים לפנות בתפילה, שיראה את ההתחזקות באמונה שלנו יחד עם תפילות עמו ישראל, וימתיק הימים מראשי עם קודש, ועבור זה יש לנו ספר קטן ומיוחד מאד שאפשר לשאוב ממנו אמונה בלי סוף, והוא ספר התהילים שחיבר דוד המלך ע"ה, לשפוך הנפש באמירת תהילים, עם הבנת הנאמר בו, אין לך מקור חיזוק לאמונה וביטחון גדול מזה.

(טעודת אסרו חג סוכות, כ"ג תשרי תשפ"ד)

להגביר את הדעת הנכון לידע נאמנה שאין לנו שום שאלה והרהור על הנהגת הבורא, ואין לנו שום ענין לבקש לדעת למה עשה הקב"ה כן, רק לקבל בתמימות את הנהגת הבורא, ולכאוב את כאבם של ישראל, שזו מידת ההיכר של בני ישראל שרחמנים הם, ולעשות השתדלות להסיר חרון אף מעלנו ע"י ריבוי במצוות ומעשים טובים, תפילות ותחנונים ויגיעת התורה שהיא מגנא ומצלא, כי זה מה שדורש הבורא מעמנו לעת כזאת. ושמעתי ממורי כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא וצ"ל שבזמנינו כאשר אין לנו נביא וחזוהי שגילה את אוזנינו על מה עשה ה' ככה, הדרך לידע הוא רק כאשר כל גדולי ישראל מצביעים פה אחד על נושא מסויים שצריכים לתקן, או הוה מעין התגלות מן השמים שנתנו בדעת מנהיגי הדור את טעם המאורע, כמו שהיה במאורעות ת"ח ת"ט שהסכימו הכל פה אחד שעיקר העוון שגרם היה עוון דיבור בתפילה.

אמנם עתה שאין לנו התגלות כזאת לומר דבר אחד על מה עשה ה', צריכים אנו להבין שזוהו רצון הבורא שלא נדע, וכאשר נבין שאת כל המאורעות שארעו עתה חישב הקב"ה ותכנן לפנינו פרטים שיהיה דוקא ביום שמחת תורה, והשגת בפרטות מלי ויגו ומה לא יצא יצוק אע"פ שהיו עומדים סמוכים זה אצל זה, וגם את גודל הצער שיש בלב כלונו הוא מודד ומחשב לכל אחד בדיוק כפי שרצונו ית' שיהיה, הרי שאנו מרכינים ראש להנהגתו ית' שגילה את ידו החזקה והנוראה תיכף אחר שהמלכנוהו בכל העולמות בשאגת "אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו", בבחינת בזאת תבחנו, האם תתלו את מאורעות הזמן בחזק הישמעאלים, בפוליטיק תללות האשמה בפלוני ואלמוני ושלא עשו כך לא עשו כך, הכל הבל ורעות רוח שאין מלי אלא רק אמצעי התגלות רצון ה' בעולם הזה, או שתשכילו לדעת את סיבת כל המאורעות שהם מחמת רצון ה' בלבד, שהיה רצונו שיהיה בבחינת 'בקרובי אקדש' היינו בעת הקדוש הזה של שמיני עצרת, עת אשר ישראל נמצאים הכי קרוב אליו ית', ודוקא בצורה חמורה וקשה כ"כ כמו שאירע.

וזה התשובה ג"כ לאבות שתוהים איך להרגיע את ילדיהם, כמו שפנו אלי כמה וכמה בהבלה גדולה שאינם יודעים להסיר חרדה מילדיהם, הנה אין לנו אמצעי הרגעה יותר מהאמת עצמה, והאמת היא שיש מנהיג לבירה והוא יורג ומשגיח על כל פרט ופרט. הדבר הזה מלבד חיזוק גדול באמונה שיחרוט בלב צאצאינו הרכים, יש בו כדי להרגיע בפועל ממש, כאשר ישמעו בנחת ובטוב טעם ודעת מדברי רבותינו ז"ל את רחמי אבינו שבשמים לעמו ישראל, "כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך בך בחר ה' אלוקיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה" (דברים י"ז), לבאר להם את ביאורי המילות של תפילת "אתה בחרתנו מכל העמים", ואת אשר כינה אותנו בשם ילד שעשועים, ואיך שהוא משגיח על כל פרט ופרט בכל עת ורגע, ואיך שאין לשום בריה חיות בעולם מלבד מה שנותן לו, וממילא נמצא שהאב הרחמן הזה שבוחר בנו, הוא נתן בח שיהיו המאורעות האלו, ומאידך הוא בחר בנו וחפץ בנו שנהיה לו לעם,

דברי חיזוק מאת ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שאול אלתר שליט"א - בעניני השעה

אמנם זו עבודה קשה, אבל יש לזכור ולדעת שהרבונו של עולם הוא אב רחמן ומטיב, ואין בו שום שינוי בכל המצבים, אנו קשני לדעת, איננו תופסים ואיננו מבינים חשבונות שמים, אבל אם הוא ית' ש ציף לשמות, זה מה שאנו צריכים להשתדל לעשות. כתיב 'עצרת תהיה לכם', 'עצרת' היינו אינערליך, שמחה פנימית, מתוך שמחה בה' שהוא עמנו בכל עת ובכל מצב - 'איני תמיד עמך אחזת ביד ימיני' (תהלים ע"ג, כב). וכאשר נזכה לשמות בתורה - שזוהי השמחה שיש לבני ישראל, נזכה גם לשמחת הגוף, וכמו שאמרנו על 'שישו ושמחו בשמחת תורה'.

והנה אחרי שעוברים הימים טובים ומגיעים לימי החול, יש לעשות מה שהקב"ה דורש מעמנו בימים אלו. בראשונה, עלינו לעמוד על אהבת ישראל לכל אחד ואחד מבני ישראל, לעורר בליבנו השתתפות אמיתית בצערן של אחינו בני ישראל הנתונים בצרה ובשביה וביסורים ובכל המצבים שבני ישראל ניתנים ונמצאים, דאס זענען אונזערע ברודער. שתהא לנו אהבת ישראל בדרגה הנכונה,

אסרו חג סוכות ושמחת תורה תשפ"ד

ביום טוב לא היה קל לשמוח כמצווה עלינו לשמוח, ונזכרתי בספור שהיה עם הגאון רבי יצחק הוטנר ז"ל בסוכות שנת תש"ג, באותם ימים כבר הגיעו לארצה"ב בשורות איוב מהקורות לאחבנ"י, בווארשה - שמשם היה מוצאו של רבי יצחק זצ"ל וכל משפחתו, ובנוסף על כך - גוי שרף לו את הסוכה, והוא נשבר ופרץ בבכי, עבר שם חסידישע איד וכשראהו בוכה ביקש להפיח בו מעט שמחה, וכך אמר לו: רבי יצחק, הנכם צריכים להאמין שהרבונו של עולם שציוה 'ושמחת בחגך', התכוון גם לרבי יצחק הוטנר בסוכות שנת תש"ג. כל ימיו הכיר רבי יצחק טובה לאותו יהודי, אפשר להגיד דרשות ודברי תורה ורעיונות, אבל ששמגיע למעשה ברגע האמת, כשצריך לשמוע את המילה הנכונה, המילים של אותו חסידי עוררו אותו לקיום מצוות 'ושמחת בחגך' [בשעת מעשה הוא עוד היה צעיר בימיו, לפני שהגיע לכל מה שהגיע בכל ימיו]. ואת זאת גם עלינו לזכור, כל יהודי בכל מצב שהוא צריך לשמוח שמחה רוחנית [וגם באסרו חג יש לשמוח בשמחת חג],

בנו בא הכלב ונשכו - כדי שנתעורר שיש אבא השומר עלינו, איך בין דער וואס היט - אני הוא זה השומר עליכם. בזה עלינו להתחזק ביותר, להפנים ולזכור שהוא ית"ש השומר ומגן עלינו, אמונה ברבוננו של עולם והתחזקות בו ית"ש - לחיות עם התחושה והידיעה שאנו סמוכים ובטוחים רק על כתיפו של אבא בכל מקום ובכל מצב. זה דבר שבוודאי נצרך מהכלל ככלל.

עוד ראוי להתחזק בקדושה וטהרה, להיזהר לא להיות בבחינת 'ולא יראה בך ערות דבר - ושם מאחר' (כי תצא כג, טו) [שזה נוגע לכל יהודי באשר הוא, וללא רק על היוצאי צבא, וראה דברי האמרי אמת ו"ע בכנסיה הגדולה הראשונה בשנת תרפ"ג - ג' נדפס באוסף מכתבים סי' כח, ועי' סוטה ג:], ואין הכוונה להשיג על אחרים, אלא על כל אחד להפנות את האצבע המאשימה לפני עצמו, להתחזק ולהישמר מענינים המטלקים את השכינה, ולהרבות בקדושה, ובכך לגרום שיהיה ה' בינינו, ואף שאי אפשר לקחת אחריות על אחינו הרחוקים המנוערים מתורה ומצוות, מ"מ הרי זה משפיע באופן סגולי על כל כלל ישראל, כי כל ישראל ערבין זה לזה, וכלל ישראל יודין לפי רובו, ולמרות שהדברים לא פשוטים ולא קלים, מ"מ על כל יהודי מוטל לעשות מה שבידו, להתרחק מן הרע ולהרבות קדושה, והרי זה מרבה השראת השכינה בקרב ישראל.

ובוודאי שצריך להתחזק בתורה ובתפלה, שזה מה שיהודים עשו כל הדורות בעת צרה. ואיתא בגמרא (ברכות ה.) 'אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב' (תהלים פב, ב) - 'שערים המצוינים בהלכה', מקום שלומדים - שם הקב"ה נמצא, וכשהקב"ה נמצא עמו, ממילא מסתלקים הצרות.

השי"ת יעזור שנשמע רק בשורות טובות, ונזכה לראות ישועות גדולות, ולגאולה השלימה בב"א.

(מספר ע"י מכון עברא דדשא להוצאת ד"ת של רבינו ראש הישיבה שליט"א)

שיחת חיזוק - מאת הגאון הגדול רבי משה ברזובסקי שליט"א - ראש ישיבת סלונים

ככל ישראל בארץ הקודש נמצא במצב נורא, ועובר תקופה קשה מאד. דם ישראל נשפך כמים נפשוטו, הרבה מאות מבני"ג נרצחו באופן אכזרי ביותר ג"ש, רבים נמצאים בשבי בידי חיות טרף צמאי דם, ורוצחם אכזרים ביותר, אלפי פצועים משועים לרפוי"ש. גם העתיד, מעורפל מאד, רוחות מלחמה ממשבות, הישוב כולו נמצא בסכנה גדולה. הלבבות כולם מלאים עצב על הנרצחים, בחרדה גדולה לגורל השבויים והפצועים, ופחד מהעתיד.

לאחר מלחמת יום הכיפורים כאשר המצב הי' דומה מאד למצבנו כיום, כולם היו מלאי עצב חרדה ודאגה, הזכיר ה**נתיבות שלום זיע"א** בשיחתו את מזמור את למנצח לבני קרח וגו', **"אלקים לנו מחסה ועוז, עזרה בצרות נמצא מאד, על כן לא נזור בהמיר ארץ ובמוט הרים בלב רמים"**. וברש"י, שבני קרח אמרו מוטמה זה כשראו נס שנעשה להם שנבלע כל סביבותם, האדמה נשטטה תחת רגליהם והם עמדו באוויר, ואמרו לישראל ברוח הקודש שדוגמת הנס הזה הי' עשוי להם לעתיד לבא.

ההרגשה היא שאנו נמצאים ב"המיר ארץ" האדמה רועדת תחת רגלינו, אין שום הרגשת יציבות. ואף בומן כזה יכול יהודי להגיע לרגש של בטחון ע"י **"אלוקים לנו מחסה ועוז, עזרה בצרות נמצא מאד"**, ועל כן גם במצב זה **"לא נירא"**. יש אדם שהידיעה הברורה שברוך הטבע אין לו על מי לסמוך רק על איבנו שבשמים, ממלאת ליבו בחרדה, עד היום סמך על דרך הטבע, וכעת כל נקודת המשען שלו התמוטטה, הקרקע מתחת הרגלים רועדת, הוא מרגיש שהולך על קרקע לא יציבה.

לפעמים הדבר נובע מחסרון באמונה חושית שהכל נעשה רק ע"י הקב"ה, וכדברי הרמב"ן בסו"פ בא, שזוהו יסוד תורת משה הוא להאמין, שכל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, אבל לפעמים החסרון אינו באמונה - הוא מאמין שהכל נעשה מאיתו והיסוד העיקרי הוא אמונת אלוהי עולם, לידע בבירור ולהכיר בוראו, וכדברי הגמ' בא בחקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחי', זה היסוד לכל התורה והמצוות. והעבודה הנדרשת מאיתנו היא לחזור בפה על יסודות האמונה, וכמאמר הס"ק מלכו"בין אבדה האמונה מלבם מפני שנכרתה מפייהם, שאינם חוזרים בפה אמונה. צריך הרבה לחזור אמונה בפה ולהשקיע הרבה כוחות בהשרשתה בלב.

בתקופה זו עלינו לרכוז את כל כחות הנפש שלנו כדי להגיע לאמונה בכל המצוות, ויחסות האמונה הוא אמונת אלוהי עולם, לידע בבירור ולהכיר בוראו, וכדברי הגמ' בא בחקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחי', זה היסוד לכל התורה והמצוות. והעבודה הנדרשת מאיתנו היא לחזור בפה על יסודות האמונה, וכמאמר הס"ק מלכו"בין אבדה האמונה מלבם מפני שנכרתה מפייהם, שאינם חוזרים בפה אמונה. צריך הרבה לחזור אמונה בפה ולהשקיע הרבה כוחות בהשרשתה בלב.

ישפיע לנו באמת הקורה עם אחינו בני ישראל, עד כדי שקשה לנו לשמוח, כי מדרך הטבע אדם קרוב אצל עצמו וכל אחד מודד את עצמו האם הוא במקום סכנה, ורק מוציא אנחה על הצער של בני ישראל, אבל אנחה זו אינה בגדר השתתפות אמיתית בצערן של ישראל. אסור שתהא כזאת הרגשה, כולנו עם אחד, ועלינו לבקש ולהתפלל עליהם, מתוך השתתפות בהרגשה ובצער שבלב, להבין ולהרגיש העובר עליהם [וגם מי שעומד במדרגה גבוהה שמיצר בצערן של ישראל ומתקן את דרכיו, אין זה סתירה לשמוח בהשי"ת - נגילה ונשמחה בך, כי אלוהי קיים].

חשוב הנפש - קשה להגיד לפרט במה צריך להתמקד, כל אחד יודע נגעי לבבו, ולב יודע מרת נפשו, וכל אחד ואחד צריך לפשפש ולמשמש במעשיו, להעמיד את עצמו מול הראי הרוחני לראות מה עליו לשפר ולתקן.

אך באופן כללי, הגם שקשה להצביע על דבר מסוים - כי מי יודע חשבונו שמים, אבל בוודאי שיש לקותא באמונה ובטחון ברבוננו של עולם, וכדברי הנביא (הושע ד, ט) 'ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו', ואין המכוון דייקא לפסל או צלם, אלא גם לאמונה ערטילאית בכוח של בשר ודם נכלל בדברי הנביא. כעת נזכרים לראות ש'אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר' (תהלים קכז, א), ומי שמגן ושומר באמת הוא רק הבורא ית"ש, אמנם הרבה דרכים והרבה שלוחים למקום, אבל לפעמים לא זוכרים מי הוא המשלח ומי הוא השומר באמת. גבי מלחמת עמלק אמרו חז"ל (רש"י בבלח יו, ח מתחומא יתרו ג) 'משל לאדם שהורגיב בנו על כתפו יוצא לדרך, וכי', פגעו באדם אחד אמר לו אותו הבן ארית את אבא, אמר לו אבא, אמר לו אבא, והשליכו מעליו ובא הכלב ונשכו', ואנו עוד יותר גרועים - כי לפעמים אין זוכרים כלל שיש אבא כאן בהאי עלמא, ומדמים שאבא הוא למעלה בשמים, ואין מחפשים ושואלים היכן אבא, ומחמת כן חלילה ורח"ל מתקיים

שלימה ובהירה, ולבטוח בישועתו ית'. בלי אמונה ובטחון האדם מלא חרדה ודאגה, מלא עצב מכל הנשמע, בלא שלווה הנפש וישוב הדעת. רק השרשת האמונה בלב שכל הנעשה הוא רק מאתו ית', והשרשת האמונה בגודל אהבת הקב"ה לישראל, המביאה להבוטח בה' חסד יסובבנוהו, תביא אותנו למנוחת הנפש, ולישוב הדעת, ורק המאמין לא יחוש. אומרים בסליחות של עשרה בטבת אבותי כי בטחו בשם אלוקי צורי גדלו והצליחו וגם עשו פרי, כאשר אנו מתבוננים כיצד אבותינו הזרימו במצבים דומים, וקשים בהרהר מאלה, הם נהגו כדברי דוד המלך אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי, ופירש"י, הנני עליך כמי שאין לו ידים ורגליים כגולם מוטל לנגדך, הדיינו אדם חסר ישע לחלוטין, שאינו יכול לסמוך על כחו ועוצם ידו, אבל נטול דאגה לחלוטין כגמול עלי אמו, שכל בטחונו על אמו, אינו דואג על העתידות, ומקיים השלך על ה' יהבך, סמוך ובוטח בה' שעיימו אנכי בצרה, ועזרה בצרות נמצא מאד.

וככתוב בספר יסוד העבודה שבעת צרה עיקר העצה להתחזק במדת חסד חנם של הקב"ה אשר מגן הוא לכל החוסים בו, ולומר בפה ככל יום שאני בוטח בה' ובחסדיו, וכולל אני את עצמי עם יראי ה' ואוהביו הבוטחים בה' באמת. וכפי שאמר הנתיבות שלום בימי מלחמת המפרץ שלעת כזאת התפקיד הוא כלשון הירושלמי לעולם אל יהי הפסוק הזה זו מתוך פיך, ה' צבקות עמנו משגב לנו וכו', אשרי אדם בוטח בך. כל אלו שהקב"ה עזר להם להיות מהבוטחים בו מבוטחים מאתו שלא יבושו ולא יכלמו לנצח.

***

מלבד התפקיד החיוני והחשוב של השרשת אמונה ובטחון בלב, מוטלים עלינו עוד תפקידים. יש לנו חלק חשוב ביותר במערכה - לעורר רחמי שמים.

אנחנו רואים שכל עם ישראל התגייס למערכה של הצלת הישוב בארץ ישראל, גם אנשי שמאל שהיינו בטוחים שכבר שכחו מהקשר שלהם אין להם קשר עם עם ישראל ועם ארץ ישראל כולם מתנדבים ומתגייסים למערכה, ומסכימים למסור את נפשם זוהי שעת חרום וממדרגה ראשונה, שוכחים את כל החשבונות ומתגייסים להצלת העם והארץ. כל מי שלב יהודי פועם בקרבו ומגיש שאינו יכול לעמוד מנגד ומוכן לסכן את חייו כדי להשתתף במערכה, גם אנו הציבור החרדי ובני הישיבות מחוייבים להשתתף במערכה זו, ואיננו יכולים לעמוד מנגד, כאשר הקב"ה הועיד לנו את התפקיד החשוב ביותר שבה תלויה כל הצלחת המערכה.

כל אחד מאתנו כששומע על חייל העומד בשמירה ובורח כשנתקל במחבל, אנו מלאי בוז לאדם כזה, הבורח משדה הקרב מחמת שמפחד

על חייו, ועי"ז נותן לאויב אפשרות לכבוש ישובים ולהרוג אזרחים. אע"פ שרגש הפחד והאהבה העצמית הוא רגש טבעי ביותר, אך מצופה מכל אדם שרגש האחריות, יביא אותו להתגבר על הפחד והאהבה העצמית ויעשה את המוטל עליו. מצופה מכל אדם שרגש האחריות והחובה המוסרית יהיה חזק יותר מרגש הפחד.

גם מאתנו נדרש להתגבר על יצרנו, ועל שאר הדברים המונעים מאתנו מלקיים את חובתנו המוסרית הראשונה במעלה למלאות את תפקידנו, ולעשות את חובתנו בתורה ובתפלה, שהם הגורמים המשפיעים ביותר על הצלחת המערכה. אין דרך לעזוב את המערכה ולהכניע ליצרים טבעיים של רגש עצלות וכיוצא בזה. המערכה תלויה ברחמי שמים והתורה והתפילה הם המעוררים רחמי שמים.

האדמו"ר מלובאוויטש שאל ע"ז: בחור שרצה להתגייס לצבא בזמן של מתח בטחוני מתוך רצון לתרום להגנת הישוב, וענה לו אתה דומה לאדם הממלא תפקיד חיוני במערכה והולך וממלא תפקיד שולי וזניח, אתה נמצא במקום הכי משפיע להצלת העם והארץ, ואם תעזוב את הישיבה הרי אתה כעריק שבורח משדה הקרב, בו יש לך תפקיד חשוב ומכריע ונוטש את תפקידך.

בתורה יש שני מלחמות שמלמדים אותנו את סדר המלחמה הנכון. במלחמת מדין נאמר אלף אלף למטה אלף למטה, ודרשו חז"ל שמכל שבט ושבט לקחו ב' אלפים, אלף אחד שיצא למלחמה ואלף שעסקו בתפלה, שכן הנצחון במלחמה תלוי בתפלה, ובני הישיבות הם האלף למטה שתפקידם לעסוק בתפלה.

וכן במלחמת עמלק והי' כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וגו'. וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שבורות מלחמה, אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים. ומוטלת עלינו החובה להסתכל כלפי מעלה ולשעבד לבנו לאבינו שבשמים שע"ז אפשר יהי' להתגבר במלחמה.

כמו כן עלינו להתחזק מאד מאד בלימוד התורה, וכדברי הגמ' במכות עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה מכח שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה, וכל הכח לעמוד בעת צרה הוא רק ע"ז לימוד התורה, וכדברי הגמ' על המרפה עצמו מדברי תורה שאין בו כח לעמוד ביום צרה שנא' התרפית ביום צרה תש כחכה, רק לימוד התורה והעמילות בה יכולים להביא אותנו למובא בפרשת בחוקתי וישבתם לבטח בארצכם, ונתתי שלום בארץ, ורדפתם את אויבכם ונפלו לפניכם לחרב. ומותנה שזהו רק אם בחוקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה. עלינו להבין את גודל האחריות המוטלת עלינו, שלא להתרפות ולהתחמק מהתפקיד הנשגב שהטיל עלינו הקב"ה.

שיחת חזו"ק - מאת המשפיע הגה"ה רבי נפתלי ערלענגער שליט"א

ברור לך בכל זמן, שכל מה שקורה עמך הכל מאת ה' אלוהיך ואין שום דבר שהוא חוץ מה' אלוהיך.

וכבר נפסק בשו"ע שכל אדם כשהוא בעת צרה צריך הוא לומר כל מה דעבדי רחמנא לטב עביד, ולעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה שהקב"ה עושה הכל לטובה, ולכן צריך אדם לקבל יסורים בשמחה כי כל היסורים באים ממקור הטוב ולכן הם כולם לטובה,

ומדוייק הלשון כל מה דעבדי רחמנא תיבת רחמנא היא בלשון ארמי ופירושה אוהבנו ומהר"ל כתב שרחמנא הוא מלשון רחמנות, הדיינו שעלינו להבין שהאזהב הגדול שלנו הקב"ה שהוא המרחם מכל מרחם הוא במידת הרחמים הגדולה והעצומה ביותר הוא עושה לנו את כל המעשים האלה, ודבר זה אינו שייך רק לבני אדם בעלי מדרגה וצדיקים אלא כך נפסק בשו"ע וא"כ זה נוגע לכל אדם באשר הוא, שחובתו לחיות עם הבחירות והאמונה הזאת, וזו היא העבודה הראשונה המוטלת עלינו בזמן אשר כזה.

עוד שלש עבודות מוטלות עלינו בזמן כזה, הראשון הוא עבודת הבטחון הדיינו לבטוח ברחמינו של הקב"ה ונכלל בזה גם כן, שאל לנו לפחד ממה שעלול לקרות, העבודה השניה היא עבודת התפילה, להתפלל לפני יתברך

הנה עומדים אנו בזמן מיוחד שהוא עת צרה ליעקב, זמן בו מתחוללת מלחמה בארץ הקודש, ודבר זה מורה לנו שהקב"ה דורש מאתנו דרך עבודה מיוחדת, דרך עבודה המתאים ומיוחד לזמן כזה. ומוטל עלינו להבין היטב מה היא דרך עבודה מיוחדת זו, שעלינו לעבוד בה את הקב"ה.

ראשית עלינו להחזיר בליבנו ומוחנו את הדבר הברור והפשוט, שכל מה שקורה איתנו בעת הזאת, הכל נעשה בהשגחה פרטית רב על פרט ופרט, והכל מאת הקל הגדול והנורא, אשר אזהב אותנו אהבה רבה ועצומה עד אין קץ, וגם בעת הזאת הוא משפיע עלינו שפע רב של רחמים וחסדים כי רחמי וחסדיו אין להם קץ וסוף כמאמרנו בתפילת שמו"ע הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדך, ואם רחמי של הקב"ה אין להם סוף, הרי שגם בעת כזאת הוא משפיע עלינו רחמים וחסדים.

ועלינו להכיר בזאת שהוא ית' בעצמו עשה את כל הדברים המתרחשים כעת, לא ישמעאלי זה עושה ולא ישמעאלי אלמוני, לא זה נרדם בשמירתו, ולא זה נשכח בתפקידו, לא זה יכול להצילנו מאויבנו אלא האחר יכול להיות לנו, רק האחד יחיד ומיוחד עושה את כל המעשים והכל בהשגחה פרטית נפלאה, ודבר זה עלינו לזכור ולחיות איתו בכל עת, וכמו שאמר הכתוב תמים תהיה עם ה' אלוהיך ויש לפרש כך תמים תהיה היה שלם בעצמך ושיהיה

הדרכה מאת שלשת רועי ישראל לזמן מלחמה:

ואמנם נ"ל, חז"ל המתיקו הרפואה תחת לשונם ורומזוה בקרא במקומה, כי לעולם אם הקול קול יעקב נוהם ומקבלים עליהם עול תורה אזי אין ידי עשו שולטות אפי' יהי מלחמה בעולם, ומקרא מלא דבר הכתוב (איוב ה, ט) **ברעב פדך ממות ובמלחמה מידי חרב,** וכתבי (תהילים ג, ו) **על כן לא נירא בהמי ארץ ובמוש הרים בלב ימים,** וקאי אגירוי מלחמות האומות, וע"כ באותה הפרשה שאמר **ומצאוהו רעות רבות וצרות** מרמזו הרפואה הוה בפסוק שלאחריו, וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו, וידוע כי השירה היינו כל התורה כולה, כמ"ש הרמב"ם (הס' פ"ו) **ועתה כתבו לכם השירה** דהיינו תורה שיש בה שירה, ומרמז לנו שאם לא תשכח השירה מפי זרעו ונסכול עלינו עול התורה לא תהי' הרעות צרות זה לזה, כי אז לא נירא בהמי ארץ ע"י מלחמות ולא יגיע עלינו רעה ומתחיל על הגאולה ולא נחוש למלחמה המתחלה ע"י, וזה שרמזו חז"ל בששית קולות, ר"ל להקדים קולות של יעקב בבתי כנסיות ומדרשות, ואז בשביעית מלחמות שהם אתחלתא דגאולה שנוכל להתפלל עליה בכרה שביעית עכ"ל.

ג. מנחת אלעזר (ח"ד תשובה ה): ופסק להלכה למעשה בתקופת מלחמת עולם הראשונה, שאין להתענות ולהתפלל שיפסק המלחמה, כיון שמלחמות העולם הם חלק מחבלי משיח, ולכן אין להתענות ולהתפלל שיתבטל המלחמה ורק להתפלל לגאולה, וז"ל, ובפרט כי צריכים ליהור לאשר אנו וראים כי אלו המלחמות הם חבלי משיח, כפי שנראה מהכתובים ומהגמ' ומדברי הוזהר הקדוש (סוף פ"ר בלק) ובספר התמונה (אות ט) ופי' שם באורך כן בשאר ספרי קודש, על כן צריכים לעלות להתפלל על הגאולה שלימה ב"ב, ע"ק ההמון שהטעו אותם שצריכים להתפלל עתה העיקר רק על שלום העמים, "ישעל ידי זה שיופסק המלחמה ישובו למצרים" - היא הגלות המר בעוה"ר, ושכינה הק' בגלות ומאיריכם הגלות ומעכבים לבקש ע"י, ואין נעו פנינו ונקשה לפנינו לבקש כזאת ממלך הכבוד אבינו ית"ש לחלל כבוד מלכותו ית"ש ח"ו, וכמ"ש בספר הזכרון (הגאון התת"ס) כי אם נתפלל על השלום ה"ז עיכוב הגאולה, כשאחז"ל במגילה מלחמה נמי אתחלתא דגאולה הוא עיי"ש דבריו כי נעמו, ובמה שסיים: רק עצתי שנרבה בתורה ותפלה, וכשהקול קול יעקב אין הידים ידי עשוי, ולא ישלטו בישראל, ואז נתפלל רק על הגאולה, ונמצא הגלות הרע והמר עם צרות המלחמה המה וזבורא ועקרבא, דמעלי להאי - הוא השלום, קשה להאי - להגאולה, ומעלי להאי קשה להאי.

א. בספר "אורות אליים" (תכנ) לבעל ה"פלא יועץ": כותב על מאמר חז"ל בב"ר (גב, ד) אמר רבי אלעזר אם ראית מלכיות מתגרות אלו באלו צפה לרגליו של משיח. וז"ל: ידיעה זו מועלת לשישמוח ישראל בראותם מלחמה ויבטחו בה' ואין להתפלל לה' שיתן שלום במלכיות אלא שה' הטוב בעיניו הוא יעשה, ומה שנתן סבליחות (א' ל' וזינו שבשמים תן שלום במלכות) צריך לכוון על המלחמות שאינן בעקבות משיחא, או שהדברים עתיקין ורומזו למלכות שמים, וידי למבין.

ב. ה"חתם סופר" בספר הזכרון סי' נב וז"ל: כתיב (דברים י"ד) **והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות,** ואחז"ל, זיבורא ועקרבא דקשה להאי מעלי להאי, ונעשות הרעות צרות זו לזו, עפ"ק דחגיגה ה' ע"א, וצ"ע דהיינו שייך במי שנוהג בטבע אם קשה להאי מעלי להאי, אבל הקב"ה מוחץ ורופא ית"ש, אם לא ירצה לא ירפא אפי' זיבורא לחוד, כעובדא דבר קשא דפומבדיתא במס' שבת (ק"י) שנשכו חזי' דרבנן ולא הוה לי' אסותא, וכאשר בעו"ה בעינינו ראינו, ואם ירצה גם מזיבורא ועקרבא בהדדי ישלח דברו וירפאם, והכלל אין רפואה אלא תפלות ותחנונים לפני המקום כי רחום ותנון הוא ארך אפים ורחום על הרעה.

אבל הענין אחז"ל במס' תענית (ח) כי אין להתפלל על ב' צרות כאחד שנאמר **ונצומה ונבקשה מאלקינו על זאת ולא על אחרית,** ואמרו דר"א הוה כפנא ומותנא ר"ל רעב ודבר, ומחמכת חז"ל הסכימו להתפלל רק דעל הרעב וממילא יתבטל גזירת הדבר, דכי יתיב מנוני לחיי יתיב ע"ש, ואמנם כן תינח ב' רעות כאלו דלא סתרי אהדדי, בישועה מהרעב נכלל ממילא ישועה מהדבר, אך כשסתרו אהדדי א"כ מה לעשות, על שני דברים א"א להתפלל, ואם יתפלל על האחד ישאר אידך במקומו, והיינו רעות רבות וצרות.

והמשל בזה, כי ידוע מאחז"ל במס' מגלה (י"ג) דמשו"ה אנו מתפללי' על הגאולה בכרכה שביעית שבתפלת י"ח מושם דבן דוד בא שביעית, ופריך הש"ס, האמר מר בששית קולות שביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא, ומשני, מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא, ועתה אחיי' ראו נא והביטו כמה צרות רבות ותלאות עברו ראשינו במלחמה הזאת, ממש כשל כח הסבל, ואם נתפלל ה' ישים שלום בעולם, הנה אנתנו גולים וסורים נתונים בכבלי עוני ימים רבים, ושכינתא קדישא בגלות, והתורה מתמעט, ושמו הגדול מתחלל בעו"ה, ואם נתפלל על פדות נפשינו וגאולתינו, הנה מלחמה אתחלתא דגאולה היא, ונמצא הגלות הרע והמר עם צרות המלחמה המה וזבורא ועקרבא, דמעלי להאי - הוא השלום, קשה להאי - להגאולה, ומעלי להאי קשה להאי.

שיושיענו, והעבודה השלישית היא תיקון המעשים וכמו שכתב הרמב"ם שצריך לנהוג בעת צרה, לתקן את המעשים.

וכדי לבאר היטב את הענין, אספר מה שעבר עלי מיום חג שמיני עצרת כששמעתי על האסון הנורא, ומה היו מחשבותי והרגשותי מעשי שלפי דעתי צריך לנהוג בהם. ובכן: לאחר תפילת שחרית של יו"ט שמעתי אודות הצרה שפקדה את ארצנו הקדושה, התחלתי מיד לחשוב מחשבות על אמונה ושל דביקות ברה"ק, א"ח הלכתי ברחוב ושמעתי את הרמקול שמכריו שפרצה מלחמה ולכן אין להתקהל ולהתאסף יחד בני אדם הרבה, אח"כ אמר לי אברך אחד שמדובר במאות של הנוגים, אך אני לא הסכמתי להאזין לדבריו, כי הבנתי שדבר זה יכול לגרום לביטול שמחת יו"ט, והבנתי שרצונו של הקב"ה בעת הזאת היא שנשמח בשמחת התורה בשמחת יו"ט ובשמחה עם הקב"ה שנתן לנו מודיעין לשמחה חגים וזמנים לששון, ואדרבה, שמחה זו בכוחה להמתיק את הדינים ולעורר רחמים לכן לא רציתי להאזין ולשמע את כל פרטי האסון כדי שלא אתבטל משמחת יו"ט.

במוצאי יו"ט לאחר תפילת ערבית והקפות שניות שאלתי את אחד האברכים מה נשמע ומה הם הפרטים הידועים לו, והאברך סיפר לי את גודל השבר ההריגות והשחיתות וחטיפת השובצים, מיד נתקפתי בחרדה עצומה ותחלתי לתאר לעצמי במחשבותי את הצער והיסורים העוברים על בני ישראל במקומות הללו ובפרט את צערם של השבויים,

כי השבי הוא צער איום ונורא עד אין לשער, וכמו שאמרו חז"ל שבי קשה מכולם, כשהאדם הנמצא בשבי יודע שהוא נמצא בידי מי ששולט עליו שליטה מוחלטת ושונא אותו שנאת מות ובכל רגע יכול לעולל לו ככל העולה על גחונו להורגו או להכותו או לענותו בכל מיני עינויים קשים ואכזריים שאין לשער, ודבר זה קשה מצער המות, כי צער המות הוא לרגע אחד אך השבוי חש ומרגיש את צער המות בכל רגע, כי הפחד ממות שקול כמות עצמו, שכן כתב רבינו יונה שהאדם שנחייבי מיתת ב"ד אזי הפחד מן המות כבר שקול אצלו כמות, ולכן עוד קודם שנהרג כבר נתכפר חטאו ע"י הפחד מן המות, וכשהורגים אותו הוא הרי הוא כבר נקי מן החטא וחשבתו לעצמי שצער זה עובר כעת עמו על כל השבויים.

עוד תארתי לעצמי את צערם של ההרוגים ושל הפצועים הרבים את צערם הנורא של בני משפחותיהם, את צערם הגדול של כל אלו שאיבדו את פרנסתם, וביותר, את יסורי נפשם של כל תושבי הדרום המלאים פחדים וחרדות ממה שעלול לעלות בגורלם ואינם יודעים אם ישארו בחיים, שהרי זה זה ביקשנו ביום השוענא רבא הושע נא נפש מבהלה, והבהלה השוררת בקרב אלו האנשים הלא היא נוראה עד מאד, וכך חשבתי על הריבוי העצום של כל עניני הצער והיסורים, שכן מוטל עלינו להרגיש ולחוש בעצמנו את הצער והיסורים העוברים על אחינו בני ישראל.

אך תוך כדי המחשבות אלו, ובד בבד, חובה עלינו לחשוב ולהאמין ולהרגיש שכל זה בא לנו מידו של הקב"ה והוא נברא בעולם אין כוחו להרע לנו רק הקב"ה כעבודו ובעצמו שהוא בעל הרחמים הגדול, וא"כ הכלל של המאורעות הם רחמים וחסדים והם גם מודדים ומדוייקים בהשגחה פרטית לכל אחד באופן מדוייק מאד מה יארע לו וכיצד ובאיזה אופן ובאיזה מקום וכמה צער יגיע לו, הכל מנוי וספור מאיתו יתברך.

אבני אבן

מסקוד ישראל והלבן וביטו ישראל בעל שם טוב
והלמידו ז"ע ועב"א כפי ששאב סבאדם והשקה
את בני ישראל רבות בשנים מודינו הדב
ובי אליעזר דוד פרידמאן וללה"ה זע"א
רב ביתם"ד דחסידי בעלזא בלאגדאן

פרשת בראשית תשפ"ד

ספח"ק אוהב ישראל – הרה"ק מאפטא זי"ע

ויאמר אלהים תדשא הארץ גו' עץ פרי גו' ותוצא הארץ גו' עץ עושה פרי גו' יא, יצ. ופירש רש"י ז"ל עץ פרי שיהא טעם העץ כטעם הפרי והיא לא עשתה כך אלא ותוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי לפיכך כשנתקלל אדם נפקדה גם היא על חטאה עכ"ל. וכבר נזכר זה קמאי דהאי לפיכך שהציה רש"י ז"ל אין לו שייכות וקשר להקודם, גם מה שייכות יש לחטא האדם עם חטא הארץ. ונראה ליישב דברי רש"י ז"ל בטוב טעם וצוה יוצארו כמה כתובים על נכון. דלכאורה יפלא מאוד מאין צא זה שחטא הארץ נגד יוצרה וקונה יתצרך. בשלמא מין האדם שהוא צער ודם שייך לפעמים שיחטא מפני היצר הרע השוכן בקרבו ומטוהו בכל עת מדרך הטוב והישר ח"ו ומאחז יתצרך ניתנה הצחירה חפשיה להאדם לעשות כרצונו וחפזו ולינך צורך אשר יצטרך לעצמו לטוב או כו'. אך שאר הנמצאים הנאללים והנצברים והיצורים והנעשים כולם כאחד ששים ושמים לעשות רצון קונם באין מונע כי אין להם יצר הרע, אשר על כן מאין צא להארץ זה הרצון לחטא ועוד לה יותר שתפגום מעלתה צוה שהקצ"ה פקד עליה לטובתה שזה העץ שתוציא יהא גם כן טוב למאכל כמו הפרי עצמו והיא קלקלה ונתנה טעם לפגם:

ובהעיר לז"ל, הנה בצמח הארץ לא חטאה כלל ואדרבה עשתה עבדות גדול ומסירות נפש צוה ולא חסה על קלקולה וכבודה וכמאמר חז"ל (מיר כג 3) גדולה עזירה לשמה. דהנה הארץ היינו סוד ארץ עליונה השכלית הסתכלה והצינה וראתה צריאת אלהים כל מעשה צראשית כי נורא הוא כל מיני פלאים מראשית הנקודה כל השתלשלות העולמות עד תהום ארעא אשר כמה מיני נמצאים דוממים וזוממים כו'. וחכמות אלהות והם נפלאות וחכמות הצורה יתצרך. ועל כולם השליט את האדם אשר נחלק גופו מן העפר מהאדמה ונשמתו היא מאוצר הנשמות החנוצות מתחת קסא כבודו יתצרך והכל צידי האדם ותלויין צמעשו אם ילך צורך הטוב והישר אז יהיה עליה לכל העולמות וכל הנמצאים ואם ח"ו יקלקל מעשיו יפגום הכל ח"ו וירדו למטה כל

הנצרים הרומניים והגשמיים צמחיה התחוננה. אז המייצג הארץ צלצה ואמרה כיון שהאדם קרוב לחטא מחמת יצרו הרע ואז יצא פגם גדול בשורש נשמתו ולא יועיל לו שום תיקון ומשונה. אשר לזאת התחכמה האדמה ושינתה תחילה ליווי הצורה יתצרך כדי שאחר כך כשיחטא האדם ח"ו יהא לו אמתלא נכונה והוא מפני ששורש גופו הוא מן האדמה ששינתה מכבר רצון הצורה יתצרך ותולין הקלקלה צמקולקל ולא יתלו החסרון והסרחון צנשמה הרומנית. וחסה הארץ על כבוד שמים ועל האדם להקל מעליו עונש החטא מחמת ששורש האדם אשר נלקח משם הוא האדמה הרע את מעשיו ואם כן אין חטא האדם גדול כל כך ונמצא שעשתה צוה הארץ עבדות גדולה ולשם שמים נחכונה. ועל כן לא נענשה הארץ תיכף כי קמי שמיא גליא כוונתה הרצויה שהיתה רק לכבוד יוצרה ולטובת האדם. אך כשחטא האדם אז נפקדה על חטאה כדי להוציא רצון הארץ מכת אל הפועל דאם לא נתן לה השי"ת עונש כלל אז לא היה נודע הדבר שחטאה כלל והיה אם כן חטא האדם קשה מאוד ולא היה נשלם רצון הארץ אשר עיקר כוונתה צמחיה היה רק עבור זה שיתלו חטא האדם צה. וזה שכתב רש"י ז"ל לפיכך אז כשנתקלל אדם על חטאו נפקדה גם הארץ על חטאה כדי להוציא רצון הארץ מכת אל הפועל ולהקל מעל האדם עונשו מאחר שנלקח גופו מהאדמה אשר חטאה תחלה ונמשך האדם צמצמו אחר שורשו. והבן היטב:

ספח"ק ישומח ישראל – הרה"ק מאלבסגדר זי"ע

(הובא בריש פרשת שלח)

ויאמר הנחש אל האשה וגו', והייתם באלהים ידעי טוב ורע (צראשית ג, ד-ה).

... וכמאמר פי קדוש ד' מוהרש"צ זללה"ה זי"ע מפרשיסחא, על טענת הנחש לאס כל חי היא חוה, שאמר לה אם לא תאכל מעץ הדעת לא יהיה לך הצחירה, כי לא יהיה לך שום יצה"ר כמו מלאך, לך אכול מעץ הדעת לדעת טוב ורע, היינו שאז יהיה הצחירה

כתפת האפד

ועל פי זה תבין דברי קדשו של שלמה המלך ע"ה (משלי י, א) בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו. ולכאורה יפלא למה ייחס הטוב והשמחה לאב והרע והתוגה לאם. ולדרכינו יבואר על נכון דהנה עינינו רואות כשהאדם הולך בדרך הטוב והישר בעיני אלהים ואדם אז כל רואיו יאמרו כמה גדלה נשמתו של זה האיש ומייחסין הטוב אל הנשמה ואם ח"ו הולך אדם בדרך לא טוב אז מרגלא בפומייהו דאינשי כמה חומרו עכור ותולין הקלקלה בחומר המגושם היינו האדמה שהוא בא ממנה וכל זה פעלה האדמה במעשיה שכל הפעולות הרעות אשר יעשה האדם יתייחס אליה דהיא האם והשורש לגוף החומר אבל מעשה הטוב יתייחס אל האב שהוא הנשמה אשר שורשו הוא חכמה עילאה. וזהו שאמר הכתוב בן חכם ישמח אב, כשהבן הוא חכם והולך בדרך הטוב והישר אז ישמח אב"א שהוא הנשמה הבאה מחכמה עילאה המכונה בשם א"ב. אבל בן כסיל בחושך הולך ומקלקל מעשיו תוגת אמו. היא האדמה אשר היא האם והשורש שהולידה את הגוף ותולין הקלקלה בה והבן זה:

ובזה י"ל פירוש הפסוק בפרשת קדושים (ויקרא יט, כג) וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל. דהאי כל אינו מובן. ולדרכינו יבואר על נכון דכיון שהארץ כיוונה לטובתנו וקלקלה את עצמה שלא להיות טעם עץ ופרי שוין רק עושה פרי וקבלה עונשה עבורינו לכן מוטל עלינו וראוי ונכון לתקן את פגמה וכגמול ידיה נשיב לה. וכי נבוא אל הארץ מחוייבים אנחנו לתקן פגם האדמה. וזהו שאמר הכתוב ונטעתם כל עץ מאכל היינו שכל העץ יהא ראוי למאכל ולא הפרי לבד אלא יהא טעם עצו ופריו שוים. והבן כל זה היטב. והמשכיל יעיין בדברי האריז"ל בפרי עץ חיים בשער קריאת שמע שעל המטה וימצא קצת מדברינו אלה.

ובאמת למה כן, שצלא אמת אינו יכול לעסוק אפילו בעסק העולם הזה, ולא כן בשאר מצות. הכלל, כי האמת הוא מדרגה גדולה ואינו צא צנקה, ואם היה צאפשרי לעולם להתקיים צלא האמת, לא היה האדם מעורר עצמו לצא אל האמת, ולא היה עושה שום דבר לצא אל מדרגת האמת, ולזה עשה השם יתברך שצלא אמת לא יכול להתקיים אפילו בעסקי העולם הזה, צכדי שעל ידי זה יעורר עצמו לצא אל האמת בעבודת הצורא יתברך. וזהו השליך אמת ארנה, שגם צארציות לא יתקיים צלא אמת. ודו"ק:

בפסוק והארץ היתה תוהו ובהו (ב, 3). להנה ידוע (רש"י ריש צראשית; ויק"ר לו, ד) שכל העולמות לא נצראו אלא צצציל ישראל, וצצציל הארץ התחתונה אשר צה האדם שהוא עוצד את קונו. לכן צריך האדם כשעולה זה על לבו שצצצילו נצרא עולם וכל המלאכים, שיתלהב עצמו לעבודת הצורא יתברך צרוך הוא, כיון שהכל תלוין צו. לכן מפרש התורה 'והארץ היתה תוהו ובהו', היתה אז צמחשבה, לכן נצראו ונאללו כל האורות עליונים והעולמות המצומחשין. והנה המחשבה כשמחשב צהדבר ומסתכל ומחשב צה נקרא 'תוהו', כמו שפירש רש"י ז"ל. ואחר התוהו - 'צוהו', היינו הארץ התחתונה שהיתה צכה ולא צפועל, כי צעבור כדי שיהיה צה האדם שישמע את קונו, נצראו ונאללו כל העולמות העליונים, ומה שהוא צכה נקרא צוהו, כלומר 'צו הוא', ולכן אמר 'והארץ היתה תוהו וצוהו'. והצן:

ובאופן אחר על פסוק והארץ היתה תוהו וצוהו. הגם להמצין והעוצד את הצורא צרוך הוא הוא פירוש ראשון. דע, כי צפעולתנו וצמעשינו הטוצים אנו מעוררים המדות העליונים להשפיע שפע רצ לכל העולמות העליונים, ולכל המלאכים ולכל הנשמות ולכל היכלות עליונים, ואנו צמעשינו הטוצים וצקיום מצותיו וצלימוד תורתו אנו הגורמים שפע צכל העולמות. ועיקר הוא צדחילו ורצחנו (עי' תקו"ו תיקון י), כמו

צידך שחדע ג"כ מהרע ואף על פי כן לא תחטא, וצזה תהיה עוד צמדרגה גדולה ועצומה מצאשר עד עתה, כן היתה טענת הנחש. לפי זה, מה היה החטא גדול כל כך, אלא שהיה לה להשיצ לו, הלא צעת הזאת שאתה מפחיתי לאכול מעץ הדעת, אשר ציוני ד' לא תאכל ממנו, יש צידי הצחירה לצל לשמוע לך ולצל לאכול, רק לשמוע לצצרי הקצ"ה, ועל הצחירה לעמיד, למה לי לצאוג על העמיד, ועתה אצבור צודאי על פי ד', מוטצ צל אשמע לך תיכף ויעצור עלי מה, וכן צריך כל איש הישראל לצל להסתכל ולחשוב על מה שיהיה אח"כ, רק על הרגע שהוא עומד צו.

ובמאמר הרצי הקדוש הנ"ל על הפסוק (תהלים ל"ט) הנה טפחות נתת ימי, כמו אדם המודד צפעים אמה צצלים צידו, לא נשאר לו צידו לעולם אלא טפח, שזה שמדד צבר הוא חוץ לידו, ומה שלא מדד עדיין אינו צידו, נמצא, שאין לו רק הטפח שאותו צתוך ידו, כן המה הימים מהאדם, מה שעצר אין, ומה שעמיד עדיין לא צא. נמצא שאין לו לחשוב רק על הרגע שעומד צה. ועל תקוני העוונות מצכר יש זמנים מיוחדים, כמצואר צהאר"י ז"ל, חצות הלילה, שהוא זמן ועת לצון להתעורר אז צתשובה על חטאיו, אצל לא לעולם, ותמיד אין לו לחשוב רק הרגע שעוצד צה, וכהנ"ל.

ספה"ק קדושת לוי - הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע

במדריש (צ"ר ת, ה) צשעת צריאת העולם, אמת אמר אל צברא, מה עשה הקדוש צרוך הוא השליך אמת ארנה, שנאמר (תהלים פה, יג) 'אמת מארץ תצמח'. הכלל, כי האדם שהוא שקרן אינו יכול לעסוק אפילו צזה העולם בעסקי העולם הזה, כי מי שהוא שקרן אינו רוצים לעשות עמו אפילו משא ומתן, ולדבר עמו. וצאמת צשאר מצות אפילו כשאדם אינו מקיים חס וחלילה, אף על פי כן יכול לעסוק בעסקי זה העולם.

■ כתפת האפד ■

אמנם הגאון מוילנא נחרד בשמעו זאת, באמרו "הקב"ה ישמרך ויצילך מיצר הרע שלי", והיינו משום דכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ואף בענינים דקים ודקי דקות יש להם מלחמה, אלא שהם מתאזרים היטיב למלחמה וכובשים את יצרם.

ד. במה שכותב שאף להזכרת העוונות יש זמנים המיוחדים לכך ושאר הזמנים צריכים לצצלם לתורה ועבודה ולעשות טובה ליהודי, ושאר עניני תכלית - רבינו ה"אמרי חיים" זי"ע היה רגיל לספר על אחד מהצדיקים שפעם אחד באמרו תפלת "נשמת כל חי" בא אליו השטן הוא היצר הרע, ואמר לו "מה לך כי נהיית צדיק ואומר נשמת בהתלהבות ובקול כאילו היית צדיק גדול קדוש מרחם, והרי כמה וכמה עבירות עשית בימי חיך ומה לך לעוק נשמת כל חי בקול חוצב להבות אש?!", ענה לו אותו צדיק, "צודק אתה, שעשיתי את כל העבירות האלו, ויכול להיות שבעתיד עוד אכשל בדבר עבירה, וכדאיתא במשנה 'אל תאמין בעצמך עד יום מותך', אך עתה בצרוני לומר 'נשמת כל חי' בהתלהבות לפני הקב"ה, ללא שום חשבונות".

עוד סיפר רבינו ה"אמרי חיים" זי"ע, שדיין אחד בא פעם לפני הרה"ק בעל ה"אמרי ברוך" מוויזניצא זצ"ל והתאונן לפניו על מר גורלו שאנשים בקהילתו עושים לו צרות ורדיפות עד שאינו יכול לסבלם. בנו הגה"ק בעל ה"אהבת ישראל" זצ"ל, שהיה באותו עת אברך צעיר ושמע את שיחתו של אותו דיין, התחיל להסתובב בחדרו אנה ואנה כשפניו להבים, ואמר "איך יכול יהודי לחשוב על מה שאחרים עושים, הרי, די צייט דארף מען האבן נוטיג פאר זיך?!", שה"אהבת ישראל" זי"ע בגודל מדרגתו הרגיש שמה שאחרים מציקים לו אינו שייך אליו כלל ואין זה מעניינו, ומיד בשמעו את דברי הדיין לקח ממנו מוסר לעצמו.

עוד היה מרגלא בפומיה דהרה"ק ה"אהבת ישראל" זי"ע: "העולם רגילים לומר מה שאפשר לעשות היום עדיף שיעשהו היום, ולא ישיאירו על מחר [וואס מ'קען טוהן היינט זאל מען נישט לאון אויף מארגן], ואני אומר שאף מה שהיתה אמורה לעשות למחר ישתדל לעשות היום [און איך זאג אז אפילו וואס איז אויף מארגן, זאלסט אויך פראבירן צו ערלעדיגן היינט]".

ב. בענין מה שכותב ה"ישמח ישראל" בשם הרבי ר' בונם זי"ע "מה שעבר אין ומה שעתידי עדיין לא בא", ידוע שזהו מאמר החכם "העבר אין, והעתידי עדיין, וההווה כהרף עין, דאגה מנין". וכע"ז מובא מהרה"ק ר' משה [יהודה] לייב מסאסוב זי"ע שאמר פעם: "רבוש"ע, היסורים שנתת לי כבר, אינני מוכן למכרו עבור כל הון דעלמא (-שהי כוחם גדול ביותר למחות העוונות וכו'), ועל מה שעתידי להיות להבא הריני מקווה שתעזורני לטובה, אם כן רגע אחד של יסורים הרי אפשר לסבול", עכדה"ק. ודבר זה הוא רום דרגתו של הרה"ק ר' משה לייב זי"ע, ויה"ר שלא נתנסה בזה, אך עכ"פ לפי מדרגתינו חובה לנו לדעת ה"מאמר החכם" הנ"ל.

ג. הנה כעין המבואר כאן ב"ישמח ישראל" שצריך לעבוד את השי"ת ללא שום חשבונות, היה אצל הגאון החסיד רבי אליהו מוילנא זצ"ל, שפעם אחת נפגשו הגה"צ רבי יעקב קראנץ צצוק"ל ה"דובנער מגיד" והגאון מוילנא זי"ע, והמגיד מדובנא היה רגיל להסתובב בערי ישראל ולעורר את הקהל לעשות רצון אביהם שבשמים, והוויילנער גאון היה רגיל להסתגר בחדרו למשך כל היום ולעסוק בתורה ובעבודת ה', עד כדי כך שאצלו היה תמיד סגור ומכוסה חלונותיו שלא יתראו דרכו לחוץ כלל, ואף ביום היה לומד שם לאור הנר. אמר לו הדובנער מגיד להגר"א מוילנא: "מהו החכמה להסתגר בחדר לפנים מחדר ומשם לעבוד את השי"ת, הרי החכמה הוא להסתובב בחוצות בין האנשים אשר שם נמצאו נסיונות ולהיות מעורב עם הבריות ואז לעבוד את השם יתברך שמו!", ענה לו הגר"א: "צודק אתה, אך איני מחפש לעשות התחכמיות וקונצע"ן, אלא משתדל לעשות את רצוני יתברך שמו".

עוד ידוע שפעם אמר לו המגיד מדובנא להגר"א מוילנא זי"ע שיעזור השי"ת שיוכה הוא ליצר הרע של הגאון, והקב"ה ישמריהו להגאון מיצר טוב של הדובנער מגיד. וביאר, דהיצר טוב שלו אומר לו ללמוד י"ד או ט"ו שעות ביממה, ואילו לרבינו הגר"א זהו יצה"ר כי דרכו היה ללמוד כ"ב שעות במעת לעת, ואף באמצע שינתו הקצרה של ב' שעות ביום היו שפתותיו מרחשין בד"ת, אך היצר הרע של הגר"א מפתהו להפחית מלימודו מכ"ב שעות לכ"א שעות ומחצה, ולכזה יצה"ר משתוקק אני.

שהזכירנו הכתוב (דברים י, יג) 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך, ועל ידי אהבה ויראה וצנח מדותינו הטובים אנו מעוררים המדות העליונים, והעולמות אשר מהם בא צריאת שמים וארץ, אשר נאללו ונצראו קודם שמים וארץ כאשר בארנו צמיצות 'את השמים' וכו'. ואלו המדות אנו מעוררים על ידי מעשינו הטובים, כנודע (זה"ק ח"א פת, ב) 'בעוצדא דלתתא אתער עוצדא דלעילא'. והשם יתצרך צרוב רחמיו וצרוב חסדיו, למד אותנו המדות הטובים שידבק בהן האדם, ושיתעוררו המדות העליונים, ולמד אותנו המדות הטובים.

וזדו 'והארץ היתה תוהו וצוהו', שכל התאוות הגשמיים יהיה תשובים אליו כאין וכאפס, וזה 'והארץ' כלומר שתאוות הארציות המה התאוות הגשמיים, 'היתה תוהו וצוהו' יהיו תוהו וצוהו, כלומר אין ואפס.

ואמר הכתוב 'וחושך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני

המים', השם יתצרך הורה אותנו מדות ישרים להיות מעוררים העולמות והמדות המנוחמחין העליונים, שירגיל האדם את עצמו. 'צמקום גילה שם תהא רעדה' (צרכות ל, ג). ופרשנו, שכאשר מראה המלך לעבדו אורחותיו הגנוזים וממשלתו וגבורתו והיכליו וחדריו הנעולים, אז מגיע לעבדו שמחה וחדוה, שרואה אורחים הגנוזים והנחמדים, ומשמח את עצמו שעובד למלך גדול כזה, אבל מגיע אליו רעדה האריך יכול לעבוד מלך גדול כזה, מכל שכן אם עובר על מצותיו ח"ו נופל עליו חיל ואימה ורעדה. וזהו 'צמקום גילה שם' וכו', כשרואה צמחצתו גדלות הצורא צרוך הוא, האריך שכל העולמות וכל המלאכים וכל היכלות מספרים תהלתו, וכולם מלאים חיל ואימה ורעדה, ונמלא כשהשם יתצרך מאיר ושולט צמחצתו הארה זאת, אז מגיע אליו שמחה כשעובד אלהי האלהים, אבל כשמסתכל צמחצתו בגדלות השם יתצרך אז תהא שם רעדה לפני מי הוא עובד, לפני מי הוא מדבר, ולפני מי הוא יושב, ואז דיצורו ותפלתו צאימה ויראה וצנוטה.

■ כתפת האפד ■

בנו. התפעל הגוי ואמר לו 'יש לך בן יפה מאוד', וה'אהבת ישראל' כדרכו בקודש מצא מיד דברי מוסר על עצמו בדבריו של הגוי, ואמר לסובביו, 'ראיתם מה שאמר גוי זה, הרי הוא מתפעל ומתמיה איך הגיע בן נאה כזה לאיש כמוני'.

וכך הוא דרכם של צדיקים שאין מחשבים ודואגים על העתיד, רק כל שעה וכל דבר מנצלים לעבודת השם, וכמבואר בדברי הרבי ר' בונם הנזכר לעיל.

ה. מפורסם שלפי מראית העין לא שרר השלום והשלוה בין הרה"ק הרבי ר' ברוכ'ל ממעזיבזו זי"ע להרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע והיה מדבר סרה אודותיו.

אמנם פעם אחת בא הרה"ק רבי משה מזוועהיל זי"ע [בנו של הרבי ר' מיכל זי"ע מזלאטשוב] לשבות את שבתו בצל קדשו של הרבי ר' ברוך ממעזיבזו, ובשולחן הטהור בליל שבת קודש היה שם אחד שהיה מתלוצץ ושוחק מהתנועות של הבארדיטשובער רב והיה מחקה תנועותיו, וכפי הידוע על גודל התלהבות דקדושה בעבודת הרה"ק מבארדיטשוב שהיה כל כולו אש להבה לוהט ובווער בקדשו בתפלתו ובכל עת עסקו בדברים שבקדושה, ובעת שהיה מתפלל היה מופשט כל כולו מעולם הזה, ראו עליו תנועות משונות, והרה"ק רבי ר' ברוכ'ל היה צוחק מזה, ואילו הרה"ק מזוועהיל לא היה יכול לראות את הנעשה והצטער מזה מאוד.

ובסעודת צפרא דשבתא בשולחנו הטהור של הרבי ר' ברוכ'ל, נשנה הדבר שוב כמו בלילה שהלה מחקה את התנועות של הרה"ק מבארדיטשוב והרבי ר' ברוכ'ל צוחק מזה, והיה נראה כאילו נהנה מכל זה, והיה קשה הדבר מאוד לפני הזוועהילער אך גם כאן התאפק בכל כוחו מלומר כלום בידועו שבא להסתופף בצל הצדיק ממעזיבזו ואין לו לשאול עליו קושיות.

אולם בשלישית כשחזר הדבר בסעודה שלישית, כאן כבר לא היה יכול הרה"ק מזוועהיל להתאפק, ושאל את הרבי מאי האי, ולמה יעשו שחוק מאיש צדיק וקדוש, נענה לעומתו הרבי ר' ברוכ'ל בחריפות: 'אויך מיר א גוטער יוד! ער ווייסט נישט גארנישט וואס דא טוט זיך! - וכי הנכם גם כן מהקרויים יהודי טוב ורבי?!' ('גוטער יוד' היה פעם כינוי לרבי ואדמו"ר), הלא אינכם מבינים כלל וכלל מה נעשה פה!!), הרי אנו מתפללים ומתחננים שלשה פעמים ביום ומבקשים 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב וכו' ובנה אותה בקרוב', אכן מן השמים משיבים שאין צריכים לבית המקדש, כי עבודת הקודש של הבארדיטשובער רב חשובה כמו העבודה שבבית המקדש, ויש כאן נחת רוח להשי"ת ממנו כאילו היה המקדש עומד על מכונו ובבנינו, עם המזבחות וקודש הקדשים, ולכן הננו צריכים לבטל את עבודתו הקדושה להראות שעדיין חסר לנו בית המקדש..."

כן היה דרכו תמיד לקחת מוסר לעצמו מכל מה ששמע או ראה. פעם אחת בהיותו בעיר קארלסבאד וישב שם על ספסל עם השו"ב דווילחאוויץ שנלווה אליו, ניגש אליהם ערל אחד [כמדומה לי] והתיישב ליד ה'אהבת ישראל' זי"ע, ושאל הגוי את ה'אהבת ישראל' כמה הם ימי שני חייו, ענה לו ה'אהבת ישראל' את מספר שנותיו, ומיד קם ממקומו ואמר לשוחט שעמו שאפשר ללכת, 'כיון שכבר שמעתי את מה שרצו לרמוז לי מן השמים שאני כבר זקן ושבע ימים ועלי לתקן את המוטל עלי לתקן, אמנם דע לך שלא שכחתי את הדבר אפי' לרגע אחד ואיני צריך להזכרתו של גוי זה'.

הרה"ק בעל ה'דמשק אליעזר' זי"ע היה איש יפה תואר כידוע והיה לו הדרת פנים מיוחדת במינה, עד כדי כך שכשהיה הולך ברחוב העיר שדרות רוטשילד אשר בת"א (שהיה גר בסמוך לו ברח' פייארברג) היו אנשים מסתכלים בכל החלונות לחזות בזיו פניו המאירים. ומשמשו הנאמן הרה"ח ר' בערל וואלצר ז"ל סיפר לי, שפעם אחת הוצרך ה'דמשק אליעזר' זי"ע ללכת לרופא, היה זה בעת שאשת הרה"צ ר' נפתלי חיים אדלר זצ"ל (בת אחיו רבינו האימרי חיים) לא הרגישה בטוב, והרגיש בעצמו האחריות לדאוג עבורה (מכיון שהאימרי חיים לא שהה עדיין בארץ), והתקשר המשמש לאחד מרופאי העיר תל אביב מומחה גדול, בשם דאקטאר אשערמאן, אך משלא נענה ולא הצליח להתקשר עם הרופא, קם ה'דמשק אליעזר' זי"ע, והלך עם משמשו למעונו של הרופא. כשנשקו בדלת, פתחה בפניהם אשתו של דאקטאר אשרמן שהיתה הסעקרטערני - [מזכירה] שלו, ושאלה אותם למטרת ביאתם, וכששמעה שמחפשים את בעלה הרופא, נכנסה לחדרו. וסיפר המשמש ששמע איך שהיא מעירה אותו משינתו באמרה לו שצריכים לו לענין נחוץ מאוד, והוא, שהיה עייף מאוד מעמל יומו, אמר לה "הרי אמרתי לך שלא תעירי אותי אפילו א ענגל וועט קומען" - [אף אם יבוא מלאך], ענתה לו אשתו "נכון שבשביל מלאך לא הייתי מעירה אותך, אך הגיע לכאן אדם אחד שהוא הרבה יותר ממלאך, דאס איז די הער ג-ט אליין" [שפניו כפני האלקים ממש כביכול].

אמנם כשנחלה ה'דמשק אליעזר' זי"ע התבטא הרה"ק בעל ה'אימרי אמת' זי"ע שחבל על האי שופרא שאין רואים דוגמתו, ושצורה זו נחוץ מאוד להסתכל עליו ולהתבונן בו.

פעם בא ה'דמשק אליעזר' לבקר את אביו הגה"ק בעל ה'אהבת ישראל' זי"ע בגראסווארדיין, וכשרצה לשוב לעירו התלווה אליו אביו ה'אהבת ישראל' זי"ע ללוותו עד לתחנת הרכבת ושם נפרד ממנו לשלום כנהוג. כשעלה ה'דמשק אליעזר' על קרון הרכבת ניגש אחד מהגוים שהיו שם אל ה'אהבת ישראל' זי"ע ושאל אותו מהו השייכות שלו לאדם זה שעלה עתה על הרכבת, ענה לו ה'אהבת ישראל' זי"ע שהאיש שעלה על הרכבת הוא

מעשה אפד

שיחות מלוח מלכה ממורינו הרב זי"ע

הגה"ק רבי יוסף ענגיל מקדאקא בעל ה'אתון דאורייתא' זי"ע - יו"ד א' מרחשוון תר"פ

א) שמעתי מהגה"צ רבי אברהם משה באב"ד זצ"ל אב"ד גורא הומורא, ולאחר מכן כיהן כרב בעיר יפו, אשר פעם אחת הזדמן לו להיות בווינה בערב יום הקדוש, וכח בסעודת הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע שהתגורר בסוף ימיו בווינה, ובתקופה זו שהיתה תקופת מלחמת העולם הראשונה, שהו בווינה רבים מגדולי גאליציה, אשר הרבה מתוכם הגיעו להשתתף בשולחן הטהור של הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע.

באותה שעה היה בדיחא דעתיה של הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע [אשר בוודאי כי צדיק נשגב זה היה לו ממה להיות בדיחא דעתיה בשעה זו], והכריז, כי יכולים עתה לומר לו איזה עובדא או הנהגה של החסידים, ומקבל הוא למצוא מקור בדברי חכמינו ז"ל לדברים אלו.

ואכן כאמור היו נוכחים שם תלמידי חכמים רבים מגדולי החסידות, והתחילו להביא לפנינו ענינים שונים ממנהגי החסידות, והגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע ברוחב בינתו, מצא לכל דבר מקורו טהור מדברי חכמינו ז"ל בשני התלמודים או במדרשי חכמינו ז"ל.

ב) שמעתי מהגאון החסיד רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א, כי פעם אחת הגיע הגה"ק רבי יוסף שאול נאטנזאהן זצ"ל בעל השואל ומשיב לטורנא, ונכנס שם אל הקלויז של חסידי צאנז, שהיה ידוע כמקום תורה היותר גדול בכל מערב גאליציה, ובין הלומדים היו שם גם הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע.

עם היכנסו של השואל ומשיב זצ"ל אל הקלויז, תכף התנפלו עליו כל תלמידי החכמים שהיו במקום עם ספיקותיהם, והיה השואל ומשיב זצ"ל משיב לכל אחד את תשובתו בדבר ה' זו הלכה, דבר דבור על אופניו.

אמנם כאשר שאל אותו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע, נענה ואמר כי צריך הוא לעיין בדבר, ויענה לו לאחר שובו אל ביתו. בבואו אל ביתו נאנח השואל ומשיב זצ"ל ואמר, התורה עוברת אל החסידים.

ג) כידוע חיבר הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע חיבורים רבים בפלפול עצום, אמנם מלבד גאונותו העצומה עוד היה קדוש וטהור, ולא היה לו רק בת יחידה, לגודל חולשת כוחו מחמת יגיעתו בתורה.

ד) בהלוויית הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע, הספידו הגה"צ רבי מאיר אריק זצ"ל, והרבה באופן יוצא מן הכלל להפליג בשבחיו העצומים.

אחר שחזרו מן הלוויה, אמר הגה"ח רבי אברהם מנדל שטיינברג זצ"ל בעל המחזה אברהם רבה של בראד, להגה"צ רבי מאיר אריק זצ"ל, כי חושב הוא שבהספדו אשר נשא לזכרו של הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע, בוודאי השתמש בדברי הט"ז, כאשר כוונתו לדברי הט"ז (יו"ד סי' שד"מ ס"ק א') שמותר להגזים על הנפטר בעת ההספד.

אמנם הגה"צ רבי מאיר אריק זצ"ל ענה לו, כי אם הוא אומר כך, אות הוא שלא הכירו, כי לא היה בדבריו כל גוזמא.

זי"ע ועכ"א

הגה"ק רבי אברהם דוד מבוטשאטש בעל ה'דעת קדושים' זי"ע - יו"ד כ"ט תשרי תר"א

א) העידו על הגה"ק מבוטשאטש זי"ע (אהל יצחק אות ר"ד בהג"ה), כי לא רק שלא היה מסתכל בשעת עריכת דין תורה על פני בעלי הדינים, אלא היה יושב בחדר מיוחד שלא נוכח בו אדם מלבדו, אלא אף זאת היה מקפיד שלא יזכירו לו הדיינים את בעלי הדינים בשמותיהם, אלא היו הדיינים מביאים לפניו את דבר הדין תוך שהם מכנים את אחד מהם בשם 'ראובן' והשני בשם 'שמעון', כדי שלא יהא שום מקום להטות את הדין אחר אחד מן הצדדים.

ב) הגה"ק מבוטשאטש זי"ע היה שמח שמחה גדולה בראותו את בני ישראל בונים סוכותיהם ומסככים אותה כראוי, בנוסף לקיום מצות ארבעת המינים בהידור מופלג, והיה קורא עליהם את דברי הכתוב (תהלים ו, יב): 'וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסך עלימו ויעלצו בך אוהבי שמך', בעודו מפרש את דברי הכתוב, כי על ידי שבני ישראל שמחים בקיום מצות סוכה בה חוסים הם תחת כנפי הבורא ברוך הוא, יזכו להגנה על ידי השי"ת שלא יזיקו להם אויביהם.

ג) הגה"ק מבוטשאטש זי"ע היה בראשית דרכו בין המתנגדים לדרכי החסידות, אמנם ברבות הימים הצטרף לדרכי החסידות, והיה בזה משום דבר חידוש, כי בתחילת שנות החסידות היו דברים כאלו, כגון הגה"ק בעל התולדות יעקב יוסף זי"ע שכבר היה בא בימים כאשר התחיל להסתופף בצל הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, אך בשנים שלאחרי מכן לא נשמע כדבר הזה, ואילו היה גדול מפורסם ברבים והיה בשנותיו המבוגרות, ובדבר זה היה כמעט יחיד בדורו.

אחר שבא להסתופף בצל גדולי החסידות, היה נוסע לשלושה מצדיקי הדור, והם הרה"ק הקדושת לוי מארדיטשוב זי"ע, הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, והרה"ק רבי צבי הירש מנדבורנא זי"ע.

באחד מספריו כותב הגה"ק מבוטשאטש זי"ע, כי לא היה שלם בדעתו זמן רב האם ליסע לצדיקי החסידות, עד שגמר בדעתו להצטרף אל החסידים, ונעשה דולה ומשקה מתורת רבותיו.

ד) היה מפורסם בדורו כאחד מגדולי האדמורי"ם, עד כי הרה"ק האהבת ישראל מויזניץ זי"ע היה אומר תורה ביום הסתלקותו - כ"ט תשרי, כמו שהיה מנהגו לומר ביום פטירתם של זקניו, כי היה שמו מפורסם לאחד מן הגדולים אשר בארץ.

ה) כאשר שמע הגה"ק הישועות יעקב מלעמבערג זי"ע על כי הגה"ק מבוטשאטש זי"ע התחיל להנהיג את עדתו, אמר על עצמו ברוב ענוותנותו, כי מעתה יכול הוא למצוא את ידיו ורגליו בבית המדרש, כי כל עוד שעסק הגה"ק מבוטשאטש זי"ע אך ורק בלימוד התורה, לא היה כל משמעות ללימוד שהיה לומד בעצמו, אמנם עתה שלקח על עצמו עול הנהגת העדה, שוב יהיה מוכרח לעסוק בצרכי קהל עדת מרעיתו, וממילא יוכל להיות איזה חשיבות ללימוד שהוא לומד בעצמו.

מדת הרבי הגולה

מדרשן ביתם של צדיקי הדור האחרון זי"ע ועיני"א שאיתו מושבם היה
בגולה ארה"ב והאירו פני תבל באור תורתם קרושתם ועבודתם

כ"ק אדמו"ר בעל תורת מרדכי מויז'ניץ זי"ע

עובדות והנהגות

מסקולען זי"ע עמד בראשם היה קשה מאד מבחינה כספית, והרה"ק מסקולען הלך אל גדולי ישראל להחתימם על מכתב תמיכה לחיזוק המוסדות. יום אחד נסע הרה"ק למאנסי בכדי לבקש מאדמו"ר זי"ע ממאנסי שיחתום על מכתב התמיכה.

אני התלווייתי אל הרבי, ולאחר שנכנס לפניו והתברכו בשלום, הניח הרה"ק מסקולען את הקול-קורא על השולחן, וביקש מהרבי שיוסיף את חתימת קדשו למען המפעל הנשגב.

השיבו הרבי, כי הוא אכן מעריך מאוד את עבודת הקודש, אך היות שעשה גדר לעצמו, מכמה טעמים, שלא לחתום על מכתבי תמיכה, אינו יכול לצאת מן השורה, כי אז יבואו אחרים ויבקשו גם שיחתום עבורם, ולכן אינו יכול לחתום על הקול קורא.

הרבי מסקולען לא אבה לוותר על החתימה, והסביר באריכות את חשיבות המוסדות וכמה נפשות מישראל הצילו מרדת שחת, הוא עמד על מצבם הקשה של המוסדות, ועל התועלת והחיזוק שיתווספו ע"י החתימה, והוסיף שמוסדות 'חסד לאברהם' כלל אינם מוסדות שלו, אלא המה מוסדות של כלל ישראל.

לאחר שמיעת הדברים, ענה הרבי ואמר: אשלח בהמשך את חתימתי על הקול-קורא, אך עתה אינני יכול לחתום על כך.

שאל הרבי מסקולען: בשלמא אם לא הייתם חותמים כלל, ניחא, אך כיון שהסכמתם לחתום, למה לא תוכלו לחתום על אתר?

השיבו הרבי: כשנודע לי היום על ביקורו של מע"כ, אמרתי לאחד מבני המשפחה שהרבי מסקולען מגיע אלי לבקש שאחתום על קול-קורא, אך מה אעשה ויש לי גדר, ממילא לא אוכל לחתום. כעת - אמר הרבי - לא אוכל

מה עדיף

כשהוזעק אדמו"ר זי"ע ממאנסי מארה"ב לארה"ק שעות ספורות לפני הסתלקות רביה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע, הגיע משדה התעופה לביה"ח אסותא, נכנס לחדרו של מרן ה'אמרי חיים' זי"ע, ומיד אח"כ ביקש מהנוכחים שיבואו עימו לערוך קידוש לבנה. אף אחד מהנוכחים לא הסכים לעזוב את החדר, כי ידעו שהמצב קריטי. לבסוף נעתר המשב"ק הרה"ח ר' הערשיל כ"ץ שליט"א והתנדב ללוותו החוצה כדי שיספיק לחדש את הלבנה [בימי האבל אין מקדשים את הלבנה. למעשה עוד זכה הרבי לשוב לחדר מרן ה'אמרי חיים' זי"ע בטרם יציאת הנשמה הק'].

שמעתי שהרה"ח ר' ישראל [ברי"ד] רוזנברג הי"ו שאל פעם את הרבי זי"ע: "האם הרבי לא חשש שיפסיד את רגע הפטירה?" נענה לו הרבי: "אכן, כן חששתי, אולם קידוש לבנה עדיין חשוב יותר!"

(רשימות הרב שמשון שטרן הי"ו - קריית ויזניץ בני ברק)

"מלוא כל הארץ כבודו"

לאחר חג הפסח תשל"ב, התלווייתי אל כ"ק אדמו"ר זי"ע ממאנסי כשנסע מארה"ק לארה"ב לאחר שהתעטר בנזר ההנהגה. זכורני שבמטוס הגיש אחד הנוסעים קוויטל, ובמקום כתובת מגורים רשם 'השמים מספרים כבודו'... (כמליצה על שנמצאים בין שמים לארץ). נענה לו הרבי זי"ע מיניה וביה: 'מלוא כל הארץ כבודו'!...

(הנגיד הרה"ח ר' יודא יואל רוזנפלד שליט"א - שיכון ויזניץ מאנסי)

לא יחל דברו

הוי עובדה כשמצב מוסדות "חסד לאברהם" שהרה"ק רבי אליעזר זוסיא

עניני חיזוק

מה שנאמר לפני נישואי נכדו ובעת המלחמה נגד מדינת איראק (ליל שב"ק בשלח תשנ"א)

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, הרה"ק ר' אהרן מקארלין זי"ע אמר עצבות איז דאך קיין עבירה, אבער דאס טמטום הלב וואס עצבות פארשטעלט קען נישט פארשטעלן די גרעבסטע עבירה עכ"ל, וידיעת ההפכים שוה היא ומכלל לאו אתה שומע הן נמצא שהשמחה שהיא היפוך העצבות היא גדולה מאד ומביאה את האדם למדרגות הכי גדולות, וכן אומרים בשם הרה"ק מרוזין זי"ע שמי שהוא שרוי בשמחה תמיד יוכל להשיג על ידה מעלות גדולות מאד, וא"כ כעת שאנחנו מכינים עצמינו לקראת שמחה של מצוה, היא מסוגלת להמתיק מבני ישראל כל הצרות ושיוושעו כולם בישועות, ובפרט שכידוע באים האבות הקדושים להשתתף בהשמחה ובודאי יגן עלינו זכותם להוושע. וזה י"ל ויה"י שהוא לשון צער כמאמרם ז"ל (מגילה י:): [ואף שמסיק שם בגמ' כל ויהי איכא הכי ואיכא הכי, ויהי בימי אינו אלא לשון צער, עם כל זה מובא ענין זה בספה"ק על ויהי סתם, וכן הוא באור החיים הק' כאן] בשל"ח אם רוצים לשלח ולבטל את הצער שבני ישראל שרויים בו, הסגולה לזה הוא בשל"ח פרע"ה א"ת הע"ם ול"א שעה"א עולה גימ' שמח"ת חת"ן כל"ה עה"ת, שע"י השמחה של מצוה יומתקו כל הצרות מעל בני ישראל ויוושעו בכל מיני ישועות, פרע"ה א"ת הע"ם ול"א גימ' זכו"ת אבו"ת יג"ן עה"ת, ועה"ת עולה גימ' שם אאמו"ר ז"ל חיים מאי"ר ב"ן ישראל" שהם מהצדיקים הבאים להשתתף בהשמחה שיגן עלינו זכותם להגאל מכל הצרות.

ב"ק אדמו"ר בעל תורת מרדכי מויז'ניץ זי"ע

ישב ולמד בהתמדה רבה, ועל אף שהמטוס היטלטל מאוד לא הפריע הדבר לאדמו"ר.

סיפר זקני הרה"ח ר' פנחס ניימאן שליט"א מווייליאמסבורג, כי בעוד שהרבי היה אברך צעיר כבן כ"ו, אמר לו פעם: "תוכל לבחון אותי בכל מקום בש"ס". ואכן בכל מקום בש"ס שהתחיל קטע גמ', היה הרבי משלימו.

תלמידים היו נכנסים להיבחן אצלו על מסכתות, והיה יכול לבחון את כל המסכת בע"פ. פעמים היה מבקש גמרא, אך למעשה ברוב זמן המבחן נשארה הגמרא סגורה. אני נבחנתי אצלו במס' קידושין, הרבי היה עובר על כל המסכת לפי הסדר, והיה מנסה גם בשאלה קשה, שלפחות על שאלה אחת לא יידעו להשיב... ואם היה הנבחן מצליח גם בזה, היתה לו קורת רוח רבה. אדמו"ר זצ"ל היה מוסר אח"כ בשמחה רבה לאביו של הנבחן ואף לזקנו, בליל שב"ק כשעברו לומר גוט שבת, שהבחור נבחן על כל המסכת. ב'פירות טיש' היה שולח שיריים לנבחן.

ביו"ט שני היו נוהגים להתחיל תפילת ערבית בשעה מאוחרת, והיתה קביעות להכריז בשם הרבי אחר מנחה של י"ט ראשון, כי יש די זמן ללמוד, לנוח, וגם לאסוף את הספרים [כי הרבי היה מעורר על כך שיש לאסוף ולכבד את ספרי הקודש].

הנקודה המרכזית בחייו היא היותו עבד נאמן, עובד את ה' בתמידות בלי הפסק, ומבלי להרפות אף לרגע אחד, כשור לעול וכחמור למשא, בבחינת 'ואברהם זקן בא בימים'. תמיד חשב הרבי איך לעשות נחת רוח להשי"ת, וכל כולו היה לשם שמים. היה מוכן ומזומן בכל עת, וניתן היה להיכנס אליו תמיד.

(הרב ישראל ראזענפעלד שליט"א - שיכון ויזניץ מאנסי)

כך הוסיף אדמו"ר בדברי מוסר בענין זה, ומיד כשסיים את דבריו החריפים, המשיך וחזר לענין הראשון שהתעניין, אודות העסק של חמיו, מה נעשה בעסק שנמכר, ומה הם הקשיים שנוצרו שם, ושוחח עוד כמה דקות ברוב חביבות, כאילו אין שום מחיצה בינו לבין האברך.

כיון שראה האברך שהשיחה קולחת ונוצרה אורה נעימה, ניסה שוב להעלות את הענין אודות בניו ובנותיו, ותיכף כשהעלה את הענין הרים אדמו"ר את קולו וגער בו שוב: "הוא לא ידע שיכאב לי, אה, אה, כך?!" וכו' וכו'. ואחר שסיים, נתן את ידו לאברך ובירכו בחום שיצליח בכל עסקיו ובפרנסה, וכן מסר ד"ש לחמיו, ופטר אותנו לשלום.

האברך יצא שבור כשראה שלא הועיל כלום, ואני חשבתי לעצמי - מה יהא התכלית עם הילדים האלה, לכן נכנסתי בעצמי אל אדמו"ר זי"ע, ושאלתי: "מה תהא התכלית? הרי הילדים עלולים ללכת לאיבוד, מסוכן הדבר להשאירם ברחוב ללא בתי חינוך". ענה לי אדמו"ר, אל תדאג, הילדים יחזרו אי"ה למוסדותינו, ברם, על האברך הזה צריך לדעת שהדבר לא ילך לו בקלות, למען ישמע ויירא, וידע שלא עושים כאן מה שרוצים!

מפליא היה לראות איך בתוך אותה שיחה היה אדמו"ר זי"ע ברגע כמימרא בבחינת 'זקן מלא רחמים', ואחר רגע היה תקיף שבתקיפים ללא רחמנות כלל, ושוב חוזר חלילה. גם כשרצה להראות תקיפות, לא השפיע עליו הדבר, ורגע כמימרא לפני כן וכן לאחר מכן, שוחח ברוגע על ענין אחר אף עם אותו האיש עצמו שכעת העיר לו בחריפות.

(ב"ק אדמו"ר מוויז'ניץ מאנטריאל שליט"א [מרשימות הרב שמשון שטרן])

בחינה אצל הרבי

כשנסע אדמו"ר זי"ע ממאנסי לארה"ק לקראת ט' בניסן שנת תשמ"ז, הייתי בחור בישיבה במאנסי [כדי לזכות להצטרף לנסיעה היה עלי ללמוד סכום שעות גדול]. הרבי נסע דרך לונדון, שם עצר ליומיים. נסעתי עם הרבי במטוס ובמשך כל הנסיעה

לחתום, כי אחר שהוצאתי מפי שלא אחתום על הקול-קורא, איך אוכל לעבור על דיבורי? אלא מאי, בכך שאשהה את חתימתי ולא אחתום עתה אלא בעוד מספר שבועות, לא אחלל את דברי, ולכן אמרתי שאשלח בהמשך את חתימתי.

בצאתנו מן הבית, התבטא לפני הרבי מסוקלען זצוק"ל בהתרגשות דקדושה: "השתלמה לי היום כל הנסיעה למאנסי, כדי לראות שעדיין יש היום יהודי הנשמר ונוזהר בכל דיבור היוצא מפיו!"

שילוב אהבה ותקיפות

אחד החסידים שבארה"ב, נסע פעם לחג הפסח לפלורידה, למלון שעל שפת הים, יחד עם כל בניו ובנותיו. כששב לאחר החג, מסרו לו שבניו ובנותיו אינם יכולים להמשיך ללמוד בבתי החינוך של וויז'ניץ, לא בת"ת ולא בבית החינוך לבנות. ביקש ממני האברך, שהוא יוצא למאנסי להיכנס אל אדמו"ר זי"ע, וביקש ממני שאבוא עימו להיות לו לפה, לבקש בשבילו אצל אדמו"ר להסיר את הגזירה מעליו.

נכנסתי עימו, וכשנכנס הלה ונתן ידיו לשלום, שאלו אדמו"ר במאור פנים ובנעימות אודות חותנו שיחי', שבאותה תקופה היו לו קשיים בפרנסה, כי נדרש למכור את העסק שלו וקנה עסק חדש, והסתבך במכירת הישן, וכן היו לו קשיים בעסק החדש. הרבי האריך הרבי לשאול כמה וכמה פרטים אודות הענין. כשהפסיק לשוחח בנושא, נעניתי ואמרתי שהאברך הזה מבקש להסיר הגזירה מעליו ומעל ילדיו, והוספתי לאמר: "הוא לא ידע שהדבר יכאב כל כך לאבא". נענה אדמו"ר בקול גדול: "האם הוא לא ידע? כך? כשהוא נוסע מכאן לביתו הוא נכנס לקבל ברכת פרידה, כשהוא נוסע מביתו למאנסי הוא גם כן מתקשר לקבל ברכה, ורק כשהוא נוסע לפלורידה עם כל המשפחה, שם הוא אינו יודע שהדבר יכאב לי?!" והמשיך אדמו"ר ואמר: "מילא שיש לו יצר הרע על עצמו, אבל על נשמות ילדיו, עליהם גם יש לו יצר הרע, לקלקלם בשני ידיו?!" והוא עוד אומר שלא ידע

עוברות והנהגות - בצערן ובשמחתו של ישראל

דעם. אסאך מאל געשעהט אזעלכע זאכן ווייל עס זענען באשערט יסורים".

*

כמעט בכל דברי תורה היה מעורר על צערן של ישראל ואף ביקש מהמסתופפים בצילו להתפלל עבור חולי ישראל ולומר בכל יום כמה קאפיטלעך בעבורם.

*

רבינו זי"ע נהג לומר בסליחות בקול רם 'עננו' והקהל ענה אחריו כל פסקא בפני עצמו עד אחר עננו עזרת השבטים. אבל לזקני אנ"ש זכור שלפני הרבה שנים כן אמרו עד הסוף חו"ק, ובאחד מהשנים הפסיק לומר את הסוף וסיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שבשנה שהפסיק ביקשו ממנו כמה מאנ"ש שישאל את רבינו מה נשתנה שנה זו משנים קודמות. והתי' היה: "קוק אהער, הערשעלע'ס רעבעצן איז אין ווייבער שוהל און די קינדער זענען דא, יעצט נאכאמאל דערמאנען דיין אלמנות און אבי יתומים וועט זיי נאכאמאל אויפברענגען דעם ווייטאג" (!)

(ר' הערשל פארטוגאל ז"ל היה בנו חורגו של רבינו בעל הנועם אליעזר זי"ע ונפטר בגיל צעיר מאד ורבינו לא רצה שלאמנה יתעורר עוד פעם הכאב).

*

סיפר המשב"ק הרה"ח ר' שמעון ישראל פריעד הי"ו שפעם בקאנטרי, לאחר תפילת שחרית היתה הזכרה מחולה מסוכנת, והדבר הטריד מאד את רבינו זי"ע, וכשנכנס לביתו והרבנית ע"ה הגישה לו לאכול, דחף הצידה את האוכל ואמר בצער "איך פאסט היינט".

(ונראה היה שזהו בגלל ההזכרה הזאת).

*

אחד מנכדי רבינו זי"ע נכנס אליו וסיפר ששלוש שבועות לפני חתונתו מתקיימת בקנדה חתונה של יתום שהכיר, ובכדי שיסע לחתונה זו שאל את דעת קדשו של רבינו אם בשביל זה הוא צריך להחסיר שני ימים מהכולל וגם השיעורים כסדרם, וענה לו רבינו: "אונז ווילן אז דיין חתונה זאל אי"ה זיין בשעטומ"צ, אז מ'פארט צו אזא חתונה העלפט עס אויף די אייגענע".

*

סיפרו לרבינו מעשה שסיפר הגה"ח ר' יהושע העשיל הערשבערג שליט"א שלפני מספר שנים היה סיפור עם אשה מבוגרת- בערך בשנת השישים לחייה, והיא עוד לא נפקדה בוש"ק, ונכנסה לרופא אחד ובקשתה בפיה' שיאמר לה הרופא אם בימינו אלה יש לה כבר אפשרות להיפקד בוש"ק, ובירר ובדק הרופא ואמר לה שבאמת עם התחבולות החדשות יש אופן פשוט לדברים כאלו אך לא לאשה בגיל הזה. אמרה לו האשה, אולי אפשר שישתדל, שהרי במשפחתה יש סבתא

מספר בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים, שפעם בעת אסיפה עם עסקנים בענין הנוגע לפדיון שבויים, ואמר רבינו זי"ע באמצע דבריו: "איך האב גע'ירש'נט פון מיין טאטע זצ"ל צוויי זאכן: 1. זיך מיטצופרייען מיט א צווייטן איד'ס שמחה, 2. מיטשפירן מיט א צווייטן איד'ס צרה". (ירשתי מאבי מורי ב' דברים לשמוח בשמחתו של השני ולהרגיש צרת אדם אחר מירשאל יחד עמו) ובאמת אחר הדברים האלה כל המרבה לספר- גורע. שאם הוא ירש זאת מאביו הגדול זי"ע ברור שקיים את זאת בהידור רב והוסיף שלישי ועוד מדלילה.

באמת שאין הרבה מעשיות מענין זה מכיון שכל קוויטל היה מעשה נוסף, ואפשר לשאול לאלפי אלפים אנשים שהיו נכנסים אליו שאם סיפרו לו שמחה במשפחתם- אף שלא היה מכיר מעולם משפחה זו היתה השמחה כאילו שהוא הבעל שמחה, ולהיפך ל"ע אם בישרו לו צרה או עגמת נפש, היה נראה שהוא האיש אשר נהיה בביתו צרה זו או עגמת נפש זו.

*

ואלו שזכו לחסות בצילו הגדול עמדו ותמהו האיך הוא מהפך מיגון לשמחה ומאבל ליו"ט שכשנכנס אליו איש וסיפר לו צרה, פתאום נשתנו פניו והתחיל לבכות עם האיש שהיה הבעל מעשה, ויצא זה ונכנס איש אחריו וסיפר לו בשורה טובה, ממש מרגע לרגע ותחי רוחו ועשה עסק שב"ה ב"ה וכו'. ובאמת הרבה פעמים שמענו מפיו בצער רב שאנשים רבים באים לספר לו על צרות והם לא חזרו לספר את השמחה. (ואפשר להמליץ על האנשים שהרי כשסיפרו לרבינו היה להם צער, אבל כשיצאו מחדרו היה לרבינו הצער והם יצאו בלב רגוע, ובאותו רגע כבר השתנה לטובה).

*

פעם לאחר יו"ט התקשר כ"ק אדמו"ר שליט"א ממאנסי שלאשה אחת אבדה תכשיט יקר שקיבלה מתנה לפני יו"ט וביקש מבני הבית לחפשו בעזרת נשים, אבל כמובן שלפני החיפוש שיכנסו אל רבינו זי"ע ויבקשו ברכה ע"ז, וכך עשו, ורבינו בירך אותם הרבה ברכות, ובתוך דבריו אמר "מציאא ע"י חיפוש".

ביום המחרת נכנס רבינו לחלק השני שבביתו ששם היה גר אדמו"ר שליט"א מירושלים, וכיון שראו אותו באו לפניו ושאלנו אם הוא מחפש משהו, ואמר לנו: "וואס? מ'האט עס שוין געטראפן (רי אבידה)?" והם כבר שכחו מכל הנ"ל אבל הוא לא היה יכול להירגע, עד שצלצל הנהג שלקה אותם למאנסי וסיפר שמצא את התכשיט אצלו. נכנסנו לרבינו וסיפרנו שב"ה מצאו את התכשיט, ואמר בשמחה רבה: "ברוך ה', דער אייבישטער זאל העלפן מ'זאל אפקומען מיט

עניני חיזוק

מתוך שירת חיזוק
מב"ק אדמו"ר זי"ע

הדרך לעמוד כנגד היצר הרע - רק על ידי התורה

כאשר תקנו מידות טובות יהיה לכם הנאה מהדבר, שתבואו לידי שמחה, וכמו כן על ידי התורה זוכים לבא לידי שמחה. והנה היום אנו חיים בעולם שהוא מלא בנסיונות, וצריכים להשמר בכל מקום שפונים, שכאשר הולכים ברחוב צריכים להשמר הרבה, ומהו הדרך לכבוש את היצר הרע, על ידי לימוד התורה, שכן מגלה לנו השי"ת, 'כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל בני בראתי יצר הרע, ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו' (קידושין ל:), השי"ת בעצמו מגלה לנו שהדרך לכבוש את היצר הרע, הרי זה על ידי התורה, אבל אם אין עוסקים בתורה ומתירשלים בתורה, 'איז ביטער', אזי יהיה מצבו של האדם מר ביותר, שלא יוכל לעמוד כנגד יצרו.

ודעו לכם שבדורות שעברו היה שתי מצבים, שהיו מתמידים והיו מי שלא היו מתמידים, כן היה בכל הדורות, שלא כל אחד היה יכול לגדול להיות מתמיד, אבל לפני דורות גם מי שלא היה מתמיד, היה ירא שמים, 'איז ער געווען א ערליך קינד', שהיה יושב ואומר תהלים מתוך יעב"ץ סידור, והיו כולם יראי שמים, ונמצא שגם מי שלא היה עוסק בתורה היה ירא שמים ומנהל בית יהודי, אבל בדורינו כל מי שאינו מתמיד בתורתו, הרי הוא נופל לגמרי רח"ל, ונמצא שצריכים היום לעסוק בתורה כדי להשאיר ירא שמים.

והנני אומר לכם דבר זה מתוך ידיעה, שהרי הנני מתעסק עם כמה מיני אנשים, רק מי שהוא מתמיד הרי הוא נעשה ירא שמים, וכבר כתב הרמב"ם (סוף הלכות אי"ב) שאין מחשבות אסורות נמצאים אלא בלב פנוי מן החכמה, שמי שהוא עסוק בתורה, הרי הוא ירא שמים, ועל ידי עסק התורה תבואו לידי אהבת התורה, ורק על ידי התמדה בתורה תבואו להיות יראי שמים, שהיום הם זמנים חדשים, ס'אז א אנדערע צייט, ובלא תורה אי אפשר להשאיר א ערליכער איד, זהו כלי הזיין שלנו שנוכל לעמוד כנגד היצר הרע.

זכור את בוראייך בימי בחורוהייך
בברכות קריאת שמע אומרים,
'אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך
ודברך ישים על ליבו', שרק על ידי עסק

ב"ק ארמו"ר מסקולען זי"ע

סיפור המעשה, אמר רבינו בשמחה רבה שאי אפשר לתאר "ברוך ה'", ואז תפסו שכל הזמן שסיפרו לו המעשה נשתנו פניו, מאז ששמע שאשה זו לא יכולה להיפקד עד ששמע שאכן נפקדה ושמע ה' את קולה, אמר ברוב שמחה "ברוך ה'".

כן הוא, אבל הבעש"ט כבר הבין הדבר בתוך דיבורו.

וכאשר נכנסו לכפר אחד נכנסו לאכסניה, וביקש הבעל עגלה לשתות יי"ש, ובדקו אחריו בני החבריא לשמוע איזה דיבור ממנו שהוא מגלה את סודותיו, ושמעו איך שהוא מבקש מבעל האכסניא כוס של יי"ש, ואמר לו שימתין מעט לפי שהשתמשו בכל הכוסות וצריכים לשטוף הכוסות, ותיכף שב הבעל עגלה לבעל האכסניא והראה לו שיש לו כוס, ושאלו מהיכן לקח את הכוס, ואמר שהכוס עמד על החלון, וענה בעל האכסניא שכוסות אלו עדיין לא נטבלו, ואמר הבעל עגלה, אין זה איכפת לי מה שעדיין חסר הטבילה, ובוזה גילה עצמו שאינו נזהר במקוה.

שהרשע שמנסה להסתיר עצמו, הרי הוא מגלה עצמו על ידי דיבור שאינו ראוי, וכאשר הוא מדבר דיבור זה ידעו שצריכים להתרחק ממנו, וזהו דבר נחוץ ביותר בזמננו, להתחבר רק עם הערליכע חברים, עם מי שהוא לומד בהתמדה והוא שומר את עיניו ופיו מראיות ודיבורים, והוא מתפלל באופן הראוי, ואם רואים מי שהוא חלש בענינים אלו, ואין הכוונה שהוא בעל כשרון חלש, אלא שרואים שיש לו רצון חלש ואינו מתמיד, יראה להתרחק ממנו, לפי שבדורינו מי שאין ראשו שקוע בלימוד התורה, יש בראשו ענינים אחרים.

שכן אמרו חז"ל שהיצר הרע יושב על מפתחי הלב, 'לפתח חטאת רובין', והוא רואה מי שהוא עוסק בתורה ועבודת ה', הרי הוא מתרחק ממנו, אבל מי שהוא מתרשל בלימוד התורה, הרי הוא רודף אחריו.

ומי שהוא מתמיד הרי הוא גדל לתלמיד חכם ולבן תורה, ומי שאינו מתמיד, הרי זה גורם שגם לא יהיה ירא שמים, שמי שאינו מתמיד מי יודע להיכן נפל, ואם כן צריכים להשמר ממי שאינו מתמיד.

שרק מי שהוא מתחזק בתורה יש לו הכוחות להתחזק כנגד היצר הרע, שהתורה נותנת כוחות לאדם שיוכל להתחזק בכל עניניו.

אחת שנפקדה בשנת התשעים לחייה (כוונתה היתה שרה אמנו ע"ה) ואולי היא כמו סבתא זו, ואכן השתדל הרופא ולשנה נפקדה האשה בבן למזל טוב. ע"כ המעשה, ורצו לראות האיך הוא יגיב על מעשה זה, שנראה כאן כח האמונה של אשה כשרה. אך מיד כשסיימו

לובש מלבושים לבנים ויושב במזרח, ובאמת שהוא החבר רע, וזהו מצב קשה ביותר שאין יודעים כיצד להשמר ממנו. אבל כששומעים מבחור איזה דיבור שאין זה דיבור של יראת שמים, צריכים מיד לעזוב חבר זה, ויספר על הדבר לרבו שבחור פלוני דיבר דיבור שאין ראוי לדבר, שהרי הוא טיפש שהסתיר עצמו ועכשיו הוא נתגלה, ויש להזהיר מפניו.

הרשע מגלה עצמו ע"י דיבורו

וכן היה אומר אבי זצ"ל, 'חכם מה הוא אומר', רשע מה הוא אומר', שהנה החכם משתדל להצניע עצמו, שלא ידעו מגדלותיו, וכן היה מנהגם בכל הדורות שלא רצו להתגלות, אבל הדבר לא עזר להם, שהכלל ישראל הוא מבין, שאי אפשר לרמות את העולם, ולפעמים יש רשע שמבקש להיות נסתר, והרי הוא מתגלה על ידי דיבורו, שלפעמים נפלט מפיו איזה דיבור שאינו ראוי, ודיבור זה מגלה כל מה שיש בתוכו, שהוא מלא במחשבות שאינם טהורות.

וזהו 'חכם מה הוא - אומר', שהחכם ניכר על פי דיבורו, וכמו כן 'רשע מה הוא - אומר', שגם הוא מתגלה על פי דיבורו.

וסיפר אבי זצ"ל שפעם נסע הבעש"ט הק' עם התלמידים, ונסעו עם בעל עגלה שהיה איש פשוט, והוא נכשל באיזה ענין והסתיר את מעשיו שרצה שלא ידעו ממעשיו, וכאשר נסעו בעגלה, שמע הבעל עגלה איך שכולם מדברים, וכיצד יוכל שלא לדבר, ולכן התחיל גם הוא לדבר, אף שלא הבין במה שדברו שם הבעש"ט ותלמידיו, והוא התחיל לספר איזה דבר ממה שהיה בנסיעותיו, איך שעבר עליו איזה נסיעה עם סוסיו, והיה נראה שהוא מספר דברים של מה בכך, ותיכף הבין הבעש"ט מדבריו שאינו נזהר במקוה, ושאלו התלמידים את הבעש"ט מהיכן ידע, ואמר שהבעל עגלה בעצמו סיפר לו על הדבר בסיפורו, ואמרו לו, שגם הם שמעו את דבריו ולא שמעו ענין זה, ואמר הבעש"ט לתלמידיו שיבדקו אחר מעשה הבעל עגלה ויראו שאכן

התורה יוכל להיות מושל על ליבו, וזהו הלשון 'אשרי איש', וכדרך שאמרו חז"ל 'כשהוא איש', והיינו כשהוא בחור בכוחו, שהנה אימתי מתגברים הנסיונות על האדם, כשהוא עדיין בצעירותו, כשהוא בחור צעיר, ועל זה אומרים 'אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך ודברך ישים על ליבו', אשרי מי שיכבוש את יצרו בימי בחורותו, שלא ילך אחר תאוותו, וכן אמר שלמה המלך ע"ה (קהלת יב, א) 'זכור את בוראיך בימי בחורותיך', צריכים לזכור את השי"ת מימי הבחורות, וכאשר יזכור את הבורא בימי בחורותו, שיהיה ירא שמים ויעסוק בתורה מימי נעוריו, אז כשיגדל יגדל גם בתורה ויראת שמים.

ומהו הלשון שאמר 'זכור את בוראיך', ולא אמר זכור את השי"ת, שהרי זה מרמז לאדם כיצד יוכל לעמוד כנגד יצרו, על ידי מה שיתבונן, שהרי השי"ת הוא שבראו, וגופו הוא של השי"ת, וכיצד יעשה עם גוף זה כנגד רצון הבורא, שהרי גופו הוא של השי"ת שבראו 'הנשמה לך והגוף שלך', וכיצד האדם יוכל לחטא עם גופו?

ויש לזכור את הבורא כבר בימי הבחורות, בימי הנעורים כשהיצר הרע מנסה לתפוס את האדם ברשתו, ומאז יש להיות מושל ביצרו, שימשול בתאוותיו.

הרחק מחבר רע

על עוד ענין צריכים להזהר את בני הישיבות, צריכים להזהר ביותר מפני חברים רעים, שלפעמים יש בחורים מקולקלים במעשיהם, ואין יודעים מהם, וצריכים להזהר ביותר מפני חבר רע, ועל זה אנו מבקשים בכל יום 'שתצילני מחבר רע', שצריכים לבקש בכל יום להנצל מפני חבר רע.

ואמנם בדורות עברו לא היה נסיון זה קשה כל כך, שכאשר היו חברים לא טובים ידעו עליהם שהם חברים רעים, והעצה להנצל מהם היה שלא היו הולכים למקומות שהם יושבים שם, אבל בזמננו החבר רע יתכן שהוא נמצא בין כותלי הישיבה, והוא לבוש אותו לבוש כמוהו, ובתוך ליבו הרי הוא רשע רח"ל, אבל קשה עד מאד להשמר מפניו, שאין יודעים ממי להשמר, שהרי הוא נראה כבחור חסידי, וקשה עד מאד להשמר מהם, ועל ידן באים לידי צרות נוראות רח"ל, וכיצד אפשר להשמר מהם, מאחר שהוא נראה כאדם כשר, ובשבת הוא

עובדות והנהגות (מכתבי אהר החסידים)

העומדים בשולחנו הטהור מתעוררים בכל שבת מחדש. כך גם בעת עריכת שולחנו בסעודה השלישית, או בשאר יומי דפגרא, שהיו כל העומדים במקום מתעלים בכוחו הגדול באהבת ויראת הבורא ברוך הוא.

השתוקקותו לכותל המערבי

ענין מיוחד היה אצלו בגודל השתוקקותו למקומות הקדושים שבארץ ישראל, ובפרט לכותל המערבי, אשר בכל ימיו שהיה עדיין בארץ ישראל הקפיד להיות שם תמידין כסדרן, ואף אחר שהתגורר כבר בבארא פארק עוד זאת היה מקפיד בכל פעם שהגיע לארץ ישראל, לבוא תכף לכותל המערבי.

בשנים המוקדמות כאשר עדיין לא היה נוסע ברכבו הקבוע, היה כל פעם עומד בצד הדרך לעצור טקסי להסיעו לכותל המערבי, ופעמים היה מתעכב לעמוד בצד הדרך לערוך מחצית השעה, ולא היה לו כל צד שלא להמתין יותר, באשר חשקה נפשו ואיוותה לבוא לכותל המערבי. והוא כענין שמצינו במאור ושמש (פ' ראה בד"ה עוד בפסק הני"ל אבד) אודות גודל החיוב להשתוקק לכותל המערבי, שהוא הנותר לנו בימינו מבית קדשי הקדשים אשר חרב בעוונותינו.

שמחתו הרבה על שהיו מכוונים עליו בתפילה בכותל המערבי

כך גם כל מי שבא אצלו מארץ ישראל או שנפרד ממנו קודם נסיעה לארץ ישראל, היה מבקשהו שיתפלל עבורו ויכוון עליו בכותל המערבי. וזכורני, כי פעם אחת קודם שנסעתי אליו בשנותיו אחרונות כאשר כבר חלוש היה עד מאד, הלכתי בבוקר קודם יציאתי לשדה התעופה אל הכותל המערבי, ולאחר שהגעתי אליו בשעות הלילה, אמרתי לו כי הייתי בכותל המערבי בבוקרו של יום והתפללתי עליו, ותכף עלתה נהרה עצומה על פניו, והיה לו משמע הדברים כמים קרים על נפש עיפה, והרבה להודות לי על כך, כאילו עשיתי לו הטובה היותר גדול שיכול להיות בעולם.

חיותו העצומה מל"ג בעומר

כך גם רבתה השתוקקותו לאתרא קדישא מירון ובפרט לפני ל"ג בעומר, כאשר כבר שבוע לפני ל"ג בעומר היה מתחיל לזמר לעצמו חרישית את פיוטי 'בר יוחאי' ואמרתם כה לחי', מתוך חיות נפלאה והתעוררות עצומה. ובאחת משנותיו האחרונות כאשר גברה עליו חולשתו, וכמעט שלא הגיב בענינים של מה בכך, ימים אחדים לפני ל"ג בעומר זימר לעצמו 'אמר רבי עקיבא', ותוך כדי התחזק ונשתנה להיות כאדם אחר. בני הבית שאלו את הגבאי שהיה

חובת אברכי הכוללים להוסיף סדר לימוד עוד לפני תחילת הכולל לפני הצהריים

שמעתי מכ"ק אדמו"ר מקארלין שליט"א שנכנס פעם אל מרן אדמו"ר זי"ע, התעניין אצלו אודות סדרי הלימוד בכולל שנהוג אצלם, וביקש לידע את שעות הסדרים.

כאשר אמר לו האדמו"ר מקארלין כי סדר הכולל מתחיל לערוך בתשע וחצי או תשע ורבע, אמר לו בפשטות, שהרי תשע וחצי הוא כבר שעה מאוחרת להתחיל בלימוד התורה, ועל כן מן ההכרח להוסיף סדר לפני התפילה או אחר התפילה, כי הוא מן הנמנע שיתחיל סדרי הלימוד אך ורק בתשע וחצי.

להקפיד להתפלל בבית המדרש ולא בשטיבלאך

כך שמעתי גם מאחד מנכדי מרן אדמו"ר זי"ע, שאחר נישואיו ביקשו מרן אדמו"ר זי"ע שמן הראוי שיקבע את מקום תפילתו במנין הקבוע בבית מדרשו, מאחר ואלו ההולכים להתפלל בשטיבלאך, מטבע הדברים הינם מתחילים להתפלל במנין אחר ומדלגים למשנהו, ואין התפילה נעשית באופן הראוי להיות, ולכן מוטב שיתפלל במנין קבוע, אז יוכל לערוך שוועת תפילתו כראוי.

השפעתו על כל חסידיו בעצם עריכת השולחנות בלא שהוצרך להרבות בדיבורי פיו

גם היה מרן אדמו"ר זי"ע מיוחד בכך שהיה מלהיב את לבבותיהם של החוסים בצילו, בעצם עריכת השולחן הטהור, בלא שהיה צריך להרבות בדיבורים, אלא כל השירות והתשבחות שהיה משורר בליל שבת קודש מתוך התלהבות ואש קודש, היו מעוררים את לב הנוכחים ליראה ולאהבה את השם יתברך.

ואכן ככלל, כמעט לא היינו יכולים לשמוע את דברותיו הקדושים, שכן היה אומרם בלחש ואך מעטים שנדחקו סביבו היו שומעים מקצת מאמרותיו בקודש, והגם כי עתה זכינו ב"ה אשר בשנים האחרונות הוציאו לאור את ספרי 'אמרות טהורות' שהתפרסמו ברחבי תבל מתורותיו של מרן אדמו"ר זי"ע, מכל מקום לא היה לנו צורך לכך בהילו נרו עלי ראשינו, כי עצם השהות בקרבתו הקרינה והשפיעה על כל הסובבים להתעורר בכל הענינים.

מדי ליל שבת בקודש כאשר היה משורר את הזמר 'כל מקדש שביעי' בלבת אש רותחת ויוקדת, ובפרט בבית 'אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל', אשר היתה נפשו סוערת אליו בהתעוררות עצומה, והיה זה לנו למשיב נפש, אף שלא היה חידוש בדבר מהשבוע שלפני כן, אך עם זאת היו כל

עניני הפרשה

רא"ה מצריקי הדורות מה שמרנלא בפנייה רב"ק אדמו"ר זי"ע

מאור עיניים

בראשית באורייתא שנקרא ראשית דרכו ברא קודשא בריך הוא עלמא, נמצא כל דבר נברא ע"י התורה, וכח הפועל בנפעל, אם כן בכל דבר ובכל העולמות כח התורה, וכן האדם דכתיב זאת התורה אדם כאשר יתבאר, והתורה וקב"ה חד, נמצא בכל דבר הוא חיות הקב"ה, ואתה מחיה את כולם, וצמצם כביכול עד מדריגות התחתונות והושם חלק אל"ה ממעל תוך חשכת החומר, כי כל עיקר כוונה היא שיתעלו מדריגות התחתונות למעלה ולהיות יתרון האור מן החושך וכו'.

ונחזור לענין כיון שבכל דבר הוא התורה המחיה הדבר הוא, אין להביט בכל דבר אל גשמיותה כי אם אל פנימי' הדבר, בסוד החכם עיניו בראשו ואמר בווהר וכי באן עיני דבר נש, אלא חכימא מסתכל מאן דקיימא על רישא, רצה לומר בכל דבר מביט אל ראשית הדבר שהוא מאין נשתלשלה ומי שרשה של הדבר ההוא.

וזהו בראשית ברא וכו', בתורה נברא השמים והארץ שהם כללות הכל וכל דבר שבהם כמאמר רז"ל את לרבות תולדות, והארץ, רצה לומר מי שמשוקע בארצות, היתה תוהו ובוהו, מפני שאינו מביט אל החיות באמת מעצמם הם תוהו ובוהו, ופירש רש"י שאדם תוהו ומשתומם על בוהו שבה, רצה לומר מי שהוא אדם, תוהו ומשתומם על הכסיל המשוקע בארצות, הרי בו הוא, רצה לומר הרי בו הוא חיות של הקב"ה והוא אינו מבין ומתרחק ממנו, וכשהאדם מסתכל בכל דבר אל החיות מקיים שוית' ה' לנגדי תמיד, שבכל דבר משהו נגדו היה מהוה כל הויה

נועם אלימלך

ברא אלהים את השמים ואת הארץ כו'. יבואר עד"ז, ונקדים לפרש הפסוק 'כי צדיק ה' צדקות אהב', הפירוש כך הוא, דהנה עינינו רואין דרך בני אדם, הדבר שיש להם כבר אינו חביב בעיניהם אלא משתוקקים תמיד לדבר שחוץ להם, אבל הבורא ב"ה אינו כן, אע"פ ש'צדיק ה' בכל דרכיו' ונותן צדקה לכל בשר, אעפ"כ מתאוה ומשתוקק בצדקות אדם, ואף אם צדקנו מה נתן לו רק להטיב לנו באחריתינו, לזה אמר הכתוב 'כי

ב"ק אדמו"ר מראתמאסטרייוקא זי"ע

עמו, מה הצליח לעשות לרומם את רוחו כל כך, אך לא היה בזה שום דבר, אלא בזה שהתחיל לזמר מניגוני ל"ג בעומר, ובזה שבה אליו רוחו בהתעוררות וחיות נפלא.

חיבתו העצומה לאתרא קרישא מירון באחת השנים כאשר הגיע לארץ ישראל, ערכו נסיעה למקומות הקדושים במירון צפת וטבריה, ובאו עמו קהל רב של הרבה בחורים שהצטרפו לנסיעתו, ותחילה הגיעו למירון לציונו של רבי שמעון בר יוחאי, ומרן אדמו"ר זי"ע ערך שם מעמד שנמשך זמן רב, כאשר בתחילה אמר את כל ספר תהלים, ואחר כך עבר על כל הקוויתלאך בפרטיות, וחלק מהקהל כבר ביקשו להמשיך ושלא להתעכב זמן ארוך כל כך במירון, מאחר ואמורים היו להמשיך ליסע לצפת ולטבריה, ושלא לומר כן למרן אדמו"ר זי"ע.

ענוות רוחו הגדולה

כד בבד עם כל מעלותיו שלם היה בתכלית הענוות, והיתה רוחו שפלה בקרבו, על דרך שאומרים העולם, מה שזכה החפץ חיים זי"ע כי ידוע בשער בת רבים אודות צדקתו הגדולה, ואילו אודות גודל כוחו בתורה לא התפרסם שמו, על אף שספרי המשנה ברורה שחיבר ידועים ומפורסמים, ואומרים העולם, כי מאחר והחפץ חיים זי"ע בעצמו הכיר וידע את גדלות כוחו בתורה, לכן התפלל שלא יתפרסם הדבר בעולם, ולכן הצליח בתפילתו לפעול שלא ידעו הכל על גדלותו בתורה, אמנם על צדקתו לא הכיר כלל, ולכן לא התפלל שלא יתפרסם הדבר, ולכן נתפרסם דבר צדקותו בעולם.

כך היו פני הדברים אצל מרן אדמו"ר זי"ע, שאף לא החשיב בעצמו למעלות בכל ענייני עבודת הבורא ב"ה שהתייחד בהם, והיה הכל אצלו בפשטות כאילו אין לו כל מעלה על פני האחרים.

ועכשיו בימי השבעה קרא אחד את שכתבו אחר מיטתו של מרן אדמו"ר זי"ע, והעיר לאחד מאנשי שלומינו, וכי היה מרן אדמו"ר זי"ע רבי' הרי לא היה רק א' חסידישע ייד', השיבו הלה דבר, כי אכן מרן אדמו"ר זי"ע בעצמו סבור היה כן עד יומו האחרון, כי אינו אלא חסידישער ייד', ולא החזיק לעצמו כל מעלה על פני שאר אנשי שלומו.

כששמע מרן אדמו"ר זי"ע את הדברים התבטא ואמר, כי בכדי שיוכלו ליסע למירון צפת וטבריה צריכים ליסע על שני ימים, כי אז יכולים להספיק להיות בכל המקומות, ומאחר ונסעים רק ליום אחד, לכן תחילה נוסעים לרבי שמעון, ומה שיספיקו בנוסף למירון יספיקו, אך לכתחילה הנסיעה ליום אחד מיועדת רק עבור השעות במירון.

זכירת השמות בקוויתלאך לאורך זמן

אגב יש להוסיף, כי קריאת הקוויתלאך אצל מרן אדמו"ר זי"ע לא היה דבר של מה בכך, אלא היה זוכר כל שם ומעתיך עליו בתפילה ובתחנונים לאורך ימים.

וידועני, באחד מדודותיי שלא זכתה להיפקד בזרע של קיימא, וכתבה בעצמה קוויתל לשלוח למרן אדמו"ר זי"ע, והיה זה על דף גדול בו רשמה את שמה, להתברך על ידי מרן אדמו"ר זי"ע. ושמעתי, כי אחר חצי שנה נכנס אליו דודי עם קוויתל הראה לו מרן אדמו"ר זי"ע, כי עדיין הקוויתל שכתבה

האור ההוא, ואמר שהשי"ת גנזו בתורה

(וזה"ק ח"א דף רס"ד ע"א), ולכן משתמשין צדיקים בכל דור ודור באור ההוא, היינו על ידי התורה שיש בה אותו האור שיכולין להסתכל בו מסוף העולם ועד סופו.

כמו שראו עיני ממש כמה מעשיות, מה שכתב לדודי זקני המנוח ר' גרשון קוטיבו ז"ל לארץ הקדושה, איך שראה אותו בשבת בחוץ לארץ, ומה זה עשה בחוץ לארץ, והשיב לו דודי זקני באגרת, שבאותו שבת עשה איזה גביר ברית

צדיק ה' צדקות אהב", אע"פ ש"צדיק ה'" בעצמו ואינו חסר במידותיו כלום, אע"פ ש"צדקות אהב". וזה שבת גדול להבורא יתב"ש ויתעלה שמקבל תענוג ואינו צריך לנו.

או יאמר "כי צדיק ה' כו'", דהנה הבורא ב"ה יחיד במידותיו, שכל מידותיו הוא אצלו יתברך אחדות גמור, ואנחנו עמו ישראל כל אחד חלוק במידותיו ועובד שמו יתברך לפי בחינתו, וזה פירוש הפסוק "כי צדיק ה'", לומר אע"פ שהבורא יתב"ש יחיד בצדקתו והכל אחדות גמור אצלו יתברך, אע"פ ש"צדקות אהב", ר"ל כל מיני צדקות אוהב ומקבל מאתנו אע"פ שכל אחד נותן צדקה בבחינתו, יש שכונתו לשמים לבד למען שמו יתברך, ויש מכוונים לטובתם, אע"פ ש"צדקות אהב" כי מתוך שלא לשמה כו', וזהו "צדקות אהב" לשון רבים, שאוהב מאתנו הכל, כל מיני צדקות.

וזהו "בראשית כו" את השמים ואת הארץ", שזה העובד לשם שמים הוא בבחינת 'שמים', והעובד שלא לשמה הוא בבחינת 'הארץ', את הכל ברא יתברך שמו ובכל רצונו יתברך, וזה שמפרש הכתוב "והארץ היתה תוהו כו'", פירוש אע"פ שהעובד שלא לשמה היא מדריגה שפילה, אע"פ ש"צדקות אהב" חפץ בו יתברך ג"כ, והטעם אמר הכתוב "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", ע"ד דאיתא במדרש רוחו של משיח, ור"ל כשיבוא משיח יהיה הכל מתוקן.

אור לשמים

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור וי"ל דהוי ליה למימר ויהי כן כמו בשאר ימים, ונ"ל דהפסוק בא ללמד שהאדם לא יתיאש עצמו חלילה מה שנלכד ח"ו בעצת יצה"ר, רק יעורר את עצמו בתשובה שלימה, כי הכל היה גלוי לפניו יתב"ש במחשבתו הקדומה כשראה לברוא את העולם ראה את האדם אם יחטא ח"ו אבל יעשה תשובה כדאיתא (בירושלמי) יעשה תשובה ויכפר.

וזה מרומז בפסוק ויאמר אלוקים יהי אור נקרא צדיק מעקרא. ויהי אור נקרא בחינת בעל תשובה. ויהי לשון צער רומז על מי שנלכד ח"ו בעצת היצר הרע. ואח"כ אור גם זה יוכל להיות אור ע"י התשובה שיעשה, הכל היה בכח המאמר של ית"ש.

דגל מחנה אפרים

וירא אלקים את האור כי טוב. ואיתא במדרש (בראשית רבה ג' 1) כי טוב לגנוז וגנוז לצדיקים ובו משתמשין צדיקים בכל דור ודור (חגיגה י"ב). עיין שם, ושמעתי מאא"ו נ"ע זללה"ה היכן גנוז

מילה בחוץ לארץ ושלא אחריו להיות מוהל אצלו, וכהנה וכהנה אשר קצרה היריעה מהכיל אשר הסתכל ממש מסוף עולם ועד סופו, והכל היה על ידי אותו אור שנגנו בתורה.

וי"ל שזה מרומז כאן בפסוק, כי הבעל הטורים פירש את האור בגימטריא בתורה, נמצא מבואר ממש בפסוק וירא אלקים את האור כי טוב לגנוז, והיכן גנוז, באת האור ממש, היינו בתורה שהוא מספר את האור, והבן.

מהשבת היים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינא דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך וצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת בראשית תשפ"ד

שנה י' - גליון שס"ג (ג)

באוצר חיים

בענין איטר שהרגיל עצמו מילדותו
לכתוב בימינו וכל מעשיו עושה בשמאלו

תשובה בכת"י

בס"ד, כ"ב אלול תשמ"ג ציריך יצ"ו
המג"א (סימן כ"ז סק"ט) הביא דברי הב"י בשם
המרדכי דאם הרגיל עצמו לעשות איטר, הוי דינו
כאיטר שנולד כך, עכ"ל, ומיהו במרדכי שם יש
חולקים ע"ש, עכ"ל מג"א.

ושם (ס"ק י') הביא המג"א דעת הב"ח דבעושה כל
מלאכתו בימינו וכותב בשמאלו, כו"ע מודו דמניח
בשמאלו. וכתב המג"א ע"ז, ואנו אין לנו אלא דעת
השו"ע, מיהו כשלא נולד כך רק הרגיל עצמו אח"כ
לכתוב בשמאל, ועושה כל מלאכתו בימין, נ"ל
דיניח בשמאל, דבזה יש לסמוך על הב"ח. מוכח
דרך לדעת הב"ח צירף המג"א הסברא, דהרגיל
עצמו לא נחשב כאיטר, אבל לדעת הרא"ש בשם
בעל התרומה גרידא [דכתיבה כלל לא מעלה ולא
מורידה, והכל הולך בתר רוב מלאכתו, והיא הי"א
הראשון שבשו"ע] לא צירף הסברא, שהרגיל
עצמו לא מועיל, וא"כ בעושה כל מלאכתו
בשמאלו ורק הרגיל עצמו לכתוב בימין, יניח

בשמאל כהכרעת הרמ"א כ"א השני שבשו"ע.
אולם בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סימן ב')
כתב דכיון דדעת הגר"א כ"א הראשון הוי ספיקא
דדינא, וא"כ בהרגיל עצמו יש לסמוך על הי"א
הראשון כמו שהמג"א סמך על הב"ח, וא"כ
בעושה כל מלאכתו בשמאל, והרגיל עצמו לכתוב
בימין, צריך להניח בימין.

ובאגרות משה (ח"ד סימן י"א) הכריע כב"ח
למעשה [אף שהוא מטעם אחר עיי"ש], א"כ כיון
שיש כבר הכרעה, אולי שוב גם הוא לא יצרף עוד
לזה הסברא שהרגילה לא נחשב, וממילא צריך
להניח למעשה גם לדעת האג"מ בשמאל ודו"ק.

אולם בעצם הסברא לדמות הרגיל עצמו בימין,
להרגיל עצמו בשמאל, נ"ל לכאורה שאינן דומים,
המשך בע"ב

מבאר החיים

החיזוק בקריאת התורה שהורגלנו בה
מעורר להחזיק גם הקבלות הגדולות שקבלנו בימים הנוראים

ואולי י"ל דאדרבא, משום שקיבלו עליהם
דברים גדולים, והם רואים איך שהם
נכשלים בדברים אלה ובכיוצא בהם, ולפעמים
כבר מיד אחרי יוה"כ ומיד אחרי שמחת תורה,
דבר זה יכול ח"ו לגרום נסיגה אחור, באופן
שגם בדברים הפשוטים שהיו מחזיקים בהם
עד עתה שוב יזלזלו ח"ו בהם, ומפני זה יש
לחשוש מקטרונו של השטן.

מעתה יש להבין שבזמן חכמי הגמרא שישאר
היו במדרגה גדולה והיו נוהרים במה
שקיבלו עליהם בימים הגדולים של התשובה
ושמחת הרגל, אז לא היה קיים חשש זה ולא
היה מקום לקטרונו של השטן, ורק אח"כ
כשירדו ישראל מדרגתם, מחמת תוקף
הגליות, התקינו שמיד אחרי שסיימו התורה
יתחזקו בדבר זה של קריאת התורה
מבראשית, אף שהיו מדקדקים בו עד עתה,
כדי שלא יבואו ליזלזל בהם ח"ו, וע"י חיזוק זה
יתמידו לדקדק גם בשאר הדברים שקיבלו
עליהם ויוסיפו עוז וחוזק בקיום התורה
והמצוות.

ולפי"ז אולי יש גם לומר שבזמן הגמרא שהיו
במדרגה גבוהה הפטירו בויעמד שלמה
שהיא תפלה גבוהה מאד שאמר שלמה בעת
חינוך המקדש והיו במדרגה גבוהה, משא"כ
אח"כ כשירדו ממדרגתם התקינו שיפטירו
בויהי אחרי וגו' כדי שיתחזקו בקריאת התורה
והמשכה בספר יהושע ושאר ספרי התנ"ך,
ועי"ז להתחזק בקיום התורה והמצוות בדרגתם
של עד עתה, ועל ידי זה יוסיפו בעזהשי"ת עוז
וחוזק לעלות מעלה מעלה אכ"ר. (תשס"א)

כתב הטור באו"ח (סימן תרס"ט) וז"ל: ורגילין
[בשמחת תורה] להתחיל מיד בראשית כדי
שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג לומר כבר
סיימו אותה ואינם רוצים לקרותה עוד עכ"ל.
ויש לשאול שאם אמנם יש חשש לקטרונו זה
של השטן למה לא תקנו כבר חכמי הגמרא
מנהג זה. וכמו שתקנו בראש השנה תקיעות
דמיושב כדי לערבב את השטן.

ובמגילה (ל"א ע"א) אמרין ולמחר [ביום
שמחת תורה] קורין וזאת הברכה
ומפטירין ויעמד שלמה [לפני מזבח ה', בחינוך
בית המקדש. לפי שהיא תפלה שהתפלל על
כל ישראל, ר"ן]. ובתוס' שם כתבו וז"ל: ויש
מקומות שנהגו להפטיר בויהי אחרי מות משה
וכו'. ויש אומרים שרב האי גאון תקן לומר ויהי
אחרי מות משה, אבל אינן יודעין הסברא,
אמאי שנה סדר הש"ס עכ"ל.

והנה יש לכאורה לתמוה בקטרונו של השטן
שאין ישראל רוצים לקרא יותר בתורה,
והרי אנו עומדים אחרי יוה"כ שישאר חזרו
בתשובה, ובדרך כלל כל אחד קיבל על עצמו
להטיב דרכו ביתר עוז ולהוסיף ולהגביר חיל
בקיום המצוות במדרגה יותר גבוהה, ובין יוה"כ
לסוכות עסקו בהכנה למצוות סוכה ולולב,
והגיעו עתה לשמיני עצרת החג שאנו מכריזים
בו אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים אין
עוד מלבדו, ואיך יעלה על הדעת לקטרג שבעת
הגדולה הזאת יחזרו ישראל לאחור, וגם את
הדברים הפשוטים, כגון קריאת התורה, שגם
לפני ימי התשובה היו מקיימים אותם, שוב לא
ירצו לקיים.

מחשבת חיים

ענייני דיומא

הזכרת יציאת מצרים בכניסת השבת בקידוש

הידושים מכת"י

כתב הרמב"ם בספר המצוות (עשין קנ"ה) וז"ל, היא שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו, נזכור במ גודל היום וזוה ומעלתו והבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו, והוא אמרו יתעלה וזכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרהו וזכר קדושה והגדלה, וזו היא מצות קדוש וכו' ע"כ. וכבר ביארנו במקו"א דחלק מעניני הזכירה הזאת ששייך לכניסתו תיקונוהו לומר בכניסתו והחלק ששייך ליציאתו תיקונוהו לומר ביציאתו.

והנה בטעם דמזכירין יציאת מצרים בכניסת השבת בקידוש, עיין בתוס' פסחים (ק"ז ע"ב) בד"ה למוען וכו' שכתבו דלכך קבעו זכר ליציאת מצרים לפי שבמצרים עבדו בהם בפרך ופרך בא"ת ב"ש וגל [גימ' ל"ט] שהם מלאכות ארבעים חסר אחת, וכשנגאלו ממצרים הזהירם על השבת לשבות מאותם ל"ט מלאכות עכ"ל. והשבייתה ממלאכה בודאי שייכה לכניסת השבת, ודו"ק.

עוד היה אפשר לומר בטעם החיוב להזכיר יציאת מצרים בכניסת השבת בקידוש, דהענין של שבת בראשית הוא כידוע לתקן את ששת ימי המעשה ולהביא לשלימות כל הבריאה לתקן עולם במלכות ש-ד, וזאת היתה מצותו של אדם הראשון בגן עדן לעבדה ולשמרה ולהכנס ליום שכולו שבת.

אמנם לאחר שחטא ונשלח מגן עדן ונתגלגל מחטא זה שעבוד הגלויות, וגלות מצרים, ונפלו ישראל עד מ"ט שערי טומאה, נדחתה עבודת תיקון זה של שבת עד אחרי יציאת ישראל ממצרים, ורק אז חזרה עבודת תיקון זה למקומה, ונצטוו ישראל על השבת במרה, ונשנתה אזהרת השבת במתן תורה, או אז נתחדשה עבודת תיקון זו, ונצטוו בעשרת הדברות על מצות זכור את יום השבת לקדשו, ולכן נתחייבנו להזכיר גם יציאת מצרים בקידוש של שבת בכניסתו.

שיח חיים

בענין כל פסוקא דלא פסקא משה

בפסוק 'זיהי ערב ויהי בוקר' ו'על כן ברח' קודם קידוש בשבת

בקידוש דליל שבת קודש, ודיום השבת, אנו מזכירין חלק מפסוק, כמ"ש הרמ"א (סימן רע"א ס"י) דאף שיושבין כשאומר ויכולו, מ"מ כשמתחילין עומדין קצת לכבוד השם כי מתחילין יום הששי ויכלו השמים, ונרמזו השם בר"ת ע"ש. וכן בצפרא דשבתא אומרים הפסוק על כן ברח ה' את יום השבת וגו', וב' הפסוקים הם רק חלק מהפסוק. ועלה המדובר מה שדקדקו האחרונים (עיין שו"ת חתם סופר או"ח סימן י', ועוד) מהא דק"ל בגמ' תענית (כ"ז ע"ב) ומגילה (כ"ב ע"א) כל פסוקא דלא פסקיה משה לא פסקינו, והרי הפסוק מתחיל וירא א-לקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. ועי"ש בחתם סופר מה שיישב בזה.

ועיין במשנ"ב (סימן רפ"ט סק"ב) שהעיר בזה דיש נוהגין לפתוח מתחלה פסוק ושמו בני ישראל וגו', או זכור את יום השבת עד ויקדשהו, ויש מההמון שפותחין מעל כן ברח וגו', ושלא כד"ן הוא, דכל פסוקא דלא פסקיה משה אנו לא פסקינו ע"ש.

ואמר כבוד רבינו זצוק"ל ליישב מנהג העולם, דהוא סבור דהקפידא היא רק להתחיל פסוק ולהפסיקו באמצע, כמשמעות הלשון הגמ' 'דלא פסקינו', היינו לא להפסיק את הפסוק באמצעו, אבל להתחיל באמצע פסוק, ולגמרו עד סופו, בזה אין קפידא. וכמדומה - סיים כבוד רבינו זצוק"ל - שבגמ' לא מצאנו להקפיד רק באופן זה. (רשימות כתבי תלמידים)

באוצר חיים

המשך מע"א

דהנה יש לדקדק למה במרדכי לא כתב ספקו אלא בהרגיל בשמאל, ולא כתב ספקו גם להיפך.

ובב"י הביא בשם הרבינו יחיאל, דאדם שהוא איטר יד ימינו שירגיל (כן העתיק לשון הב"י בא"ר) לכתוב גם בימין אז יניח בשמאל וכו' עי"ש, וכן מפורש בפסקי תוספות מנחות ס"י קכ"ד.

וכתב בספר דעת תורה מהגאון המהרש"ם, דבשו"ת אבני צדק (סימן ג') כתב סברא דב[ה]רגיל לכתוב בימין כטבע כל אדם עדיף. אמנם לא הביא סברת האבנ"צ, רק כתב בעצמו לדמות להא דכתב בטו"ז י"ד (סימן קצ"ב סק"ז) לענין חתן שהיתה הכלה טהורה ולא בעל, אי צריכה אח"כ שימור, וכתב דאינו דומה לשור המועד שראה ולא נגח, דנשתנה להיות ככל השוורים, משא"כ בני"ד נשתנה שלא ככל אדם, ולא אמרינן ב' דמוקים אנפשי' עי"ש בדעת".

אבל באמת הדמיון להא דטו"ז לכאורה אינו דומה, דהרי שור המועד מתחילה היה טבעו ככל השוורים, שפיר אמרינן שחוזר לטבעו, משא"כ איטר יד הרי טבעו היה אחרת משאר בני אדם, למה נאמר שהרגלתו לטבע שאר בני אדם תועיל לו נגד טבעו, והרי זה דומה לחתן שכיון שאנו יודעים שמסתא טבעו כשאר בני"א, לא מועיל מה ששינה פעם מטבעו ודו"ק.

ונראה לומר דכל ספקו של המרדכי לא היה, דהרגילו אינו כלום, דזה שהרגיל עצמו עתה לשלוט בשמאלו, בודאי הוי שליטה, אלא ספקו הוא דאולי גם טבעו הקודם לא נתבטל לגמרי, [אולי משום שייכול בקל להרגיל עצמו שוב לטבעו או סברא אחרת ודו"ק], וממילא לא הוי איטר, אלא כשולט בשתי ידיו, שגם הוא מניח בשמאל, ומדויק הלשון שהביא בב"י וז"ל, ולא הוי הרגלתו כלום למקרי איטר אא"כ נולד כן, עכ"ל. ויל"ע בפירוש המשך דברי המרדכי. ועיין בביאור הגאון הר"ר מרדכי בנעט על המרדכי שם.

אבל המרגיל לכתוב בימין, פשיטא דהרגילו עושה אותו לכה"פ כשולט גם בימינו [לכתיבה], וא"כ מניח בשמאלו לסוברים שהולכים [גם] בתר כתיבה, דהיינו ה"א השני שבשו"ע, ואין בזה, שרק הרגיל לכתוב בימין, שום צירוף שאינו מועילה הרגלתו, דלכו"ע עכ"פ דינו כשולט בשתי ידיו, ודו"ק.

ויוצא מזה שאף אם נחשוב מחמת דעת הגר"א האי אופן לספיקא דדינא, מ"מ אין חילוק אם כותב בימינו מלידה, או מחמת הרגילו, ודו"ק. ולדעת הצמח צדק (סימן ד') ושם (סימן י"ב) דבכותב בשתי ידיו וכל מלאכתו עושה בשמאלו, לא אזלינן בתר כתיבה עי"ש דבריו, יש מקום אולי לצדד דלסברא של החולקים במרדכי יהיה גם בהרגיל לכתוב רק בימין, ככותב בשתי ידיו, ודו"ק.

ויטע אשך

ניצוצי חיזוק והתרוממות
משיחותיו של המשפיע הגאון הצדיק
דבי שמואל אהרן לידר זי"ע ועכ"א

עובדות והנהגות

**דברי זכרון שנכתבו ע"י נכדו הגאון
רבי צבי אשר שטיגל שליט"א
נכתב לרגל יומא דהילולא של מורינו הרב זי"ע
ל' תשרי**

על זקני זי"ע ניתן לומר שלא פסק פומיה מגירסא. כל רגע ורגע אצלו היה מנוצל לעסק התורה מתוך שקיעות עצומה, ואף כשהיו באים לבקרו לא היה מבחין עד שהתקרבו ממש ליד הסטנדר עם הגמרא, ואז לאחר שקיבל בסבר פנים יפות ושאל מה שלומכם וכדו', תיכף התחיל לדבר בדברי תורה נחמדים, וכן דברי חיזוק וורטים בענייני דיומא, ועובדות מגדולי הדורות.

היה חוזר על תלמודו עוד ועוד פעמים בלא להתעייף, והיה רגיל בפיו דברי חז"ל "בכל יום יהיו בעיך חדשים כאילו בו ביום נצטוית עליהם". במשך שנים רבות היה מסיים ש"ס משניות בכל חודש ע"י לימוד ח"י פרקים ליום. כן היה רגיל ללמוד טור עם בית יוסף במשך שעות ברציפות מתוך מתיקות עצומה. ראו אצלו בחוש דברי האוה"ח הק' שאם היו בנ"א מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעין ומתלהטין אחריה.

היתה לו בקיאות עצומה בש"ס ופוסקים, ובכל סוגיא שלמד ראו שהוא מונח בה כזקן ורגיל, ולא לוקח לו זמן להכנס לענין. שלט היטב בכל העניינים כולל נקודות צדדיות שהובאו בגמ' בדרך אגב, וכן בכל האגדות שבש"ס.

היה דבוק בבוראו בכל עת, וכל תפילה אצלו היה באריכות ובמתינות, וכן כל ברהמ"ז היתה עבודה שלימה, ואף היה חוזר על קטעים כמה וכמה פעמים, ובמיוחד בברכת רחם כשאמר "על ישראל עמך", וכן בברכה רביעית במילים "הוא הטיב הוא מטיב הוא ייטיב לנו", מתוך השתפכות הנפש.

היה מנותק לגמרי מכל עניני העולם, לא הכיר את רחובות העיר מלבד הדרך מביתו לביהכ"ס, לא זכר את מספר הבנין בו הוא גר, ואף מס' הטלפון שלו בבית לא זכר בע"פ. לא היה לו שום מושג והבנה בעניני כספים וחשבון בנק ואשראי וכל כיוצא ב"ב, כל כולו היה שקוע אך ורק בתורה ועבודה. לאחר פטירת זקנתי ע"ה שאלה אותי אמי מורתי תח' אם הוא זקוק לכסף שיאה אצלו, וענה שצריך קצת מטבעות בשביל לתת צדקה.

לא היה אצלו מושג שצריך להתאוורר ולצאת לנופש או לטיול וכדו', האושר הגדול שלו היה לשבת ליד הסטנדר עם הגמרא ולא היה חסר לו כלום.

קדושת השבת היתה אצלו באופן מיוחד ונדיד, היה מדבר ע"ז בערגה, בסעודות השבת

עניני הפרשה

בראשית ברא וגו' [א,א] בתיקוני זוהר נאמרו הרבה ענינים הנרמזים בתיבת בראשית, כגון נוטריקון **ברית-אש** (ת"ל ג; כב; ועוד), **ירא-שבת** (ת"ל ט; כד; ועוד), **ירא-בשת** (ת"ל ו-ז; ועוד), **ברא-שית** (ת"ל יא; ועוד), ועוד עניינים. **ובבאר מים חיים** מבאר שכמו שבראש האדם נכלל כל רמ"ח אבריו ושם"ה גידיו בחיותם ונפשם, כי שם משכן הנשמה, כך גם במאמר בראשית הוא הראש וראשון ונכלל בו כל הבריאה וכל הט' מאמרות נמשכים ממנו ולכן מרומז בו כל צירופים אלו ומשום הכי נקרא המאמר בשם 'בראשית' מלשון בראש, ע"ש.

והגאון מוילנא זי"ע (בפירושו לספרא דצניעותא) כתב שבתבת בראשית" מרומז כל התורה ומצוותיה. ופעם נשאל מיהודי שנולד לו בן בכור, האיך מרומז בתיבת "בראשית" מצות פדיון הבן, השיב לו הגאון, בראשית" ר"ת ב'נך ר'אשון א'חר ש'לושים יום ת'פדה.

בראשית ברא אלקים את [שם] ראשי תיבות אלו הם גם ר"ת **ב'ך ב'טחתי א'ל א'בושה** (תהלים כה, ב), ולמפרע ר"ת **א'רשי א'דם ב'וטח ב'ך** (שם פד, יא), רומז שהבטחון בהש"ת זהו יסוד כל התורה.

בראשית ברא. פירשו צדיקים בדרך רמז 'ברא' מלשון בריאות, שהדבר הראשון שנצרך לאדם הוא להיות בריא. וכשאמר פירוש זה לפני **הרה"ק רבי אהרן מבעלזא** זי"ע וכידוע היה נזהר שלא לומר חצי פסוק משום שכל פסוקא דלא פסקי משה אנו לא פסקינן (תענית כז). ואפילו את שם העיר בני-ברק לא רצה להזכיר בפני עצמו כיון שהוא חלק מפסוק (יהושע יט, מה), תיכף סיים ואמר 'אלוקים את השמים ואת הארץ' ופירש שצריכים להיות בריאים ושלמים הן ברוחניות בחינת השמים והן בגשמיות בחינת הארץ.

[ועי' בארון עדות שמביא בשם **הרה"ק רבי ירחמיאל מפרשיסחא** זי"ע, וכן מביא **דברי שלום** בשם צדיקים, ובבוצינא דנהורא מביאו **מהרבי ר' ברוך זי"ע**, שבתבת **"ברא"** נרמזים כל הג' עניינים הנצרכים לאדם בני חיי מזוני, ברא מלשון בריאות היינו חיי, ומלשון 'בר בטני' (משלי לא, ב) היינו בני, ומלשון 'לשבור בר' היינו מזוני, וכולם נמשכים על ידי התורה שנקראת ראשית, ועוד מוסיף שם כי תיבת ברא" בנימי בני חיי מזוני]

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ [שם] בבעל הטורים (השלם) מביא שבפסוק זה יש ז' תיבות וכ"ח אותיות וכמו כן בפסוק הראשון של עשרת הדברות (שמות כ, א) **"וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר"** יש גם כן ז' תיבות וכ"ח אותיות רמז שעשרת הדברות ננגד עשרה מאמרות. כמו כן באמן **"יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא"** יש גם כן ז' תיבות וכ"ח אותיות (עי' תקוני זוהר יג), ומכאן אמרו חז"ל (הובא בכל-בו ובאבודרהם) כל העונה אמן יהא שמייה רבא וכו' בכל כוחו כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית.

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ. בזוהר הק' (הקדמה יא): פירש בראשית בשביל יראה

שנקראת ראשית דכתיב (תהלים קיא, י) **ראשית חכמה יראת ה'**, **ובאור החיים הק'** (אות ז) מבאר שיש ב' מיני יראות, יראת הרוממות היא בחינת השמים כמו שנאמר (תהלים ח, ד) **כי אראה שמיך וגו'**, ויראת העונש היא בחינת הארץ שאינה לצד הרוממות, [ואמנם הנשמה מרגישה ומשיגה יותר יראת הרוממות, אך הגוף להיותו חומרי וגשמי אינו יכול להשיג כל כך בקל יראת הרוממות אלא מרגיש יותר יראת העונש אלא שבמשך הזמן כשמוכך ומיגע את עצמו בעבודת ה' יכול להגיע גם ליראת הרוממות שהיא המעולה שביראות]. וזהו בראשית" נוט' ב' ראשית, רומז שבשביל ב' יראות אלו ברא הקב"ה את השמים ואת הארץ, שעל ידם יש קיום לעולם.

ובראשית חכמה (שער היראה פ"ג, ט) כתב על הפסוק (תהלים מז, ג) **כי ה' עליון נורא מלך גדול על כל הארץ** (והוא במזמור "למנצח" שאומרים בראש השנה קודם תקיעת שופר), שרומז על שני בחינות ביראת שמים שצריך האדם לירא על ידם מהש"ת, הא' מצד **"כיה' עליון נורא"** כי מי שהוא למעלה הוא גבור וחזק אפילו אם הוא חלש בהיותו למטה וכל שכן אם הוא גבור שבגבורים והוא עליון על כולם, וזה שנאמר כי ה' עליון נורא. והב' מצד שהוא **"מלך גדול על כל הארץ"** שהוא משגיח תמיד על כל פרטי העולם.

וצריך להתבונן תמיד ביראת הבורא לירא את השם הנכבד והנורא הזה אשר עומד עליו ורואה במעשיו ולדעת שיש השגחה פרטית על כל דבר ולית אתר פנוי מיניה ומלא כל הארץ כבודו, וכמו שפתח הרמ"א את דבריו על השולחן ערוך או"ח בסעיף הראשון וזה לשונו: **"כשישיש האדם אל לבו שהמלך הגדול וכו' עומד עליו ורואה במעשיו וכו' מיד ג'יע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת"** (ועני' ש'כ' עוד כמה בחינות בזה). וכמו שפירש **הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע** מאמר הכתוב (לקמן כה, ז) **מה נורא המקום הזה, מה נורא ר"ל מהו יראת ה' ואיך מגיעים אליה, המקום הזה** שידע שכאן במקום הזה שהוא עומד עכשיו גם כן נמצא הרבש"ע ולית אתר פנוי מיניה ואז יהיה לו יראה תמידית. וזה גם הבחינה שאמרו במשנה (אבות ב, א) עין רואה. וכן פירש בעל דברי שמואל **"זכור ושמוד בדבור אחד"** רומז שבכל דיבור שמדבר צריך לזכור ולשמור את עצמו על ידי שידוע שאחד יחיד ומיוחד עומד עליו ושומע כל דיבור שלו.

וכן מפרש בראשית חכמה (שם פ"א, כה; שער ענוה פ"ו, פא) לשון הפסוק (דברים כח, נח) **ליראה את השם הנכבד והנורא הזה**, שבא לרמז שאף אחר שיש לאדם הידיעה שהש"ת הוא **"השם הנכבד והנורא"** מכל מקום צריך גם שידע שהקב"ה הוא בבחינת **"הזה"** היינו שהקב"ה נמצא עמו תמיד בכל מקום שהוא ואף במקום הזה שהוא נמצא בו עכשיו, שהרי לית אתר פנוי מיניה ומלוא כל הארץ כבודו [ועי' גם לקמן (כד, סב) בפסוק ויצחק בא מבוא באר לחי רואי]

היה שר ומזמר מתוך כיסופין לקרבת ה', והיה בהתרוממות גדולה במשך כל יום השבת. היה רגיל בכל שבת ללמוד כל משניות מס' שבת. בספרו נטעי אשל יש ליקוט גדול מהספרים הק' על גודל המעלות שניתן לזכות ע"י קדושת השבת. החמיר מאד בהלכות שבת, כן הקפיד מאד שלא ליהנות מחשמל המיוצר ע"י מחללי שבת.

וכן בימים טובים ומועדים היה שרוי בשמחה עצומה, היה מונח עם כל הנשמה שלו ביו"ט, ולמד את הסוגיות הקשורות לאותו חג. היה רגיל לפרש נוסח התפילה "והשיאנו מ"שואות" המוזכר לגבי קידוש החודש, והיינו שהיו"ט יבער בנו. איני יכול לשכוח איך שבחג השבועות תשנ"ט שהיתי בביתו כשחזר מהתפילה בבוקר, ומיד פצה בריקוד "עליונים" ששו ותחתונים על"ז כשכלו מאושר ומדושן עונג.

היה ענו בתכלית, קבע מושבו בסוף ביהכנ"ס, התנהג בפשטות ולא דרש לעצמו כלום. ראה אצל כל אחד את המעלות שלו, וכך גם אצל כל החוגים והעדות, ולא ראה שום חסרון אצל שום קהילה וכדו'. דן כל אחד לכף זכות ולא הסתכל בביקורת, והיה מאד נעים להיות במחיצתו. ואצ"ל ששמירת הלשון היתה באופן מושלם, ודברי לשה"ר לא נכנסו באזניו כלל. שמח מאד בשמחתם של אחרים, ומאידך נצטער בצרתם והרבה להתפלל עליהם.

כל ימיו צפה וחיכה לגאולה העתידה, וחי באמונה חושית שהנה משיח תיכף מגיע. לפני פסח כשדברו היכן יאכלו בליל הסדר, לא היה שייך לדבר עמו ע"ז, אלא אמר שבעז"ה נעלה לירושלים להקריב קרבן פסח. כשהייתי אצלו בשלהי שנת תשע"ו, כחודש קודם פטירתו, אמר ששנה זו היא שנת מוצאי שביעית, ומי יודע אולי עוד נזכה בהאי שתא לדברי חז"ל במוצאי שביעית בן דוד בא.

עוד דבר שתפס אצלו ענין מאד גדול, הוא הזכות לדור בארץ ישראל, הוא עצמו הורתו ולידתו וכל חייו רק בא"י, ובתקופות שעדיין לא היו מזגנים והיה בקיץ חם מאד, אמר שזו זכות גדולה להזיע בשביל להיות בא"י, כדאיתא שם שאם מזיע בעבודת אפית מצות הוא תניקן גדול, וגם ישיבת א"י היא מצוה רבת.

דיבר הרבה על החיוב להודות להקב"ה, והיה רגיל על לשונו הפסוק "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ואמר שהודאה להש"ת הוא דבר שאין לו סוף כמש"כ אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין אנחנו מספיקין להודות. כן אמר שע"י הודו לה' כי טוב זוכים לכי לעולם חסדו, והיינו שהחסדים ימשיכו הלאה.

יהיו הדברים לעילוי נשמתו של זקני רבי שמואל אהרן ב"ר יצחק דוד זצ"ל, ולע"נ זקנתו הצדקנית מרת נחמה פערל פנינה ב"ר יחזקאל משה ע"ה, אשר אך ורק בזכותה הייתה האפשרות לזקני לשקוד על התורה והעבודה באופן מופלא כ"כ, ע"י שנטלה על עצמה את כל העול בבית. זכרה לה א' לטובה, ותזכה להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו יחד עם זקני הגדול.

ח"ו איזה מצב קשה ויסורים אלא מקבלים הכל באהבה.

וכשאתם חי באופן כזה שיודע ומכיר שכל מה שנעשה לו הן לטוב והן למוטב הוא הכל מהש"ת ולטובתו על ידי זה יוכל להגיע להשיג מידת הסבלנות להיות סבלן לכל אחד ולהתרחק מכעס, וכמו שמפרש בעל **תולדות יעקב יוסף** (כתנות פסים כז). על הפסוק (תהלים קמד, יד) **אלופינו מסובלים**, שעל ידי שמאמין באמונה שלימה שכל מה שקורה איתו הכל מאלופו של עולם ואין עוד מלבדו והכל לטובה זה נותן לו הכח להיות סבלן.

ומידה זו היא המידה המעולה ביותר לקנות על ידה שאר מידות טובות שהיא ההתחלה לכל המידות הטובות, כי זה הרי ברור שאי אפשר לאדם להתחיל לעבוד על כל המידות טובות ביחד אלא צריך להתחיל על כל פנים בדבר אחד ואם יתחיל במידה זו יגיע על ידי זה לכולם, וכמו שמפרש רבינו יונה מה שאמרו במשנה (אבות ב, ט) צאו וראו איזו דרך טובה שידבק בה האדם רבי אלעזר אומר לב טוב ופירושו שיהא סבלן ומשיב בענה רך ואף אם יעשו לו איזה עוול סבלו ולא יהיה לו מרירות מזה, ועל זה אמר רבי יוחנן בן זכאי 'רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדברים שבכלל דבריו דברים', כי האדם שיש בו מידה זו יִשְׁפְּנו בו גם שאר מידות טובות ע"ש.

יומא דהילולא כ"ז תשרי - הילולת הרה"ק רבי אשר [הקדן] מסטולין זי"ע

ויש שעיקר עסקם בעבודה ובתפילה ובפשטות נראה כאילו כל אחד עוסק בעבודתו ואין לו חלק בעבודת השני כי זה שלומד תורה אינו יכול להיות עוסק בעבודה וזה שעוסק בעבודה אינו יכול ללמוד תורה, אבל באמת אינו כן, כי כל אחד משפיע בכוחו לשני שעל ידי שאחד לומד כראוי יכול השני להתפלל יותר כראוי, ועל ידי שאחד מתפלל יותר טוב יכול השני ללמוד יותר טוב. וכענין מה שמסופר על אחד מתלמידי הבעל שם טוב זי"ע שכששמע את הבעל שם טוב מתפלל תורצו לו הרבה קושיות. וכן סיפר הרה"ק מאפטא זי"ע (מובא בספר זכרון לראשונים) שכששמע את הרה"ק מזלאטשוב זי"ע אומר דבר תורה תורצו לו כל הקושיות. ואם כן יוצא שהתורה והעבודה וגמילות חסדים הכל ענין אחד.

הילולת הרה"ק רבי אברהם דוד מבוטשאטש זי"ע - בעל "אשל אברהם ודעת קדושים"
פירש את הפסוק (תהלים מב, ט) תפילה לא-ל ח'י, שהתפילה לרבש"ע זהו כל החיות שלי (הובא בהקדמת ספרו מחנה אברהם עה"ת)

הילולת הרה"ק רבי מנחם מנדיל מויז'ניץ זי"ע - בעל "צמח צדיק"
פירש על הפסוק (שמות טז, כג) שבת קודש לה' מחר, מחר"ר אותיות רמ"ח, רומז שצריך להכניס את השבת בכל רמ"ח אבריו ולשעבדם לשמירת השבת. וכן פירש על הפסוק (שמואל א, ח, יח) ויאמר לו יהונתן מחר חודש, "מחר" אותיות רמ"ח רומז לרמ"ח אברים, "חודש" לשון התחדשות, רומז שצריך שכל הרמ"ח אברים יהיו תמיד בהתחדשות.

ב' חשוון - הילולת הרה"ק רבי ברוך מסערט ויזניץ זי"ע בעל "מקור ברוך"
פירש (הובא בקובץ מכתבי תורה מונטו) מה שאומרים במוצאי ש"ק "תצליחנו על ידו בתורה", על פי מה שמצאנו שיש יד לבדרים ויש יד להקדש, והיינו כמו שיש יד לכלי שעל ידי שאוחד בו מטלטל כל הכלי, כן יש גם בנדרים והקדש שעל ידי שמתחיל במקצת הדיבור אף שאינו גומרו הרי זה כאילו גמר הנדר, וכן לתורה יש יד והיא החסידות, שעל ידה אפשר לזכות לכל התורה, ועל זה מבקשים תצליחנו על "ידו" על ידי חסידות בתורה.

וישם ה' לקין אות לבלתי הכות אתו כל מצאו [שם] על דרך הרמז פירש הרה"ק **רבי מרדכי מלכוניץ זי"ע** (הובא בדברי שלום-קידונב) **"וישם ה' לקין אות"** שהש"ת נתן לקין אות כח וקדושה **"לבלתי הכות אותו"** זאל אים נישט שלאגין אין מוח [-שלא יקח ללב ולמוח] **"כל מוצאו"** וואס ס'וועט אים טרעפנין [-מה שקורה לו], כי צריך לדעת שהכל משמים וכל מה שהקב"ה עושה הוא לטובה וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ס) כל דעביד רחמנא לטב עביד. וכשיודע האדם שהכל בא מלמעלה והכל רק לטובה ממילא יכול לבוא תמיד לידי הבחינה של **'אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוקיו'**, כיון שיודע שכל מה שעושה עמנו הקב"ה הוא רק לטובתנו.

וכן אמרו צדיקים (משמרת איתמר, תבא; ובמשפט צדק על תהלים אות פג הביאו בשם הרב ר"מ אלמושנינו בספר תפילה למשה) על המעשה המסופר בגמ' (ברכות ס) שהלל הזקן בא פעם מהדרך ושמע קול צוחה בעיר אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי, ולכאורה אינו מובן האיך בטח הלל על צדקתו כל כך, אלא שהלל היה תמיד מלמד ומדריך את בני ביתו לקבל כל דבר באהבה ושלא לצעוק בשום מצב שהוא, כי כל מה שהקב"ה עושה הוא לטובה, ולכן כששמע קול צוחה אמר בוודאי אין זה בתוך ביתי כיון שידע שהם אינם צוחים וצועקים אפילו כשהיה להם

(א) פירש (בית אהרן קמג. ד"ה נחלה; ובבית דלי עמ' כ אות י במיא כן מהרה"ק רבי יצחק מוואראק זי"ע) מה שכתוב (תהלים קלו, כג) נחלה לישראל עבדו, שעיקר הנחלה היא בחינת "עבדו" מה שזוכים להיות עבד לתקב"ה על ידה.

ואפשר להוסיף שצריך לבקש שיהיה העבודות בבחינת 'נחלה', נחלה היא דבר שאין לה הפסק כמו שאמרו חז"ל (ו"ה יב), ואנו מבקשים שיהיה העבודה שלנו להש"ת בלי הפסק. וכמו שמבקשים בשבת 'הנחילנו ה' אלוקינו שבת קדשך' שיהיה השבת בבחינת נחלה בלי הפסק שישאר הרושם ממנה על כל השבוע (עי' לעיל חיי שרה כד, א על הפסוק וה' ברך את אברהם בכל; ועניני שבת נוסח התפילות 'הנחילנו ה' אלוקינו')
(ב) פירש (בית אהרן ד:) מה שאומרים בתפילה "ואשר משרתיו כולם עומדים ברום עולם", שבזה גופא שיהודי רוצה ומכין את עצמו להיות משרת להש"ת, הוא כבר בגדר 'עומד ברומו של עולם' (עי' לעיל סוף חיי שרה כה, ח עה"פ ויגוע וימת אברהם)

ומסופר על הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע שפעם נתן שלום עליהם ליהודי כשגמרו תפילת שמונה עשרה ולפליאת היהודי אמר לו שהרי במקום שמחשבתו של אדם שם הוא כולו, והרי בשעת התפילה חשבת ממקום פלוני ופלוני וכאילו היית שם ונמצא שעכשיו חזרת משם. ובוודאי מידה טובה מרובה שכשחושב מחשבות לטובה הוא חשוב מאוד לפני הרבש"ע.

כ"ט תשרי - הילולת התנא שמעון הצדיק זי"ע
בגמ' (יומא לט:) אמרו שנפטר ז' ימים אחר הרגל, והיינו כ"ט תשרי.
במשנה (אבות א, ב) אמרו שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, ובפשטות נראה שהם שלושה דברים נפרדים, וצדיקים פירשו שהכל ענין אחד, והיינו שהתורה והעבודה עושים גמילות חסדים זה עם זה, וכגון שיש יהודים שעיקר עסקם הוא בתורה

זכר צדיק לברכה

ד"ח ועובדין טבין מאת האי עיר וקדיש
הגה"ק רבי יהודה הורוויץ מדז' יקוב ז"ע ועכ"א

עובדות קודש

שמח בשמחתן של ישראל ומצטער בצערן

פעם בא אליו יהודי ספרדי אחד וסיפר כי בנו לומד בישיבת "פורת יוסף" והוא צריך להשיאו בקרוב, ואין לתאר באיזה כבוד גדול קיבלו, נתן לו ממון ואומר לו לבוא אליו עוד. כשהלך מעמו, התבטא שוב ברוח האמת שפעמה בקרבו, למה אין מקבלים איש כזה כראוי במחננו, האם משום שאינו חובש ספודיק כמוני, הרי מחתן בן כשר, בן ישיבה, האם משום שאינו גליצאי, או משם שלא יהיה חסיד שלי איני צריך להתייחס אליו כראוי, ואולי צריך לתת לו יותר מלאחרים, דוקא משום כך משום שאין לו למי לפנות אליה.

(הרה"צ ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א)

פעם נודע לו כי בבית אחד מתלמידיו, כל המזרנים וכלי המיטה רקובים, קרא אליו את אותו תלמידו והוכיחו על פניו על כי לא סיפר לו שמץ מנהו, "כל כך הרבה זמן ישבת אצלי ולא אמרת לי דבר, האם לא הייתי נותן לך 500 לירות לקנות כלי מיטה חדשים", ועוד זמן רב חרה לו כי אותו אברך ישב ולמד אצלו והוא לא ידע את מצבו הקשה.

(הרה"צ ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א)

ידוע לי שאבי ז"ל היה אז בביתו כשרצה לעורר רחמים על אחת ממשפחתו שתיפקד בזש"ק, ואמר רבינו האיך נניח והאיך נשקוט, מה הוא שונה מאחר, וחזר על זה כמה וכמה פעמים, ובאותה שנה נפקדה למז"ט.

(הרב ר' ישראל מאיר ערלנגר שליט"א)

גודל מדרגתו בהרגשת צרות כלל ישראל אפשר לראות, בעת שקרה האסון הטראגי שהרה"ח ר' כתריאל בלומנפלד ז"ל הי"ד נרצח ע"י בני עולה, באדר תשל"ח באותו יום - עוד לפני ששמעו על האסון - לא היה רבינו מסוגל להכניס שום מאכל לפיו, אחד מן המקורבים שהגיש לו את האוכל כל יום, הפציר בו שיטעם משהו... אבל תשובת רבינו היתה: אינני מסוגל, כעבור שעות אחדות יצאה השמועה בעיר על האסון

תולדות יעקב יוסף קצ"ה ע"ב - פרשת כי תבוא וז"ל: והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה', ויש לדקדק וכי לא ידענו שהכל מעשי ה' ולמה הוצרך לפרט כאן שהוא מעשי ה'. ונ"ל דכתב הרמב"ם [בפירוש המשניות תמורה פ"א מ"א] תחבולות ההיתר נקרא ערמה ותחבולות האיסור נקרא מרמה. וקשה, הא הנחש שהוא יצה"ר כל תחבולתו לפתות בני אדם לעבור על מצות ה', והוא תחבולות האיסור, ונקרא ערמה שנאמר והנחש היה ערום. ונ"ל שאין זו קושיא, כמבואר קושיא זו בזוהר [תרומה] משל לזונה וכו', א"כ ודאי לכך נברא ועושה שליחות הקב"ה, ונקרא שפיר תחבולות היתר. ובזה יובן, דמבואר בהפסוק קושית הזוהר ותירוצו, דאמר והנחש היה ערום מכל חית השדה, וקשה דמשמע שהוא תחבולות היתר דנקרא ערום, וזה אינו כנודע, לכך ביאר הפסוק ואמר אשר עשה ה', ועושה שליחות הקב"ה, ונקרא תחבולות היתר.

*

**ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך
ובין זרעה הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב,**

וע' כתונת פסים מ"ח סע"ד מ"ט רע"א - פרשת פנחס וז"ל: ואיבה אשית בינך ובין האשה, כי ע"י שנכנס הנחש בדברים עם חוה נתפתתה, לכך צריך סייג לחכמת התורה שתיקה, וזהו סיבה ואיבה אשית בינך ובין האשה שלא יכנס בדברים עמה. הוא ישופך ראש, ר"ל כשיהיה בבחינת החכם אשר עיניו בראשו להשגיח על עצמו במוח הזכרון, וזה שתרגום אונקלוס הוא יהא זכיר לך מה דעבדת ליה מלקדמין, זהו שאמר הוא ישופך ראש, ע"י הזכירה שבראש היא כח הזכירה, ואתה תשופנו עקב, ברמיה ועקב לשנות כסות ולשון בדמות יצר טוב. וגם להמוני עם שהם נקראים עקב, שהם בגדר השכחה ע"י עול מלכות ודרך ארץ, אז תשופנו עקב, כפשוטו בלי רמיה.

[שם] וסע"ב - וז"ל: צריך שיהיה שקוד ללמוד תורה [אבות פ"ב מ"ט], תחלה, כדי שלא ישתבש אח"כ בלימוד חכמה חיצונית כדי שידע להשיב לאפיקורוס וכו', ומכל מקום מדאמרו דע מה "שתשיב", ולא שאתה "תתחיל" עמו וכאמור [וכו'] שלא יכנס בויוכו עם אפיקורסים פן יתפתה וניסת לדבריהם כמו הנחש עם האשה, לכך

גליוני מהר"י על תולדות יעקב יוסף

ויאמר ה' אלקים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. וע' צפנת פענח פ"ג ע"ב - וז"ל: כי עיקר תכלית בריאת אדם בעולם הזה שנקרא פרודור, כדי לתקן מעשיו שיעשה מחומר צורה ויכנס בטרקלין לעולם הבא, ואם לא היה נגדיות מן החומר שהוא לבוש היצה"ר לא היה נקרא פועל טוב עם הצורה לבד לבוש היצר טוב. וזהו שאמר לא טוב היות האדם לבדו, בלי נגדיות, רק אעשה לו עזר "כנגדו", ר"ל שיהיה לו עזר מצריו המנגדים, שיכניע החומר לא הצורה בבחירתו הטוב, לאו בהיפוך שיהיה מן העזר נגדי ברוע בחירתו להכניע הצורה אל החומר וכו'.

וגם מה שכתוב [קהלת ז', כ'] כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ר"ל שיהיה בחירה חפשי לחטוא ג"כ ומ"מ יעשה טוב, זהו אדם צדיק וכו', יעו"ש [בבעל עקידה]. ובאתי אחריו לפרש ג"כ הפסוק הנ"ל בדרך זה, רק שהוא פ' באדם פרטי ואני אפרש בדרך כללות העולם, שיש אנשי חומר ואנשי צורה, והתכלית שיתחברו ב' בחינות יחד יעשו מחומר צורה.

ובזה יובן לא טוב היות האדם לבדו, ר"ל גם שהוא צדיק בתואר אדם, מכל מקום לא טוב היות האדם לבדו, שהוא מקושט ואינו מקשט אחרים, אלא אעשה לו עזר כנגדו, הם אנשי החומר. או שיהיו אנשי החומר לו לעזר, או שיהיה לו כנגדו, זכה נעשה לו עזר מצריו מן הנגדיים וכו"ל.

*

והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלקים. ע' כתונת פסים א' ע"ד - וז"ל: והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה', והקושיא מבואר למה לי אשר עשה ה', דכבר נודע שהכל מעשה ידיו, וביארתי על פי מה שכתב הרמב"ם [בפירוש המשניות תמורה פ"א מ"א] כיצד מערימין על הבכור, כי תחבולות ההיתר נקרא ערמה, ותחבולות האיסור נקרא מרמה וכו', יעו"ש. ובזה יובן והנחש היה ערום, קשה הא כל תחבולותיו הוא באיסור לעבור על דברי השי"ת ואין שייך לשון ערמה רק מרמה הוי ליה למימר, ומשני כי הוא אשר עשה ה', שנברא לכך לפתות האדם [כדי שהאדם יתגבר עליו ויקבל שכר], וכמ"ש בזוהר תרומה משל לזונה שצוה המלך לפתות בנו וכו', א"כ מבואר בפסוק הקושיא ותירוצו וכו', יעו"ש.

*

גליוני מהרי" על חתם סופר המצריך

בא הקללה לנחש וברכה לאדם ואיבה אשית בינך ובין האשה, שמחמת האיבה לא יתוכח עמו וניצול. ובזה יובן ביאור הפסוק ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה, דהיינו שיתחיל האיבה מן הנחש ומן זרעו - הם אפיקורסים - שלא יבואו להתוכח עם האשה וזרעה, ואז יש דין לפעמים אחד מאלף שירצה אפיקורוס להתוכח, הוא ישופך ראש, ותרגום אונקלוס הוא יהא דכיר לך מה דעבדת ליה מלקדמין וכו', ור"ל שלא ירצה להתוכח בראש שיתחיל הוא, כי יזכור מה שעשית להאשה שע"י הויכוח נתפתתה האשה אל הנחש, לכך גם זרעה ישופך ראש שכונת ומדחה אותך בראש שלא ירצה להתוכח בראש, כי אם שכבר שאלת אותו איזה שאלה בענין ויכוח הדת, אז מוכח להשיבך בעקב כמ"ש דע מה שתשיב לאפיקורוס, ואז תוכל תשופנו עקב, וק"ל.

הגיע רבינו במפתיע בפנים צוהלות והזכיר, נו, היום צריכים לשלם התשלום השני, הנה יש לך צ"ק על הסכום הדרוש שצריך להוציאו מאחד הבאנקים. והציע עמו שאם קשה לו להסתדר לבד יתלווה עמו.
(הרה"ח ר' י. בן מאיר שליט"א)

לאחד מן המקורבים אירע ל"ע תאונת דרכים קשה בחודש תשרי, הוא ואשתו נפגעו ול"ע אחד מן הילדים נהרג מתאונה זו. מצב הרוח היה קודר ביותר. לקראת חג הסוכות שיחררו את האב מבית החולים כשהוא עדיין שבור ורצוף ברוחו. בליל חג הסוכות כשחזר רבינו מביהכ"ס לאחר התפלה, פגש באחד מתלמידיו שהוא אף לדרכו, שאלו רבינו: לאן אתה רץ ענה הלה הלא לימדתנו רבינו שבליל ראשון דסוכות צריכים להזדרז לאכילת כזית ראשון, אמר לו רבינו: אבל מה יהיה עם ... והמשיך, הרי מבואר ברמב"ם הלכות יו"ט שעיקר מצות שמחת יו"ט לשמח מרי נפש, ובכן, איך אפשר לא לקיים חובתנו בשעה זו?.

מיד הורה רבינו למלווי הבה נעלה יחד אל ביתו של ... לשמחו. רבינו התיישב בסוכתו והאריך בשירה וזמרה, ועשה כל מיני פעולות איך לשמח משפחה זו, עם רוחם. לאחד מהם שאל האם הנך יודע הזמר ששר דער אלטער רבין ("האהבת ישראל") על פיוט ... כשהשיב הלה שאינו יודע. התחיל רבינו לזמר לו הניגון ששר הרבי הזקן עם כל התנועות שעשה בעל אהבת ישראל, וכך ישב שם עד אחרי חצות הלילה. כשהגיע אל ביתו כבר היתה שעה אחר חצות, ורק אז ישב לקדש ליל החג.
(זכר צדיק לברכה)

היו יכולים לאכול אותו ליל שבת קודש.
(הרה"צ ר' מנחם מונדרר שליט"א)

רבינו נהג להתפלל בליל א' דסוכות בביהמ"ד שמסיימין את התפילה במוקדם, וקיבל יו"ט ונכנס לסוכה מיד, באחת השנים כאשר היה בדרך חזרתו מביהמ"ד לביתו הסב רבינו פניו אלי ואמר להיכן אנו הולכים, לקבל יו"ט, והמשיך ואמר מובא ברמב"ם ששמחת יו"ט הוא לשמח אלמנות ויתומים, והלה יושב שבעה עם ילדיו הקטנים על פטירת אשתו ר"ל, מי צריך לקידוש שלי, מי צריך לשהחיינו שלי, מי צריך לסוכות שלי, ומיד הפנה רבינו דרכו לביתו של אותו אברך, וכשישבו שם היה שר ומזמר "ושמחת בחגך" ודיבר עם כל אחד מהילדים ושהה שם לערך ג' שעות עד שבני בית הלכו לישון, ורק אז חזר לביתו ואמר אולי קיימנו בזה שמחת יו"ט.
(הרב שלמה טוסיג שליט"א)

משנת תשי"ז, שבה חלה אבי [הרה"ח ר' שלמה מוזס] ז"ל, לא עברה שבת שרבינו לא היה מאריך את דרכו וחוזר מהתפלה בישיבת הרב דושינסקי זצ"ל דרך רחוב שמואל הנביא ומאה שערים דרך ביתנו. וכל זאת כדי לחזק את אבי ז"ל באמירת 'א גוטן שבת' ובהתעניינות בשלומו. רק אח"כ המשיך דרך הרחובות יחזקאל והושע לביתו. פעם אחת לא הגיע בגלל הקור הגדול ששרר ובמקום זאת הגיע במוצאי שב"ק.

(בנו הרה"ח ר' מנחם אליעזר מוזס הי"ו, מתוך מאמרו בבטאון "ויזניץ")

היה אחד האברכים גר בדירה קטנה ובתנאים כמעט בלתי נסבלים, אבל היה שבע רצון, וכשגדלו הילדים קצת חזר אחד מהילדים עם כמה מילים לא יפים שקלט מילדי השכונה, האב שהיה מבאי בית רבינו הלך לרבינו והתלונן בפניו שדואג על חינוך בניו, תיכף פקד עליו רבינו שיחפש דירה במקום אחר, על השאלה כסף מאיפה ניקח, השיב רבינו נסדר הלוואות, עברו כמה ימים והגיע לרבינו עם הצעת דירה בסביבה חרדית, הרבנית הצדקנית ע"ה הלכה לראות את הדירה, וטענה שהיא דירה גרועה מאוד, אבל רבינו טען שאם בורחים לא שואלים לאיפה לברוח,

ואמר אז שיש לדייק שהמלאך שאל את הגר אי מזה באת ואנא תלכי, וענתה רק תשובה אחת על השתים, מפני שרה גברתי אנכי בורחת, הרי שכשבורחים אין שואלים לאן, וגמרו את חוזה הדירה והוסדר על תשלומים חדשיים, וכשהגיע תאריך התשלום השני לא היה בידי האברך לשלם, ולא ראה שום מראה מקום לקיים הבטחתו, באותה הלילה בימי החורף ירד שלג גדול בירושלים, עד כדי שהיה קשה לצאת מפתח הבית, ובשעה שבע בבוקר

הגדול שקרה ... הגיב רבינו: "יעצט פארשטיי איך פאר וואס איך האב געהאט היינט אזא שווערען טאג" ... עכשיו אני מבין למה היה לי היום כזה קשה. [על אף שלא ידוע כלל קרבת הרה"ח הנ"ל אל רבינו, בכל זאת כאב את כאבם של כלל ישראל ללא יוצא מן הכלל].

כאבו הגדול על צרות כלל ישראל היה אפשר לראות בכל תענית ציבור הנזכרים בשו"ע חלק או"ח סי' תק"פ, או ביום כ' סיון שנקבע ליום צום על גזירות ת"ח ות"ט, אף שלא כל פעם היה בכחו להתענות תעניות אלו, אבל לאכול רגיל ביום כזה לא היה מסוגל בכלל. ועל פי רוב שכב כל היום מוטל על מטנו כאבן שאין לה הופכין. חבוש מטפחות מכאבי הראש החזקים שהיו לו מגודל צערו על צערם וכאבם של ישראל. כשחל כ' סיון ביום ו', עש"ק, לא היה יכול ללכת למקוה לכבוד שבת, מגודל חולשתו שנחלש ביום ההוא.
(זכר צדיק לברכה)

פעם בתענית ציבור, הפצרתי ברבינו - מספר אחד מהמשמשים - שילך לבית הכנסת לתפילת מנחה וקריאת ויחל, ענה לי רבינו: איך אוכל ללכת, והלא הנביא ישעי' צועק (ישעי' א-ג) "לא אוכל און ועצרה", שתפלותינו אינן רצויות ...
(זכר צדיק לברכה)

מי יכול לתאר את צערו על חורבן בית אלוקינו, ונהרי נחלי דמעתי המרובים שהוזלז בעת שקונן על החורבן ועל גלות השכינה, שמעתי מאחד מן המקורבים שזכה להיות נוכח בערב תשעה-באב בסעודה המפסקת, לאחר גמר הסעודה לפני ברכת המזון ישב על הארץ לומר על נהרות בבל וכו', שעה ארוכה ישב עד שהיה בכחו לפתוח פיו לומר מזמור זה - מרוב בכיות ששפך מלבו כמים, בשנותיו האחרונות כשנפרצו מעט דלתי ביתו להתפלל עם אנ"ש שבאו להצטרף לתפילתו, היה אפשר לראות איך היה נראה אצלו אמירת איכה, והיה מתפרץ בבכי גדול ועצום כמו שמתו מוטל לפניו, עד כי לא היה מסוגל לקרוא יותר מפרק ראשון של מגילת איכה.
(זכר צדיק לברכה)

היה פעם שנסתלק אברך צעיר לימים ל"ע בהשאירו יתומים קטנים ואלמנה, הלך בליל שב"ק אחר תפילות קבלת שבת לביתם ומצאן יושבים דווים עטופים בצער, ישב רבינו עמהם להשיב את רוחם, וישב שם שעה אריכתא ומרמזם שלא ילך משם עד שיקדשו, וכשקדשו ישב עמהם ובתוך הסעודה השגיח שכל אחד ואחד יאכל וישתה, וכך היה באכילת הדגים ובאכילת הבשר עד שגמרו כל הסעודה כשעה אחרי חצות ואז הלך לביתו ועשה קידוש. ושמעתי אח"כ מבני הבית שם שרבינו היה ממש כמלאך המושיע, שלולא ישב עמהם לא

הגה"ה רבי נטע זצ"ל נטיעה של עמלנות

♦ לקט תולדות חיים סיפורים עובדות ואמדות מהאי חסידא זפרישא הגאון החסיד רבי נטע ציינוירט זצ"ל ♦

נטיעה של חיזוק

כי אתה שומע תפלת כל פה

מספר הרה"ח אביש בר"י ציינוירט, פעם ישבנו במסיבה מסויימת של בני המשפחה וכידוע איזה נעימות ומתיקות היה עבורנו בני המשפחה להיות נוכחים ומקשיבים לקול שיחת זקני ופארי המשפחה, שכל מלה שלהם היתה שוה זהב, ה"ה אבי זצ"ל ר' יעקב ור' נטע ור' יוסל ור' מוטל וגיסם ר' דוד בידרמן ור' שמואל חיים שור ושאר בני המשפחה, כשישבו כולם יחד היה בזה מעין עוה"ב וחבל היה לפספס ולהפסיד אפילו מלה אחת...

פעם במסיבה כזאת סיפר דודי הגה"ח ר' יוסל סיפור נפלא על בעל תשובה א' שחזר בתשובה בנסיבות מופלאות.

וכה סיפר, האיש הלזה היה גר בחור"ל ולדאבון הלב לא ידע כלום מיהדות וכשגמר לימודי החול שלו ונבחן וקיבל תעודה נסע עמו אביו ל"טיול" כפי הנהוג אז, והיות שמוצאו היה מיהודים עלה ע"ד אביו לקחת אותו לטיול למדינת היהודים, כי רק זאת ידע ותו לא.

בין המקומות שהלכו לטייל היה הכותל מערבי שם נגש וראה לראשונה בחייו אנשים העומדים ליד הכותל ומדברים ובהיותו בחור משכיל וחושב תהה ושאל על כך, מה זה שעומדים ומדברים אל ה"קיר".

הסבירו ואמרו לו, **כי יש לנו אלקים גדול בשמים שיושב ושומע תהלות ותפלות כל א' מישראל ובכותל המערבי שם השכינה שרויה ביותר** ואנשים באים לכן שם להתפלל והמקום מסוגל לקבלת התפלה.

הבחור הזה שמע זה עתה לראשונה דברים כאלו שהסעירו את לבו, אולם לא ידע אם להאמין או לא, ובתום לבו הרים עיניו לשמים ואמר, אלקים, אם זה נכון כפי שאומרים שאתה שומע ומאזין לתפלות בניך היהודים, הלא גם אני

נטיעה של אמונה

לה והשתיה והמנוחה כלל לא הפריע לו לצדיק הזה שכולו היה "רוחניות", אבל החסרון שהרגיש בעבודת ה' שחסר לו, ג"כ לא העבירוהו על דעתו, באמרו כך רוצה ה', וזהו העבודה שלי עכשיו...

לאחר ג' ימים הגיע הגבאי ופתח הדלת, ונדהם למראה היהודי הכלוא שם, בהתנצלו על מה שקרה הוא מס' ביר לו כי "נס" ממש קרה לו, כי ע"פ רוב הביהכ"נ נשאר סגור משבת לשבת, ומי חמת סיבה נדירה הוכרח לבא ולפתוח, ולולי כן מי יודע אם היה רבי שמואל נשאר בחיים, לנוכח החום הכבד השורר בעיר טבריה, כשטיפת שתיה לא בא לפיו כל אותם הימים...

לימים, מספר הגה"ח רבי מרדכי, בימי המלחמה בתשכ"ז כשהיינו מוכרחים להיות במקלט ולא היה לנו אפשרות ללמוד ולהתפלל כרגיל, סיפרתי סיפור זה למו"ר הגה"ח ר' נטע ציינוירט זצ"ל.

בשעת מעשה לא הגיב כלום, אולם לאחר זמן כאשר היה שוב איזה סיבה שנקלענו למצב כזה שלא יכולים לה' תפלל וללמוד כרגיל ולשבש כל סדר היום, **ניגש אלי ר' נטע ושאל, מה היה אומר הגה"ח ר' שמואל הומינר עכשיו...**

(ויצוין כי בעת חוליו הקשה של ר' נטע בירח האחד רון לימי חייו, הצטייד בין היתר בספר אמונה ובטי' חון של הגה"ח ר' שמואל הומינר והגה בו בחביבות מיוחדת...)

אמונה בכל אופן

פעם כשדיברו על משיח, בזכרוני כעת שהפשיל קצת שרווליו ביישוה"ד זא"ז, ונענה ואמר: איך גלייב באמונה שלימה אז משיח קען יעדע רגע קומען, אחר הפטיר: אבער אויב חלילה ער וועט נישט קומען, בלייב איך דער זעלבער איד מיט די זעלבע עבודת השם...

מה היה אומר הגה"ח ר' שמואל הומינר עכשיו?

מספר הגה"ח ר' מרדכי ברים שליט"א, כי בילדותו שמע פעם את הגה"ח ר' שמואל הומינר, מאנשי ירוש' לים של מעלה, כשהוא מוסר שיעור לז' קני ירושלים בספרי מוסר, ובין הדברים סיפר להם סיפור שקרה לו עצמו.

וכך סיפר, פעם שבת רבי שמואל בעיר טבריה, לאחר תפלת מוסף רצה לעיין בספר, ונכנס לביהכ"נ ספרדי שהיה פתוח והתיישב ללמוד, שמש ביהמ"ד שהגיע זמנו לנעול את ביהכ"נ לא עלה על דעתו שמישהו נמצא בביהכ"נ, סגר הביהכ"נ כמנהגו על מסגר ובריה.

רבי שמואל שישב רכון על ספרו לא הרגיש כלום ולאחר זמן כשרצה לחזור לאכסנייתו רואה הוא כי הדלת סגורה, ולא יוכל לסעוד סעודת צפרא דשבתא, לא היה שום אפשרות לצאת משם ואף לא לקרוא לעזרה, כיון שהיה במעלה ההר רחוק ממקום מגורי אנשים.

רבי שמואל לא איבד עשתונותו, ואמר לעצמו, אם כך עשה ה', אז ודאי שזהו רצונו ית', שלא אסעוד סעודת השבת היום, א"כ מה הרעש והצער בזה וישב להמשיך בלימודיו, בשמחה ובהת' מדה.

מנחה וערבית גם הוכרח להתפלל בי' חידות, ולוותר על סעודה שלישית ושוב לא איבד ישוב דעתו ושמחתו בה', אלא התפלל ביחידות בשמחה ובידיעה שזהו עכשיו העבודה המוטלת עליו וכך רצה ה', ואין לו צער על כך.

וכך נמשך הדבר יום א' ב' ג', כשהוא מתפלל בלי תפילין ובלי מנין ועושה מה שיכול, מתוך שמחה וחיות שכך רוצה ה' - אין צורך להדגיש כי חוסר האכ"י

ממוצא יהודי באתי ואבקש ממך שתעשה לי "סימן" שאתה קיים ושומע מה שמתפללים אליך... כי מבלעדי זה מנין לי לידע ולהאמין במה שאיני יודע...

הבחור בקושי גמר לבקש את בקשתו ותיכף על אתר ניגש אליו הגאון ר' נח וויינברג ר"י אש התורה, שם ידו על כתפו של הבחור דנן בחיבה ושאלו האם יש לך היכן להיות ב"שבת", אולי תבא להתארח אצלי לשבת...

הבחור שלא ידע ולא שמע מעולם על "שבת", תהה ושאל מה זה שבת ור' נח הסביר לו והבחור ראה בסיפור הזה כאות וסימן מן השמים שהתקבלה בקשתו והשי"ת הראה לו תיכף סימן ואת כי הוא קיים ורואה ושומע הכל... וחפץ ורוצה בהתקרבות בניו אליו...

בשמחה וחפץ לב הסכים והלך להתארח אצל ר' נח ומכאן ועד להתקרבות וחזרה בתשובה שלימה הדרך היתה קצרה מאוד... כשגמר ר' יוסל לספר הסיפור המדהים, נעניתי אני הקטן, ואמרתי בכעין קנאת סופרים, גם אני הייתי חפץ ורוצה שהשי"ת ישלח ויתן לי אישית סימן ואת... כמו שנתן לבחור הלז...

ר' נטע ששמע זאת הגיב תיכף בביטול ובמחי יד ואמר לי במתיקות נעימות תוכחת לשונו הזהב, דו זאלסט אזוי רעדן דו האסט דאך א "נשמת" און קארלינער שול, דו דארפסט נאך א סימן... [וכי נאה לאדם כמוך לדבר כן, הלא כל שב"ק אתה זוכה להיות בקארלינער שול כשה"נשמת" בוער ורותח בלבת אש, מפיות עשרות ומאות החסידים המתלהבים באש קודש באמירת נשמת וכל הביכ"נ כמרקחה וכתנור עשן של אמונה ודביקות והודאה להשי"ת וכי איש כזה צריך עוד סימן... היש לך סימן ואת גדול מזה...]

שברנא ליה בשביה

פעם כשמדינת עיראק שבו כמה שבויים יהודים, והללו קידשו שם שמים, כמדומה שאמרו שמע ישראל, בער רבי נטע באמרו דברי הפייטן באקדמות של שבועות "שברנא ליה בשביא" אף בהיותם שבויים מצפים ומקווים אליו ית', "תקוף הימנותא" האמונה חזקה כ"כ גם במצב של שבי ביד האוייב, תקוף הימתנותא.

אודות המעשה עם הסנדלר שהתעשר

הגה"ח ר' הרשל גרובר היה מספר בשמו מ"ש על הסיפור עם הסנדלר שב"יש את חברו שהעשיר באמצע חופת בנו ושאל אם רוצה לתקן לו המנעל והוא מת מצער ובושה וע"ז תיקן ר"י סלנטר את לימוד המוסר.

ואמר לו ר' נטע, אנדערע זאגן אנדערש, איך וויל דאס אפלערנען אזוי, שהטענה היתה על הסנדלר שמת מצער, למה הצטערת, היה לך לומר לו אם אכן אתה רוצה שאתקן לך המנעלים בא אלי מחר, לא עכשיו... עכשיו בא לשמוח עמי בשמחת...

בנו הגה"ח ר' אביש מספר: אני שמעתי ממונו כך, היה לו ליקח את הסנדל ולרקוד ברוב שמחה בזה הלשון, אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה.

ה"מחשבות" בעת שהותו ליד מטת בתו ע"ה

סיפר אחיו הגה"ח ר' מוטיל ז"ל: בעת שבתו הקטנה נחנקה בין הסורגים והיתה מוטלת בביה"ח כ"צמח" במשך כמה שבועות ללא אפשרות תזוזה, ור' נטע שהיה רבות ליד מטתה.

הגה"צ ר' אריה לוי שדרכו היה לבקר בבית החולים לעודד ולחזק ולעזור לחולים, הגיע בין היתר למטתה של הבת החולה, שם ראה את האב ר' נטע, אברך צעיר ששוהה ליד מיטת בתו ושקוע בהרהורים.

כשראה את ר' אריה, התעורר ר' נטע מהרהוריו ומחשבותיו, והביע בפני ר' אריה תיכף את השאלה שמטריד את מוחו כעת מאוד.

וכה שאל: היות שבתו הקטנה שוכבת כ"צמח" ואיננה זזה ממקומה, והרופאים ניגשים מידי זמן מה לעבר מטתה, לנקות

ולבדוק וכד' וממילא הורידו את המעקה שמסביב למטה, כיון שבין כך אין יכולה לזוז אין חשש לנפילה מהמטה.

אבל, מביע ר' נטע שאלתו בפני ר' אריה, אני מתלבט מאוד מה עלי לעשות, היות שאנו מאמינים ש"ישועת ה' היא כהרף עין" וברגע אחד יכול ה' לעזור שהיא תתעורר ותקום לתחיה כאחד האדם, ואנו הרי מתפללים כל הזמן על כך, ואם כן הרי זה אינו כדאי להשאיר אותה לרגע מבלי המעקה, שברגע שתקום הלא זה סכנה להשאירה מבלי מעקה.

להרים מדי פעם את המעקה, ממשיך ר' נטע בהתלבטויותיו, לא נראה לי דבר נכון, כי זה גורם לטירחא מרובה לרופאים שעליהם כל פעם להוריד שוב את המעקה, אבל מאידך להשאיר אותה כך גם חוששני, אז א"כ כדאי שלא לסור ממטתה אפי' לרגע שלא תבא לידי סכנה...

ר' אריה לא השיבו על השאלה ובירכו ברפואה שלימה לבתו החולנית והמשיך בעבודתו בביקור החולים.

אולם בצאתו הפליא בפני אנשים שפגש את מדריגת אמונתו ויראתו של אברך צעיר היושב ליד מטת בתו ואמונתו ובטחונו בהשי"ת היא איתנה וחזקה כ"כ, ואין לו ספק שכל רגע יכול ה' לעזור ולרפאותה לגמרי, והוא כבר מודאג מחשש האיסור של סכנה לבת כשתרפא ותישאר ללא השגחה...

במצב כזה, שאחד מהסיבות ששמרו עליה היה מחשש שתמות ושלא יחטפוה לנתוחי מתים, והוא לא רק מאמין שיכול להיות נס משמים, אלא כל רגע יכול להיות שתיכף עכשיו תתעורר...

* * *

לא היה לו "איז קאסטן" בביתו, א"כ היו שולחים המאכלים הצריכים קירור אצל השכן, ויאמר רבי נטע כשהוא שמח בחסדי ה' גם במצב כזה: הנה יש לי כאן ב' רווחים וחסדים מה', הן שאיני צריך להתייגע בני-קיון האיז קאסטן, והן שיש לי התועלת שלו באחיזת המאכלים בתוכו.

ממעין השיירה

במשנת רבוה"ק לבית איז'בצא ראדזין

פרשת
בראשית

עלון
מס' 13

ד"ת שנאמרו בשיעור בתורת איזבצא
על ידי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ספה"ק בית יעקב

תבא לו סייעתא מהאור הזה להגיעהו אל התכלית הנרצה, יען כי גם בעת נסתור האור הראשון נשאר רשימה ממנו בלב האדם, וכאשר יתחיל האדם להשתדל בעבודת ה', אז תתעורר אצלו זו הרשימה ותאיר בו בכל עת יותר ויותר, עד הגיעו אל אותו אור עצמו שהיה לו בטרם יצא לאויר העולם, וזה הוא תכלית שלימות האדם.

וע"ז ירמוז הכתוב (קהלת ד) **ראיתי את כל החיים המהלכים תחת השמש עם הילד השני**. ואמרו הילד השני, ירמוז על זה האור שהאדם קונה לעצמו אחר הסתרת האור הראשון שהיה לו במעי אמו. ובמשלי (יט) **כתיב הפר מחשבות באין סוד וברוב יועצים תקום**, וביאר בזה כבוד **אאמו"ר הגה"ק זללה"ה** (מי השלוח ח"א משלי יט) ד"ה הפר) כי שיעור הכתוב הוא כן. היינו, כי אנו רואים אשר לפעמים תבא להאדם מחשבה טובה ואח"כ תופר ממנו ותתעלם ממנו, וזה באין סוד, היינו מפני שלא היתה מלבו, אבל ברוב יועצים תקום, היינו אחר שהאדם יתיגע עצמו בעבודת ה', אז המחשבה ההיא תקום לעד שתהיה נקבעת בלבו, מפני שכבר יש לו קנין בזה, ויהיה נקרא יגיע כפיו.

וזהו דכתיב, **יבדל אלהים בין האור ובין החשך**, היינו, שנתן השי"ת מקום לפעולת האדם שלא יתבטלו לעולם. וזה האור שקנה האדם לעצמו ע"י עבודתו יהיה קיים לעד. וזהו כדאיתא בגמ' (פסחים ח.) למה צדיקים דומין בפני השכינה כנר בפני האבוקה, ולמה לא אמר כשרגא בטיהרא, היינו, מפני כי זה היה מורה שיהיה להם הביטול לגמרי, כי שרגא בטיהרא מה מהני, אבל באמרו כנר בפני האבוקה, זה מורה שהשי"ת יתן מקום לפעולת האדם גם בעת יפתח אור הגדול, כי נר הוא חלק מהאבוקה, שמהצטרפות כמה נרות נעשה אבוקה, וזה הוא הכוונה (במדרש בראשית רבה פרשה ב) **ויאמר אלהים יהי אור**, זה מעשיהם של צדיקים.

ויאמר אלהים יהי אור. להבין הענין הזה, צריך עיון לפני מי היה אז חשך שהיה צריך להאור, הלא ביום הראשון היה השי"ת יחיד בעולמו, ולפניו כתיב, **גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה** (תהלים קלט).

אבל הביאור בזה הוא, שמצד השי"ת אין שום חשך, אבל יען שעלה ברצונו הפשוט בריאת העולם, ומצד הבריאה האור הגדול אשר אינו בהשגת הבריאה שהיא למעלה מתפיסת האדם נקרא חושך, וכדאיתא בזה"ק (בראשית טז) **חושך איהו אשא ולא איהו אשא חשוכא בר כד אתקיף לתהו**. כי אור נקרא מצד הבריאה מה שיש בחירה להאדם שיוכל להתגבר על יצרו, וכדאיתא בגמרא (נדה ל:) **עובר במעי אמו נר דולק על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו ואין דבר נעלם ממנו וכל דברי תורה נגלים לפניו, וכשיצא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ונשכח ממנו הכל**.

והביאור בזה הוא, מה שאמר וסטרו על פיו ונשכח ממנו הכל, יען כי עיקר הצורת אדם הוא במה שיש לו בחירה, וזה הוא כח הדיבור, וכמו שתרגם אונקלוס על הכתוב (בראשית ב) **ויהיה אדם לנפש חיה**, והות באדם לרוח ממללא. ולכן אמר, כשיצא לאויר העולם, היינו בעת שמתחיל הוייתו של האדם, אז בא מלאך וסטרו על פיו ונשכח ממנו הכל, היינו כי אור שהיה לו במעי אמו אינו מצד בחירתו אבל הוא מצד השי"ת, אבל כשיצא לאויר העולם נשכח ממנו הכל, למען מעתה יקנה האור מצד טוב בחירתו, וזהו סטרו על פיו, וכדאיתא (שבת לג:) **פה גומר. כי בהסטירה הזו שנשכח ממנו האור נגמרה צורתו להיות בעל בחירה מעתה לקנות האור מצד עצמו בזה שהאור הראשון נסתר ממנו, ויצרו הרע יפתנו לעשות נגד רצון השי"ת, והאדם בטוב בחירתו מתגבר עליו לעבוד את בוראו, אז יקנה האור מצד עצמו להיות נקרא יגיע כפיו, אשר זה הוא תכלית האדם,**

אבל בודאי לא לחנם היה האור הראשון שהיה לו במעי אמו. יען כי אחר שיתחיל האדם לעבוד עבודתו בוראו יתברך,

שיחת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הקב"ה צמצם את אורו ונתן מקום פנוי לנבראים להוסיף אור ע"י עבודתם... גמר ושלמות בריאת האדם הוא ביכולת בחירתו ולזה צריך שישבח תלמודו בשרשו העליון... גם לעתיד לכשיוסרו ההסתרות ויגלה כבוד ה' יתראה יוכר האור שפעלו הצדיקים בעבודתם בעת ההסתור אבל יתחלל באור הגדול כנר בפני האבוקה

הקב"ה יחיד בעולמו לא נתפס כלל חילוק ענין חושך ואור במובן הפשוט.

אבל הביאור בזה הוא, שמצד השי"ת אין שום חשך, אבל יען שעלה ברצונו הפשוט בריאת העולם, ומצד הבריאה האור הגדול אשר אינו בהשגת הבריאה שהיא למעלה מתפיסת האדם נקרא חושך, וכדאיתא בזה"ק (בראשית טז) **חושך איהו אשא ולא איהו אשא חשוכא בר כד אתקיף לתהו**. כי אור נקרא מצד הבריאה מה

ויאמר אלהים יהי אור. להבין הענין הזה, צריך עיון לפני מי היה אז חשך שהיה צריך להאור, הלא ביום הראשון היה השי"ת יחיד בעולמו, ולפניו כתיב, **גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה** (תהלים קלט): וא"כ ביום הראשון כאשר עוד לא נבראו הברואים, לא היה אז שום משמעות וחילוק בין אור לחושך, כי ענין אור הוא בהירות והתגלות וחושך הוא ענין הסתרה ואי יכולת ראייה או הכרה, אבל ביום הראשון שהיה

שיש בחירה להאדם שיוכל להתגבר על יצרו: כי מצד האדם הקטן המוגבל בעל הכרה עצמית משלה הנה האור הגדול הבלתי מוגבל והאין סוף שוללת ממנו מציאות עצמו של מקום פנוי ובחירה רצונית, וזה נקרא חושך לעומתו, כי אין לו בו אחיזה ושייכות, אבל א"כ אין כאן תכלית ומטרה לבריאתו, שהרי נברא להשלים עצמו ולבחור בטוב, ולזה צימצם הקב"ה את אורו שיתפנה ויתעלם האור הבלתי מוגבל השולל מציאות מוגבלת ובעלת יכולת משלה, וצימצום והעלם זה הנותנת מקום ומציאות לנבראים מוגבלים זה נקרא אור לעומת האדם, וזה פנימיות הביאור בבריאת האור שהוא ענין צמצום ועשית מקום פנוי בכדי לתת מקום אל הנבראים ואל פעולת עבודה והשלמה.

וכדאיאת בגמרא (נדה ל:) עובר במעי אמו נר דולק על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו ואין דבר נעלם ממנו וכל דברי תורה נגלים לפניו, וכשיצא לאור העולם בא מלאך וסטרו על פיו ונשכח ממנו הכל. והביאור בזה הוא, מה שאמר וסטרו על פיו ונשכח ממנו הכל,

יען כי עיקר הצורת אדם הוא במה שיש לו בחירה, וזה הוא כח הדיבור, וכמו שתרגם אונקלוס על הכתוב (בראשית ב) ויהיה אדם לנפש חיה, והות באדם לרוח ממללא. ולכן אמר, כשיצא לאור העולם, היינו בעת שמתחיל הוייתו של האדם, אז בא מלאך וסטרו על פיו ונשכח ממנו הכל, היינו כי אור שהיה לו במעי אמו אינו מצד בחירתו אבל הוא מצד השי"ת, אבל כשיצא לאור העולם נשכח ממנו הכל, למען מעתה יקנה האור מצד טוב בחירתו, וזהו סטרו על פיו, וכדאיאת (שבת לג:) פה גומר: כי בהעלמת האור ושכחת התורה בזה נגמרת ונשלמת מעלתו המיוחדת של האדם שהוא ענין הבחירה ויכולת פעולה ועבודה והוספת אור משלו, שזהו עיקר ומהות מעלתו ומותר האדם מן הבהמה, שיש לו כח בחירה והשלמת נפשו מצדו, וזה אינו אלא במקום שיש העלמת האור הגדול ונפשו ניתקת מהכרת היחוד אל מקום פנוי של בחירה חפשית, ולכן בעת שכחת תורתו והתנתקותו מהאור אל מקום בחירה אז נגמר היותו וגמר בריאתו שהו"ע הבחירה כנ"ל.

כי בהסטירה הזו שנשכח ממנו האור נגמרה צורתו להיות בעל בחירה מעתה לקנות האור מצד עצמו בזה שהאור הראשון נסתר ממנו, ויצרו הרע יפתנו לעשות נגד רצון השי"ת, והאדם בטוב בחירתו מתגבר עליו לעבוד את בוראו, אז יקנה האור מצד עצמו להיות נקרא יגיע כפיו, אשר זה הוא תכלית האדם, אבל בודאי לא לחנם היה האור הראשון שהיה לו במעי אמו. יען כי אחר שיתחיל האדם לעבוד עבודתו עבודת בוראו יתברך, תבא לו סייעתא מהאור הזה להגיעה אל התכלית הנרצה, יען כי גם בעת נסתר האור הראשון נשאר רשימה ממנו בלב האדם, וכאשר יתחיל האדם להשתדל בעבודת ה', אז תתעורר אצלו זו הרשימה ותאיר בו בכל עת יותר ויותר, עד הגיעו אל אותו אור עצמו שהיה לו בטרם יצא לאור העולם, וזה הוא תכלית שלימות האדם: וענין זה מבואר בספ"ק, שעבודת האדם הוא להגיע ע"י עבודתו אל מקומו הנכון ואל השלמתו אל אשר היה שם אהלו בתחילה, כי כל אחד צריך להשלים עצמו בענינו שלו ועפ"י מהות נפשו ונשמתו (כל אחד לפי מה שהוא בענין חסרונו, והגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, וכל אחד במידה אשר נפשו אחזה ומתנהגת בה וכיוצ"ב) ולזה נקבע בו מתחילת בריאתו בעומק ובסתר נפשו האור הגדול אשר שם מנוחתו ומקומו, והיא תניחהו לעוררו ולהדריכו בבחי' מזלא חזי אל אשר מקומו וענינו שם שואף זורח, וקביעות האור הזה מקשקשת בו ומאירהו לזכור

נשכחות ולעוררו משינתו לעלות ולבוא אל מקומו הראשון אל אשר יש בו בתוך תוכו בסתר ובשורש.

וע"ז ירמוז הכתוב (קהלת ד) ראיתי את כל החיים המהלכים תחת השמש עם הילד השני. ואמרו הילד השני, ירמוז על זה האור שהאדם קונה לעצמו אחר הסתרת האור הראשון שהיה לו במעי אמו: ולכן מכונה האדם בעולם כאן הילד השני, כי כל פעולתו ועבודתו בעולם הוא בהתחלתו מחדש מה שהיה בו מלפנים, והוא שונה את משנתו בפעם שניה מעת לידת בעוה"ז, והוא שני אל מה שהיה עמו איתו לפני בריאתו, ומקביל אליו.

ובמשלי (טו) כתיב הפר מחשבות באין סוד וברוב יועצים תקום, וביאר בזה כבוד אאמו"ר הגה"ק זללה"ה (מי השלוח ח"א משלי טו) ד"ה (הפר) כי שיעור הכתוב הוא כן. היינו, כי אנו רואים אשר לפעמים תבא להאדם מחשבה טובה ואח"כ תופר ממנו ותתעלם ממנו, וזה באין סוד, היינו מפני שלא היתה מלבו, אבל ברוב יועצים תקום, היינו אחר שהאדם יתיגע עצמו בעבודת ה', אז המחשבה היא תקום לעד שתהיה נקבעת בלבו, מפני שכבר יש לו קנין בזה, והיה נקרא יגיע כפיו: וביאור הכתוב 'הפר מחשבות באין סוד', כי באשר לא השריש בתוך תוכו ובפנימיותו ענין המחשבה לכך הופרה ונתבטלה (כי סוד הוא ענין התקבעות והשתרשות ומזה נגזר תיבת יסוד) אבל 'ברוב יועצים תקום' היינו בריבוי עצות ועבודות והתאמצות יקנה בה קנין שלא ישתכח ויתעלם ממנו כי ע"י עבודתו ובחירתו יש לו קנין בטוב ההיא ונקרא יגיע כפיו ומעשה ידיו שהוא הוסיף והשלים הטוב הזה, כי כך קבע והתקין הקב"ה בבריאת העולם שהוא מקום פנוי להוסיף האדם בו בכח בחירתו ומעשיו אור טוב, ונקרא האור שלו שהוא המשיכו ונקבע בו כקנין ומעשה ידיו.

וזהו דכתיב, יבדל אלהים בין האור ובין החשך, היינו, שנתן השי"ת מקום לפעולת האדם שלא יתבטלו לעולם. וזה האור שקנה האדם לעצמו ע"י עבודתו יהיה קיים לעד. וזהו כדאיאת בגמ' (פסחים ה.) למה צדיקים דומין בפני השכינה כנר בפני האבוקה, ולמה לא אמר כשרגא בטיהרא, היינו, מפני כי זה היה מורה שיהיה להם הביטול לגמרי, כי שרגא בטיהרא מה מהני, אבל באמרו כנר בפני האבוקה, זה מורה שהשי"ת יתן מקום לפעולת האדם גם בעת יפתח אור הגדול, כי נר הוא חלק מהאבוקה, שמהצטרפות כמה נרות נעשה אבוקה: והיינו דאף בעת שיתגלה ויאיר אור השי"ת בעולם ויוסרו המסכים וההגבלות, ויוכר אור היחוד עד שיתבטל התפיסות המצומצמות והמוגבלות אשר נקבעו בו מתחילה לתועלת התכונות מציאות האדם ובחירתו והתראות חופש פעולה לטב ולמוטב,

גם אז ישאר קניני האור אשר כוננו הצדיקים במעשי ידיהם ובטוב בחירתם ויהיה ניכר עבודת צדיק מה פעל ותועלתו בהוספת אורה וטובה בעולם, רק שיתבטל ברוב באור ה' הגדול מעלה מעלה מפעולת אנוש המוגבל עד מקום מסוים שידו מגעת, אבל אמנם יתחברו האורות יחדיו ויתראה השתייכותם יחדיו שתפיסת האדם בבחירתו יש לה שייכות ומקום באור יחוד ה' הבלתי מוגבל (וזה ענין רחב ומבואר רבות ובהרחבה בספרי רבותנו ואכ"מ) וזה הוא הכוונה (במדרש בראשית ובה פרשה ב) ויאמר אלהים יהי אור, זה מעשיהם של צדיקים.

כל מי שיש הערות בעניני הגליון ולכל עניני הגליון ולקבל את העלון במייל ניתן לשלוח לכתובת. ri0583256436@gmail.com

יז"ל ע"י עמותת מורשת בית איז'בצא ראדזין ע"ר

להשיג את ספרי רבותינו הקדושים בחנות ספרים ווינקל רחוב עלי הכהן 15 וכן ניתן להשיג במייל של המערכת

העלון נתנדב לע"נ רבותינו הקדושים ולזכות יהושע בן חוה לאה ומשפחתו

דברי תורה והסידות

ניצוצי חיזוק והתרוממות במשנתו של האי חסידא ופרישא
הגאון הצדיק רבי אהרן מרדכי רוטנער זצוק"ל

פרשת
בראשית
תשפ"ד

הנהגות עיני הפילה

א. אע"פ שהיה מכוון את כל הכוונות עכ"ז היה מתפלל במהירות ולא היה נראה מבחוץ גדול עבודתו.

ב. וכן בקבלת שבת כאשר עשה הקפות ע"פ דברי האר"י הק' היה בצניעות ובהסתור באופן שלא ישימו לב.

ג. ידועה עבודתו בקודש בעת הכנת הדגים לשב"ק, ועבודה זו קיבל מרבו הק' מהר"א מבעלזא ז"ע

ד. ידוע שהיה מהמקובלים הגדולים בישיבת שער השמים, וכשעמד ידדו ר' חנינא קארפמאן לפני פטירתו חזר עמו על היחודים שצריך לייחד בעת יציאת נשמה.

ה. לפני כל יו"ט היה מדבר עם מחותנו הק' ר' הערשעל מספינקא ז"ע על הטעלעפון שעה ארוכה, והיו חוזרים על הכוונות של היו"ט ועוד ענינים גבוהים ודמים.

ז. אמר פעם בשם הה"ק מראפשיץ ז"ע על התפילה ונפשי כעפר לכל תהיה, שהרי ידוע שבעת האכילה מתבררים הניצוצין קדישין המצויים במאכל ההוא, אבל בכל זאת ישנם ניצוצין בהמאכל שאינם זוכים להתעלות והאדם מוציאם מגופו בלא שיתקונן, ואמת היא תקנתם של אלו הניצוצות כשטומנים אותם בעפר, שהשדות משתבחות ע"י הזבלים ואז מתבררין הניצוצין שנשארו מן המאכל, וזו היא כוונת התפילה ונפשי כעפר לכל תהיה שנוכל אף אנו לברר לגמרי את הניצוצין כמו העפר וכנ"ל.

ח. חזר על ד"ת מהרה"ק מהר"י מבעלזא (אולי היה בשם הה"ק מהר"ד

עיני עבודה

סדר התפלה שהתפלל

א. פעם אחת אחר מעריב בישיבת טשעבין סיים בחור אחד בקול, ה' לי ולא אירא, אמר לו, די טראכסט וואס דו זאגסט, אז דער אויבערשטערע איז מיט אונז דארף מען גארנישט מורא האבן.

גב. כעין זה אמר פעם לאחד שלא רצה להצטרף אליו כשהלך לכותל המערבי באחד מן התקופות שהיה בזה קצת סכנה, אמר לו, אם יש פחד ה' אין צריך לפחד משום ענין גשמי. (ויש בזה עוד כ"כ עובדות ועוד חזון למועד בס"ד).

ב. אמר פעם בשיעור שלה"ק לבאר ענין ברכת רוקע הארץ על המים, שלכא' מפני מה חוזרים על ברכה זו בכל יום, הלא ענין זה היה בעת בריאת העולם ומאז ועד עתה נשארה כמימי קדם, ותי' שהברכה מכוונת על מיזוג היסודות כידוע מספה"ק שבכל אדם ישנם ג"כ את ד' היסודות ומהם הוא מורכב, ואם חלילה לא יהיה המיזוג הנכון יבואו על ידי זה כל מיני חלאים רעים, ומיזוג זה מרומז במה שהארץ היא מעל המים היינו יסוד העפר היא למעלה מיסוד המים, שאם היו המים מעל לארץ לא היה קיום לכל הנבראים ע"ג היבשה, ובזה נתבאר הטעם שאומרים הברכה בכל יום (זה היה תורף דבריו לפי הבנת הכותב).

ג. בענין הברכות שלא עשני גוי, עבד ואשה, שיש להקשות כנ"ל למה צריך לאומרים בכל יום, וידוע מה שתירץ מורנו ר' חיים וויטאל ז"ע שיש גלגולי נשמות בכל יום וכל יום בפ"ע היא חידוש הענין שאינו גוי או עבד וכו', היה אומר בענין זה, אנו

רואים בחורים הנוטים מן דרך ה', הם הושפעו מענין זה, איז נישטא צו וועם צו רעדן רח"ל.

ד. פעם בעת שדיבר בענין הנ"ל שאל בחור אחד איך יודעים באמת שאפשר לברך את הברכות האלו, מן יימר שלא אידע לנו כנ"ל ח"ו, וענה לו שאם חלילה מתעורר אחד והוא אינו בבחינה לומר את הברכות הוא יודע מזה היטב, ה' ישמרנו מכנ"ל ומשאר הצרות והפגעים.

ה. אמר שהסוד של שירת הים היא ביטול היש לגמרי, הינו שבני ישראל ביטלו את כל ישותם ואז היו מוכנים וראויים לומר את השירה.

גב. ביום פטירתו (כאשר היה נראה שהוא ישן ואינו יודע מה מתרחש סביבו) לפני הצהרים עלה אל מעונו כ"ק אד"ש מפינסק קארלין, כדי ללמוד בנוכחותו כדרכו מימים ימימה שהיה לומד עמו בחברותא, אמנם מחמת המצב לא דיבר אל רבינו אלא אל הנוכחים שהיו בביתו באותה שעה, באמצע דבריו חזר על הד"ת הנ"ל, ואמר ר' אהרן מרדכי האט מיר געזאגט וכנ"ל בענין שירת הים, כשסיים דבריו נענה רבינו זצ"ל בראשו לאות הסכמה על דבריו, וזה היה הענין האחרון שהגיב לו בחיים חיותו (באופן ברור כ"כ).

ו. פעם א' בעת השיעור בחורש"י ואלשיך הק', שאל מבחור א' מהי השם הט"ז שבע"ב שמות, אמר לו הבחור שאינו יודע, אמר רבינו, היתכן שאינך יודע הלוא בשעת אמירת קדיש בפרשת והיה אם שמוע צריך לכוון את הע"ב שמות (שכל תיבה מפרשה זו היא כנגד שם אחד מן הע"ב).

מבעלזא), על נוסח הברכה מתפילת ערבית כי הם חיינו ואורך ימינו וגו', דהנה לכא' יש להקשות, הרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וא"כ מה טעם יש בהבקשות בעניני רוחניות שנזכרים בברכה זו,

אלא הת' היא שבלא תורה אין לנו חיים גשמיים כלל, ואם לא ייעתר השי"ת לתפילותינו ברוחניות לא תהיה לנו חיות גשמית ג"כ כראוי, וע"כ אנו מבקשים רוחניות כדי שיהיו ההשפעות בגשמיות לברכה,

וזהו כוונתו בתיבות כי הם חיינו ואורך ימינו, היינו שבלי התורה אין לנו חיות ורצון באורך ימים וע"כ מבקשים אנו ממך רבוש"ע שתשפיע לנו עניינים רוחניים ג"כ.

עניני יראה

א. יראת ה' טהורה היתה נסוכה על פניו תמיד והיה חוזר תדיר, ס'איז דאך א פחד.

ב. בימי בחרותו כששהה בפאפא היתה דרכם של המון העם בעת שהלכו למקוה שהשאירו את המגבעת והרעקל מחוץ למקוה, אמנם רבינו ז"ל הקפיד של להוריד בגדיו אלא במקוה גופא, ואת הקאפטן תלה שם על טשוואק אבל למגבעת לא היה שם מקום לתלותו ע"כ עשה חור קטן במגבעת וכך היה יכול לתקעו ג"כ על מסמר, בעת המלחמה המרה כשהיה בה'לאגער' היה ה'לאגער' מחולק לשני חלקים ובאמצע היה גדר, והוא היה בחלק אחד ולהבחל"ה הגה"ח ר' מרדכי וועבער שליט"א היה בחלק האחר, ור' מרדכי'לי זכר מפאפא את הבחור עם החור במגבעתו (היינו רבינו) פע"א שמע שרצון הצוררים ימ"ש להוציא את כל החלק של ה'לאגער' שרבינו היה שם להורג וכיוון שזכר את רבינו הצילו מגזר הדין והעבירו אל החלק האחר ששהה הוא, ועי"ז ניצל רבינו ממות לחיים.

ג. בעת שהותו בקפריסין אחר המלחמה היו שם נסיונות מרים בעניני שמירת העיניים, ע"כ גדר על עצמו ולא יצא מן הבודקע שלו במשך כל ימי שהותו במקום מר זה.

ד. אח"כ בעת שזכה לעלות לארה"ק התיירא שמא ייכשל ח"ו על הספינה בראיה אסורה, מה עשה, התאזר בגבורה ולקח עפר והכניסו לעיניו כדי להחליש את ראייתו ועי"ז לא יכשל חלילה.

ה. עוד היה בה'לאגער' בימי יו"ט פסח, בליל התקדש החג זכה לאכול כזית מצה אבל במשך כל ימי החג לא רצה להכניס לפיו שום דבר חמץ, מאידך גיסא מאכלים אחרים ג"כ לא היה לו, ע"כ השתמט מלצאת לעבוד את עבודת הפרך ועינה את עצמו בצום במשך שבעת הימים הראשונים, אמנם ביו"ט אחרון של פסח יצאה שמועה שהרשעים יכריחו את כל האסירים לצאת לעבודות קשים ביותר וחשש שלא יוכל לעמוד בהם בלי שיאכל קצת, בעת ההיא גמר אומר בליבו שאחר המלחמה יעלה לארה"ק ועי"ז לא יהיה בדין בן חוץ לארץ שצריך לשמור גם יו"ט שני, ואח"כ התיר לעצמו לאכול חמץ משום פיקוח נפש, אמנם כשסיפר הנ"ל אמר שלמעשה לא הוכרח לצאת לעבודה.

ו. פע"א ראה אברך יושב בביהמ"ד בלי המגבעת והוא הכיר את האברך ע"כ ניגש אליו והוכיחו ע"ז, אמר האברך שכעת אין הוא לומד אלא הוא נח לכמה רגעים, אמר לו

בתוכחה הייסט עס אז יעצט איז נישטא קין רבוש"ע.

ז. בעת שהכניסו הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל ראש ישיבת טשעבין שיבוא ללמוד בישיבתו כל יום, לא כל הבחורים השכילו הבחורים מיד לראות את הטוב המונח לפניהם ולא כולם התקשרו אליו, אמר הג"ר ברוך שמעון זצ"ל לאחד ממקורביו, אפי' אם לא ישמעו ממנו הבחורים שום דבר, די לי בזה שיראו את צורתו והנהגתו בקודש ותו לא, כי בזה היו מונחים כל הענינים בעבודת הבו"ש.

ח. תקופה מסויימת רצו ההנהלה בישיבת טשעבין שיסתובב בין הבחורים בעת אכילתם, וכשראה בחור שאוכל ביותר מדי להיטות ובתאוה, לא היה יכול לסבול הדבר מחמת גודל יראתו הקודמת לחכמתו והיה יושב אצל הבחור ואומר באזניו, נאך א לעפעלע פאר די ווערעם נאך א לעפעלע פאר די ווערעם.

ט. פעם לקח שניים מנכדיו לביהמ"ד בעלזא באגריפס, כשיצאו מביהמ"ד הבחין א' מן הנכדים ביהודי תועה ר"ל המהלך עם כלב, ומחמת ילדותו התבונן קצת בהכלב, כשהבחין בזה רבינו נתן לו פראסק והוכיחו, הרי הכלב הוא מקור הקליפות ואיך אפשר להתבונן בו.

גליון שולחנת מנחם

גליון מא

פרשת
בראשית
תשפ"ד

פניני תורה וחסידות מאת כ"ק הרב הצדיק
דבי מנחם מונדרדער אדמו"ר מקאסוב זצוק"ל

מעלת שבת בראשית

שבת בראשית. צדיקים

וחסידים החזיקו את 'שבת בראשית' כסיום

ונעילת הימים הנוראים שעברו עלינו לטובה, ויש שעוד נהגו במנהגי הימים הנוראים כגון שלא החליפו את הפרוכת והמפות הלבנות מביהכ"נ והטבילו המוציא בדבש וכדו"ם, עד אחר שבת בראשית.

ובשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע איתא דהנה אחר שעברו עלינו הימים הקדושים והנוראים האלו וקיימנו מצוות הרבה במחשבה ובדבור ובמעשה, הן מצוות דאורייתא והן מצוות דרבנן, וכשאדם נותן אל לבו בחשבון נפשו שהיה באפשרותו לקיים המצוות ביתר קדושה וטהרה וביותר השתוקקות וגעגועין, מורא יעלה על ראשו שח"ו העבר אין וכי אי אפשר עוד לתקן כלום אחר שכבר עברו הימים הקדושים, אך אל יאמר כן ואל יתייאש מלשוב אפילו כעת, כי עתה עדיין השבת הראשונה אשר עודנה שייכת להימים הקדושים, ויש בשבת זה היכולת לתקן הכל על נכון.

הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע ביאר מדוע נקרא שבת זו דוקא 'שבת בראשית' ושאר השבתות לא נקראו על שם קריאת הפרשה כמו 'שבת נח' או 'שבת לך לך', כי במדרש איתא שהעושה תשובה הקב"ה בורא אותו מחדש כבריאה חדשה, ולפי"ז נמצא דאחרי הימים הנוראים אשר בני ישראל עשו תשובה וטהרו את עצמם מכל חטא ופגם, הרי הם כקטן שנולד מחדש, והלכך נקראת השבת הראשונה שאחר הימים העעל"ט 'שבת בראשית', שהוא ראשית הבריאה החדשה של כלל ישראל.

כעין זה איתא בדברי יחזקאל להרה"ק משינאווא זי"ע בשם חותנו הרה"ק האריה דבי עילאי זי"ע, כי במשך הימים הנוראים הק' הרי כל איש לפי ערכו ומדרגתו היה לו איזה הרהור תשובה וקבל על עצמו איזה הנהגה טובה ותיקון דרכיו לשנה הבעל"ט, לכן נקראת השבת הראשונה 'שבת בראשית', להזכיר לאדם שכבר הגיע זמן הפרעון ועליו להשתדל מעתה להתנהג כראוי וכיאות כפי שהתחייב וקיבל על עצמו זה עתה.

אצל רביה"ק בעל אמרי חיים זי"ע היה שבת בראשית גדול ביותר והיה שרוי בשמחה עצומה, וכמו"כ רואים מה שכתב בספרו הקדוש 'אמרי חיים' שבשבת קודש זו יכול האדם להפוך את החומר לצורה מכח השבת זו שהוא ראש כל השבתות, והיה נהוג לנסוע על שבת זו להסתופף אצל הרבי זי"ע.

עוד כתב הרבי בספה"ק אמרי חיים שהראשי תיבות של זמ"ר הוא ז'והר מ'קוה ר'בי וכתב בכללות על כל ימות השנה, אבל בפרט בשבת בראשית שהוא שבת הכולל בתוכו קדושת כל השבתות אם יקיים שלשה דברים אלו דהיינו ללמוד זוהר ולטבול במקוה ולהיות מקושר אל רבי יוכל בקל להתעלות מאוד במדרגות הקדושה.

ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו וגו' (ב, ג). בזוה"ק (יתרו, דף פח,

א) כל ברכאן דלעילא ותתא

ביומא שביעאה תליין, וקדושת

יום השבת קביעא וקיימא מששת ימי

בראשית (פסחים ק"ז, ב) וגם ברכותיו הנעלות קבועות וקיימות, אלא

שהכל תלוי במקבל דהיינו באדם עצמו עד כמה הוא מקדש את השבת, כי לפי עבודת וקדושת האדם שמכין את עצמו לקראת שבת וכפי שעולה ומתקדש ביום השבת, כך יכנסו בקרבו ובעצמותיו ברכת וקדושת השבת לתמיד, כל אחד לפום דרגא דיליה.

ואפילו אנשים פשוטים ביותר שאין להם השגות ויודעים רק להזהר ממלאכות דאורייתא ודרבנן, זוכים גם כן להארת נשמתם בנועם אור השבת קודש לפי בחינתם, אלא דהחכם אינה מסתפק בהשגה מועטת זו, בידעו שאין קץ וגבול להשגות בקדושת השבת, וככל שמתקדש ומתעלה זוכה יותר להשיג האורות הגדולות והנשגבות בנועם קדושתה.

פעם בערב שבת הגיע אחד שהיה רחוק משמירת תורה ומצוות לשבות את השבת במחיצת רבינו הרה"ק האמרי חיים זי"ע, והגם שהיינו רגילים לראות יהודים פשוטים שבאים להציץ ולחזות בעבודת קדשו של רבינו שהיה לשם דבר ומפורסם בכל קצוי ארץ, אך בכל זאת כאן היה הדבר לפלא, כי חזותו הוכיח עליו שלא בא להתחמם ולהתקרר אלא מטרה אחרת ונעלמה יש לו, ומנגד השתתף בכל תפילות השבת וגם בכל עת עריכת השולחנות עמד על יד רבינו ולא הסיר ממנו את עיניו לרגע. לאחר יום השבת תהו על קנקנו ושאלוהו על פשר מעשיו ומהו מטרת בואו, סיפר שבא במיוחד מפר"ז שבצרפת, באוניברסיטה שם הוא משמש כמרצה בעניני יהדות, ומסביר לסטודנטים הלכות וטעמי המצוות וכדומה, וכבר זמן רב חוקר ודורש פנימיות ענינה ומהותה של קדושת השבת, שכן השאלה נשאלת מאליה מדוע הצריכה תורה להזהיר על מצות השבת ציוויים רבים כל כך, וחייבה מיתה על המחלל את השבת כמו החמורות שבחמורות, והגיע למסקנא שעל כרחך יש במצוה זו איזה פנימיות ומיוחדות שאינו בשאר מצוות, ומצוות השבתה ממלאכה אינה עיקר השבת, וככל ששאל שומרי תורה ומצוות לא קיבל בזה הסבר מניח את הדעת, עד שחסיד אחד גילה לו שמהות טיבה ופנימיות יום השבת אפשר להבין רק אם יגיע פעם לבני ברק לשבות שבת אחת בצל הרבי מו"ז זי"ע, על עכן קם ונסע ובא לשבות אצל הרבי.

סיים הלה ואמר, אכן עכשיו כבר נתישב אצלי הקושיא הראשונה, כי בראותי את עבודתו הנעלית של הרבי, קיבלתי השגה במידת מה בקדושת השבת, ודבר זה אי אפשר לתאר במילים וחייבים להיות נוכחים בה, אך כעת נתעוררה אצלו קושיא אחרת, האיך יכול רבי קדוש כל כך להתעלות ולערוך את השבת קודש כשלצידו עומדים גם אנשים פשוטים כמוני...

פניני מנחם

א. טעם הדבר מה שנהגו לטבול פרוסת המוציא בדבש כי שבת בראשית חל בדרך כלל שבת מברכים חודש חשוון וצירוף שם החודש יוצא מהפסוק **ודבש היום הזה ד'**, ולכן נהגו ג"כ אצל צדיקי בית צאנז לקדש ביום השבת על משקה מע"ד העשוי ממי דבש. וגם הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע נהג לשנות מעד בשבת זו.

ב. כמו"כ אמר הרה"ק מצאנז זי"ע משל על סוחר שנסע ליריד גדול לקנות שם סחורה, ונדד בדרכו לכמה עיירות כדי לקנות סחורה מכל המינים, וכאשר היה בדרכו הביתה שאל לו מאן דהו מה יש לך באמתחתך למכור לי, אולם הסוחר בהיותו על אם הדרך אינו זוכר במדויק מה יש לו כי קנה מכל הבא לידו, אמנם בהגיעו לביתו התחיל לסדר חפציו והתבונן בכל מה שקנה על הדרך, כן הדבר הוא בשבת בראשית שאז פותחים החבילות לראות מה זכו לקנות בכל חודש תשרי העעל"ט, ומתחילים לסדר הקנינים להטביעם בנפשינו לשנה הבעל"ט.

ג. הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע היה מזרז תמיד את האברכים לנסוע אל הרבי על שבת בראשית, וכל מי שנכנס אליו בימים שלפני שבת בראשית היה שואלו, האם אתה נוסע לרבי? והיו הרבה אברכים שהתחמקו ואמרו הרי כל חודש תשרי הזה היינו אצל הרבי בכל המועדים ולמה יש צורך להטריח שוב ולנסוע, אמנם ר' יהודה'לע היה מתעקש שיסעו אל הרבי על שבת בראשית ג"כ, אחר הסתלקות הרבי כאשר יצא לאור ספה"ק אמרי חיים ראו מה שכתוב שם שהשוהה בשבת בראשית אצל הרבי קרוב לוודאי שיהפוך את החומר לצורה, והבינו מה שר' יהודה'לע היה מעורר תמיד.

כמו"כ נהג ר' יהודה'לע זי"ע בעצמו בתחילת שנותיו בא"י לנסוע בכל שנה לבני ברק אל הרבי על שבת בראשית, וזה היה מזמניו הקבועים שבהם היה שוהה בכל שנה אצל הרבי זי"ע.

זכר למעשה בראשית

בספה"ק קדושת לוי מבאר מה שאומרים בקידוש זכר ליציאת מצרים וזכר למעשה בראשית, ומבאר על פי דברי הרמב"ן סוף פרשת בא שכתב שמה שהתורה אמרה לעשות כסדר זכר ליציאת מצרים הוא, לפי שמנהיגים נגלים יש ללמוד גם על הניסים הנסתרים, על ניסין שבכל יום עמנו, שהשי"ת עושה אתנו ניסים בכל יום ובכל עת ובכל שעה, אלא שאין האדם מרגיש בדבר, ומיד בבריאת העולם קודם שנתגשם ע"י חטא אדם הראשון הרגיש כל אחד שהשי"ת ברא את העולם, אבל לאחר החטא נתגשם אויר העולם ושוב אין זוכים להרגיש השגחת הבורא בכל רגע, וכן הוא הדבר במשך הדורות כל מי שמזכך עצמו בדברים קדושים הרי הוא יכול להרגיש ביותר את מציאות השם בכל עת ובכל רגע.

והנה בקידוש אומרים שהשבת הוא **זכר למעשה בראשית**, וזכר ליציאת מצרים, דהיינו שאפי' לאחר חטא אדם הראשון, סיבב הקב"ה עוד פעם שירגישו בחוש את הנהגת הבורא יתברך וזה היה לאחר יציאת מצרים, שראו בחוש את הנהגתו יתברך, ולכן נקבע לומר בקידוש גם זכר ליציאת מצרים, שאז זכינו להתגלות כבוד שמים כפי מה שהיה קודם החטא.

ויקדש אותו

בספה"ק אהבת שלום מפרש מש"כ רש"י על הפסוק **ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו**, פי' רש"י מה היה חסר העולם מנוחה, בא שבת בא מנוחה, ולכאן' למה היה חסר מנוחה אחר שכבר נבאר הכל בששת ימי המעשה ומה נתחדש בשבת קודש שאז בא מנוחה לעולם, ומפרש אהבת שלום הטעם למה חסר מנוחה הוא משום שהאדם אינו מרגיש שיש לו די צרכו, ויש עוד דבר מה החסר לו, וגם לאחר שיתנו לו מכל טוב העולם אם עוד ירגיש בעצמו שיש משהו החסר לו עדיין לו יהא לו מנוחה שלימה, ובשבת

נתן לנו הקב"ה את המתנה שנקראת 'כל' כמו שאמר יעקב אבינו לעשו 'יש לי כל' וכמו כן בשבת כל מלאכתך עשויה, ולכן כאשר נתן לנו השי"ת את השבת בא מנוחה לעולם, ובוה מפרש הפסוק 'ויכל אלוקים ביום השביעי' דהיינו שנתן לנו את המתנה שנקראת 'כל' וע"י זה בא שבת בא מנוחה.

היו צדיקים שכאשר התחילו לומר קידוש היו כל אבריהם רועדים בפחד גדול, ואמרו, שכאשר הם נזכרים בדברי הגמרא (שבת ק"ה) **כל האומר ויכולו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית**, וכאשר מתבוננים עם מי הוא נכנס לשותפות הרי באים לידי פחד גדול.

בשעת מלחמת העולם השניה התכוננו הגרמנים ימ"ש ליכנס לא"י לכבוש אותה והיו בני ארץ הקודש נמצאים בפחד גדול מאימת הרשעים, בליל שבת אחת זרקו הרשעים ששהו אז במצרים פצצות על ארץ ישראל והגיעו אחד ביום השבת קודש אצל הרה"ק ר' שלמה מזויהעל זי"ע להזכיר לפניו את הפחד השרוי בכל פינות הארץ, וגם הוא בעצמו וכל בני ביתו אין הפחד נותן לו מנוח, נענה אליו הרה"ק מזויהעל ואמר לו למה לא באת אלי אתמול בלילה בעת שקידשתי על היין הלא כל האומר ויכולו נעשה שותף למעשה בראשית, ודרך שותפות הוא שמקודם שעושים דבר מה יש להתייעץ ולקבל הסכמת כל השותפים, ואם היית בא אלי אתמול עם ההזכרה הייתי מונע הסכמת.

ומספרים ששאלו פעם את הרה"ק ר' איציק'ל מפשעווארסק זי"ע, מהו הדבר שגורם לו השמחה הגדולה ביותר, והשיב שבכל שבת קודש כאשר הוא אומר 'ברוך אתה ה' מקדש השבת' הרי הוא מתמלא בשמחה גדולה ועצומה עד שאין כדוגמתו בכל ימי חייו, ושוב שאלו האם גם בעת הברכה על האתרוג בחג הסוכות אין לו שמחה במדרגה כזו, אמר שאין שמחה זו דומה למדרגת השמחה של שבת קודש, שכאשר הוא אומר מקדש השבת תאחזנו חדוה ושמחה עילאה ביותר.

פניני מנחם

ד. הרה"ק הרבי ר' מענדל'ע מרימנוב זי"ע היה המלמד של בני הרה"ק הרבי ר' אלימלך מלינסקי זי"ע, ביום אחד לא הגיעו הבנים אל הרה"ק מרימנוב, והלך הרה"ק לברר למה לא הגיעו היום ללמוד חק לימודם, אמר לו הרבי ר' אלימלך, אתמול עברתי ליד חלון ביתכם בשעת הלימוד, ושמעתי אותך לומד עמהם עניני חקירה ביחוד השם בספר מורה נבוכים, ופנה הרבי ר' אלימלך ואמר לו בהתלהבות, האם צריכים ראיות שהשי"ת הוא היה הוה ויהיה ומנהיג הכל, הלא מרגישים דבר זה ורואים הדבר בחוש כסדר שהשי"ת מנהיג הכל, ומה מקום יש לחיפוש ראיות. ואמר הרה"ק מרימנוב לאחר זמן משעה ששמע הדברות יוצאים כשביבי אש מפיו הק' של רבו, תפס אותו פחד עצום מהבורא עולם אשר עד היום לא סר ממנו לעולם.

ה. **ויודע** מה שכתבו **בספרים הקדושים** (אוה"ח הק' בראשית א, כט, ובסה"ק כתונת פסים, ובש"ך עה"ת בראשית, ד"ה עוד במדרש, ובדרך פיקודין מצות ל"ת לב, ד) דאם היה אדם הראשון ממתין עד הלילה והיה מקדש על הגפן היה מותר לו העץ, וע"י מה שאנו מקדשין על היין מתקנים חטא אדה"ר, ולכן נהגו ע"פ נוסח ויזינץ לומר תיכף אחר ברכת הגפן ברכת מקדש השבת בחדא מחתא מבלי אתנחא, לרמז דע"י ברכות אלו הוא נפעל התיקון מעין עוה"ב וכקודם החטא.

כמו"כ נהג **רביה"ק בעל אמרי חיים זי"ע** לטבול פרוסת חלה ביין בכל ליל שבת והטעם הוא שנחלקו בגמרא על מין המאכל של עץ הדעת פליגי בה חד אמר חטה וחד אמר גפן, והרי אם היה אדם הראשון ממתין עד הערב היה מותר לו לאכול העץ הדעת ולכן נהגו להטביל חלה שהוא מחיטה לתוך יין כדי לצאת ידי שני השיטות ולתיקון החטא.

ו. **פעם** הביאו והראו להרה"ק רבי יהודל'ע זי"ע תמונה של זקינו הרה"ק **אהבת ישראל זי"ע**, ולא רצה לראותו באמרו שאם יפתחו ספר חובות הלבבות שער הפרשות יראו תמונה חיה מאת זקינו הקדוש אמנם הוסיף ואמר אילו היו מביאים לי תמונה איך שהיה נראה בליל שב"ק שכנסנו לקידוש הייתי מסתכל בו, מכיון שכשהיה נכנס לקידוש וראו צורתו לא היו צריכים כלל לומר 'אז דער מענטש איז צובראכן ביי זיך' כי ראו זאת בחוש על פניו, ולא עוד אלא שכל מי שהסתכל עליו נעשה ליבו ג"כ שבור אצלו לשברי שברים.

ז. פעם הגיע אחד מחסידיו וזינץ אל הרה"ק ר' איציק'ל מפשעווארסק זי"ע לשבת, ובמשך כל השבת בשעת התפילות והטישן הסתכל עליו רבות והרה"ק ר' איציק'ל לא היה מורגל בזה, ואמר לו 'למה הינך מביט עלי כגולם, מה הינך רוצה ממנו' ענה לו החסיד, וכי בשביל מה הגעתי הנה דרך ארוכה מגראסווארדיין אם לא לזכות להביט בפני הרבי, ובשעת שסיים הרה"ק את קידוש ואמר ברוך אתה ד' מקדש השבת שאג בכל כוחו, ועמד החסיד משתומם, בראות הרבי שהחסיד נדהם למראה עיניו 'התצל' הרה"ק ואמר לו מה אומר לך, כאשר אני מברך ברכה זו הנני מרגיש השמחה הגדולה בחיי.

זאת ליהודה

אם תקום עלי מלחמה...

בשנת תש"ח כאשר השתוללה המלחמה בירושלים העתיק הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע את מושבו לבני ברק, ובכל התקופה היה רבי יהודה'לע מגיע בקביעות בכל יום למעונו של הרה"ק החזון איש זי"ע, גם בעת שהיו הפורעים הערבים זורקים פצצות ונשמעה צפירה ברחובות העיר והיה עת לנוס, לא נמנע רבי יהודה'לע מלפקוד את ביתו של החזון איש, פעם אחת כאשר הגיע לשם בשעת אזעקה ולא היה נמצא אף אדם אחד בבית, שאלו החזון"א, הלא עת מלחמה הוא נשמע קול הצפירה ומדוע לא תנוס לבית מקלט? ענה רבי יהודה'לע לעומתו, 'דא איז מיין מקלט'. וסיפר אח"כ ר' יהודה'לע שהחזון"א נהנה מאוד מתשובתו, מכיוון שלא היה רגיל לשמוע התבטאויות מעין אלו, שזה נוסח דיבור של חסידים כלפי רבם.

פעם אירע 'פיגוע' ר"ל בגאולה וכאשר באתי לבשר את ר' יהודה'לע על זה נהיה 'אויס מענטש' ממש, והיו אז שני יהודים בסכנת חיים וכל היום שאל

ו. יהודה'לע מה המצב איתם ואיך זה קרה וממש לא מצא מנוח כל היום ולא הכניס לפיו מאומה, עד לעת ערב כשהגיע השמועה שר"ל שני היהודים שבקו חיים ה"י ואז נעשה שלוו שגירה נחתמה ויותר לא שאל עליהם כלום, וזה לא כסדר העולם שאם שומעים שנפצעו כמה נפשות והם עוד בחיים אז ישארים במנוחת הנפש ואין מה לפחד, ורק כאשר שומעים שר"ל נהרגו וכבר לאחר המעשה נכנסים לבהלה גדולה.

הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע היה מרבה לומר על מה שכתוב בחובות הלבבות באותו חסיד שראה אנשים שבים ממלחמה אחר נצחון, ואמר להם 'שבתם ממלחמה הקטנה התעתדו למלחמה הגדולה זו מלחמת היצר וחיליו'. ואמר ר' יהודה'לע שהענין נשנה במיוחד בעת מלחמה שאז יש התגברות היצר, ויש לזהר במיוחד בזמן מלחמה שלא ליפול ברשתו, והוסיף ר' יהודה'לע ואמר שעוד מונח לו היטב בזכרון איך הרבה אברכים אחרי המלחמה הראשונה הבאישו ריחם וירדו מן הדרך ר"ל.

פרשת
בראשית

גיליון בית ארזים

גיליון מאסף דברי תורתם של
רבנות"ק לבית בוטשעטש
ושאר חכמי רומניה וגאוניה

פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורתו של הרמ"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש
ז"צ, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש (בעל
שם קטן מבוטשעטש), מעובד באופן השווה לכל נפש

אין העולם יכול להתקיים אפילו יום אחד בלא לימוד התורה

וירא אלקים את האור כי טוב וגו' (א.א.)

יש להתבונן מדוע אמרה תורה על כל יום ויום, שאמר
השם יתברך כי טוב הוא, ומה רמז יש בזה.

ונראה, כי ידוע מאמר החכם (ספרי פרשת עקב פסקא מ"ח) אם
תעזבנה יום יומיין תעזבו, ויש להיזהר לקבוע עת ללימוד
התורה בכל יום ויום, וכבר אמרו חכמינו זכרונם לברכה (עירובין
ד:): על הכתוב (משלי ה, ט) 'אילת האבים ועלת חן דדיה ירווח'
בכל עת, מפני מה נמשלו דברי תורה כאילה, לומר לך מה
אילה זו כו', כך דברי תורה חביבין על לומדיהן כל שעה ושעה
כשעה ראשונה, דדיה ירווח בכל עת, למה נמשלו דברי תורה
כדד, מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב,
אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם.

וזהו שאמר 'וירא אלקים את האור כי טוב', זה מורה
על לימוד התורה הקדושה בכל יום, שהוא טוב וחביב על
הלומדים בו בכל יום ויום, וללמד בא ולהורות על חובת
קביעת הלימוד בכל יום ויום, כי אי אפשר לעולם להתקיים
אפילו יום אחד בלא לימוד התורה. (פרשת בראשית בד"ה בראשית)

בריאת העולם בשביל ל"ב נתיבות התורה

בראשית ברא אלקים וגו' (א.א.)

וברש"י ז"ל, בשביל התורה שנקראת 'ראשית דרכו' (משלי
ח, כב), והוא מדברי המדרש (בראשית רבה א, ד).

יש לרמז בזה, כי סיום התורה הוא 'לעיני כל ישראל'
(דברים לה, יג), ותחילתה הוא בתיבת 'בראשית', והאות
האחרונה של תיבת 'ישראל' הוא ל', והאות הראשונה של
התורה הוא האות ב' של תיבת 'בראשית', והם אותיות ל"ב,
ומורים שלא נברא העולם אלא בשביל ל"ב נתיבות התורה
(ראה ספר יצירה פרק א' הלכה א'). (פרשת בראשית בד"ה בראשית)

*

בריאת העולם בשביל רזין דאורייתא ובשביל פשטי אורייתא

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (א.א.)

וברש"י ז"ל, בשביל התורה שנקרא 'ראשית דרכו' (משלי
ח, כב), והוא מדברי המדרש (בראשית רבה א, ד).

יש לרמז בדברי הכתוב, 'בראשית ברא אלקים', מטרת
תכלית בריאת העולם היה, 'את השמים', זה מורה על רזין
דאורייתא ופנימיות התורה (וזה הקדוש ח"א ד), 'את הארץ',
זה מורה על פשטי דאורייתא (שם), כי בריאת העולם היה הן
בשביל רזין דאורייתא והן בשביל פשטי התורה.

(פרשת בראשית בד"ה בראשית)

*

הנחש מסית שאין עולם הגמול לעתיד לבוא

ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון (ג.ג.)

הנה הקדוש ברוך הוא אמר מתחילה לאדם הראשון
(בראשית ב, יז) 'ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום
אכלך ממנו מות תמות', אמרו 'מות תמות' מורה על שני
מיתות, מיתה בעולם הזה ומיתה בעולם הבא (תקוני זוהר סט).

אמנם הנחש בא לפתותם, שאין עולם הבא ואין כל שכר
ועונש, וענין המיתה אינו אלא כמיתת סוס ופרד, וכדרך כל
מחשכי הזמן שאומרים כן, תיפח רוחם של רשעים אלו
שחורקים בשיניהם לומר כן, כי זה נמשך מכוח הרע של
תוקף קליפת הנחש עקלתון, המסית את האדם להכחיש
בהשארית הנפש.

וזהו שאמר הכתוב 'ויאמר הנחש אל האשה לא מות
תמותון', היינו שאין שני מיתות, אלא יש רק מיתה אחת
והוא בעולם הזה, כי אינו מאמין בשכר ועונש לעולם הבא.
(פרשת תולדות, השמטות בד"ה ויאמר עשיו)

ליקוטי ופניני מים רבים חכמי רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף
מדיליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מארילוס זצ"ל אב"ד
סיהאלען, באקני ולבסוף ימיו רבה של בוקרשט

לא נכתב בתורה 'אלקים ברא בראשית' כי יש לחוש שמא ימות אחר תיבת 'אלקים' והוציא שם לבטלה

ועוד מפרש הגה"צ ר' אשר אנשיל
יהודה מיללער זצ"ל בספרו לחם אשר
(פרשת בראשית בד"ה ועפ"י דרוש) על פי דרוש,
דלכאורה קשה קושיא הנזכרת לעיל
אמאי לא נכתב 'אלקים ברא בראשית',
כמו שכתבו לתלמי המלך.

אמנם צריך לומר, על פי מה שכתב
במסכת נדרים (י), דאסור לומר לה' קרבן
דחיישין שמא ימות, ונמצא שהוציא שם
שמים לבטלה, אלא צריך לומר 'קרבן
לה', אם כן הכי נמי צריך לומר תחילה
'בראשית ברא' ואחר כך 'אלוקים'.

אמנם הא תינח אי הוי קנס מיתה
בעולם, אבל במותן תורה נתבטלה מהם
המיתה, כמו שאמרו במדרש רבה (שמות
רבה לב, א): "חרות על הלוחות" (שמות לב, טז),
חירות ממלאך המוות, אם כן הדר קשיא
לדוכתיה.

על כן אמר בסיום תורתנו הקדושה
(דברים לה, יב) 'ולכל המורא הגדול אשר
עשה משה לעיני כל ישראל', ופירוש
רש"י: "שנשאו לבו לשבור הלוחות",
וכיון ששיבר הלוחות, נתבטל מה שאמרו
חירות ממלאך המוות, וחזר הקנס מיתה
לעולם, וכיון שכן שפיר חיישין שמא
ימות, לכן בהכרח מתחלת תורתנו
הקדושה ב'בראשית ברא אלקים' דייקא,
ולא להיפך 'אלקים ברא בראשית', כי אם
יאמרו תחילה 'אלקים' חיישין שמא ימות,
ונמצא שהוציא שם שמים לבטלה.

בני ישראל אדוקים באמונתם מול אומות העולם המבקשים להכניס בהם ספיקות בשורשי האמונה

ויהי כן (בראשית א.א.)

מובא בילקוט שמעוני (רמז תר"ח): "על
כן לא יקומו רשעים במשפט (תהלים א,
ה), אמר הקדוש ברוך הוא לרשעים, אני
בראתי את העולם בכך שנאמר (בראשית א,
ז) ויהי כן, ואתם אומרים לא כן, שנאמר
(משלי ט, ז) 'ולב כסילים לא כן', חייכם, על
כן לא יקומו רשעים במשפט".

על ידי שבירת הלוחות ידעו בני ישראל שאין שתי רשויות ויכולים לכתוב 'בראשית ברא אלקים'

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ וגו'
(בראשית א, א)

מבאר הגה"צ רבי אשר אנשיל יהודה
מיללער זצ"ל בספרו לחם אשר (פרשת
בראשית בד"ה בראשית), לנעוץ סוף התורה עם
תחילתה, דהנה איתא (מגילה ט) שכתבו
חכמי ישראל לתלמי המלך 'אלקים ברא
בראשית', כדי שלא יחשוב שגם בראשית
הוא שם ושתי רשויות הן חס ושלוש.

והנה ישראל בעת עשיית העגל, גם
כן חשבו שאיכא שתי רשויות, ממילא
גם להם היה מהראוי לכתוב התורה
כמו שכתבו לתלמי המלך 'אלקים ברא
בראשית', כדי שלא יתאמץ דעתם
הנפסדה דאיכא חס ושלוש שתי רשויות,
ואם כן קשה מה טעם פותחת תורתנו
הקדושה ב'בראשית ברא אלוקים'.

על כן אמר בסיום תורתנו הקדושה
(דברים לה, יב) 'ולכל המורא הגדול, ועל
דרך שפירש בעל ההגדה (בהגדה של פסח):
'ובמורא, זו גילוי שכינה', דהיינו שנתגלה
כבוד השכינה ואחדותו של הקדוש ברוך
הוא שליכא שתי רשויות, אלא השם
יתברך הוא יחיד ומיוחד.

ועל ידי מה נתגלה זאת לישראל, על
כן אמר מיד 'אשר עשה משה', ופירוש
רש"י ז"ל: "שנשאו לבו לשבור הלוחות"
וכו', ממילא מזה ידעו שלא כדון עשו, כי
ליכא שתי רשויות ושפות נמי אסור,
וכיון שכן שנתודע ונתגלה להם זאת,
ממילא מפאת הדין 'לעיני כל ישראל'
שפיר כתבה ופותחת תורתנו הקדושה
ב'בראשית ברא אלקים' וגו', ולא צריך
לכתוב להם 'אלקים ברא בראשית'
כאשר כתבו לתלמי המלך, כי לא יחשבו
עוד מחשבת פיגול שאיכא חס ושלוש
שתי רשויות, אלא אף אם כתב לעיניהם
'בראשית' תחילה, גם כן לא יטעו עוד
אלא יאמינו באחדותו יתברך שמו.

*

וזה שאמר הכתוב (שמות יז, טו) 'מלחמה לה' בעמלק דור דור', מלחמת עמלק כביכול היא בכל דור ודור המה רוצים להרחיק אותנו מתורתנו, וזה שמסיים המדרש 'אני אמרתי ויהי כן', יציב וקיים, וזהו יסוד היהדות.

על ידי ששומר האדם על שלימות צלם האלוקים זוכה לרדות בחיות ובבהמות

ויאמר אלוקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים וגו' (בראשית א, כח).

פירש רש"י וזה לשונו: "וירדו בדגת הים, יש בלשון הזה לשון רידוי ולשון ירידה, זכה רודה בחיות ובבהמות, לא זכה נעשה ירוד לפנייהם והחיה מושלת בו", עד כאן.

הגאון הרי"מ הכהן שווארץ זצ"ל אבדק"ק דראגמירעשט (אמרי יצחק פרשת בראשית בד"ה ויאמר אלוקים) כתב לפרש לשון המקרא, על פי מאמרם ז"ל (שבת קנא): "אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה", והוא שרמז הכתוב 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו', דאם זכה האדם והוא במדריגת בצלמנו כדמותנו שיש בו צלם אלוקים, אזי 'וירדו בדגת הים ובעוף השמים', הוא רודה ושולט בחיות ובבהמות, אך אם לא זכה ואין בו צלם ודמות אלוקים, נעשה ירוד לפנייהם והחיה שולטת בו.

ובזה כתב ליתן טעם לשבח מה שנהגו עם בני ישראל לענג את השבת בבשר ודגים, דאיתא (בראשית רבה יא, ב): "אינו דומה אור פניו של אדם כל ימות השבוע כמו שהיא דומה בשבת", ואף רימז זה בפייט (פייט 'לכה דודי'): "פני שבת נקבלה", שהוא בקשה לקבלת אור הפנים של שבת. וכיון שכן ניתנה הרשות לרדות בדגת הים ובבהמה לאכול את בשרם.

***

אדם הראשון היה בדעתו לחזור ולחטוא ולשוב אחר כך בתשובה ולכן לא התקבלה תשובתו

המן העץ אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת, ויאמר האדם האשה אשר נתנה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל (ג, יא-יב).
במדרש איתא (בראשית רבה יט, יב): "ואכלתי אין כתיב כאן אלא ואוכל, אכלתי ואוכל עוד".

הגאון רבי דוד מוסקאוויטש זצ"ל (גלילי זהב פרשת בראשית בד"ה המן העץ) ביאר דברי המדרש, על פי לשון המשנה (יומא פה): "האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה". דלכאורה יפלא, דאם החוטא אשר אינו יכול לכבוש יצרו ואומר לנפשו, אחרי ירפה יצרי ממנו אעשה תשובה, אין מספיקין בידו לעשות תשובה, האיך אפשר זה החוטא סתם שאינו גומר בלבו לעשות תשובה אחר החטא, דיקל חטאו שיספיקו בידו לעשות תשובה.

אלא דבדקדוק כפל התנא ואמר אחטא ואשוב ואשוב אחטא ואשוב שני פעמים, דהא ודאי דהחוטא אשר גמר בלבו קודם החטא שיעשה תשובה ולא ישוב עוד לכסלה דמספיקין בידו לעשות תשובה, אולם החוטא אשר בעת עוברו עבירה לגודל תשוקתו לעבירה הוא גומר בלבו שעוד יוסיף לעשותה עוד פעמים הרבה, אלא שבכל פעם יעשה תשובה לאחריה, בדין הוא דאין מספיקין בידו לעשות תשובה. והיינו דתנן האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב, דבשעה שהוא חוטא הרי הוא גומר בלבו שיחטא עוד פעמים הרבה ובכל פעם יעשה תשובה, על כן אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

וזהו ששאל השם יתברך לאדם הראשון 'המן העץ אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת', רצונו לומר, האם בשעה שאכלת מן העץ הדעת גמרת בלבך לבלתי לאכול ממנו עוד, ואדם הראשון ידע בדעתו כי דובר שקרים לא יכון נגד השם יתברך (על פי תהלים קא, ז), ולא היה יכול לעמוד בתוכחת ה', על כן הודה על האמת ואמר 'אכלתי ואוכל עוד', רצונו לומר, כשאכלתי היה בדעתי לחטוא ולאכול עוד ולשוב בתשובה בכל פעם על זה, ולכך לא נתקבלה תשובתו.

1. באמרי יצחק (ס) כתב להסמיך לזה מאמר הוזהר הקדוש (תיקוני זוהר פ): "אי מקיים זכור ושמוור בשבת איהו בצלמנו כדמותנו".

'לא כן הרשעים' (תהלים א, ד), היינו מה שהרשעים אינם משוכנעים עם הכן, לכן 'יהיו כמוץ אשר תדפנו רוח' (ס).

פירש הרה"ק רבי מנחם מנדל מווישוא זצ"ל (שארית מנחם פרשת בראשית בד"ה ויהי כן) את דברי המדרש, על פי המובא בשם היהודי הקדוש מפרשישחא זי"ע [היה חי בימיו של הרבי מלובלין זי"ע], כי מי שעוסק בחקירות הוא בבחינת 'פן', ודעתו אינה קבועה עליו, כי מזמן לזמן משתנות דרכי האמונה שלו, לכן חושב פן אין זה נכון, ובשום פעם אינו אומר 'כן', רק אולי. מה שאין כן מי שהולך בתום בדרכי התורה, רגיל הוא ב'כן', כן צוה השם ואין להרהר, אין אצלו ספיקות, וכך הוא מתנהג בלי שינוי.

וזהו שאמר פרעה לשלשה יועציו, בלעם איוב ויתרו, כמאמרם (סוטה יא): "שלשה היו באותה עצה של הבה נתחכמה, איוב שתק, יתרו ברח, בלעם יעץ", אמר פרעה, העיקר של שאיפתנו צריך להיות 'פן ירבה' (שמות א, ט), להרבות ה'פן' בעם בני ישראל, שיהיו מסופקים באמונתם ובבטחונם, ונאמר (שמות א, יב) 'ואכשר יענו אותו כן ירבה', מפרש רש"י בשם המדרש, שרוח הקודש אורמת אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה, היינו כי בני ישראל יהיו אדוקים באמונתם בהדרגת 'כן', כן צוה השם (דברים יח, ג) 'תמים תהיה', בלי חקירה ודרישה, 'כן' מותאם עם כוונת הכתוב (במדבר יז, ז) 'כן בנות צלפחד דוברות', בלי הסס ופקפוק.

וזה מוגלם בהפסוק (דברים כט, ז) 'פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה', אם אתם משוכנעים עם ה'כן' רק בדרגת 'פן', וודאית שיש בכם שורש פורה ראש ולענה.

ובזה הוסיף לבאר את מאמר חכמינו זכרונם לברכה (ראש השנה טז): "למה תוקעין בראש השנה, למה תוקעין, רחמנא אמר תקעו", היינו שאמר הקדוש ברוך הוא לתקוע בלי חקירה וחיפוש נימוקים וטעמים. ועל פי זה כתב לרמז, אשר האותיות הראשונות של אלו התיבות 'ש'ורש פ'ורה ראש ולענה' המה אותיות שופ"ר, וזה גורם ה'פן' שבכם, לכן תקעו, כי כן נצטוויתם.

והזהירה התורה (דברים יא, טז) 'השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים', כי על ידי ה'פן', 'יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם'.

*

פרעה ביקש לעקור את יסוד האמונה מבני ישראל על ידי שיכניס בהם ספיקות באמונה

ומפי מרן רב הכולל ד"ר דוד משה רוזן (שליט"א) [ז"ל] שמעתי, שפירוש הדו-שיח בין פרעה ומשה רבינו, 'יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם' (שמות י, י), אשר באם אשלח אתכם וגם טפכם, יתחזק ה'כן' בכם, 'לא כן' (שמות י, יא), כל שאיפתי לעקור ה'כן' מכם, לכן 'לכו נא הגברים' (ס), כי מהם אי אפשר לי עוד לעקור את ה'כן', אולם עם טפכם אטפל בהם לעקור מהם את ה'כן'. ולזה התנגד משה לוותר על הקטנים, כי משמע שמוותר על העתיד של היהדות. ודברי פי חכם חן.

*

עמל"ק בגימטריא ספ"ק - מכניס ספיקות בלכות בני ישראל

שמעתי לפרש, הא' ב' הן מספרי חשבון האותיות לפי ערכיהן המספרים, והאותיות עמל"ק עולה מאתיים וארבעים, והאותיות של המלה ספ"ק גם כן עולה מאתיים וארבעים (ארוך עדות לשבת שקלים בד"ה וידוע). ובמסכת סוטה (יא): אמרו, כי להאסיפה הידועה והמפורסמת של 'הבה נתחכמה' הזמינו שלשה יועצים מצוינים, בלעם איוב ויתרו. יתרו כששמע ממה המדובר, ברח, איוב שתק, ובלעם יעץ, ומה היתה עצתו, מובן מאליו תכונתו 'ספק', ה'פן', להכניס ה'פן' בהם.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין פים ובין פיבשה המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאלה השתא בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן

מעריבות ההורים

פשיטת בראשית
תשפ"ד

אמרו נעמים ספר ומפניכם ממעין מים היים
בעל שם טוב הקדוש והלמודיך ז"ל רש"א
שנאמר בנעמיה מפי פה מפיך מרמזות
ב"ק ארמו"ד מטעמועשוראך שלי"א

שיעור
חוצע רש"י

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א, א)

**אומות העולם שטוענים לבני ישראל
ליסטים אתם אינם מזרעו של
כנען אלא משאר בניו של שם**

וברש"י, אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא (שמות יב, ב) מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום (תהלים קיא, ו) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, עד כאן.

העיר בספה"ק מלאו העומר (פ' בראשית בד"ה בראשית), כי אין הכוונה לשבעת האומות בעצמם שיאמרו כן לבני ישראל, כי הכנענים אין להם טענה זו כלפי ישראל, כמו שאמרו בגמ' (סנהדרין צא): "שבאו בני אפריקא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו ארץ כנען שלנו היא, דכתיב (במדבר לד, ב) 'ארץ כנען לגבלתיה', וכנען אבוהון דנהו אינשי הוה. אמר להו גביהא בן פסיסא לחכמים, תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון, אם ינצחוני אמרו הדיט שבנו נצחתם, ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה נצחתכם. נתנו לו רשות, והלך ודן עמהם. אמר להם, מהיכן אתם מביאים ראיה, אמרו לו, מן התורה. אמר להן, אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה, שנאמר (בראשית ט, כה) 'ויאמר אורו כנען עבד עבדים יהיה לאחיו', עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי, ואם כן אין להם לטעון לבני ישראל ליסטים אתם, אך הכוונה לשאר האומות שהם מבני שם, והם יכולים לבוא לטעון כלפי בני ישראל ליסטים אתם, וכלפיהם כוונת דברי חכמינו ז"ל.

**הזכרת המימרא בשם 'דבי יצחק'
לפי שביקש רש"י לכבד את אביו
ולהזכירו בתחילת פירושו**

והנה מה שציין רש"י בתחילת המדרש שהוא דברי רבי יצחק, היו שכתבו (פירוש רבינו חיים פלטיאל על התורה בראשית א, א) כי רבי יצחק זה אביו של רש"י היה, וביקש רש"י לחלוק כבוד לאביו, לכן הזכיר בתחילת פירושו על התורה דבר שאמר אביו.

אך כתב בספה"ק **אגרא דכלה** (פ' בראשית מדרשים ותרגומים, ביאורי רש"י בד"ה בראשית), כי

קרן התורה או לרומם את קרן ישראל, או אזי יכול הוא לדרוש את הכתובים אף שלא כדרשות שכבר דרשו רבותינו ז"ל, וזהו שכתב רש"י **'בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו שנקראו ראשית'**, אשר או אז הותר להם לדרוש את הכתוב באופן אחר מדרשותיהם של רבותינו ז"ל, בשביל לרומם כבוד התורה וכבודם של ישראל.

**האדם נברא בכדי לתקן ולהשלים
את עצמו כל עוד נשמתו בקרבו**

על כל פנים מבואר בדברי רש"י, כי תכלית כל הבריאה היתה בשביל התורה ובשביל ישראל, והיינו בשביל שיהיו ישראל עוסקים בתורה, שזה הוא תכלית המכוון מכל הבריאה.

ובענין הזה יש להסמיק את שכתב בספה"ק **דברי יחזקאל** (פ' בראשית בד"ה חבור) לחבר את סוף התורה לתחילתה, מה שנאמר בסיום התורה (דברים לד, יב) 'אשר עשה משה לעיני כל ישראל', ומתחיל התורה בדברי הכתוב (בראשית א, א) 'בראשית ברא אלקים', וביאר בזה על פי דברי חותנו הגה"ק האריה דבי **עילאי זי"ע** שהיה רגיל לפרש את הכתוב (בראשית ג, א) **'אשר ברא אלקים לעשות'**, אשר לעשות הוא לשון תיקון, על דרך הכתוב (בראשית יח, ח) 'ובן הבקר אשר עשה', וברש"י: "אשר תיקן", והיינו שברא הקדוש ברוך הוא את האדם בכדי שישלים ויתקן את עצמו, כי הבהמה כבר מתחילת ברייתה מושלמת היא בשלימות מציאיותה, ואין בה עוד השלמה לאחר מכן, מה שאין כן האדם כל עוד בו נשמתו עליו להשלים את עצמו ממעלה למעלה.

וראית בזה מה שכתב בספה"ק **אור פני משה** (פ' שמות בד"ה ויאמר יתרו) על דברי הגמרא (ברכות טז): "הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום, הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום", ולכאורה מה חילוק יש בלשונות בין לך לשלום או לך לשלום, וביאר בזה, כי האדם החי כל עוד נשמתו בקרבו יכול הוא להשלים את עצמו יותר ויותר, ואף אם כבר הגיע לגבורות מכל מקום בכל עוד שהותירו ה' בארצות החיים יכול הוא להוסיף בהשלמת עצמו, ולכן לאדם חי אומרים **'לך לשלום'**, היינו שימשיך לילך אל השלימות, אמנם אחר שכבר נפטר האדם לבית עולמו, הרי מן הסתם כבר השלים את עצמו, לכן אומרים לו **'לך בשלום'**, היינו שילך עם השלימות שרכש לעצמו בעולם הזה, אך כל

דברים אלו מקורם טהרות במדרישי חכמינו ז"ל בכמה מקומות, אך עדיין כתב לבאר בזה, כי הנה דברים אלו מובאים במדרש רבה (בראשית רבה א, ב) הובא המימרא בשם רבי יהושע דסינין, ואילו במדרש תנחומא (באבער, פ' בראשית סי' י"א) הובא המימרא בשם רבי יצחק, ולכן מה שבחר רש"י לצטט את בעל המימרא רבי יצחק ולא בחר בשם בעל המימרא האחר שהובא במדרש רבה, זהו משום שרצה לכבד את אביו, וכבוד הוא לאביו שיזכר שמו בתחילת החיבור, הגם אומנם שאין דברים אלו מדברי אביו, מכל מקום יש כאן משום כבוד אביו.

והוסיף **האגרא דכלה**, כי מה שראה רש"י כל כך לכבד את אביו ולהזכירו בתחילת חיבורו, הוא לפי שכל תורתו היתה בזכות אביו, כידוע דבר העובדא (שלשלת הקבלה עמ' קי"א) שמצא אביו של רש"י יהלום גדול מאד, וביקשוהו שרי המלוכה להביאו אל המלך לשם עבודה זרה, ואף הציעו לו סכומים עצומים ואמרו לו כי כבד יכבדוהו עד מאד, וברצותו להימנע מלהיות לו חלק בעבודה זרה, על כן בדרכו אל המלך בהיותו על הנהר, השליך את היהלום אל תוך הנהר, ובזה הקריב את כל העשירות שביקשו לכבדו לגודל מסירות נפשו שלא להיות חס ושלום שותף בעבודה זרה. לאחר הקרבה עצמה זו, התגלה לו מן השמים, כי בזכות מעשה זה יזכה שיוולד לו בן שיאיר את עיני ישראל בתורתו, ואז נולד לו רש"י, ועל כן תלה רש"י את כל חיבורו בזכות אביו, ולכן הזכיר את שמו בתחילת החיבור.

*

**אין לדרוש דרשות בכתובים אלא בכדי
לרומם כבוד התורה או כבודם של ישראל**

עוד כתב רש"י, בראשית ברא, אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל בשביל התורה שנקראת (משלי ח, כב) 'ראשית דרכו', ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה א, ב) 'ראשית תבואתו'.

הובא בשם הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע (שמועות טובות דף ל"ו ע"א), שפירש פעם על דרך צחות את דברי רש"י, 'אין המקרא הזה אומר אלא דרשני כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל', שהכתובים פונים אל בעלי הדרשנים הבאים לדרוש את הפסוק כרצונם בדרשות שונות, שאין רצונם להידרש אלא כמו שכבר דרשו רבותינו זכרונם לברכה, אשר דרשותיהם מבוססים היטב ואין כל צורך להוסיף עליהם, אמנם באם ברצון הדרשן לדרוש את דבריו בכדי לרומם את

1. וזה לשונו: "וזאת המימרא דרבי יצחק, כל בעלי מדרשים ביקשוהו ולא מצאו מקומה, אך קבלה היא שרבינו שלמה אמר בשם רבי יצחק אביו".
2. כידוע, היה להגה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע חמשה זיווגים, ובאחד מזיווגיו היה חתנו של הגה"ק האריה דבי עילאי זי"ע מווישניצא.

עוד הוא בין החיים יכול הוא להשלים את עצמו יותר ויותר.

תכלית הבריאה שיעשה האדם את עצמו כלי הראוי לקבל רוח טהרה מהבורא ב"ה

וכתב הדברי יחזקאל להוסיף על דברי חותנו, כי ענין השלימות שצריך האדם להשלים את עצמו, הוא שיעשה האדם את עצמו להיות כלי הראוי לקבלה, על ידי לימוד התורה והתחזקות בתפילה, ועל ידי שיקבל עליו עול מלכות שמים עד שישמור את עצמו מכל עוון אשמה ורשע, על ידי זה יזכה שיערה ה' עליו רוח ממרומים, וזוהא היא כלי מוכן לקבל עליו רוח הטהרה.

נמצא, כי עיקר כל הבריאה הוא שיעשה האדם את עצמו כלי המוכשר לקבל את רוח הטהרה ממרומים, וזה יש לרמז בסיום התורה 'לעניני כל ישראל' סופי תיבות אותיות כל, ונסמך זה לאמרו 'בראשית ברא אלקים', כי עבור שיעשה האדם את עצמו כלי המוכשר לקבל כל האורות הקדושים, עבור זה היה מטרת כל הבריאה מתחילתה.

הדרך לעשות עצמו כלי לקבל הקדושה הוא על ידי קבלת עול מלכות שמים

ואפשר להוסיף על דבריו, מה שהביא הרב חיד"א (פני דוד פרשת בראשית אות א') ששמע מזקן אחד ודחיל חטאין, כי 'בראשית ברא' עם שני התיבות עולה כמספר 'שמ"ע

ישראל ה' אלקינו ה' אח"ד' (דברים ו, ד), וביאר זה כי תכלית מכוון כל הבריאה הוא לקבלת עול מלכות שמים.

ולפי דבריו של הדברי יחזקאל הנזכרים, הרי זה עולה בקנה אחד, כי עיקר הכל הוא שישלים האדם את עצמו בשלימות הנרצה להיות כלי המוכן, שהוא כלשוננו: "היינו על ידי שיקבל עליו עול מלכות שמים", והוא עיקר תכלית כל הבריאה.

*

בדרך להשגת האמת בשלימות יש לרכוש אף אמת שאינה מושלמת בכל שלימותה

עוד כתב בספה"ק דברי יחזקאל (פ' בראשית בד"ה בראשית), כי הנה 'בראשית ברא אלקים' סופי תיבות אותיות אמ"ת שלא כסדרן, ואילו 'ברא אלקים א'ת' סופי התיבות הם אותיות אמ"ת כסדרן, ולהורות בזה, כי על האדם להתייגע עצמו על עבודת האמת, ואף שמתחילה לא יעלה בידו רק להשיג את מידת האמת שלא בשלימותה, מכל מקום בסופו של דבר ישיג את מידת האמת כסידרה בשלימות הראוי.

והמשיל את הדבר, לאדם המבקש לבנות בניין, אשר הגם אומנם כי בעצם הבנייה עליו לבנות על פי סדר, להקדים את כריית היסודות ורק אחר כך לבנות את הקירות ואחר כך את התקרה, מכל מקום בבואו לרכוש את הדברים הנצרכים לו עבור בניית הבית, אינו מקפיד לקנות את

הדברים על הסדר, כי אין כל משמעות בסדר רכישת הדברים, אלא כל אשר ימצא לקנות ירכוש ואחר כך ישים לרכוש את הדברים הנוספים. כך הוא לענין רכישת מידת האמת, אשר בעת רכישת המידה אין להקפיד אם בתחילה אינו משיג את שלימות המידה, כי בעת הרכישה יקדים לרכוש כל אשר ימצא, ואחר כך ישיג את מידת האמת בשלימותה.

התורה כולה תכליתה אמת

ואכן כל התורה כולה נקראת תורת אמת, על דרך שאנו מברכים (ברכת התורה) אשר נתן לנו תורת אמת, כי כל התורה כולה היא להביא את האמת למידת האמת, ולזה מרומז בתחילת התורה אודות מידת האמת, על דרך הכתוב (תהלים קיט, קס) 'ראש דברך אמת', שראש ותחילת התורה, מרומז בו מידת האמת (בראשית רבה א, ז).

ואמרו צדיקים ז"ע (חידושי הרי"ם על הש"ס ברכות ב. בד"ה מאמת), כי הנה תחילת המצוות הוא בדברי הקדוש ברוך הוא בעשרת הדברות שאמר (שמות כ, ב) 'אנכי ה' אלוהיך', והוא מתחיל באות אל"ף, ואילו תחילת דברי המשנה הוא בלשון המשנה (ברכות ב.) מאימתי קוראים את שמע, והוא מתחיל באות מ"ם, ואילו תחילת דברי הגמרא הוא בלשון הגמרא (ברכות ב.) תנא היכא קאי, המתחיל באות ת"ו, והרי לנו שתחילת דברי התורה שבכתב והמשניות והגמרא הוא

3. כענין הזה מסופר על הרה"ק רבי רפאל מבערשאד ז"ע תלמידו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע, אשר ידוע ומצוין היה במידת האמת, ואף רבו הרה"ק מקאריץ ז"ע ידוע היה בהירותו במידת האמת, ומובא (אמרי פנחס השלם, שער אמת ואמונה אות י"ב) שפעם אחת אמר הרה"ק מקאריץ ז"ע, כי אם יהיה חמור אצל האדם אמירת שקר כגילוי עריות רח"ל, אז יבוא משיח, כי עד כדי כך צריכים לפחד מאמירת שקר. ועוד זאת מובא שאמר הרה"ק מקאריץ ז"ע, כי התענה ארבעים תעניות בכדי להשיג את מידת האמת, אך עם כל זה לא עלה בידו להשיגה בשלימות, אבל על כל פנים עלה בידו להשיג על ידי תעניותיו, אשר בשמעו דבר שאינו אמת הרי זה דוקר אותו כמדקרות חרב (אמרי פנחס, שער אמת ואמונה אות כ"ה).

אף הרה"ק מבערשאד ז"ע ידוע ומפורסם היה בדבר האמת שהיתה נר לרגליו, ואף הסתלקותו מן העולם היתה בסיבת הקפדתו היתירה על מידת האמת (חסידים מספרים פרק ט"ז אות תר"צ), כאשר באחד הימים העלילו השלטונות עלילת שוא על אחד מן היהודים והעמידוהו למשפט על כך, והיה עונשו חמור ביותר, ולא היתה דרך להצילו אלא על ידי שהציעו השופטים כי אם הרה"ק מבערשאד ז"ע אשר ידוע היה כדובר אמת בכל לב ונפש, יבוא להעיד על יהודי זה כי חף מפשע הוא, או אז יקבלו את דבריו ויזכו אותו בדיון.

העוסקים בדבר שידעו כי מדובר בדיני נפשות, לא היה להם כל צל של ספק כי יאות הרה"ק מבערשאד ז"ע להעיד על כך, כי הרי פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה, ועל כן אמרו בשמו כי מסבכים הוא לבוא לבית המשפט ולהעיד על חפותו של היהודי.

אמנם כאשר באו אצל הרה"ק מבערשאד ז"ע, לא היה הדבר לרוחו, כי חשש שמא שמוץ מן האמת יש בדבר, ולכן לא רצה לילך להעיד, על כן ביקש והתפלל מלפני השם יתברך שיפטר מן העולם קודם שיגיע מועד המשפט, ואכן ימים אחדים קודם המשפט הסתלק הרה"ק מבערשאד ז"ע לבית עולמו, כאשר התפלל ושיוע לפני הבורא ברוך הוא. וכמובן, אשר מאחר ותלו את זיכרו היהודי על ידי עדותו של הרה"ק מבערשאד ז"ע, הרי שאחר שנפטר התבטל המשפט כולו, מחמת פטירת הרה"ק מבערשאד ז"ע שהיה אחד מן העדים.

ולענינו מן הראוי לספר, את המובא (ראו דעובדא, שער האומיות אות ז) כי הרה"ק מבערשאד ז"ע עדיין לא התפרסם שמו בעולם, ולא היה ידוע ברבים אודות מידת צדקותו, ופעם אחת בא אל הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע כאשר ישבו היה עם קהל חסידיו לסעודת מצוה, עם הגיעו שאלו הרה"ק מרוזין ז"ע האם חפץ הוא בצלחת קאמפאט, השיב הרה"ק מבערשאד ז"ע כי אכן רוצה הוא לאכול צלחת קאמפאט, והביאו לו כמבוקשו. אחר סיימם שאל הרה"ק מרוזין ז"ע את הרה"ק מבערשאד ז"ע בשנית, האם יחפץ בצלחת קאמפאט נוספת, והרה"ק מבערשאד ז"ע נענה, כי אכן רוצה הוא שיביאו לפניו צלחת נוספת, וכן עשו. אחר סיימם לאכול את הצלחת השניה, שאלו הרה"ק מרוזין ז"ע בשלישית, האם יחפץ עוד בצלחת שלישית של קאמפאט, נענה הרה"ק מבערשאד ז"ע ואמר, כי לעולם היה רוצה לאכול צלחת נוספת, אך מפחד הוא שגודל מתיקות המאכל יזיק לו, על כן אינו רוצה בצלחת נוספת.

החסידים שעמדו מסביב היה נראה זה להם לדבר פלא, אשר הרה"ק מבערשאד ז"ע אמר בפה מלא בשנית ובשלישית כי חפץ הוא בצלחת נוספת, כאשר אין מנהג בני אדם כן אלא תמיד הינם מצטנעים ואומרים כי אינם זקוקים כלל לאכול, ובוודאי שלא לבקש בשנית ובשלישית.

הרה"ק מרוזין ז"ע בראותו את תמימתם נענה ואמר, מה רוצים הינכם מאברך זה, הרי הוא עובד על מידת האמת, ומאחר ובא עכשיו מן הדרכים והיה לו חולשת הלב, על כן לא שינה מן האמת אשר היא נר לרגליו, ואמר את האמת כי אכן חפץ הוא בצלחת קאמפאט, וכן אמר בשנית ובשלישית, כי עובד הוא על השגת מידת האמת, וסיים את דבריו ואמר, כי לא רק שהוא עובד על מידת האמת, אלא הוא כבר נמצא בדרך המובילה אל מידת האמת. והוסיף לאמר בדרך צחות, כי מזה יש להוכיח כי מאמירת האמת אין מפסידים, כי על ידי שאמר את האמת הרוויח הרה"ק מבערשאד ז"ע צלחת קאמפאט.

והיינו כדברי הרה"ק הדברי יחזקאל ז"ע, אשר צריכים להיות בדרך להשגת מידת האמת, אף שבינתיים אין עולה בידו להשיג את שלימות האמת כראוי. עוד מסופר (כתבי הרי"ם שוב, הסבא משפולי אות י"ז) על הרה"ק מבערשאד ז"ע, כי פעם אחת שבת את שבתו בצל הרה"ק הסבא משפולי ז"ע, וכידוע היה מנהגו בקודש לערוך ריקודין קדשין בנהירו עילאה אחר תפילת ליל שבת, ובאותו שבת שהיה אצלו הרה"ק מבערשאד ז"ע, אירע מקרה ובשגגה היוצאת מפי השליט כיבה הרה"ק משפולי ז"ע בתוך כך תפילתו בשוגג את אחד הנרות שהוצב בבית המדרש. אחר התפילה כששם הרה"ק משפולי ז"ע את ליבו לאשר אירע עמו באמצע התפילה, הצטער עד מאד והיתה נפשו עגומה עליו וממש השתנתה צורתו בלא היכר, עד כי לא יכול היה לרקוד את ריקודיו הקדושים לכבוד יום השבת, אלא התיישב על הארץ ביגון מרובה, והיה נראה רחמנא ליצלן כאילו מתו מוטל לפניו.

כל אנשי ביתו ומקורביו התחילו לדבר על ליבו, כי באמת כיבה את הנר כבר לפני השקיעה, אך הוא לא קיבל את דבריהם להתנחם, ואמר אליהם, כי אם יבוא אלי הרה"ק מבערשאד ז"ע ויאמר אשר היה הדבר קודם השקיעה, או אז יקבל את דבריהם.

משך פנו אל הרה"ק מבערשאד ז"ע שהיה במקום, ואמרו לו כי ידע נאמנה אשר הדבר נוגע בנפשו של הרה"ק משפולי ז"ע, וכי יראה לומר לו כי נעשה הדבר קודם השקיעה. אמנם הרה"ק מבערשעד ז"ע שלא יכול היה לשנות את האמת, בבואו לפני הרה"ק משפולי ז"ע אמר לו, כי האמת הוא שהדבר נעשה אחר השקיעה, אך אין הדבר תלוי מעתה אחר בתשובה, ואין צריכים אלא לשוב בתשובה על הדבר, ושב ורפא לו. והוסיף ואמר להרה"ק משפולי ז"ע, כי פעמים מכשילים את הצדיקים לעבור על עבירה בשוגג, מאחר וישנם אנשים מישראל המגושמים ביותר ושלקוים בחטאותיהם עד מאד, ואינם יודעים אפילו כי עליהם לשוב בתשובה, ועל ידי שהשם יתברך מביא דבר חטא בשוגג לצדיק, והצדיק עורך על כך את תשובתו בשלימות, הרי זה פועל גם על יהודים רחוקים אלו להתעורר בתשובה, ולכן אף מה שנכשל עתה בשוגג בכיבו הנר, הוא רק בכדי שיוכל על ידי תשובתו להשפיע רוח טהרה ותשובה ממרומים על הנדחים בתאוותיהם.

כשמע הרה"ק משפולי ז"ע את דבריו, פנה ואמר למקורביו, הנה אתם ביקשתם לנחם אותי בדבר שקר, אשר או אז אם הייתם מקבל את דבריכם הייתי יכול למות מן העולם בלא לשוב בתשובה על חטא זה, אמנם על ידי שהרה"ק מבערשאד ז"ע אמר לי את האמת, וגם לרבות ניהם אותי כי אין לי אלא לשוב בתשובה, בזה הועיל לנחם אותי ביותר.

באותיות אמ"ת, וזה מרומז בדברי הכתוב הנזכר 'ראש דברך אמתי', שראש דברי התורה שבכתב המשניות והגמרא הוא באותיות אמ"ת.

על ידי אמת זוכים לברכה

הבעל הטורים (בראשית א, א) מביא את דברי המדרש (בראשית רבה א, י) שלכך התחילה התורה באות ב' ולא באות א', כי אות ב' מורה על ברכה, ואות א' מורה על ארור, ואמר הקדוש ברוך הוא שיפתח את הבריאה באות ב' שהוא לשון ברכה, והלוואי שיוכל להתקיים.

ואפשר להוסיף בזה לפי כל הנזכר, על פי הידוע מהרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע (מרגניא דר' מאיר דף י"ה ע"א), שפעם הגיעו לפניו שני שותפים שהשתתפו יחד בעסק וביקשו שיכתוב להם כתב ברכה בכל מעשיהם, וכתב להם אותיות א' ב' ג' ד', לתמיהתם הסביר להם את כוונתו, כי אם יעסקו במסחרם באמת ואמונה, או אז ימצאו ברכה מרובה בכל מעשיהם, אך אם ינסו לגזול האחד את השני, הרי בזה ימצאו דלות ועניות, ולזה רשם להם אותיות א' ב' ג' ד' אשר הוא נוטריקון א'מונה ב'רכה ג'זילה ד'לות, שידעו נאמנה כי בזה תלויה ועומדת הצלחתם.

לפי זה יש לומר, כי תחילת התורה באות ב' הוא מאחר ותחילתה הוא באותיות אמ"ת, ועל ידי שמצורפים ומתנהגים היטב במידת האמת בשלימותה, על ידי זה יכולים לזכות לברכה מרובה.

*

האדם הזוכה להנהיג בשלימות שמירת התורה והמצוות הוא ראשית הבריאה הואיל וזה כל תכליתה

מצאנו בדברי המדרש (בראשית רבה ה, א): "אם זכה אדם, אומרים לו אתה קדמת למלאכי השרת, ואם לאו, אומרים לו זכוב קדמך, יתוש קדמך, שלשול זה קדמך", ולכאורה דברי המדרש מחוסרי הביאור, כי הרי במציאות רואים בתורה איך שנברא האדם אחרון לכל היצורים, ואם כן איך יתכן שאם זכה אומרים לו שהוא קדם למלאכי השרת.

אמנם לפי דברי רש"י כי כל הבריאה היא בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית, אם כן הרי תכלית כל הבריאה היתה בשביל בני ישראל, ולכן אם זכה האדם ועוסק הוא בתורה שזה היה תכלית כל הבריאה, נמצא שיכולים לומר לו שהוא קדם למלאכי השרת.

נשמות בני ישראל נבראו קודם בריאת העולם

יש להוסיף עוד בזה, כי הרי האדם נברא בגוף ונשמה, ומה שנברא אחר כל היצורים היה רק גופו של האדם, אך נשמתו כבר נבראת הרבה לפני בריאת העולם, על דרך שמצאנו (בראשית רבה ה, ז) שנמלך הקדוש ברוך הוא עם נשמות ישראל לפני בריאת העולם, ועל כן אם האדם מגביר את כח נשמתו, אז אומרים לו שהוא קדם למלאכי השרת, מה שאין כן אם אינו טרוד אלא בעסקי גופו, על זה אכן אומרים לו שגופו נברא אחר כל הברואים.

וראיתי בספה"ק **מחזה אברהם** (פ' בראשית בד"ה י"ל) **להגה"ק רבי אברהם דוד מבוטשאטש זי"ע** בעל **הדעת קדושים**, שכתב לחבר סמיכות סיום התורה לתחילתה, מה שנאמר (דברים לד, יב) 'לעיני כל ישראל', ובתחילתה נאמר (בראשית א, א) 'בראשית ברא אלקים', כי הנה הצדיקים נקראים עיניים, על דרך שנקראו (זה"ק ח"א רמא). עיני העדה, והביא את דברי המדרש (בראשית רבה ה, ז): "רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי בנפשותן של צדיקים נמלך, הדא הוא דכתיב (דברי הימים - א ד, כג) 'המה היוצרים יושבי נטעים' וגו'". ובזה ביאר סמיכות הכתובים, כי **'לעיני כל ישראל'** מורה על הצדיקים שהם עיני העדה, ועמהם נמלך השם יתברך **'בראשית ברא אלקים'**, לברוא את עולמו.

והוסיף שם עוד, כי הרי נאמר (ישעיהו ס, כא) 'ועמך כולם צדיקים', אם כן כל ישראל הינם בבחינת צדיקים, והביא דברי המקובלים (ר' תורת חיים סנהדרין צא: בד"ה והושיב) שהנשמה הוא בבחינת עין, ולפי זה אמרו **'לעיני כל ישראל'** הכוונה לנשמותיהם של ישראל, ולזה נסמך לו אמרו **'בראשית ברא אלקים'**, כי על ידי נשמות ישראל היה בריאת העולם.

על כל פנים העיקר תלוי בידיעת האדם, שאם יודע הוא שעיקר מטרת ביאתו אל העולם הוא לעסוק בענייני נשמתו, אז קדם הוא למלאכי השרת בהיותו עיקר מכוון הבריאה, אך אם אינו עוסק אלא בענייני הגוף, בזה מאוחר הוא לכל הנבראים כולם.

*

ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותינו (בראשית א, כו)

הקב"ה שיתף את המלאכים בכריאת האדם שלא יקנאו בהם על שיקבלו ישראל את התורה

וברש"י, נעשה אדם, אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן, ואם כתב אעשה אדם לא למדנו שיהא מדבר עם בית דינו אלא עם עצמו, עד כאן, היינו שנמלך השם יתברך עם המלאכים לפני בריאת האדם.

שמעתי מהרה"ק רבי יענקל'י מפשעווארסק זי"ע, דהנה ייסד הפייט (פיט' בר יוחאי) על רבי שמעון בר יוחאי 'נעשה אדם נאמר בעבורך', והיינו כי מה שאמר הקדוש ברוך הוא (בראשית א, כו) 'נעשה אדם', היה הכוונה עליו, ויש לבאר מדוע התייחד בכך רבי שמעון בר יוחאי יותר משאר התנאים והאמוראים קדושי עליון, אשר היו לפניו ולאחריו.

והביא, כי מה שביקש הקדוש ברוך הוא לשתף את המלאכים לפני בריאת האדם, היה מחמת שביקש הקדוש ברוך הוא ליתן את התורה לבני ישראל, והרי ידוע מאמרם (שבת פח: ב) כי טענו המלאכים לאמר (תהלים ה, ב) 'תנה הודך על השמים', ולא היה ברצונם שיתנו את התורה לבני אנוש, לכן מחמת גודל קנאתם בבני ישראל, ביקש הקדוש ברוך הוא להימלך עמהם אודות בריאת האדם, ובזה יהיו כביכול שותפים בבריאת האדם, ושוב לא יהיה עינם צרה לקנאות בבני ישראל שיקבלו את התורה.

לפי זה אמר הרה"ק רבי יענקל'י זי"ע, הרי במה היה קנאת המלאכים במה שקיבלו

ישראל את התורה, הרי בפשוטי התורה אין להם כל שייכות, כי מה שייך להם מצות שמטיה ויובל, או שאר מצוות הנוהגות בעשיה, וממילא על כרחינו לומר כי כל קנאתם היתה לסיבת הסודות ורוי הרזין הטמונים בכל אות ותג בתורה, ומחמת תורת הנסתר הוא שביקשו ואמרו שיתן הקדוש ברוך הוא את התורה להם, ולא יתנה לבני ישראל.

בזה ביאר מה טעם ייסד הפייט 'נעשה אדם נאמר בעבורך', כי הרי מי לנו גדול מרבי שמעון בר יוחאי אשר גילה כל הנסתרות, וכל תורת הנסתר מושתתת ובנויה על תורת הזוהר הקדוש, נמצא כי בסיבתו הוא שאמרו המלאכים תנה הודך על השמים, והוצרך הקדוש ברוך הוא לשתפם עמו בכריאת האדם, ובזה להניח את דעתם, נמצא כי מה שנאמר 'נעשה אדם' הוצרך להיאמר 'נאמר בעבורך', בגין תורת הנסתר שגילה רבי שמעון בר יוחאי.

האדם עיקר שמו הוא דם' ועל ידי התחברותו לאלופו של עולם נעשה שמו 'אדם'

עוד יש לפרש בדברי הכתוב על פי שכתב בספה"ק **נועם מגדים** (פ' ויקרא בד"ה עוד לאלוה) בשם **המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע** על מה שאמרו בגמ' (ברכות י:): "מא' דכתיב (ויקרא יט, כו) 'לא תאכלו על הדם', לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם", ולכאורה אין כל משמעות לדברים אלו בדברי הכתוב, ואיך ראו כאן חכמינו ז"ל בדברי הכתוב שאין לאכול קודם התפילה.

וביאר בזה **המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע**, כי הנה עיקר חיותו של האדם הוא בדמו, כדבר שנאמר (ויקרא יז, יד) 'כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא', ועל כן מן הראוי היה שיקרא האדם בשם 'דם', כי הוא עיקר חיותו, אמנם מה שנקרא האדם בשם 'אדם' בתוספות האות א', הוא לצד התחברותו אל הבורא ב"ה בעת התפילה, ובזה ממשיך הוא עליו את אור הבורא ברוך הוא הנקרא אלופו של עולם (בראשית רבה כ, ב), ולכן א' זה המורה על אלופו של עולם, נמשך על האדם רק אחר התפילה. וזהו שרמזו חכמינו ז"ל בדברי הכתוב 'לא תאכלו על הדם', שלא יאכלו בעת שעדיין נקרא האדם 'דם', והיינו קודם התפילה בעוד שלא התחבר אל אלופו של עולם, ואין נקרא עליו שם 'אדם'.

נעשה 'אדם' הוא על ידי שמתדבק להיות 'צלמנו כדמותינו'

על פי זה ביאר יש לבאר את דברי הכתוב **'נעשה אדם בצלמנו כדמותינו'**, אשר כל מה שנקרא האדם בתואר 'אדם', זה הוא רק על ידי התדמותו אל קונו ב"ה, והוא על ידי שעשאו הקדוש ברוך לאדם שותף בהשלמתו, כדבריו של הדברי יחזקאל הנזכרים, אשר האדם יש לו להשלים את עצמו, שהוא מצד עצמו אינו אלא 'דם' ועל ידי התחברותו אל השם יתברך הוא משלים את עצמו להיות 'אדם', ובזה משלים האדם את עצמו ממדרגה למדרגה.

שבת מברכים: חודש חשוון המולד: ליל ראשון, בשעה 6 בערב, 33 דקות ו10 חלקים

אדם פלאות התורה

מתוך אוצרותיו של הרב זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א

פלאות הפרשה

פלאות שבת בראשית

במצח אדם הראשון היתה כתובה תיבת 'אמת'

בספר 'גימטריאות' (בראשית אות ז) לרבינו יהודה החסיד ז"ל כתב דבר נפלא: שעל מצחו של אדם הראשון היתה כתובה תיבת 'אמת'. והטעם לזה, מפני שחתם הקב"ה את הבריאה שברא בחותמו שהוא אמת. ומרומן זה בתורה"ק בתחילת הבריאה, דכתיב בראשית ברא אלוקים – סופי תיבות אמת, וכן כתיב בסוף הבריאה ברא אלוקים לעשות – סופי תיבות אמת.

האדם שנברא ע"י ירמיה הנביא

והוסיף בספר גימטריאות (שם אות י) עוד דבר נפלא, שכן סירא בנו של ירמיה הנביא רצה לעסוק בספר יצירה לברוא אדם, יצתה בת קול ואמרה 'לא תוכל עשוהו לבדך' (שמות יח יח). הלך בן סירא אצל אביו ירמיה הנביא ועסקו בו, ולבסוף שלט שנים נברא להם אדם אחד והיה כתוב במצחו 'אמת', כמו שהיה כתוב במצחו של אדם הראשון.

אמר להם האדם הנברא: "אם יחיד הקב"ה ברא אדם הראשון, כשרצה להמית את אדם הראשון, מחק אות א' מאמת ונמצא 'מת', כל שכן שאני רוצה לעשות כן, ולא תבראו עוד אדם, שלא יטעו בו העולם כדור אנושי". ולכן אמר ירמיהו (ירמיהו יז ה) "ארור הגבר אשר יבטח באדם". ואמר להם אדם הנברא: "היפכו צירוף האותיות למפרע, ומחקו א' מאמת שבמצחו". ומיד נתבטל מציאותו ושוב נעשה עפר.

בני אדם שנוצרו ע"י ספר יצירה

כמעשה של ירמיה וכן סירא שיערו בן אדם, מצינו כן גם אצל רבותינו ז"ל, שפעמים השתמשו בספר יצירה, ועל ידי צירופי אותיות ושמות הקדושים, יצרו יצורים ובראו ברואים שונים מאדם

ועד בהמה, כדאיתא במסכת סנהדרין (דף סה ע"ב) שברא ברא גברא, ועוד איתא שם: "רב חנינא ורב אושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה, ומיברו להו עיגלא תילתא, ואכלי ליה".

וכן מצינו גם אצל גדולי חכמינו ז"ל שהיו בדורות שלאחריהם שהשתמשו בספר יצירה, לדוגמא ראה בספר 'מצרף לחכמה' (דף כה) להיש"ד מקגדיאה ז"ל, שהעיד על רבינו שלמה אבן גבירול ז"ל, שברא אשה שהיתה משרתת אותו, וכאשר הלשינו עליו למלכות החזירה לקדמותה לחתיכות וחוליות עץ שמהם נבנתה.

וכן העיד בפירוש המיוחס לרב סעדיה גאון ז"ל על ספר יצירה (פ"ב ס"ד), וזה לשונו: "ושמעתי כי אבן עזרא ברא בריה לפני רבינו תם, ואמר: ראו מה שנתן הקב"ה באותיות הקדושות, ואמר: חזור לאחור, וחזרה לקדמותה".

ומסופר על הגאון המקובל האלקי רבי אליהו בעל שם זצ"ל מחעלמא, שברא אדם ע"י שמות הק', כמו שהעיד נכדו בשו"ת חכם צבי (סי' צג), וכן העיד בנו של החכם צבי הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל בספרו שו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן פב), וסיפר עוד ששמע מאביו החכם צבי, שזקינו רבי אליהו בעל שם ראה שהגולם הולך וגדל והתיירא שיחריב את העולם, לכן נתק השם ממצחו, ונתבטל ושב לעפר, עיי"ש. וכן העיד על זה החיד"א בספרו 'שם הגדולים' (מערכת הגדולים, ערך א אות קסט).

וכן היו מגדולי אחרונים ז"ל שיערו יצורים ובראו ברואים שונים על ידי ספר יצירה, והמפורסם ביותר היה המהר"ל מפראג ז"ע שברא אדם המכונה הגולם מפראג. והרבה סיפורי מעשיות נדפסו בספרי האחרונים המספרים מעלילותיו ונפלאותיו, אך היו הרבה שהסתפקו באמיתותו, ואכמ"ל.

שלטון העיר כפה לכהן שלא יכנס לביהכנ"ס ב'שבת בראשית'

בשו"ת מהר"ק (שורש ט) נשאל שאלה נפלאה, אודות קהילת בולני"א שבמדינת איטליה שהיה מנהגם למכור בשבת בראשית זכות העליה לתורה 'ראשון' בפרשת בראשית שהוא התחלת התורה, והמעוה נתנו לצורך 'שמן למאור' לבית הכנסת לכל השנה. וגם היה מנהגם שאם היה כהן בבית הכנסת, אז היה לכהן דין קדימה לקנות את המצוה, ואם לא רצה הכהן לקנות המצוה, אז היה הכהן מוחל על כבודו והיה יוצא מבית הכנסת כדי שיוכל אחר לעלות לתורה אף שהוא אינו כהן.

בשנה אחת אירע שלא רצה הכהן לקנות המצוה, וגם לא רצה לצאת מבית הכנסת. הלכו בני הקהילה לשלטון העיר, וסיפרו לו כל המאורע, ואסר השלטון על הכהן להכנס לאותו בית הכנסת בשבת בראשית, כדי שלא יתבטל כבוד התורה ומנהג אבותיהם שבידיהם.

והשיב המהר"ק, שעשו כהוגן במה שכפאו אותו, שאין לבטל מנהג האבות, וזה לשונו: "נלע"ד שלא עשו ק"ק בולני"א שלא כהוגן, ובפרט כאשר היה יכול ללכת בבית הכנסת אחרת, והיה יכול לקיים שניהם 'כבוד הכהן' ומנהג המקום, אשר שניהם כאחד הם טובים, ואיהו הוא דאפסיד אנפשיה במה שלא רצה ללכת שם ככל אשר פירשתי למעלה, דגנון זה היה מדת סדום וכופין עלה". ודברי המהר"ק ז"ל הובאו בספר 'ים של שלמה' (גיטין פ"ה סי' כב).

והעירני כ"ק אדמו"ר ממונקאטש שליט"א, וזה לשונו: "יש בזה אריכות בפוסקים מצד מצות 'וקדשתו', היאך יכלו הקהל על פי מנהגם לבטל מצות עשה 'וקדשתו', להקדים כהן לכל דבר שבקדושה. ואפילו להסוברים דהווי רק דרבנן בזמן הזה אכתי קשה. והנה, אודות המנהג הנ"ל המובא במהר"ק, כבר ביאר המשנה ברורה (סי' קלה ס"ק יח) טעמו 'זיעשו הקהל כמנהגם מאחר שמנהג קדום הוא שנתקן לכבוד התורה', הרי שבכהאי גוונא כבוד התורה עדיף מכבוד הכהן. אולם עיין בשו"ת 'מנחת אלעזר' לאא"ז ז"ע (ח"ד סי' ט) במי שהביהמ"ד בבית שלו [כגון מנהג הצדיקים] שכתב בשם הר"ק מו"זיטשוב

ז"ע שאין עליו חיוב לכבד הכהן, וכן סמך אא"ז ז"ע על זה. ונראה לברר מנהג הצדיקים, שאע"פ שמצות 'וקדשתו' חלה על כל יחיד, מ"מ נראה שמותר לבעל הבית לברך אף במקום שיש כהן, ד'טוב עין הוא יבורך' (משלי כב ט) [כדאמרינן בשו"ע (א"ח סי' קסו סעיף ט"ד)]. אמנם עדיין יש לעיין אם מטעם זה אפשר לדחות מצות עשה 'וקדשתו'."

אמירת 'בסימנא טבא' בין הקריאה לברכה

ה'בן איש חי' נשאל בשו"ת 'רב פעלים' (ח"ג א"ח סי' סב) אודות מנהג נפלא שהיה בעירו, שהעולה לתורה לחתן בראשית בשמחת תורה, היה אומר 'בסימנא טבא' אחר ברכת התורה ולפני שהתחיל לקרות 'בראשית', וכתב על זה 'תמימיני על מנהג ובדבריו שם מבואר שמנהג זה היה נהוג גם בשבת בראשית, אך היה חילוק ביניהם, שביום שמחת תורה, העולה לחתן בראשית היה קורא בעצמו את הקריאה, ובשבת בראשית היה החתן קורא ולא העולה לתורה, ולכן החזן היה זה שאמר 'בסימנא טבא', וכיון שלא הוא היה המברך, לא היה בזה חשש הפסק, אבל בשמחת תורה שהעולה לתורה היה הקורא, היה בזה חשש הפסק.

ובתשובתו כתב על זה "לכאורה נראה ודאי לא אריך למעבד הכי [אין נכון לעשות כן] משום הפסק, וכן כתב הרב הגדול מהר"ח פלאגי ז"ל בספר 'מועד לכל חי' סימן פ"ה אות כ"ה, חתן המתחיל לא יאמר 'בסימנא טבא' אחר ברכת התורה, דהוי הפסק, אלא אם ירצה יאמר תחלה 'בסימנא טבא', ואחר כך יברך, ע"ש. ברם, מנהג זה הוא נהוג בכמה קהילות, ועל כן צריך ליישב המנהג הזה".

ואחר כך כתב, שבהשקפה ראשונה נראה לדמות דין זה לדין אמירת 'תן מלח' לאחר נטילת ידים לסעודה, שאין זה הפסק בין נטילת ידים לסעודה (שלאחר ערוך א"ח סי' קסו ס"ו), מכיון דהוי צורך סעודה, כך לעניינו לא הוי הפסק. או דילמא לא דמי הא להא, כי כאן לא הוי צורך שחיטה ממש, אלא מניעת הפסד מומן בלבד, ועל כן הוי הפסק. ובסוף הוא כותב שאולי יש צורך באמירת 'בסימנא טבא' כיון שנוהגים בזה ומקפידים על כך, ודבר שאנשים מקפידים עליו יש לו דין של צורך גדול, "כן יש להליץ בעד המנהג".

הדלק"ג	ירושלים	בני ברק	חיפה	ניו יארק
17:34	17:50	17:43	17:59	
18:47	18:48	18:47	18:58	
19:21	19:22	19:21	19:30	

**עש"ק כח תשרי - רבי שמואל סג"ל
לנדא ז"ל - שו"ת שיבת ציון**

הגאון רבי שמואל סג"ל לנדא זצ"ל, נולד בבראדי לאביו הגאון רבי יחזקאל לנדא זצ"ל בעל 'נודע ביהודה'. נתגדל ונתחנך על ברכי אביו, וממנו שאב מעיינות התורה והחכמה. אחר פטירת אביו מילא את מקומו ברבנות בפראג, אמנם מעת פטירת ה'נודע ביהודה' ז"ל לא רצו בני העיר פראג לתת תואר 'אב בית דין' לשום רב, ואף את בנו רבי שמואל לנדא כאשר עלה על כסא אביו, קראוהו רק בתואר 'ראש בית דין', ולא אב"ד. נפטר בפראג ביום כח תשרי תקצ"ה. השאיר אחריו ברכה ספרו 'שו"ת שיבת ציון', וכן בספרי אביו ישנם הגהות וחיידושים רבים שנכתבו על ידו, ובקובץ התורני כרם שלמה נדפסו גם הגהותיו על שער המלך וטעם המלך על הרמב"ם ונדפסו מחדש בשער המלך שבהוצאת מכון ירושלים.

**ש"ק כט תשרי - רבי
אברהם דוד וואהרמאן ז"ל
מבוטשאטש - אשל אברהם**

הרה"ק רבי אברהם דוד וואהרמאן זצ"ל אבדק"ק בוטשאטש, נולד בנדבורנא שבגאליציה ביום ו' אדר שנת תקל"א, לאביו רבי אשר אנשיל ז"ל. היה תלמיד מובהק להרה"ק בעל 'קדושת לוי' מבארדיטשוב ז"ע והרה"ק רבינו משה ליב מסאסוב ז"ע. בהיותו בן עשרים נתמנה לאבדק"ק יאזלאוויץ, וכיהן בה משך כ"ד שנה. בשנת תקע"ד נתקבל לאבדק"ק בוטשאטש, ושרת שם בקודש עד פטירתו ביום כ"ט תשרי שנת תר"א. השאיר אחריו ברכה ספריו בכל מקצועות התורה, והמפורסמים ביניהם הם 'אשל אברהם' על שו"ע או"ח, ו'דעת קדושים' על שו"ע יו"ד.

הוא היה אומר - במה ששנינו בפרקי אבות 'יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך', שהכוונה על הכבוד שחברך מכבד אותך שקורא לך רבי וכדומה, שהדבר הזה יהיה חביב אצלך כמו שאתה מכבד את עצמך, וכמו שלזה אין טעם גם לזה אין.

רבי צבי הירש חיות ז"ל

הגאון רבי צבי הירש חיות זצ"ל, נולד בבראדי שבגאליציה ביום כח חשוון תקס"ו, לאביו הגביר רבי מאיר חיות ז"ל. שימש

ברבנות בקהלות קדושות זולקווא וקאליש. חיבר הספרים: 'תורת נביאים', 'עטרת צבי', 'דרכי ההוראה', 'מבוא התלמוד', 'שו"ת מהר"ץ' ועוד, אמנם נתפרסם בעיקר על ידי הערותיו על הש"ס שנדפסו בסוף המסכתות. נפטר בלבוב ביום כט תשרי תרט"ז, ושם מנו"כ.

**יום שני ב דר"ח א חשוון - רבי יוסף
ענגיל ז"ל - אתון דאורייתא**

הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל, נולד בטארנא שבגליציה ביום ב' דר"ח טבת תרי"ט, לאביו הנגיד המופלג בתורה רבי יהודה ענגיל ז"ל. בשנת תרס"ו נתמנה לכהן פאר כראב"ד דק"ק קראקא. נפטר בווינא ביום ב' דר"ח חשוון תר"פ, ושם מנו"כ. חיבר כמאה ואחד חיבורים, אבל זכינו לאורם של רק חלק קטן מהם, ביניהם: 'אוצרות יוסף', 'אתון דאורייתא', 'בית האוצר', 'בן פורת', 'גבורות שמונים', 'חוסן יוסף', 'לקח טוב', 'שבעים פנים לתורה', 'ציונים לתורה'. ספרו 'גליוני הש"ס' נדפס לראשונה בווינא תרפ"ד.

הוא היה אומר - על רקע ספרו של רבינו המפורסם 'גליוני הש"ס' מסופר שכשרבינו התארס שאלו המחותן איזה ש"ס הוא רוצה, ואמר שהוא מעדיף את הש"ס דפוס זיטומיר, ולשאלה מדוע השיב רבינו שאינו מטעם שמדפיסים היו האחים שפירא, אלא משום ששולי הגליון בהוצאה זו רחבים ויש מקום בשפע לרשום הערות על הגליון.

**יום רביעי ג חשוון - רבי ישראל
מרוזין ז"ל - מהר"ל**

הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע נולד ביום ג' תשרי תקנ"ז בעיר פראביטש פלך קיעוו לאביו הרה"ק רבי ישראל שכנא ז"ע בנו של הרה"ק רבי אברהם המלאך ז"ע בן המגיד הק' ממעזריטש ז"ע. בהיותו בן שש שנים נתייתם מאביו, ונתחנך ונתגדל על ברכי אחיו הגדול הרה"ק רבי אברהם ז"ע. בהיותו בן שלש עשרה שנים, נשא לאשה את בת הגה"ק רבי משה אפרתי ז"ע ראש ישיבה בבראדיטשוב. בשנת תקע"ג אחרי פטירת אחיו הגדול ז"ע, נתעטר הוא למלאות מקום אחיו ואבותיו הקדושים ז"ע, וראשית כהונתו היתה בעיר אבותיו פראביטש, ואח"כ תקע אהלו בעיר רוזין, ועל שמה נקרא לתהילת עולמים.

בשנת תקצ"ח העלילו עליו עלילות שוא, ונאסר ע"י שלטון הצאר ימ"ש, ונתייטר בעינוי הגוף והנפש כמעט שנתיים, עד שיצא לחפשי ביום שושן פורים קטן שנת ת"ד, ואז ברח מרוסיה, ואחר נדחים וטלטולים רבים קשים הגיע בשנת תר"ב לעיר סאדיגורא, ושם קבע מושבו ויבוא אל המנוחה ואל הנחלה. נפטר ביום ג' מרחשון תרי"א, ומנוחתו כבוד בעיר סאדיגורא. לא השאיר אחריו תורה בכתובים, וחלק ממאמריו שהשמיע נכתבו ע"י תלמידיו, ונדפסו בספר עירין קדישין.

הוא היה אומר - מסופר שכשהיה בבית האסורים אמר בדרך צחות על היצר הרע שבצדק הוא מכונה כסיל, משום שמילא לו אין ברירה והוא חייב על כרחו להיות בבית האסורים, אבל היצר הרע שיש לו ברירה לצאת מהמקום הזה ובכל זאת הוא בא לכאן כדי להכשילו, היש לך כסיל גדול מזה.

**יום חמישי ד חשוון - רבי יואב יהושע
וינגרטן ז"ל מקינצק - חלקת יואב**

הגאון רבי יואב יהושע ווינגרטן זצ"ל נולד בפולין בשנת תר"ז לאביו מוהר"ר נתן נטע ז"ל. למד אצל הגאון רבי זאב נחום זצ"ל אבדק"ק ביאלא ומח"ס 'אגודת אזוב', אביו של הרה"ק בעל 'אבני נזר' מסאכאטשוב זצוק"ל. והסתופף בצלם של רבו המובהק הרה"ק בעל אבני נזר, והרה"ק בעל חידושי הר"ם מגור, והרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זצוק"ל. שימש ברבנות בקהלות קדושות: ליטאמירסק, גאסטאנין, וקינצק. ונתפרסם בעולם כגאון גדול וחריף עצום, מגדולי הפוסקים בדורו. נפטר בקינצק בליל שב"ק ד' חשוון תרפ"ב. השאיר אחריו ברכה ספריו היקרים 'חלקת יואב' על הש"ס ושו"ת, ח"א נדפס לראשונה בפיעטורקוב בשנת תרס"ג, 'קבא דקשייתא' ק"ג קושיות בש"ס ופוסקים.

הוא היה אומר - בשבת האחרונה לחיי שבת בראשית תרפ"ב בהיותו על ערש דווי אמר שהטעם שהקב"ה קבל את הקרבן של הבל ושל קין לא, שהוא משום שהבל הביא מבכורות צאנו מרמז על ימי הנעורים שכבר מאז בגיל צעיר התקרב אל הקב"ה, משא"כ קין שנאמר שהביא מפרי האדמה והרמז על ימי הזקנה שכבר מריחים את האדמה אז נזכר לשוב אל הקב"ה והביא קרבן, אלא שאז כבר מאוחר.

אומר מן ההדש

פנינים מוּתָךְ השיעור השבועי מאת הגאון המופלא
דבי אברהם משה באקאן שליט"א

גדר ירושת בן שאין לו אחים (ב)

א

שטר חצי זכר כשיש בן ובת בלבד

לפנים בישראל היה מנהג לכתוב 'שטר חצי זכר' דהיינו שבשעת הנישואין כותב הבעל לאשתו בכתובתה שכאשר יסתלק מן העולם ויניח בנים ובנות יטלו הבנות כל אחת חצי מנחלת הזכר, דהיינו שאם הניח ג' בנים פשוטים ובת אחת מחלקים הנכסים לשבעה חלקים וכל בן נוטל ב' חלקים והבת נוטלת חלק אחד והובא מנהג זה ברמ"א (ח"מ סי' רפא סעי' ז).

ועובדא הוה באחד שכתב שטר חצי זכר ובמותו הניח בן אחד ובת אחת, וטען הבן שכיון שהוא בכור הרי הוא נוטל בירושתו פי שנים ואף שהבת נוטלת כחצי זכר אין זה אלא בחלק הפשוט ויש לחלק את הנכסים לה' חלקים והוא יטול ד' והבת תיטול חלק א', שהיא נוטלת כחצי ירושת בן פשוט ולא מירושת בכור כשם שאם היו כמה אחים היתה נוטלת חצי מירושת הפשוטים והבכור היה נוטל חלק נוסף על כולם, כך כאן יטול הוא ב' חלקים כירושת פשוט ועוד ב' חלקים כירושת בכור הנוטל פי שנים והבת תטול חלק אחד כחצי זכר פשוט. ומאידך טען אחד מן הדיינים לטובת הבת שאין האח נוטל אלא מדין פשוט וכיון שכן אל לו ליטול אלא שני שלישי והיא תטול שלישי כבכל חלוקה בין אחים ואחיות כשכתבו שטח"ז.

וכבר חקר זאת בדבר אברהם^(א) (ח"א סי' כז) שדן באופן שלא הותר המת אלא בן אחד ואין לו אחים שהוא יורש את הכל, האם ירושתו הוא מדין בכור הנוטל פי שנים או מדין פשוט אלא שכיון שאין לו אחים נוטל הוא את הכל, ובהא תליא דינא דהאי עובדא דשטר חצי זכר.

טומטום שנקרע אינו נוטל פי שנים

ונדון גדול היה בזה בין גדולי האחרונים שבאותו הדור והשבות יעקב ועוד אחרונים כתבו תשובותיהם בנדון והו"ד בפתחי תשובה (שם, עיי"ש). והביאו האחרונים ראייה

הלידה ונמצא זכר, שאילו הדין שהטומטום שנקרע ממעט חלק הבכורה הרי הבכור נוטל שני חלקים והפשוט חלק אחד, וכיון דקיימא לן דטומטום שנקרע אינו ממעט חלק הבכורה יהא הדין שהבכור נוטל ג' חלקים והפשוט חלק אחד.

אלא הסיקו האחרונים מזה דודאי אי אפשר לצייר דברי הגמ' באופן זה משום דבכהאי גוונא לא היה כלל דין בכורה דאין דין פי שנים אלא כשהבכור הוא בין הבנים אבל בן יחיד אין בו דין ירושה דבכור אלא נוטל הוא את הכל מדין פשוט, וכיון שכן הרי אף אם אחיו היחיד הוא טומטום שנקרע מכל מקום יגרע הוא מחלקו כיון שמחלק הפשוטים ממעט הטומטום שנקרע שבוה לא מיעט הכתוב ולעולם יטול הטומטום הפשוט שלישי והבכור שני שלישי, ולא יחלקו בג' חלקים וחלק אחד, ולכן הוצרך הרשב"ם לבאר דברי אמיר דוקא כשיש אח נוסף מלבד הבכור והטומטום.

דברי הרמ"ה

וכעין דברים אלו כתב ביד רמ"ה בב"ב שם ועיין שם שהאריך להוכיח שאין דין פי שנים בירושת בכור שאין לו אחים, ועל כל פנים נתבאר שאין לבן שאין לו אחים דין בכור לגבי ירושה ולגבי שטר חצי זכר אין פוחתים מחלק הבת לירושת הבן כבכור אלא היא נוטלת שלישי כשם שנוטלת בכל שטר חצי זכר כשאין בכור שנוטלת הבנות חלק שוה מחצה משווי חלק הבנים בירושה.

ב

הו"א דהגמ' דפי שנים בכל הנכסים

והדבר אברהם בא להוכיח עוד לחקירה בדין פי שנים בבן יחיד מקושיית העולם, דהנה הגמ' (שם קכב:) דנה בביאור מהות ענין 'פי שנים' שנוטל הבן הבכור אם הוא נוטל פי שנים כאחד או פי שנים בכל הנכסים, דהיינו אם נוטל הבכור חלק נוסף על חלקו כחלק אחד מן האחים האחרים, או שנוטל הוא חלק נוסף על חלקו מכל הנכסים

מדברי הרשב"ם בבבא בתרא (קכו:) דאיתא התם בגמ' 'אמר ר' אמי טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים, דאמר קרא והיה הבן הבכור לשניאה עד שיהא בן משעת הויה'. ביאור ענין שעת הויה כפשוטו הוא כמו שכתב הרשב"ם דהיינו שעת הלידה שצריך הבכור להיות בכור בבירור משעת ביאתו לעולם, אך הגה"ק מראגטשאב זצ"ל בגליון הגמ' בב"ב ביאר שהוא שעת מיתת האב ואיירי שנקרע הטומטום אחר מיתת האב דלכך אינו נוטל פי שנים כיון שבשעת הוית ירושתו לא היה בכור זכר.

אינו ממעט חלק הבכורה - ביאור הרשב"ם

ובהמשך דברי הגמ' (קכו:) אמר אמירם 'אף אינו ממעט חלק בכורה שנאמר וילדה לו בנים עד שיהא בן בשעת לידה'. ומבאר הרשב"ם (ד"ה אמירם) דהיינו כגון שיש בכור ואח אחד פשוט ואח אחד טומטום ואילו היה זכר פשוט היו צריכים לחלק נכסי האב לד' חלקים והבכור היה נוטל ב' ב' חלקים דהיינו חצי משווי כל הנכסים ושאר שני האחים היו נוטלים כל אחד רבע מהנכסים, אך עתה שהאחד היה טומטום בשעת לידתו ולא הוברר כזכר אלא לאחר מכן אין לו דין זכר לענין מיעוט חלק הבכורה בירושה, וכיון שכן סדר החלוקה הוא כך; מתחילה חולקין כל הנכסים לג' חלקים כאילו אין כאן אלא ב' אחים והבכור נוטל את חלק ה'פי שנים' שהוא שלישי מכל הנכסים, ואחר שנטל חלק זה מחלקים את שני השלישים הנותרים לג' חלקים בין ג' האחים, ונמצא שהבכור נוטל בנכסי האב חמשה חלקים וכנגדו שאר האחים הפשוט והטומטום שנקרע כל אחד שני חלקים, כגון כשהיה שווי הנכסים תשעה מנים נוטל הבכור בתחילה ג' מנים ואחר כך עוד שני מנים ושאר האחים כל אחד נוטל שני מנים.

ראיה מהרשב"ם שאין דין בכור ללא אחים

והקשו האחרונים מדוע הוצרך הרשב"ם לאוקים דברי אמירם בשלשה אחים, נימא באופן שאין אלא שני אחים אחד בכור ואחד פשוט והוא טומטום שנקרע אחר

(א) הובאו הדברים בארוכה בגליון הקודם.

דהיינו שיטול שני שלישים מכל הנכסים ובמותר יחלקו שאר האחים, ומסקנת הגמ' היא דילפינן מקרא דנוטל פי שנים כאחד ולא בכל הנכסים.

קושיית העולם מההו"א אמיעוט דטומטום

והנה לפי נדון זה יש להקשות בסוגיית הגמ' דטומטום אינו ממעט בחלק הבכורה, דבשלמא למסקנת הגמ' דדין דבכור נוטל פי שנים היינו כאחד מן האחים אתי שפיר דהוצרך להשמיענו שאינו ממעט חלק הבכורה דהא אם ממעט הוא חלק הבכורה היה הבכור נוטל רביע לתוספת חלקו בירושה ולא שליש כנ"ל, אך אם פי שנים הוא בכל הנכסים מה הועיל לנו דין דטומטום אינו ממעט חלק הבכורה והלא מכל מקום נוטל הבכור שליש לחלק ה'פי שנים' ללא כל קשר לחלק שאר האחים, וכיון שכבר נתמעט הטומטום מקרא שאינו ממעט חלק הבכורה מה היתה ההוה אמינא דבכור נוטל פי שנים בכל הנכסים והלא לפי זה אין מקום לילפותא דוילדו לו בנים למעט הטומטום מלמעט חלק הבכור דמכל מקום נוטל הבכור שליש בכל הנכסים יתר על נחלת שאר האחים.

יישוב וראיה דאין בכור בלא אחים

וכתב הדבר אברהם ליישב לאור החקירה האמורה, דיש לומר שאין דין בכורה במקום שאין אחים ואין הבכור נוטל פי שנים אלא במקום שיש אחים, ולפי זה יתיישב היטב דגם להוה אמינא דפי שנים הוא בכל הנכסים תהיה נפקותא לדינא אם הטומטום ממעט מחלק הבכורה או לא, אלא דהנפקא מינה והדרשה לשלול אותה היו להיפך מהאמור בגמ' דידן דסבירא לן כמסקנא דבכור נוטל פי שנים כאחד מן האחים בלבד, והיינו דהנדון אם טומטום ממעט חלק הבכור היינו אם בשעת חלוקת הירושה מחשיבים אותו כאחד בין האחים או דכמאן דליתיה דמי, ונפקא מינה אם הטומטום עושה דין בכורה לאחיו, וכגון שהותיר המת בן בכור אחד ואח טומטום שנקרע ונמצא זכר דכיון שבן יחיד אינו נוטל פי שנים כבכור הרי אם הטומטום הוא כמאן דליתיה לא הוי אחיו הגדול כבכור ואינו נוטל חלק הבכורה, וכיון שכן הרי נוטלים שניהם בשוה שהרי לגבי חלק הפשוט שנוטל הבכור וכן שאר האחים כאשר ישנם הרי בזה נחשב הטומטום כאחד בין האחים, ואילו אם היה דין הטומטום כשאר האחים גבי חלוקת חלק הבכור היה הבכור נוטל פי שנים אף בכהאי גוונא כיון שיש כאן אח.

קושיא מדברי היד רמ"ה

אך הקשה הדבר אברהם מדברי היד רמ"ה הנ"ל שכתב בהמשך דבר דאף היכא שאין אחים אחרים מלבד הבכור והטומטום שנקרע נוטל הבכור ב' חלקים והטומטום חלק אחד. ותירץ הדבר אברהם דהרמ"ה איירי למסקנא דגמ' בלבד דהבכור נוטל פי שנים כאחד ולא בכל הנכסים ולכך הנפק"מ בנדון אי הוי הטומטום כאחד בין האחים או כמאן דליתיה דמי אינו לגבי דין זה אם הטומטום עושה לאחיו דין בכורה או לא אלא לגבי מיעוט חלק הבכורה, ולגבי חלק הבכורה אף שאין לו דין בכורה כשאין לו אחים דלכך אינו נוטל ג' חלקים אך ב' חלקים נוטל על כל פנים והרחיב בפלפולו לבאר ענין זה.

ועל כל פנים הכריח הדבר אברהם מזה לספיקו בדין בן שאין לו אחים שאינו נוטל פי שנים כבכור שאין דין בכורה אלא כשהבכור הוא אח בין האחים.

ג

שני מיעוטים בדין ירושת בכור

אך על ראייה זו הקשה הגאון ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל קושיא חריפה דהנה איתא בגמ' לקמן (קמב:) 'דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בן שנוולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה', ובלישנא אחרינא אמרינן התם בגמ' 'בכור שנוולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים', ומסקינן הלכתא ככולהו לישני דבכור שנוולד אחר מיתת האב אינו נוטל פי שנים ככל בכור, וכן אם נוף בן פשוט אחר מיתת האב אינו ממעט מחלק הבכור וכציוור שנתבאר ברשב"ם לגבי טומטום שאינו ממעט חלק אחיו הבכור והבכור נוטל בחלק ה'פי שנים' חלק גדול יותר מחלק שאר האחים.

הנפק"מ בכור שנוולד אחר מיתת האב

והנה בדין בכור שנוולד אחר מיתת אביו היה מקום להקשות לכאורה מאי נפקא מינה הא מכל מקום יורש הוא את כל נכסי אביו שהרי אם הוא נולד ראשון אחר מיתת האב הרי אין לו אחים והכל שלו, וכתב הרשב"ם (ד"ה בכור הנוולד) דאיירי כגון שילדה תאומים ואחד מהם בכור, או שהיו ליעקב נשים הרבה והניח שתי נשים מעוברות ואחר מיתתו נולד ראובן מלאה

ויוסף מרחל^(ב), וכן כתב רש"י בנדה (מד: ד"ה בכור שנוולד).

קושיית העולם קשה על ב' דינים אלו

והעיר הגרש"ר דיש להקשות קושיית העולם הנזכרת אף על דין דבן פשוט שנוולד אחר מיתת אביו שאינו ממעט מחלק הבכורה, דלהו"א דפי שנים הוא בכל הנכסים מאי נפקא מינה דהא מכל מקום נוטל הבכור שני שלישי משווי כל הנכסים אף אם היה נחשב שהבן שנוולד עתה קיים הוא בין האחים, שהרי לפי ההו"א אין דין פי שנים תלוי באחים. אלא שעל זה יכולים ליישב כתירוצו של הדבר אברהם דנפק"מ היכא שנוולד בכור ומת האב ואחר כך נולד הבן השני שאם ממעט הוא בחלק הבכור הרי נוטל הבכור פי שנים ואם אינו ממעט בחלק הבכור אין הבכור נוטל פי שנים משום שנחשב הבן השני כמאן דליתיה ואין בכור נוטל פי שנים כשאין לו אחים.

פירכא על ביאורו של הדבר אברהם

אך הקשה הגרש"ר דמכל מקום עדין קשה מהדין השני דבכור שנוולד אחר מיתת האב שאינו נוטל פי שנים, דאם פשוט שנוולד אחר מיתת אביו אינו עושה את אחיו הגדול לבכור מחמת המיעוט דאין בן שנוולד אחר מיתת האב ממעט בחלק הבכורה, אם כן הרי גם כאן אחיו של הבכור נולד אחריו אחר מיתת האב ואף הוא אינו עושה אותו בכור שיטול פי שנים, ואם כן מאי נפק"מ בזה שהוא בכור שאף שנוולד עמו תאום או מאשה אחרת נולד בן אחר עדין אין לו כל דין בכור, אלא ודאי מוכרח דאף דאין הפשוט ממעט מחלק הבכור כאשר נולד אחר מיתת האב מכל מקום יכול הוא להרבות חלק הבכור, ומעתה סר תירוצו של הדבר אברהם לקושיית העולם מההו"א דפי שנים בכל הנכסים דאין לומר שהוא באופן שנצרך הפשוט להחיל דין בכור על אחיו הגדול שיטול פי שנים, שהרי אף אם אינו ממעט חלק הבכור יכול הוא להרבות.

(ב) ולכאורה מהא גופא היינו יכולים להוכיח דאין הבכור נוטל פי שנים אלא כאשר יש לו אחים, דאי דין פי שנים הוא אף כשאין אחים מדוע הוצרכו הראשונים לאוקים בתאומים וכדו' הא אפילו אם אין אלא בן אחד שנוולד אחר מיתת האב נפקא מינה אם ירושתו את הכל הוא מדין בכור או מדין פשוט ונפק"מ לדינא בכמה ענינים כנתבאר בגליון הקודם לענין מעשר בהמה ולענין דינא דר' יוחנן בן ברוקא דלא יוכל לבכר' וכן לענין שטר חצי זכר המבואר לעיל. אך אין זה ראייה כלל שלא נקטו רש"י והרשב"ם ציור זה משום כך אלא משום שרצו לבאר באופן הרגיל וברור שיש חילוק לדינא בעיקר דין הירושה.

אוצר ידיעות התורה

♦ משיעורי המגיד הרב גרבי אהרן קאהן שליט"א ♦

בניין בית המקדש השלישי (ב)

וממילא לפי זה, אף בנייתו במהרה ובימינו, תהיה גם כן על ידו ממש של הקדוש ברוך הוא, וכשיטת רש"י, שירד בית מקדשינו ותפארתינו בנוי ומשוכלל ברוב פאר והדר.

ההוכחה כשיטת הרמב"ם מהצורך בארבעה חרשים לבנות את הבית השלישי

לאידך גיסא ישנם הוכחות אף לשיטת הרמב"ם, ומצאו האחרונים כמה מקומות בדברי חכמינו ז"ל, שיש להוכיח משם כדברי הרמב"ם.

הערוך לנר (סוכה מא. ברד"ה אי נמי) הביא להוכיח בזה כדעת הרמב"ם, מדברי הגמרא (סוכה נב.): "ויראני ה' ארבעה חרשים, מאן גינהו ארבעה חרשים, אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, משיח בן דוד, ומשיח בן יוסף, ואליהו, וכהן צדק", וכתב רש"י (ברד"ה חרשים): "חרשים - אומנים, משיחים שניהם חרשים לבנין בית המקדש", הרי מפורש בדברי חכמינו ז"ל כי משיח בן דוד ומשיח בן יוסף הינם חרשים שיבואו לבנין בית המקדש, ומוכח כדעת הרמב"ם.

אמנם מכאן יש להעיר גם על דברי רש"י עצמו, כי הרי בדברי רש"י מפורש כי בית המקדש ירד כלול בהדרו מן השמים, ואילו כאן פירש רש"י שצריכים להיות חרשים לבנות את בנין בית המקדש.

והיו שביארו בזה, כי הרי עצם הדברים תמוה ביותר, כי בסוגיית הגמרא שם (סוכה נב.) מבואר להדיא, כי משיח בן יוסף ייהרג עוד במלחמת גוג ומגוג, ואיך יתכן לבאר כפשוטו כי משיח בן יוסף יבנה בפועל את בנין בית המקדש, והרי לא יאה זה אלא אחר שכבר ייהרג.

על כורחנו לבאר, כי אין הכוונה על בנייה גשמית בפועל, אלא הכוונה על בניית הבית במובן רוחני, וממילא שוב אין כל סתירה בדבר לדעת רש"י, כי אין הכוונה על בנייה בפועל, אלא על בנייה רוחנית במעלות הקדושה.

הוכחה כשיטת הרמב"ם מציווי הקב"ה ללמוד את צורת הבית השלישי בכדי לידע את תבניתו

הוכחה נוספת לשיטת הרמב"ם הוא מדברי הכתוב (יחזקאל מג. יא.): "ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו וכל צורתו ואת כל חקתיו וכל צורת צורתיו וכל תורתו ותורתו הודע אותם וכתב לעיניהם וישמרו את כל צורתו ואת כל חקתיו ועשו אותם", וכתב רש"י: "למדו ענייני המדות מפיו, שידעו לעשותם לעת קץ", הרי שהזהיר הכתוב ללמד את צורת הבית השלישי שנאמרו נבואתו של יחזקאל, בכדי שידעו לעשותו כראוי בהגיע קץ הגאולה.

כאן שוב מוצאים אנו סתירה חמורה בדברי רש"י עצמו, כי אף כאן הזכיר רש"י אודות הצורך ללמוד את מידות הבית, בכדי שיוכלו לבנותו לעת קץ.

אמנם יש מקום לדחות, כי לעולם אין כוונת הכתוב על הצורך ללמוד את מידות הבית השלישי בכדי שיוכלו לבנותו בפועל, אלא הכוונה על ידיעת מידות הבית השלישי לצורכי בניית הבית השני בפועל, שהרי נבואתו של יחזקאל נאמרה אחר חורבן בית הראשון בגולת בבל, וממילא אף כי תוכן הנבואה ללא כל ספק מכוונת על הבית השלישי וכמו שהזכרנו בתחילת הדברים, מכל מקום מאחר ואמרו חכמינו ז"ל (מידות פ"ב מ"ה) כי בבית שני היו דברים שלא נעשו כבנין הבית הראשון אלא דוגמת הבית השלישי, ולכן יש מקום לצוות על ידיעת צורת הבית השלישי בכדי לידע את צורת בנייתו של הבית השני.

דיוק לשון התוספתא כשיטת הרמב"ם

עוד הביאו להוכיח מלשון התוספתא (פסחים פ"ה ה"ד): "ניתן להן לישראל לבנות בית הבירה, היחיד עושה פסח שני ואין הצבור עושה פסח שני, רבי יהודה אומר, אף הצבור עושה פסח שני", והובא בירושלמי (פסחים

דעת הרמב"ם שיבנו את בית המקדש בפועל ממש והוא אחד המגדירים את משיח

השלמה נוספת בשיטת הרמב"ם שהזכרנו, אשר לדעתו יבנו את בית המקדש בפועל, היא בדבריו (פי"א ממלכים ה"ד): "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי", הרי כי הרמב"ם מעמיד את בנין בית המקדש בפועל כתנאי להגדרת מלך המשיח, ורק אם בפועל יבנה את בית המקדש אז יש לראות אותו שהוא המשיח בוודאות, אך בלא זה אינו משיח וודאי.

כך יש להוסיף גם כן, כי מדברי השולחן ערוך נראה כשיטת הרמב"ם, שכן כתב השולחן ערוך (יו"ד סי' רמ"ה סעיף י"ג): "אין מבטלין התינוקות [מתלמוד תורה] אפילו לבנין בית המקדש", והרי כלל הוא בידני שאין השולחן ערוך מביא אלא את ההלכות השכיחות הנוגעות אף בזמן הזה, ואם כן מה ענין הוא להביא הלכה זו הנוגעת לבנין בית המקדש שאינה שייכת כלל אלינו, כי בנייתו תיעשה על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו, ומכל זה מוכח בדעת השולחן ערוך שקיבל להלכה את דעת הרמב"ם, שיבנו בפועל את בית המקדש.

עתה נבוא לדון בעיקרי השיטות, ולעמוד על ההוכחות היוצאות מדברי חכמינו ז"ל, לכאן ולכאן.

ההוכחה כשיטת רש"י מדברי הקדוש ברוך 'ואני עתיד לבנותה באש'

אחת מן ההוכחות הבולטות לשיטת רש"י, הוא דברי הגמרא הנודעים (בבא קמא טו): "כי תצא אש ומצאה קוצים (שמות כב, ה), תצא מעצמה, שלם ישלם המבעיר את הבערה (שם), אמר הקדוש ברוך הוא, עלי שלם את הבערה שהבערתי, אני הציתי אש בציון, שנאמר (איכה ד, יא) ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה, ואני עתיד לבנותה באש, שנאמר (זכריה ב, ט) ואני אהיה לה חומת אש סיבב ולכבוד אהיה בתוכה".

הרי כי הדברים מפורשים בדברי חכמינו ז"ל, אשר עתיד הקדוש ברוך הוא לבנות את בית מקדשו ותפארתו, ואם כן הרי זה מוכיח כשיטת רש"י.

אם כי היו שהעירו בעיקר הדברים, כי הרי על אף לשון הגמרא שאומר הקדוש ברוך 'אני הציתי אש בציון', אין הכוונה כפשוטו שבפועל ממש הצית הקדוש ברוך אש בציון, כי הרי בית ראשון נשרף על ידי נבוכדנאצר ונבזרזאדן, ואין זה אלא שהקדוש ברוך הוא סיבב שיוכלו לשרפו, ואם כן באותה מידה אף מה שאמרו בגמרא שאומר הקדוש ברוך הוא 'ואני עתיד לבנותה באש', אין הכוונה כפשוטו שיבנה בית המקדש על ידי בורא כל עולמים, אלא המכוון הוא שהקדוש ברוך הוא יסבב את בניינו, אשר יבנה בפועל על ידי עושי המלאכה.

אך דברים אלו יש מקום לדחות, כדברי הנפש החיים (שער א' פרק ד') שכתב לפרש את כוונת דברי הגמרא על פי הידוע מדברי המדרש (שיר השירים רבה ג, ב): "כתיב (ישעיהו מז, ב) קחי רחים וטחני קמה, אמר רבי יהושע בן לוי, כל עמא טוחנין חטים ואת אמרת קחי רחים וטחני קמה, אלא כך אמרה ירושלים לבת בבל, אילולי ממרום עשו מלחמה עמי, את היית יכולה לי, אילולי שלח אש בעצמותי את היית יכולה לי, הוי קמחא טחינא טחנת, ואריא קטילא קטילת, ודרא יקידא יקדת", הרי שאף בפועל לא נעשה שריפת בית המקדש על ידם, אלא הקדוש ברוך הוא שלח אש ממרומו להצית את בית הבחירה, ואילו הם לא שרפו אלא בית השרוף זה מכבר, ולכן מובן מה שאמרו בגמרא שאומר הקדוש ברוך 'אני הציתי אש בציון', כי אכן בפועל ממש לא היה השריפה אלא על ידי הקדוש ברוך הוא.

לא יהיה בית המקדש בנוי בהדרו, ויצטרכו בני ישראל לבנותו בפועל, מה שאין כן כאשר יבוא גאולתם של ישראל בעיתה, או אז כבר ירד בית המקדש משוכלל בהדרו משמי השמים עדי ארץ.

בקשתינו 'שיבנה בית המקדש' יחד עם 'ותן חלקנו בתורתך'

בשולי הדברים יש להעיר, כי הנה לפי שיטת רש"י שירד הבית השלישי בנוי בהדרו מן השמים, רחוק הדבר הוא מאד, שכן בני ישראל כל אלפי שנות גלותם ליבם חושק ובווער בקרבם לבנות את הבית אשר לפני ה', ואילו לדברי רש"י בסופו של דבר לא יבנוהו כלל בני ישראל, אלא כבר ירד בנוי באש. מה שאין כל לשיטת הרמב"ם שיבנוהו בפועל, הרי שיבוא לידי מימוש רצון תשוקתם העז של בני ישראל באלפי שנות גלותם, להקים את מקדש ה' ולבנותו ברוב פאר והדר.

אכן ראיתי בהקדמה למשניות סיעתא דשמיא לרבי שמעיה גרינבוים שיח" שם הביא בשם אחד הספרים לבאר את נוסח התפילה (סדר קרבנות): "יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה ובימינו ותן חלקנו בתורתך ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות", וכבר העירו על פשר צירוף הבקשות זה לזה, שאמר תחילה בקשה על בניית בית המקדש, ובסוף חזר בשנית לבקש על בניית בית המקדש וסדר העבודה, ובין שני החלקים הכניסו חלק נוסף על 'ותן חלקנו בתורתך', וכל זה אומר דרשני.

והביא לבאר בזה, על פי דברי המדרש תנחומא (פ' צו סי' י"ד) שהבאנו בתחילת דברינו, שם אמרו: "לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה, ובשכר קרייתיה שיתעסקו לקרות בה, אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקים בבניין הבית", הרי כי יתכן להחשיב את הלימוד בהלכות בניית בית המקדש כבנייה בפועל של בית מקדשינו ותפארתינו.

וזה כוונת אמרינו בתפילתנו, 'יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה ובימינו', היינו כשיטת רש"י שבניית הבית השלישי יעשה על ידי הקדוש ברוך הוא, ואם כן מה מקום יש לבקש על בנייתו, לכן ממשיכים ואומרים 'ותן חלקנו בתורתך', אשר על ידי שנלמד תורת הבית וצורתו, בזה יחשב לנו חלק בבנייתו בפועל, כי הרי על ידי הלימוד מעלה עלינו הקדוש ברוך הוא כאילו עסקנו בבניינו בפועל, ועל ידי זה יהא לנו שייכות לבית הגדול והנישא, 'ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות'.

לפי דברי המהר"ם שיק הנ"ל אפשר להוסיף ולהמתיק הדברים יותר, כי אנו אומרים 'יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה ובימינו', היינו שיבנה קודם עת הגאולה, שיחוש השם יתברך להקדים את גאולתנו, אך אז לא יהא לנו חלק ונחלה בבניין הבית, כי כאשר יבוא הגאולה קודם הזמן ירד בנוי ומשוכלל בהדרו, לכן מבקשים אנו 'ותן חלקנו בתורתך', שהוא על דרך הנזכר, להיות נחשב לנו לימוד הלכות הבנית כבנייתו בפועל.

ביאור המהרי"ל דיסקין כי הבניין יתקון על ידי שישראל ישלימוהו ובה יחשב כאילו בנו את כולו

בסידור הגר"א - אשי ישראל (מוספין לשלושה רגלים, פירוש שיח יצחק בד"ה והראנו) הביא בשם הגה"ק המהרי"ל דיסקין זי"ע לתרץ בזה, על פי דברי הכתוב (איכה ב, ט) טבעו בארץ שעריה, ולכאורה מאחר וירד בית המקדש השלישי בנוי וכולל בהדרו מן השמים, מה ענין הוא לגנוז את שעריה, הרי הכל ירד בנוי מן השמים.

וכתב לבאר בזה, על פי דברי הגמרא (בבא בתרא נג): כי המעמיד דלתות בבית קונה על ידי זה את כל הבית כולו בחזקה, ועל כן בני ישראל אחר שידוע היה להם שירד בית המקדש בנוי מן השמים, והיו מצירים על כך שלא יוכלו לבנותו ברוב פאר, לכן ניחמם השם יתברך בכך שהטביע את השערים, וממילא יצטרכו בני ישראל להביא שערים ולהעמידם בבית השלישי, ובזה יחשב כאילו בנו את כל הבית השלישי.

בזה ביאר את נוסח התפילה: "והראנו בבניינו ושמחנו בתיקונו", ולכאורה אינו מובן שינוי הלשון, ולפי הנזכר מבוואר היטב הכוונה, 'הראנו בבניינו' היינו מה שיבנהו הקדוש ברוך הוא וירד בנוי מן השמים, 'שמחנו בתיקונו' הוא שיהא לבני ישראל את הזכות לתקנו על ידי העמדת הדלתות, ובזה לשמח את לבבם שיחשב כאילו בנו בעצמם את בית הבחירה.

פ"ט ה"א). מדויק מלשון 'יתן להן לישראל לבנות בית הבירה', כי בניין הבית השלישי עתיד להיבנות בפועל על ידי ישראל, ולא כשיטת רש"י שירד בנוי בהדרו משמי מרום.

אך אין הכרח גמור להכריע כשיטת הרמב"ם, הואיל ואין הלשון מכוון בהכרח עד תכלית משמעותו.

ביאור דברי הגמרא שיוכלו לבנות את בית המקדש בלילה או ביום טוב אף שאסור לבנותו אז לפי דעת הרמב"ם

מעשה יש לנו לעיין לפי שיטת הרמב"ם, כיצד יפרנס את דברי הגמרא שהבאנו למעלה, בו מבוואר כי יוכלו לבנות את בית המקדש ביום טוב, וכן יוכלו לבנות את בית המקדש בלילה, מאחר ואסור לבנות את בית המקדש בלילה, וכן אסור לבנות את בית המקדש ביום טוב.

המאירי (סוכה מא. בד"ה ולענין ביאור) עמד על הקושי שבדבר, וכתב לבאר, כי הנה בסוגיית הגמרא (שב) התבאר שני מהלכים בביאור טעם שאסר רבי יוחנן בן זכאי שיהא יום הינף כולו אסור, האם הוא מחשש שיבנה בית המקדש ולא ידעו שיש לאסור אכילת החדש עד הבאת העומר, שזה רק אם יש לחוש שיבנה ביום טוב או בלילה, או כמהלך השני שהובא שם, כי אין מדובר בתקנה אלא בעיקר הדין, כי שיטת רבי יהודה לאסור את יום הינף כולו לאכול חדש. וחיידש המאירי, כי אין מדובר בשני מהלכים, אלא מדובר בהוא אמינא ובמסקנא, שהמהלך הראשון הוא רק הוא אמינא, אך למסקנא נדחה המהלך והתקבל רק המהלך השני שהוא מעיקר הדין, וממילא למסקנא אכן אין חוששים שיבנה בית המקדש ביום טוב או בלילה, והיינו כי לא שייך לבנותו בזמנים אלו.

עוד כתב המאירי (שם בד"ה ושיהא יום) לתרץ: "ואף על פי שאין בנין בית המקדש דוחה יום טוב וכן שאין בנין בית המקדש בלילה דהא כתיב וביום הקים את המשכן חשש לבית דין טועים שתהא חיבת הקדש מביאתן לכך", והיינו שיש לחוש שמא יהיו בית דין טועים שלא ידעו את דיני בניית המקדש, ומכח זה יבואו להקים את המקדש בלילה או ביום טוב, אף שעל פי דין אין להתיר לבנות בית המקדש בזמנים אלו.

אכן בעיקר תירוצו של המאירי יש להעיר, כי עד כמה שיבנוהו בית דין טועים אין כל משמעות לבניין זה, ואין לחוש לאסור מחמת זה לאכול את החדש, ויש להאריך זה בפני עצמו.

יש שכתבו לתרץ לדעת הרמב"ם, שיתכן שיבנוהו על ידי עכו"ם ביום טוב, אך בזה צ"ע, 'א' נגמרא מבוואר גם שיכולים לבנותו בלילה, ועל זה לא שייך לתרץ שהוא על ידי עכו"ם, 'ב' יש לדון בעיקר דין בית המקדש שייבנה על ידי עכו"ם, האם יש לו דין קדושת בית המקדש.

דברי הרמב"ם שירד בית המקדש של מעלה מלובש על גשמינות בניינו של הבנין של מטה

הרמב"ם (משכני עליו, גנזי הרמב"ם עמ' קי"ג) והערוך לנר (סוכה מא. ברה"ה אי נמי) כתבו לתרץ את שיטת הרמב"ם, כי כמו שמוצאים אנו את האדם המורכב מגוף ונשמה, שיש גוף גשמי שמורכב עליו נשמה רוחנית, כך באותה מידה הוא בניין הבית השלישי, שיהא מורכב מבניין גשמי אותו ייבנו בני ישראל, אך בד בבד ירד משמים קדושת המקדש הרוחני, וזה יש לחוש שמא ירד בלילה או ביום טוב. כן כתב גם כן השבט מוסר בספרו אגדת אליהו על הירושלמי (מעשר שני פ"ה ה"א).

חילוק לדעת הרמב"ם בין גאולה 'בעיתה' לגאולה 'אחישה'

תירוץ נוסף מצאנו בדברי המהר"ם שיק בתשובותיו (זי"ד סי' רי"ג) שכתב לתרץ, על פי מאמרם ז"ל (סנהדרין צח). בדברי הכתוב (ישעיהו ס, כב) אני ה' בעתה אחישה: "זכו אחישה, לא זכו בעתה", וכתב לחדש, כי אף לדעת הרמב"ם, ככל שתהיה הגאולה לפני הזמן, ויזכו בני ישראל שיחוש הקדוש ברוך הוא את גאולתם, או אז ירד בית המקדש בנוי ומשוכלל בהדרו מן השמים, מה שאין כן אם לא יזכו בני ישראל להיגאל לפני עת המעוה, אז יבנו את בית המקדש בפועל.

לפי דברי המהר"ם שיק מדוקדקים להפליא דברי הגמרא (סוכה מא.): "ושיהא יום הנף מאי טעמא מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח השתא נמי ניכול", הרי שאמרו הלשון 'מהרה' יבנה בית המקדש, והיינו שיבנה קודם זמן הגאולה כאשר יחוש השם יתברך לפדות את עמו, ובזה ירד בנוי בהדרו, אם כן יש לחוש שמא יהא זה בלילה או ביום טוב, ולכן עשה את תקנתו.

עם זאת יש שכתבו (ברכות שמואל - ברכת הבית ענף ז) כחילוקו של המהר"ם שיק, אך כתבו להיפוך, כי אם יוחש גאולתם של בני ישראל, או אז עדיין

הוי זהיר במלאכתך

עלון מ"ט

דברי חיזוק
וחידושי הלכות להחידיר את
לימוד ושינון הלכות סת"ם
בקרוב הסופרים והמגיחים מאוצר שיעורי
הרב רבי משה אורי בלוי שליט"א
רב ומו"ץ פעיה"ק
(נכתב על דעת הכותב בלבד)

לע"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

שיחת חיזוק

שיחת חיזוק בענין בקיאות הסופר בהלכות סת"ם

מובא לקראת סדרת השיעורים החדשה בבית המדרש מונקאטש עיה"ק ירושלים

ובהסכמת בית דין של הגאון רבי נסים קרליץ זצ"ל, כתבו הדיינים בלשונם: "ועל כן מה טוב עשו הרבנים שליט"א שסדרו סדר נכון דברי המשנה ברורה וקסת הסופר, לחזור עליהם ולשננם היטב. וכמו כן יש על הקונה סת"ם לברר היטב על יראתו והכמתו של הסופר אם הוא בהלכות סת"ם ומשננם היטב".

ובהסכמת בית דין של הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל כתבו הדיינים בלשונם: על כן דבר בעתו עשו כבוד הרבנים שליט"א, שסדרו סדר נאות לחזור על הלכות מדברי המשנה ברורה וקסת הסופר ג' פעמים בשנה, וזה יהיה לסופר חזקת כשרות של ידיעת ההלכות, ומאחר שהכל תלוי בדרישת הקונים הננו בזה לכל הקונים סת"ם שעליהם לברר על הסופר כמה פרטים נצרכים. א. אם יש לו תעודה מרב שנבחן על ההלכות. ב. הסופר מקיים את התקנה לחזור כפי הסדר דבר יום ביומו".

ג

והנה, מה שהתקבל בקרב הסופרים, שנבחנו על ההלכות ומקבלים תעודה - שמה שאנו יודעים ממנו בסך הכל שהם למדו את ההלכות כדבעי פעם אחת, ועמדו בכור המבחן, וכידוע, כי כשולמדים למבחן לא נכנסו ההלכות לעומק הלב, ודאי ובודאי שאינם שגורים בפיו ובלבו, ואף כי הסופר סבור שידוע את ההלכות על בורין, עדיין ממה שילמד פעם אחת למבחן עדיין אינו יכול להעיד על עצמו שהוא בקי בהלכות סת"ם כדבעי.

וביותר, כי הנה מה שהגדיר הרמ"א שצריך שיהיו ההלכות שגורין בפיו ובלבו של הסופר, כוונתו בודאי שיהיו ההלכות שגורות בפיו, ו"לבו" היינו לחיות את הסוגיות, ובלשון חז"ל נקרא זה בשם "חכמה ודעת", כי "חכמה" היא בעצם הידיעה, ו"דעת" הוא להתקשר ולהתחבר עם ההלכות, וזה לא יתכן רק כאשר ילמד הסופר את ההלכות ממקור הסוגיות ועד ההלכה למעשה, כי רק כך יוכל הסופר שיהיו ההלכות שגורות בפיו ובלבו, ואחר שילמד היטב בפעם הראשונה את הסוגיות כדבעי, יוכל לחזור עליהם תמידין כסדרן מדברי הנושאי כלים, אבל אם לא ילמד - לכל

מהשוחט מאכיל טריפות, דזה לאו, וזה מכשיל במצות עשה שאין מניחין תפילין. ואף אם נאמר לא תעשה חמור מעשה, (יבמות פרק קמא ז.), מכל מקום ברכה לבטלה (עיין סימן רטו סעיף ד, ובמג"א שם ס"ק ו) יש אומרים דהוה לא תשא דבר תורה בכל יום", עד כאן לשון הפרי מגדים.

והיות, וכתב הט"ז שעל השוחט לחזור תמידין כסדרן על הלכות שחיטה "כיון שהיא מסורה לכל", ומכאן העלה החת"ס כי היות וכתבת סת"ם הוא גם כן מסור לכל - לפיכך אף על הסופר מוטל לחזור על ההלכות ולהיות בקי בהן כמו להשוחט בהלכות שחיטה. וביותר, שהפרי מגדים חזר והזהיר שבודאי עונש הסופר הוא יותר מן השוחט, ודאי שעל כל סופר החיוב לחזור ולשנן תמידין כסדרן - שיהיו ההלכות שגורין בפיו ובלבו, שלא ישכחם.

ב

ואף שמרן החת"ס דיבר על החיוב להיות בקי בספר 'קסת הסופר' (וכוונתו הייתה על מהדורא קמא של ספר הקסת), ודאי ובודאי שכוונתו שחיוב על הסופר והמגיה לדעת ולהיות "בקי בפיו ובלבו" בכל פרטי הלכות סת"ם שהם רבים, אך מכל מקום כבר הסכימו כל פוסקי זמנינו שחיוב על הסופר לדעת בבקיאות בפיו ובלבו בספר משנה ברורה סימנים לב-לו, וכן כתבו בג' בתי דינים חשובים בהסכמותיהם על ספר "לימוד היומי".

ותחילה נביא למה שכתבו בבית דין "העדה החרדית" בלשונם: "הציע הגאון הגדול רבי מרדכי פרידלנדר (שליט"א) [זצ"ל] שילמדו הסופרים דבר יום ביומו ספר קסת הסופר עם משנה ברורה הנוגע לסופרים למעשה, ולקבוע סדר מיוחד וקבוע שיחזרו על ההלכות ג' פעמים בשנה, ועל כן ילמדו הסופרים וידעו את המעשה אשר יעשו, והננו מורים בזה לכל הסופרים הסרים למשמעתנו שילמדו לפי הסדר הנ"ל, ויחזרו על לימודם למען ידעו את תורת הכתיבה כהלכתו, כמו שכתוב בגמרא (עירובין יג.) אמר רבי ישמעאל לאותו בלבלר בני הוי זהיר במלאכתך".

ברצוני לעורר את העוסקים במלאכת שמים - כתיבת ותיקון סת"ם, על ענין חשוב וגדול שעוררו עליו כבר גדולי הפוסקים מאז ומקדם, הלא המה מרנא החת"ם סופר והבאים אחריו, עד הפוסקים שבדורנו זה, מרן בעל השבט הלוי זי"ע, ועוד.

והנה כהיום איכשר דרא, וברוך ה' התרבו הסופרים והמגיחים שבקייאם בהלכות סת"ם כדבעי יותר ממה שהיה בדורות עברו, ובסייעתא דשמיא התרבו בשנים האחרונות שיעורים בהלכות סת"ם, וריבוי סופרים לומדים את הסדר שנתקן על ידי חשובי הבתי-דינים בארץ הקודש.

ברם, אף כי ב"ה הסופרים בקייאם בהלכות סת"ם, עדיין יש מקום לעורר על דברי החת"ס הנודעים שכתב בהקדמה לספר 'קסת הסופר' בלשוננו הזהב "אזי אני פוקד על כל תלמידי המחוייבים לשמוע בקולי שמיום הדפסת ספר קסת הסופר הלו, מכאן ואילך לא יתנו רשות וכתב קבלה לשום סופר כי אם למי שיהיה בקי בספר הזה ורגיל על לשונו, כדרך השוחטים שנוטלים קבלה וכמו שכתב ט"ז (סימן א סק"ה) כן ינהגו עם הסופרים, וסופר שאינו בקי בספר הזה יופסל מאומנותו, ויחזור לפרקים", עד כאן לשונו.

ובמה שכתב החת"ס "כמו שכתב הט"ז", נראה כוונתו לדברי הט"ז שכתב על דברי הרמ"א (י"ד סימן א סעיף א) וזה לשונו, "וכל שוחט, אף על פי שנטל קבלה, יראה שיחזור לפרקים הלכות שחיטה שיהיו שגורים בפיו ובלבו שלא ישכחם", ועל זה כתב הט"ז, וזה לשונו, "אף על פי דבשאר הוראות אין צריך שידע המורה בעל פה כל ההוראות, מכל מקום בשחיטה שהיא מסורה לכל החמירו, ונראה ראייה מלשון התלמוד באוקימתא דרבינא בלשון זה שיודעים בו שידוע לומר הלכות שחיטה האי לומר הוא לשון יתר לכאורה, אלא דקא משמע לן דצריך לומר ההלכות בעל פה, וראינו רבים מתפרצים אין נותנים לב תמיד לחזור ההלכות, על כן נהגו גדולים לחקור אחר השוחטים אף על פי שנטלו קבלה, ולמוכיחים יונעם", עד כאן דברי הט"ז.

ונכון להביא עוד למה שכתב בפרי מגדים (סימן לב משבצות זהב סק"ט) "בודאי עונש הסופר יותר

מבי מדרשא

שאלות שהגיעו השבוע לבית ההוראה - ואי"ה בשבוע הבא נביא את תשובת הרב
(א) כל (ב) והיה (ג) ובבהמתך (ד) להם (ה) אלה אשר (ו) ואבדתם

שאלות שנשאלו בגליון בשבוע שעבר

ובקומך

יש להחמיר

ואבדתם

יש להחמיר לא להכשירו בין לבית ובין לכ"ף לפי שמצד אחד יש לו עיגול ממש למטה ומצד שני צורתו נוטה לבי"ת

נפשכם

האות כשר לפי שלא נשתנה צורתו לאות גימ"ל ביציאה קטנה כזו

מזוזות

את הזיין השני אפשר להכשיר ועל הזיין הראשון יש להחמיר

ספרים

הסמ"ך פסולה לפי שעיקר היכר אות סמ"ך הוא שסמ"ך מושבה קצר מגגה ולא רק בעיגול וכאן אין מושבה קצר ובפרט שבצד שמאל יתכן שיש זווית והדרכי נועם נשאר בצ"ע מה דין זווית מצד אחד לכך קשה להכשיר את המ"ם הזו

דגנך

הכ"ף כשרה ועל הגימ"ל תינוק לרווחא דמילתא

ההרוגים

המ"ם כשר בדיעבד (ואפשר לתקנו בכתיבה בלעבות את הראש הימני)

"השאלות נכתבו לעורר לב המעיין ואין לפסוק מזה הלכה למעשה ובכל שאלה למעשה יש לעשות שאלת חכם"

המשך מעמוד א'

הפחות בפעם הראשונה ממקור הסוגיות לא יוכל לעמוד על עומק דברי הפוסקים, ולהתחבר בנפשו לפרטי ההלכות, וממילא לא יעלה בידו לזכור את כל הפרטים שיהיו שגורין בפיו.

ד

והנה, בהסכמת בית דין של הגאון רבי שמואל ואזנר זצ"ל שיבררו על הסופר אם מקיים את התקנה לחזור כפי הסדר יום יום, וכן בכתב קבלה שניתנת ב"משמרת הסת"ם" כתבו במפורש

שהכתב קבלה הוא בתנאי מפורש "שיחזור על ההלכות תמידין כסדרן", ולדעת, בכדי שיהיו ההלכות שגורין בפיו ובלבו צריך שיקדיש הסופר לכל הפחות שעתיים בשבוע בכדי לחיות את ההלכות, ועל ידי זה יזכור את פרטי ההלכות כדבעי.

ולכן מצוה להעמיד מגידי שיעורים בכל אתר ואתר בכדי שיחזרו הסופרים על ההלכות שוב ושוב, והמעלה בקביעת שיעורים כי בדיבוק חברים יכנסו הדברים לעומק הלב, ועל ידי זה

ילמדו את ההלכות בחיות ובהתלהבות. ואם יש לסופר 7-8 שעות לכתוב במשך היום, האיך לא ימצא שעתיים בשבוע לחזור על ההלכות. ולסיומא דמילתא נעתיק לשון המסילת ישירים "כי אין אדם נולד חכם ואי אפשר לו לדעת את הכל, אך בקריאת הדברים יתעורר במה שלא ידע, ויתבונן במה שלא השכיל מתחלה. ואפילו במה שלא ימצא בספרים עצמם, כי להיות שכלו נעור על הדבר, הולך ומשגיח הוא על כל הצדדין וממציא ענינים חדשים ממקור האמת."

י"ל ע"י

גיליון

חיבת העבודה

מעבר מתוכן שיחותיו של הגה"צ
רבי חיים יוסף בודרמן שליט"א
אב"ד חסידי לעזוב

בראשית ברא אלקים וגו' (א.א.)

להתחיל מחדש

של מחילת עוונות, ועי"ז נעשו גדולים מחבריהם, הרי הם זקוקים לשמירה עילאה ויתירה שלא יצליח השטן להתגבר כנגדם, דמאחר שאין להם את היגיעה א"כ ממילא אין להם את הכח והעוז לעמוד כנגד היצ"ר.

וכעין זה יש לומר גם בימים הנוראים, שכל יהודי זוכה לשפע רב של התעוררות תשובה וטהרה מן השמים, אך כל זה קיבלנו במתנה, ועל כן זקוקים לשמירה גדולה לבל יצליח השטן להתגבר כנגדו ולנצחו, ומשום הכי מתחילים תיכף אחרי הימים הנוראים לקרוא בפרשת בראשית לומר, דאע"פ שלא הצליח לעמוד כנגד היצ"ר לא יתפעל מן הנפילות ולא יבוא לידי יאוש ח"ו, אלא יתחיל שוב מחדש, וילמד את השתלשלות הבריאה מהתחלה, ואף אם נפל אלף פעמים יחזור לקום כבתחילה, ויהא בעיניו כקטן שנולד שלא פגם מעולם בכלום, ורק כך יוכל להמשיך בעבודת השי"ת כראוי.

קבעו חכמינו זכרונם לברכה לקרוא פרשת בראשית אחרי הימים הנוראים, ויש לומר טעמא דמילתא על פי מה שאמר הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע, דהנה אמרו חז"ל (ראה ב'בעל הטורים' פרשת משפטים) "שלשה מוחלין להם על כל עוונותיהם, חולה שנתרפא (נדרים נא.), חתן ומלך" (עי' ירושלמי ביכורים פ"ג ה"א), ורואים בעליל שכל אלו נופלים מדרגותיהם, וצריך להבין למה הדבר כן, והלא זכו ליהפך ולהיות נייר חלק, ומדוע א"כ אינם מצליחים להישאר בדרגתם, איהו מותיב לה ואיהו מפרק לה, דכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו (סוכה נב.), נמצא שכאשר זכו למחילת עוונות קיבלו יצר הרע גדול יותר, והלא אין עצה כנגד היצ"ר כי אם על ידי עבודה ויגיעה, לפיכך מי שנתגדל במדריגותיו על ידי יגיעתו ועבודתו הרי יש לו כלי זיין נגד היצ"ר שאינו יכול לנצחו, משא"כ שלשה אלו שקיבלו במתנה מדריגה

פניני עבודה

א. צדיקים רמזו בקרא (ויקרא כז, לג) "ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", דהנה "המר ימירנו" אפשר להחליף האותיות מ"ם ור"ש, ולקראו "הרם ירימנו", דמי שהקב"ה מגביהו ומנשאו להיות נשיא ופרנס על הציבור וכדומה, ואעפ"כ "והיה הוא" שנשאר באותה דרגה שהיה עד עכשיו, שאינו רודה באחרים ואינו מטיל אימה על הציבור שלא לשם שמים, אזי "ותרומתו" זה ההגבה והתנשאות שלו "יהיה קודש", שזה המיניו המובהר, שאינו משתנה על ידי התפקיד שקיבל.

ב. באופן דומה אך שונה קצת אמרו צדיקים, דמי שמתקיים בו "והיה הוא ותמורתו" שהוא נשאר במדרגה אחת אחרי השינוי במצבו, הוא "יהיה קודש", בין כך ובין למדנו, שהעולה לגדולה יש לו נסיון גדול שלא יפול מדרגתו, כי מילתא דשכיחא היא שייכשל בגאווה והתנשאות חס ושלום.

ג. אפשר להמתיק את הענין יותר על פי מה שסיפר שנה אחת אא"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע אחרי הימים הנוראים, שהרה"ק רבי אשר הגדול מסטולין זי"ע [יומא דהילולא דיליה חל בימים אלו, ביום ???] נכנס פעם לבית מרזח, וראה כמה גוים יושבים ומשוחחים ביניהם, בין השאר אמר אחד מהם לסכם את פעולותיהם ומעשיהם, שלא הצליחו לפעול ולתקן כלום, אך כמו כן לא קלקלו כלום. ואמר שיש בזה לימוד גדול לעבודת ה', שהצדיקים הראשונים פעלו במעשיהם דברים נשגבים, ואילו אנו צריכים לעבוד שעב"פ לא נקלקל במעשינו. ואמר אא"ז זי"ע, דאחרי הימים הנוראים שלא הצלחנו לפעול מאומה, מכל מקום שמחים אנו שלפחות לא קלקלנו כלום, והביא ראייה לזה ממה שנהגו אחרי יו"ט להתענות תענית בה"ב, שמתפללים שלא נקלקל והיה זה שכרנו עכ"ה"ק. ולפי האמור יש לשפוך אור על דבריו, דבודאי תיקן במעשיו טובא, אך צריך לזוהר שלא יקלקל ההתעלות שזכו מן שמיא, לכן אפילו את"ל שלא פעלנו כלום מצד עצמנו ובכוחותינו, אך סוף סוף זכינו להתעלות וא"כ יש להשיגח שלא ליפול ח"ו.

ד. מטו משמיה דהרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, שכל התורה כולה מרומזת בפרשת בראשית, וכל פרשת בראשית בתיבת "בראשית", וכל התיבה בראשית מרומזת באות ב"ת של בראשית, והאות ב"ת בתוך הנקודה שבתוך הבי"ת, ודבריו אומרים דרשני, והנה עוד אמרו צדיקים, שיהודי נקרא יו"ד, כי כתיבת האות יו"ד היא על ידי נקודה אחת קטנה, שממנה אפשר לעשות כל האותיות, כי זה כוחו של יהודי שבכל מצב יכול להתחיל הכל מחדש, ולהעלות כל הכל"ב אתון דאורייתא, ואולי לזה נתכוון גם הרה"ק מרוזין, שהכל תלוי בנקודה הקטנה שבתוך האות ב"ת, שממנה אפשר להתחיל הכל מחדש, ולהורות לאדם שלא יפול ולא יתייאש בשום מצב שבעולם ח"ו.

ה. הרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע היה בזיווג ראשון חתנו של הרה"ק רבי דוד מקשאנוב [בנו של הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע], ובצעירותו אכל 'קעסט' [-מזונות] והיה סמוך על שלחן חו"ז הרה"ק מצאנז אשר קירבו וחייבו מאד, פעם אחת ב'טיש' כשדיבר אא"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע על ענין התשובה ספר, ששנה אחת לפני חג הסוכות שלחו כמה אתרוגים אל בית הרה"ק מצאנז כדי שיבחר לעצמו אתרוג נאה ומהודר, ושאר האתרוגים היו מיועדים לבני המשפחה, והיה כאשר הבחין בכך הרה"ק מריישא חשב לעצמו, שמאחר והוא הצעיר שבחבורה לכן בודאי לא יתנו לו ליטול מן האתרוגים כי אם אחר שיקבלו כולם, וממילא לא ישאר עבורו אתרוג מהודר, לפיכך הלך בחשאי ובחר לעצמו אתרוג בטרם הספיק הרה"ק מצאנז לברור אתרוג לעצמו, כשנודע על כך לפני הרה"ק מצאנז הקפיד עליו מאד, וכל נסיונותיו של הרה"ק מריישא לשכך החמה עלו בתוהו, ואף אחרי שהגיעה זוגתו לבקש עליו רחמים לא קיבלה, וגם דודו הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע [שהיה חביב מאד אצל אביו, כי בר חכים הוא ליה] לא הצליח לפעול אצל אביו שימחל לו. בצר לו נכנס הרה"ק מריישא עצמו לנמק את מעשיו, אך בכניסתו הסתובב הרה"ק מצאנז ולא רצה להביט אליו, והיה כראותו כי כן זעק הרה"ק מריישא מנהמת לבו "מעתה אהיה טוב...", מיד רץ אליו הרה"ק מצאנז וחבקו, ובהבה אמר לו "גם אני אהיה טוב, ונהיה שנינו טובים..." (ראה גם בתולדות הרה"ק מריישא הנספח לספרו 'משנה למלך' החדש, פרק ג עמוד סז, ועי' ב"ג אורות' חלק א עמוד מט), והסביר אא"ז צ"ל שזה עיקר התשובה, לעזוב ולהתחרט על מה שהיה ולקבל על עצמו להיות טוב מכאן ואילך, מאי דהוה הוה מכאן ואילך חושבנא, ומעתה לפתוח נייר חלק ולהיות בעיניו כקטן שנולד.

ו. חסידים מספרים, שפעם שלח הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע את תלמידיו לראות כפרי פשוט שעושה מנהג "כפרות", וכאשר הגיעו אליו ראו אותו פותח שני פנקסים, באחד היה כתוב כל מה שהמרה את פי השי"ת במשך השנה בחטאים עוונות ופשעים רח"ל, ובשני היה כתוב כל

בשפה אחת ובדברים אחדים מאריך ב'בת עין' לפרש "בראשית ברא אלוקים" בשביל ישראל שנקראו ראשית כדי שהם יפחדו מהקב"ה, וזהו בראשית נוטריקון ירא בשת, דבושה בחינת יראה, כדאשכח בגמרא (נדרים כ.ו) שדרשו מאי דכתיב (שמות כ. יז) "בעבור תהיה יראתו על פניכם - זו בושה", אמנם טבע האדם שאינו יכול לפחד כל הזמן, אלא הוא בבחינת "רצוא ושוב", שמגיע למדרגת יראת ה' ואח"כ נופל מדרגתו, לפיכך רמזה תורה שלא יתייאש האדם ממצבו, כי הגם שהיה בבחינת "שמים" ונפל לדרגת "ארץ", והוא "תהו ובוהו וחושך", בכל זאת לא יתפעל מן הנפילה, מפני שמטרת הנפילה היא שיתרומם ויקום מזה, "ויהי אור", ואם ינהג כן אז יש תכלית גם מן הנפילה, "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" שמתאחדים ומתערבים החושך והאור והערב והבוקר, כי מתוך הירידה מתעלה ביותר, ע"ש דברים ערבים.

בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ (א, א)

אמונה בהנהגת ה' בעולם

הרבה מפרשים מקשרים ומבארים את סיום התורה לתחילתה, ואמר הרה"ק רבי שולם מבעלזא ז"ל להסביר הענין, דהנה הקב"ה ברא

זוה שנרמז בסיום התורה, שנאמר (דברים לד, יא) "לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו", ותכלית כל המופתים היו למען יאמינו כי "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", ולכן בדורות המאוחרות כשיהיו הסתרות שונות יאמינו שהקב"ה בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים ויש השגחה פרטית על כל צעד ושעל, וזה השייכות בין סוף התורה לתחילתה".

ויש להסמיק לכך מה שכתב הרמב"ן פרשת ??? שהתורה ציוותה על המצוה לשבת בדד מחוץ למחנה, הגם שהבדידות קשה למחלת הצרעת, ולפי חכמת הטבע אדרבה עליו להיות מעורב בין הבריות כדי שיחלים ויתרפא, בכל זאת אמרה תורה שישב בדד ויראה שלא

פניני עבודה

היסורים והקשיים שעברו עליו במשך השנה, והתחיל לחשב אחד כנגד השני, ובסוף הגיע למסקנא שיתכן והקב"ה אף חייב לו על מה שסבל יותר מן הצורך [לפי דעתו הפשוטה, כמובין], אך אז אמר להקב"ה, הבה נעשה 'הסכם' בינינו, אני לא תובע אותך, ואתה לא תובע אותי, נמחוק את הכל ונתחיל דף חלק לקראת השנה החדשה, ובזאת מזג לעצמו כוס משקה ולהקב"ה כוס משקה ושתה את שניהם כסימן על ה'הסכם' שהוסכם ביניהם, וזה היה ה"כפרות" שלו, ויהי כאשר סיפרו התלמידים מה שראו לרבם, גילה להם שמעשיו אלו גרמו לזעזע את כל העולמות העליונים. ולהאמור הכוונה, שזה יסוד היסודות של תשובה, להתחיל תמיד מחדש ולא להתפעל לעולם מן הנפילות, וכשאדם מקבל על עצמו להתחיל הכל מחדש זוכה להתעלות עוד ועוד.

ד. כדאשכחן ב'חובות הלבבות' (שער אהבת ה' פרק ו) על חסיד אחד, שהיה ישן ללא חת במדבר במקום סכנה של חיות רעות ולסטים מזויינים, פעם עברה שם שיירא של אנשים וכאשר הבחינו בו שאלו אותו איך אינו מפחד לגור במקום סכנה כזו, והשיב "בוש אני מאלקים שיראני ירא זולתו", ויש לדקדק בלשונו, שלא אמר שאינו מתירא מן החיות אלא שהוא מתבייש לפחד מהם כנגד הפחד שיש לו הקב"ה [ולשבר את האוזן, נמשיל הדבר למקם שנכנס לביהמ"ד, שאין לך אדם שיראה בפרהסיא שהוא מפחד ממנו, כי אין זה לפי כבודו שיראו אדם מבוגר מפחד ממקם, והכי נמי תבייש אותו חסיד לפחד ממוזיקים היכולים לסכן חיי אדם], וזה ענין הבושה עם היראה.

וכך כתב הרמ"ק ב'תומך דבורה' (???) שהמפחד מגיהנום או מיום המיתה [ועתיד לתת דין וחשבון לפני בי"ד של מעלה] הרי הוא מושפע מ"ראת חיצוניים", כי כל אלו נבראים המה, ותכלית היראה היא לפחד מהקב"ה בכבוד ובעצמו.

ה. כי יש לאדם שברון לב מן הנפילה, ורמזו בלשון חכמים (ברכות ה) "לוחות ושברי לוחות מונחות בארון", שגם בחינת לוחות וגם בחינת שברי לוחות [זה הבעל תשובה שיש לו לב נשבר] מונחין בארון הקודש בקדשי קדשים לפני ולפנים, שהמטרה והתכלית היא להתעלות מן הירידה והשפלות, והקב"ה אוהב את השברון לב שיש לאדם.

ויתירה מכך העיד הרה"ק רבי נחמן בברסלב זי"ע, שרואים בחוש שבכל פעם שאדם מתרומם ומתחזק יש לו אח"כ נפילה, והוא מוכח בניסיון, כי כך ברא הקב"ה את את העולם, לפיכך אין להתפעל וליפול ברוחו מפני הנפילות, אלא יתחזק לקום על משמרתו, ולחזור אל עבודתו ועל משאו. ו. הרה"ק בעל ה'יסוד העבודה' זי"ע אמר לרמז בפסוק כ: "ויאמר" יהודי האומר ל"אלקים" ומבקש "יהי אור" ויזכה לדחות את החשיכה וההסתה, זוכה "ויהי אור", שהקב"ה מסייע בעדו להאיר את החשיכה ודוחה עבורו את כל ההסתרות, וביותר בחודש אלול שיש פתיחת הלב, ואז עוברת הידיעה מן הראש אל הלב ב'קפיצת הדרך', וא"צ לעבור כל הדרך הארוכה שיש ביניהם תמיד.

וכך אמרו צדיקי קמאי לרמז בפסוק (א. ב.) "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", ויש לפרש "צבאם" מלשון רצון [כלשון הפיוט באקדמות "צבי וחמוד"], כי מהרצון של יהודי נבראים עולמות עליונים שלמים.

ז. ברש"י העיר הערה זו, וכתב "ברא אלוקים - ולא אמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין", לפי זה מבארים היטב מה שאמרו (ב"ק ג.) הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, כי כל ישראל המה קומה שלימה, והצדיקים הם חלק המחשבה, לכן ההנהגה אתם במדת הדין.

וזה גם הביאור שמצינו (מנחות כט.) שהראו למשה רבינו שעתידים לסרוק בשרו של רבי עקיבא במסרקות של ברזל, "אמר לפניו, רבש"ע, זו תורה וזו שכרה, אמר ליה, שתוק כך עלה במחשבה לפני", ומה זו תשובה, רק הכוונה על המושכל ראשון של הבריאה, שיברא העולם במדת הדין, ועל כן נידון רבי עקיבא במדה זו.

ח. ומהאי טעמא מקיימים מצוות הרבה "זכר ליציאת מצרים", כי בא להזכיר לאדם הניסים שעשה אז הקב"ה, ומתוך כך יאמינו גם עתה בהנהגת הבורא יתב"ש בעולם.

הוה עובדא בהגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל בעת שהגיע לבקר יהודי שפקפק באמונתו, ובין השאר נשאל על ידו, מדוע אין הקב"ה עושה ניסים בימינו כמו שעשה לאבותינו [כשבכוונתו לומר, דכיון שאינו רואה את הניסים היום מאן יימר שהיו בעבר, רח"ל], אדהכי והכי נכנסה בתו של הבעה"ב עם 'תעודה' בידה שהיא הצטיינה בלימודיה והיא יודעת לרקוד יפה מאד, הגיב הגר"י סלנטר ואמר "אינני מאמין שהיא יודעת לרקוד, הבה נראה איך היא רוקדת לפני", כמובן שהיא סירבה לבקשתו, כשטענתה בפייה, דאטו עליה לרקוד בפני כל אחד כדי להוכיח שידעת לרקוד, הלא עמדה במבחן וה'תעודה' החתומה מעידה על כך, מיד נענה הגר"י סלנטר ואמר "השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפין, דאין צריך להוכיח דברים חתומים לכל מי שמפקפק בכך, וכמו כן אין הקב"ה עושה ניסים בכל דור, ורק ביציאת מצרים הכה את המצרים בניסים ונפלאות למען יאמינו לדורות שה' אלוקינו ה' אחד".

כע"ז הוה עובדא בהגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל, שפעם הגיע אל רופא שיטפל בו, וכשהתחיל לדבר עמו פתח הרופא בדברי כפירה רח"ל, שהרי לא רואים היום הנהגת הבורא, מיד קם ה'חפץ חיים' מהכסא ואמר לרופא שאינו מוכן שיטפל בו, תמה הרופא על כך, אך

הערוך ממות אלא החטא ממות, ולא הרפואה מרפא אלא הקב"ה רופא חולים, ולכן כאשר ישוב בתשובה על העוונות שעשה [שהן גרמו לו ללקות בצרעת] יראה שאין הנהגת הטבע שייכת אליו כלל, אלא הוא מתעלה מעל הנהגת הטבע.

וכלשון ה'אור החיים' הקדוש בריש פרשת בחוקתי [בפירושו הל"ח מתוך מ"ב פירושו על הפסוק "אם בחוקתי תלכו"] "אם בחוקתי תלכו - פירוש הגם שהוא בזמן שבו הראה עליו המזל לרעה שילך ולא ישוב, אם 'את מצותי תשמרו' יש כח בכס להפך המזלות ולתקן אותם, והוא אומרו ועשיתם אותם", כי כל הבריאה השמש והירח משועבדים לתורה".

אף כי אמר אלקים וגו' (ג, א)

התלהבות וחמימות במצוות

אקדמות מילין נקדים, שאין לנו השגה בחטא עץ הדעת, וכמו שאמר הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע, הלואי יהיה ליהודי הכוונה הגבוהה ביותר במצוה החשובה ביותר כמו שהיה לאדם הראשון בעת

שאכל מעץ הדעת, וכן מסתברא שבשעה שבירך ברכת הנהנין "בורא פרי העץ" זעזע את כל העולמות בכוונותיו שכיוון, שהרי היה יציר כפיו של הקב"ה, ומי יכול להשוות עצמו אליו, לכן ברור שאין לנו השגות במעשה אך מאחר שנאמרה פרשה זו בתורה הרי עלינו ללמוד ממנה אורחות חיים ודרכי מוסר, בבחינת דרוש וקבל שכן.

והסביר הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע, איך הצליח הנחש לשכנע את חוה לעבור על פי ה', והלא מסברא היה נראה שתדחה אותו תיכף ומיד, אך הנחש הערמומי פתח דבריו ואמר "אף כי אם אמר אלקים", היינו שהתלוצץ מציווי ה', באמרו "נו, אף כי אמר אלקים", ובוזה הכניס בה ממתד הקרירות, ומכאן ואילך היה דרכו קלה לפתותה לחטוא, וזה גרם לכל "הבראך" הגדול והנורא, כי במילה אחת של ליצנות וקרירות אפשר להחריב בן אדם, "צוטראסקענען אינגאנגען די מענטש".

וזו מלחמה לה' בעמלק מדור דור, אשר קרן בדרך, שהכניס קרירות בלבו בני ישראל לכל דבר שבדקדושה, ומקור קליפה זו מחלאת זוהמת הנחש, ועמלינו בכל הדורות להלהיב את הלב בחמימות

פניני עבודה

ה'חפץ חיים' אמר לו, שאינו מאמין שיודע את חכמת הרפואה, הראה לו הרופא תעודה חתומה שהוא רופא מוסמך, שאלו ה"ח"ח מתי קיבל את התעודה, נענה הלה שהוא כבר רופא ותיק וקיבלו לפני שלושים שנה, נענה ה"ח"ח "אם כן איך אדע שאתה עכשיו רופא?", אך הרופא אמר לו בדברי הגיון שאין עליו להוכיח כי אם פעם אחת שהוא יודע חכמה זו, ומאז הוא משמש כרופא כל ימי חייו, הוכיח לו ה"ח"ח שהוא הדין בהנהגת הבורא, שאינו מראה לכל אחד בכל דור שהוא עושה ומנהיג הכל, רק עשה בעבר אותות ומופתים, וזה הוכחה לכל באי עולם שהוא לבדו אלקים חיים ומלך עולם.

העולם מספרים, על אחד שנכנס להסתפר והאומן דיבר לפניו דברי כפירה רח"ל, הלה לא השיב לו מאומה, אך בצאתו מבית הספך מצא אדם "הומלס" [דר ברחוב, ואין לו בית דירה] ששערותיו מגודלות, ושאל אותו מדוע הולך כפרא אדם ואינו מסתפר, נענה הלה שבכל המדינה אין ספך אחד, מיד נכנס אל הספך וסיפר לו מה ששמע מאיש מגודל שער בחוץ, שהלה מתלונן שאין ספרים אומנים בכל המדינה, צחק האומן ואמר לו "הרי אני עומד כאן וגוזז שערותיהם של אנשים, בודאי יש ספרים, אך החפץ בכך צריך לבוא אלי, אין זה תלוי אלא בו", ויהי כשמוע כן הלה צעק לעברו "השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפך, בודאי יש בורא עולם, אינך אלא צריך לבוא אליו יתברך שמו!", ואז תראה שאין טבע כלל, אלא הכל מאתו יתב"ש.

ט. וכשיתבונן האדם מעט יראה שאין זה פלא גדול כל כך, כמו שאמר החת"ס זי"ע [יומא דהילולא דיליה בימים אלו, כ"ה תשרי] שדור המדבר היה להם אכילת מן כדבר פשוט בעיניהם, ואילו צמיחת זרעים מן האדמה היה בעיניהם כפלא, כי כך התרגלו במשך ארבעים שנה, הרי ששניהם דברים נפלאים והכל תלוי בהרגל האדם, וגילו לנו חז"ל שהדבוק בתורה יש לו הנהגה אחרת.

בגמרא תענית (דף פה) "חד בי שמשי [ערב שבת אחת] חזייה לברתיה דהוות עציבא [נאה רבי תנינא בן דוסא את בתו כשהיא עציבה], אמר לה בתי למאי עציבת, אמרה ליה כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן והדלקתי ממנו אור לשבת, אמר לה, בתי, מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק, תנא היה דולק והולך כל היום כולו עד שהביאו ממנו אור להבדלה", וצריך להבין, הלא אין הקב"ה עושה ניסים לחינם, ולמה אם כן המשיך החומץ לדלוק עד מוצש"ק שלא לצורך, ומבאר הגאון בעל ה'בן איש חי' זצ"ל בספרו 'בן יהוידע', שבת של רחב"ד ידעה שאביה מלומד בניסים, ולכן אין חידוש כלל במה שהחומץ דולק, רק חששה שמא ינכו להם מזכותיהם מאחר שנעשה להם נס, ועל כך הרגיע אותה רחב"ד "מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק" כלומר שלא שייך אצלם הנהגת הטבע כלל, וממילא אין כאן מעשה ניסים, שהרי שניה שוים, וזה הראה להם הקב"ה במה שהמשיך לדלוק שלא לצורך להורות שאין זה נס כי אם טבע, כי אצל הצדיקים נס וטבע שוים.

י. מצד אחד כתיב (שמות יז, יד) "כי מחה אמחה את זכר עמלק" משמע שהקב"ה ימחק שמם וזכרם, ומצד שני כתיב (דברים כה, ט) "תמחה את זכר עמלק", משמע שעל האדם למחות, הא כיצד יתיישבו המקראות, ותיירך הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, שבודאי אי אפשר ואין בכוחו של בשר ודם לנצח את עמלק, אלא עליו לעשות את חלקו ביגיעתו, ואם הוא יעשה את שלו אז יזכה לסייעתא דשמיא שימחה ה' שמם וזכרם.

יא. וכמו שמרומז בלשון רש"י בריש פרשת יתרו (שמות יח, א) "וישמע יתרו - מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק", וכבר הרבו לדרוש למה נקטו שני דברים אלו דוקא, ותיירצו כי קריעת ים סוף גרמה פחד גדול לכל האומות שראו את הניסים שזוכים לה ישראל [כמו שמפורש בתורה בשירת הים], אך אז הגיע עמלק וקירר את האמבטיה רותחת, ובכח הליצנות והקרירות שלה לגלג מהכל, שאמר שקריעת ים סוף היה על פי הטבע ע"י מקל סנפיריון שבידו לבקוע את המים, או שנודע למשה ע"פ חכמת הכוכבים והמזלות שהים עתיד ביום זה להיבקע, וזה מה שקרה, אך לא היה מעשה ניסים כלל, אלא וכאלה קירר אותו רשע את ישראל.

ונוראות מביא השם משמואל (???) בשם אביו הרה"ק בעל ה'אבני נזר' מסוכטשוב זי"ע, שלכן היה מלחמת עמלק לפני מתן תורה, וכתיב (שמות יז, א) "ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב", כי אם לא היה מחליש אותם היו מלגלים ומקריים את מעמד הר סיני, דאע"פ שנתתו כל שבעה קריעים וירד ה' בכבודו ובעצמו על הר סיני לתת עשרת הדברות היו הם מקלקלים הכל בדברי ליצנות, ומשום הכי הוצרך להחליש כוחם תחילה. ואף בימים ההם בזמן הזה צריך להחליש את הקליפה הגדולה הזאת של ליצנות, ואז נזכה להיות כלי קיבול לקבל את התורה הקדושה. הרה"ק רבי אלעזר מנדל מלעלוב זי"ע שלח את בנו הרה"ק רבי דוד צבי שלמה מלעלוב זי"ע בילדותו ללמוד אצל מלמד אחד שלא היה נמנה בין עדת החסידים, לימים חזר הילד וסיפר לאביו, שתמיד בטרם מתחיל המלמד ללמוד תורה הרי הוא נעמד אצל החלון ובוכה מאין הפוגות, הלך רבי אלעזר מנדל ושאלו לפשר הדברים, נענה והשיב, שנתברך מפי הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זי"ע שבטרם יתחיל ללמד לתלמידיו תורה יזכה להרהור תשובה, וזה גורם לו לבכות ולשוב על מעשיו, תמה הרה"ק מלעלוב מדוע א"כ אינו מתקרב לדרכי החסידות [מאחר שרואה גודל כוחם של הצדיקים], השיב המלמד ואמר בביטול "פרעג איך אייר? איז עס דען נישט קיין כישוף?!" [תאמרו אתם, וכי אין זה כישוף], ויהי כשמעו את תשובתו הורה לבנו לבל ימשיך ללמוד אצלו, כי סבר שזה זלזול וקרירות, ואסור לילד ללמוד תורה מפי איש כזה.

יב. והאמת שצריך להבין איזו קרירות הכניס עמלק בישראל, והלא החלישו אותו והרגו ראשיו, ונמצא שראו כולם שלא כדאי להילחם בישראל, וכיצד קירר את האמבטיה, ואמר הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל משגיח דישיבת פוניבז', שמכאן למדים, שהליצים רואים רק את הקירור ולא את העונש, וכיון שכאן שלא יראו להילחם בישראל נתקררה יראתם, ואף הם לא פחדו.

לעבודת הבורא כלשון השם משמואל' (פרשת מקץ שנת תרע"ב, ויעוד)
"יכול להיות שילמוד איש ויתפלל כל היום ועדיין הוא עומד מבחוץ,
אם עושה בקרירות ובלי רגש הנפש, אין בעבודתו די מסת הביאו לחיי
העוה"ב, וזה יסוד גדול בדרכי העבודה".

הראשון עלי תאנה לעשות מהם בגדים אחרי החטא, כי באותה שעה
ניסה השטן להפילו בפח היאוש, לכן נטל לעצמו תאנה והראה לו "א
פייג!" תנועת בטחון, שהוא אינו מתפעל מאף אחד, ורק בכך הצליח
להמשיך בעבודתו.

שפע רב לישראל |

נסיים פרשתא דא עם דברי האור לשמים' (ד"ה ויאמר אלקים) שמעיר,
מדוע כשעלתה במחשבה לברוא את האדם כתיב (א, כו) "נעשה אדם
בצלמנו כדמותנו", ואילו בבריאת האדם כתיב רק (פסוק כז) "ויברא אלקים
את האדם בצלמו", ואילו בדמותו לא קתני, ותיריך ע"פ מה שביאר
בזה"ק (ח"א יג) החילוק בין צלם לדמות, "בצלמנו - דא עתירא [עושר],
כדמותנו - דא מסכנא [-עוני], ולכן לא כתיב "דמות" בעשיה, "כי מחויב
להיות לישראל כל טוב, והעניות יהיה רק במחשבה כדמיון", כן יהי
רצון לנו ולכל ישראל, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו.

למה חרה לך ולמה נפלו פניך (ה, ה)

לא להתייאש |

צדיקי בית גור זי"ע הסבירו, שהיתה תוכחת השי"ת לקין אחר
שנכשל בחטא, "פארוואס ביטטו גיפאלען ביי זעך", כלומר מדוע
אתה שרוי בעצבות, כי זה יכול להביא את האדם לשאול תחתית. ויש
לזה מקור ב'ספורנו' שכתב "ולמה נפלו פניך - כי כשיש לקלוקל איזו
תקנה אין ראוי להצטער על מה שעבר, אבל ראוי להשתדל להשיג
תיקון לעתיד", פירוש שאם יש תקנה לקלוקל אין מקום להיות שקוע
בצער על העבר אלא להתאמץ לעשות התיקון כדבעי, ומתוך שמחה
יגדור הפרצות שפרץ".

וכמו שאמר החסיד רבי בן ציון אפטער זצ"ל, שלכן לקח אדם

פניני עבודה

והסמיכו לכך מה שאמרו (סוטה ב) "למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך, שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין", ולכאורה
אדרבה, הרי ראה איזה עונש גדול קיבלה האשה שסרח וחטאה, שהרי צבתה בטנה וירכה ומתה במיתה משונה, ומדוע צריך עדיין לגדור את
עצמו בנזירות, אך להאמור מובן, כי דרך העולם לראות רק את הקלקול וזה גורם קרירות באדם, ואינם מביטים בעונש.

יג. פעם ראה מרן הבעש"ט הק' זי"ע מי נהר שקפאו ועליו חרטו צורת שתי וערב, נענה ואמר, הלא המעיין היא מקור הטהרה, שהרי כולם
נטהרים במים, ואף מי זוחלין מטהרים במעיין את החמורים שבטומאות, ואעפ"כ אם קפאו המים אפשר לעשות עליו שתי וערב.

הגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל אמר בצחות לשונו, שלעתיד לבוא ישאלו את האדם חמש שאלות "איך היה עבודתך את ה', האם היית קאכדיגער
[רתוח], או הייסער [-חם], או ווארעמער [-פוסר], קאלטער [-קר], או גיפירירענער..." [-קפוא קרח], כי בטרם ישאלו אותו אם קיום המצוות
ישאלוהו כיצד ואיך נגיש לקיים המצוות ועבודת השי"ת, כי זה העיקר.

דוד המלך ע"ה אמר בתהלים (קמב, ה-ו) "הביט ימין וראה ואין לי מכיר אבד מנוס ממני אין דורש לנפשי, זעקתי אליך ה' אמרתי אתה מחסי חלקי
בארץ החיים", והסביר המגיד מדובנא זצ"ל, שאם מסתכלים מן הצדדים ורואים שאין לאדם שום זיקה ושייכות אל היהדות אזי "אבד מנוס
ממני", אבל אם "הקשיבה אל רנתי כי דלותי מאד" שמכיר בשפלותו ובדל מצבו, אז זה גופא מוכיח כי "חלקי בארץ החיים", כי עצם הידיעה שאין
בו כלום זה הלחלוחית שלו לשאוף לעבודת ה'.

סיפר הגאון רבי אשר ורנר זצ"ל מטבריה מה שמע בעצמו מפי הריב"ז זצ"ל [על הירושלמי] שהסביר מה שאמרו בשילהי סוטה (דף מ"ט):
"בעקבתא דמשיחא אין דורש ואין מבקש וכו', חכמת סופרים תסרח", ולכאורה הוה ליה למימר איפכא, חכמת סופרים תסרח וממילא אין דורש
ואין מבקש, רק כשהיה ברוסיה ראה אצל פורקי עול שיש להם זיקה ליהדות, ולכן כשדיברו לבחורה שתקח בחור כחתן ושמעיה שהוא מתפלל
מנחה התעלפה תיכף ומיד ביטלה את השידוך, אבל כשהגיע לשיקאגו שבארה"ב לא היה איכפת להן אם הבחור מתפלל או לא, וכל שאלותיה
היתה אם הוא מרויח כסף או לא וכדו', כי היהדות לא דיברה אליהן כלל מפני הקרירות, וזה גרוע יותר, וזה שאמרו "אין דורש ואין מבקש" דלא
איכפת להו כלל מהיהדות ואח"כ "חכמת סופרים תסרח", דכל זמן שהחכמה תסרח סימן הוא שיש להם לחלוחית של כבוד והערכה למסורת.
וכה סיפר הר"ר מרדכי טכובר ז"ל [מגדולי מחזירי תועים בתשובה בדור הקדום, בטרם הוקמו כל הארגונים השונים למיניהם, ודודי הגה"צ רבי חיים אליעזר
הורנטשיק זצ"ל עזר לו הרבה בזה, כי ידע את שפת האנגלית, ועל כן היה יכול לדבר עמהם בשפתם] שדרכו היה לעבור ליד קבוצת נושרים רח"ל, ואלו
שצעקו עליו וגידפו אותו קרא אליו וניסה לקרבה, אבל אלו שלא צעקו לא ניסה להתקרב אליהם, כי עצם הצעקה מורה שעדיין לא נכבה האור
האלוקי לגמרי בלבם, משא"כ מי שאינו צועק הרי זה מוכיח שנתקרה לגמרי, וקשה יותר שיהיה לו תקנה.

יד. צדיקים הסבירו ענין זה בתרי אנפין, חדא שאחרי החטא בא היצה"ר ומנסה לייאש את האדם שאין לו עוד תקנה, ולא עוד, אלא שלפעמים
מכשילו בחטא כאשר כל המטרה היא שיתייאש לאחר מכן ולא יהיה לו תקומה. ובאופן אחר הסבירו, שלפעמים זורק השטן מצוה לאדם כדי
להפילו עי"ז בפח הגאווה, ואז נופל במדרגתו, וצריך לזהר משתי תקלות אלו.

בעלי מוסר הסבירו שני ענינים אלו בדרך משל, חדא שפעם היה לעשיר אחד חנות של תכשיטים, וקבוצת שודדים רצו לגנוב את דברי הערך,
אך בעה"ב עמד כל הזמן כשעיניו פקוחה, מה עשו, שלחו לפניהם איש אחד שיגנוב טבעת אחת ואז ירוץ אחריה הבעה"ב, ובהזדמנות זו ירוקנו
הם את התנות, לכן הפקח נותן לגנוב לברוח עם הסחורה אך אינו מפקיר את כל מה שיש לו בחנות, והנמשל מובן, שהיצה"ר מכשיל את האדם
בחטא אחד קטן כדי לגנוב ממנו כל מה שיש לו, והחכם מסיח דעתו מזה, ותו לא.

ועל הבחינה השנייה המשילו, לאחד שנושא משאות יקרות וגנוב רוצה לגנובם, אך אינו מצליח שהרי בעה"ב מחזיקו תמיד על כתפו, מה עשה
זרק לפניו מטבע זהב, והלה מוריד המשאות כדי להרים את המטבע, ואז בא הגנוב ונוטל את הכל, והכי נמי בנמשל, שהיצה"ר זורק לאדם מצוה
אחת קטנה ובזה רוצה לגנוב כל המצוות ומעשים טובים שעשה, לפיכך המשכיל בעת ההיא לא יתפתה להתגאות ולהתנשאות עי"ה המצוה, ואז
אשרי חלקו וחבלו.

טו. ומסמיך מה ששמע מהרבי מלובלין, דהנה אמרו חז"ל (תגינה ט): "יאה עניותא ליהודאי - כי ברזא סומקא לסוסיא חיורא", פירוש שהעניות
נאה לישראל כמו רצועה אדומה לסוס לבן, והנה פשיטא שבעל סוס אינו נותן את הרצועה בעת שהסוס נמצא בדיר הבהמות, כי אין שום ענין
ליפותו שם, ורק כאשר יוצא ורוכב עליו ברחובות ובשווקים או אז מעטרו ומייהו ברצועה. והכי נמי במדה ובבחינה זו נאה העניות לישראל,
שבביתם פנימה יהיה להם כל טוב בשפע ובהרחבה, אבל בחוץ לא יראו לאחרים את עשרם, ויהיו דומים לעניים בעיניהם. והביא הוכחה ברורה
לפירושו זה, דאם נאמר שהכוונה כפשוטו שתשרור עניות אצל ישראל, איך שייך לומר על כך "יאה עניותא ליהודאי", וכי יאה היא העניות הלא
אין לך ניוול גדול מזה, אלא בע"כ שהכוונה לעניות כלפי חוץ אבל בביתם תשרור הרווחה ורב שפע.

חמידיא דאודייהתא

פניני הלכה מאת הרה"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

יסודות דיני קריאת שניים מקרא ואחד תרגום

השנה, אמנם לאידך גיסא קריאת שניים מקרא ואחד תרגום חובה היא גם לאחר שעבר פרשת השבוע, כי יש לסיים את כל התורה שניים מקרא ואחד תרגום אחת בשנה. מה שאין כן לשיטת רבינו חננאל, מצד אחד קריאת שניים מקרא ואחד תרגום נוהגת גם בימים טובים, אך מצד שני אחר שכבר עבר פרשת השבוע, שוב אין כל חובה לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום, כי כל עניינה לתועלת הבנת הקריאה.

חילוק נוסף יש בין השיטות, והוא לענין קריאת ההפטרה, כי לשיטת רבינו שמחה אין כל ענין לקרוא גם את ההפטרה, אמנם לשיטת רבינו חננאל שהוא להכין את עצמו לקראת הקריאה שיקראו בשבת בבית המדרש, אם כן הוא הדין גם לקריאת ההפטרה צריך להכין את עצמו, שידע ויבין את תוכן קריאתה.

דברי רבינו חננאל בפירוש הגמרא

ו. בגוף הדברים יש להעיר, כי כנזכר תלה התרומת הדשן את השיטה השנייה בשמו של רבינו חננאל, ויש לנו לעיין במקור הדברים בפירושו של רבינו חננאל, איך הוכיח כן מדבריו.

והנה פירושו של רבינו חננאל כמו שהובא על ידי ההגהות מיימוניות (שם) הוא: "רב ביבי בר אביי דסבר לאשלומינהו לכולהו פרשתא דכולא שתא במעלי יומא דכפורי אלא שמיחה בו חייה בר רב מדיפתי כדי שלא יבטל מסעודת ערב יום הכפורים כדאיתא התם, ופירש רבינו חננאל שגורס להני פרשיות דכלה, פירוש ארבע פרשיות של אלול שלא היה לו פנאי להשלימם מפני טרדת כלה, פירוש דרשה בהלכות מועד", והיינו כי בעוד שלפי פשוטו ביאר רבינו שמחה את דברי הגמרא כפשוטם, שביקש רב ביבי להשלים את פרשיות התורה שלא הספיק לקרותם בזמנם, והיינו משום שיש חובה להשלים פרשיות התורה אחת לשנה, הרי שלפי רבינו חננאל אין מדובר אלא באותם פרשיות שלא יכול היה ללמוד בשעתו, והיינו אותם פרשיות של ימי ירחי כלה, אותם ביקש להשלים לפי שלא היה בידו להשלים.

והנה התרומת הדשן הוציא מדברי רבינו חננאל, כי לדעתו אין מקום להשלים פרשיות שלא עלה בידו להשלימם, ומזה הוציא את שיטת רבינו חננאל, שאין מכוון הקריאה להשלים את קריאתה אחת בשנה, כי אם היה זה גדר חיוב הקריאה שוב היה לנו לחייב להשלים אף שאר הפרשיות שלא קרא אותן בעיתם ובזמנם, ועל כרחינו לומר בדעתו כי גדר החיוב להכין עצמו כראוי לקריאת התורה בשבת.

תמיהה לפי רבינו חננאל מדוע היה רב ביבי צריך להשלים את הקריאות לאחר זמן

ז. אך לפי זה תמוה עד מאד, כי עד כמה שזה הוא שיטתו של רבינו חננאל, אם כן מה ענין היה

אמר ליה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר, כדאמר להו רבי יהושע בן לוי לבניה אשלימו פרשיותיכו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום", הרי שאף כי לכתחילה מן הראוי לקרוא דבר שבוע בשבועו, מכל מקום אם לא עלה הדבר בידו, יש עליו חובה להשלים את קריאת התורה שניים מקרא ואחד תרגום אחת בשנה.

מבואר לפי דעתו של רבינו שמחה, שגדר החיוב הוא סיום התורה אחת בשנה, ובוודאי שקיים עדיפות לכתחילה לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום יחד עם הציבור בכל שבוע, אך גם אם לא עלתה הדבר בידו לעשות בכל שבוע, עדיין חובה עליו לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום ולסיימה אחת בשנה.

קריאת שניים מקרא ואחד תרגום לבני ארץ ישראל לשיטת רבינו שמחה

ג. יש להעיר, כי לפי זה בני ארץ ישראל שהיו מסיימים את התורה רק אחת לשלושה שנים, כמבואר בגמרא (מגילה כט:), לכאורה לא היה להם לסיים את קריאת שניים מקרא ואחד תרגום רק אחת לשלוש שנים.

שיטת רבינו חננאל שהחיוב הוא להכין את עצמו בכדי להכין את הקריאה

ד. אכן שיטת רבינו חננאל, כפי שהביאה התרומת הדשן בשם הגהות מיימוניות (פרק י"ג מהלכות תפילה אות ש'), שאין חיוב הקריאה משום ענין לגמור את התורה כולה אחת בשנה, אלא חובת הקריאה הוא בכדי שייכן האדם את עצמו לקריאת התורה שקוראים בשבת, כי על ידי שייכין את עצמו בשניים מקרא ואחד תרגום יוכל להכין ולהשכיל בתוכן הקריאה.

מעתה, כתב התרומת הדשן, כי לפי טעמו של רבינו חננאל בהגדרת חובת הקריאה, אם כן יש לחייב לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום אף לפני הימים טובים, שיוכל להכין את תוכן הקריאה שיקראו במועדי השנה, כי מה חילוק יש בין קריאת התורה בשבתות השנה לקריאת התורה במועדי השנה.

החילוקים בין שיטת רבינו שמחה לשיטת רבינו חננאל

ה. הוצא לנו משני שיטות אלו, כי לכל שיטה יש קולא וחומרא, לפי שיטת רבינו שמחה, מצד אחד אין קריאת שניים מקרא ואחד תרגום נוהגת בקריאת מועדי

בהיות ובני ישראל מתחילים עתה מחדש את התורה, דבר בעיתו מה טוב לייחד בזה הדיבור אודות ענין קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, וכדברי הגמרא (ברכות ה.): "לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שניים מקרא ואחד תרגום", ומה גם אשר אמרו שם בגמרא (ברכות ה.): "שכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו", ועל כן עתה בזמן אשר עת צרה היא ליעקב, בוודאי מן הראוי להתחזק במצוה זו אשר סגולתה להאריך ימים, אמן כן יהי רצון.

א. גדר חיוב הקריאה

חקירת התרומת הדשן בדין קריאת שניים מקרא ואחד תרגום ביום טוב

א. תחילת דבר יש לנו להעמיד את שיטות הראשונים בעיקר גדר חיוב הקריאה של שניים מקרא ואחד תרגום, מה עניינה. ומצאנו בדבר שלושה שיטות בדברי רבותינו הראשונים, והם שיטת רבינו שמחה, שיטת רבינו חננאל, ושיטת הראב"ן. חלוקת שני השיטות הראשונות עולה ומתבררת מתוך דברי התרומת הדשן (תשובות סי' כ"ג), וכמו שנביא הדברים בסידורם, דבר דבור על אופניו.

התרומת הדשן (תשובות סי' כ"ג) העלה לחקור, האם חובת השלמת פרשיותיו עם הציבור שניים מקרא ואחד תרגום כוללת גם את פרשיות הקריאה של המועדים בהגיע עת קריאתם, או שמא אין חובת השלמת הפרשיות אלא בקריאת פרשת השבוע בשבתות השנה, ולא בשאר המועדים. בתחילת דבריו מדקדק התרומת הדשן בלשונו של ר"י (ברכות ח. בד"ה ישלים) שכתב: "ישלים פרשיותיו, של כל שבת ושבת", הרי שלא הזכיר רש"י רק את החיוב של קריאת פרשיות שבכל שבת ושבת, ולא של המועדים. אך אין בדיוק זה הכרח של ממש, הואיל ויתכן כי נקט רש"י את הקריאות המצויות יותר, שהן של פרשיות השבוע, אף שהוא הדין לקריאות היותר נדירות של מועדי השנה.

שיטת רבינו שמחה שיש לסיים התורה אחת בשנה

ב. בדבריו מביא התרומת הדשן את שיטת רבינו שמחה שהובאה בהגהות מיימוניות (פרק י"ג מהלכות תפילה אות ש'), אשר לדעתו כל מי שלא הספיק לקרוא את הפרשה בזמנה, חובה עליו להשלים את כל הפרשיות אחת לשנה עד לשמחת תורה, והוכחתו עמו מדברי הגמרא (ברכות ה.): "רב ביבי בר אביי סבר לאשלומינהו לפרשייתא דכולא שתא במעלי יומא דכפורי, תנא ליה חייה בר רב מדפתי כתיב (ויקרא כג, לב) 'ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב', וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין, אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי. סבר לאקדומינהו,

1 יש להעיר מדברי המהרש"ל בים של שלמה (סוף ב"ק, חילוקי דינים בין בכל לא"י אות מ"ז) שכתב: "בני ארץ ישראל קורין העם הפרשה ושליח ציבור סדרים, בני בכל קורא השליח ציבור הפרשה והעם יעמדו וישמעו מלה במלה", הרי שקריאת שניים מקרא ואחד תרגום של הקהל לא היה כפי סדר הקריאה, אלא היו מסיימים כל שבוע פרשה אחת, וצ"ע.

להשלים את פרשיות ימי ירחי כלה, כי הגם אומנם שהחסרים בצדק, מכל מקום כל גדר החיוב הוא להכין את עצמו לקריאת התורה, ומה ענין יש לקרוא אחר שכבר קראו בתורה בשבתות ירחי כלה, את פרשיות הקריאה שקראו בימים ההם. כך שהגם כי צדקו דברי ההגהות מיימוניות כי על כרחינו לומר שאין דעת רבינו חננאל כדעת רבינו שמחה, מכל מקום מה שהוציא התרומת הדשן כי גדר החיוב לדעת רבינו חננאל הוא משום חובת ההכנה לקריאת התורה, זה דחוק ורחוק ביותר בדברי רבינו חננאל ובשיטתו.²

וככל הנראה צריך לומר, כי איה"נ לדעת רבינו חננאל עיקר חובת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום הוא כדי להכין את עצמו לקריאת התורה, ועל כן אם לא משום ירחי כלה לא היה כל היתר לדחות את הקריאה, ורק מאחר והיה דחוק מחמת ירחי כלה, משום כך הותר לדחות את הקריאה, באופן שיתכן כי אף אחר שכבר עבר זמן הקריאה, מכל מקום יש ענין לקרוא את הפרשיות שלא יכול היה להשלים, אף שבוודאי אינו חובה כל כך כעיקר הקריאה.³

שיטת הראב"ן כי החיוב הוא רק למי שאינו קורא בתורה בפועל

ח. השיטה השלישית הוא שיטת הראב"ן (השובות ס"פ פ"ח), שהובא גם כן בדברי ההגהות מיימוניות (פרק י"ג מהלכות תפילה אות ש'), ולפי דעתו כוונת הגמרא 'לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שניים מקרא ואחד תרגום', הכוונה לאדם שמאיזה סיבה שהיא אינו יכול לבוא לבית המדרש לקרוא בתורה, ועצתו לקרוא בביתו שניים מקרא ואחד תרגום 'עם

2 ויש לציין כי בשו"ת מהר"ם מינץ (סי' ל"ד [א]) בתשובה לבעל התרומת הדשן כתב: "וגם הורני מר אם חייב אדם ביום טוב להחזיר הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, כמו בשבת או לא... ועוד קצת ראיה, דאיתא בהגהות בסוף פרק י"ג במיימוני הדלכות תפילה, מרב ביבי בר אבבי דסבר לאשלומינהו לכולי פרשתא דכולי שתא כו', ורבינו חננאל גרס להני פרשיות דכלה, פירוש ארבע פרשיות של אלול כו', ואם היה צריך גם להחזיר הפרשיות של יום טוב הוי טפי מארבע. אכן יש ליישב, דשמא עיקר הדרשה היה בשבת לכך לא היה לו פנאי, אבל ביום טוב היה לו פנאי להחזיר הפרשה. אכן לפי הטעם שכתב אחר כך באותה הגהה, דילמא לא יכוין דעתיה בבית הכנסת כו', ולפי האי טעמא היה גם נכון להחזיר ביום טוב", הרי להדיא כי לדעתו הטעם שצריכים להכין עצמו לקריאת התורה אינו טעמו של רבינו חננאל, אלא הוא טעם נפרד. ואדרבה, מדברי המהר"ם מינץ נראה, כי היה לו אפשרות לבאר בדעת רבינו חננאל שאין צריכים לקרוא ביום טוב [אם כי בגו"ד צ"ע, מאחר ובחודש אלול ליכא מועדים, ורק בתשרי הוא דאיכא מועדים, וא"כ שפיר אמר ד' פרשיות של אלול, שהרי אין בהם מועדים, וצ"ע ג.].

3 ואולי יש להגדיר הדברים יותר, כי לדעת רבינו חננאל גדר החיוב הוא כלשון התרומת הדשן 'דלהיא גירסא ופי' אין טעם השלמה בשביל שייסיס התורה בכל שנה כדפרשי' אלא אפשר כדי שיהא רגיל במה שהציבור קורין', ואם כן הוא דין בפני עצמו להיות רגיל במה שהציבור קוראים, ואין זה בכדי שיוכל להכין את הקריאה בשעה שקוראים, ואם כן הגם שעיקר המטרה הוא להכין את הקריאה, אך שייך חיוב אף לאחר מכן.

הציבור', היינו בזמן שהציבור קורא בתורה, ובהו יחשב כאילו הוא מצטרף עם קריאתם, ונחשב לו כקורא בתורה. על פי זה ביאר גם את הענין לקרוא כל פסוק שניים מקרא ואחד תרגום, כי הוא כנגד הקורא והעולה לתורה, וכנגד המתרגם, ובהו כביכול נחשב לו כאילו הוא קורא בתורה בבית המדרש.

אכן שיטה זו כבר הזכירה הבית יוסף (סי' רפ"ה) וכתב, כי שיטה יחידאה היא, ואינה להלכה, ודחויה היא אצל רוב הפוסקים.

ב. פסק ההלכה בגדר חיוב הקריאה

הסתירה בדברי השולחן ערוך בפסק השיטות

ט. להלכה, מצד אחד כתב השולחן ערוך (או"ח סי' רפ"ה סעיף ז'): "אין צריך לקרות פרשת יום טוב", וכתב המגן אברהם (סי' רפ"ה ס"ק י"ב) דהיינו כי אין הלכה כשיטת רבינו חננאל, אלא כשיטת רבינו שמחה, וממילא אין צריכים לקרוא את פרשיות המועדים.

אמנם לאידך כתב הרמ"א (או"ח סי' רפ"ה סעיף ז'): "ומכל מקום נהגו לקרות ההפטרות", והעיר המגאן אברהם (סי' רפ"ה ס"ק י"ב), כי הדברים צריכים עיון, כי מאחר ואין קוראים קריאה של יום טוב, אם כן מוכח כי אין הלכה כרבינו חננאל, ואם כן איך הוסיף הרמ"א כי יש לקרוא את ההפטרות, הרי לפי רבינו שמחה אין כל ענין לחייב לקרוא אך את ההפטרות.

דברי המגן אברהם כי אף אם הלכה כרבינו שמחה ראוי לחוש לשיטת רבינו חננאל שייבאו את הקריאה

י. ותירץ המגן אברהם, כי צריך לומר, כי הגם שמעיקר הדין אין הלכה כרבינו חננאל ולכן אין צריך לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום את קריאת המועדים, מכל מקום ראוי לחוש לשיטת רבינו חננאל ולהכין את ההפטרות, כדי שיוכל לידע ולהבין את תוכן קריאתה, אם כי אין זה מעיקר הדין הואיל ואין הלכה כרבינו חננאל.

ביאור דברי הראשונים שיש לכתחילה לקרוא הפרשה לפני ההליכה לבית הכנסת משום שיטת רבינו חננאל

יא. לפי דברי המגן אברהם אשר לדעתו לכולי עלמא ראוי להכין את עצמו קודם הקריאה כדעת רבינו חננאל, והיינו טעמא שיש לקרוא את ההפטרות, אפשר לבאר מה שכתב הדרכי משה (סי' רפ"ה ס"ק ב') בשם האור זרוע (הלכות שבת סי' מ"ב), כי ראוי להשלים את קריאת שניים מקרא ואחד תרגום עוד קודם כניסתו לבית המדרש בשחרית של שבת, וכן הביא המאמר מרדכי (סי' רפ"ה ס"ק ג') בשם הכלבו (סי' ל"ז בד"ה בשבת בשחרית) והארוחות חיים (ח"א, דין קריאת הסדר שמו"ת בכל שבת ושבת, אות א').

ולכאורה יש להעיר מדברי התוספות (ברכות ח: בד"ה ישלים) כי מצוה מן המובחר הוא רק קודם האכילה, ואין כל משמעות להקפיד לקרוא קודם הביאה לבית הכנסת, ומה ענין מצאו האור זרוע והכלבו להקדים

קריאת שניים מקרא ואחד תרגום קודם הביאה לבית המדרש.

אמנם לפי דברי המגן אברהם מבואר היטב, כי מאחר ויש עדיפות שיוכל להבין את תוכן הקריאה, לכן בוודאי שמעלה יש לקרוא את הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום כבר לפני תפילת שחרית בבית המדרש, כי אז מקיים את חובת הקריאה אף לשיטת רבינו חננאל, ואף שאין הלכה כמוהו, מכל מקום ראוי לחוש לקיים אף את שיטתו.

הערה בחובת ההכנה לקריאת מנחה של שבת וקריאת שני וחמישי לפי דברי רבינו חננאל

יב. אכן לפי כל זה יש להעיר בשיטת רבינו חננאל, שאם יסוד החיוב הוא שייכין האדם את עצמו להבין את קריאת התורה, אם כן מן הראוי היה שיהא החיוב כבר בתחילת השבוע, שייכין האדם את עצמו לקריאת מנחה בשבת, וכן לקריאת שני וחמישי, שיוכל להבין את יסוד הקריאה.

ונראה, כי הדבר תלוי בדיני הקריאה, שחלוק הוא דין הקריאה בשבת מדין הקריאה בשני וחמישי, דהנה מבואר בשולחן ערוך (או"ח סי' קל"ז סעיף ג'): "אם דלג פסוק אחד ולא קראו, אם הוא במנחה בשבת או בשני וחמישי וקרא עשרה פסוקים בלא פסוק המדולג, אינו חוזר, ואם לאו, חוזר. אבל בשבת, אפילו דילג פסוק אחד חוזר וקורא, ואפילו אחר שהחזיר את התורה ואמר קדיש, חוזר וקורא הוא ושנים עמו. ואפילו הפטיר והתפלל מוסף, חוזר וקורא. פרשת המועדים דינים כמו מנחה בשבת ושני וחמישי, לפי שכבר קראו הפרשיות בשבתות שלהן", הרי שבמנחה ושני וחמישי אין כל כך קפידא על דילוג הפסוקים, לכן לא החמירו כל כך שייצטרכו להכין לקריאתה, מה שאין כן בקריאה של שבת שיש להחמיר על דילוג אחד מן הפסוקים עד שחייבו לחזור ולקרום בשנית, לכן החמירו שייכין כל אחד את עצמו להיות הקריאה בשלימותה.

חילוק בין דין קריאת יום טוב השנה לקריאת שני וחמישי לענין דילוג ושנה לקריאת שבת לענין חובת ההכנה

יג. אך על זה יש להעיר, כי בסוף דברי השו"ע מבואר, כי אף ביום טוב אין לחזור ולקרום אם דילוג על פסוק אחד, ואם כן לכאורה אף ביום טוב לא היה מקום לחייב להכין את עצמו לקריאת המועדים.

וצ"ל, כי הנה הטעם שאין צריכים לחזור על קריאת המועדים הוא כמבואר בשולחן ערוך 'לפי שכבר קראו הפרשיות בשבתות שלהן', אמנם קריאת שני וחמישי ומנחה בשבת לא שייך בהם זה הטעם, כי הרי עוד לא קראו את הפרשה של שבת זו, אלא הוא כי הקריאה מצד עצמה אינה מחוייבת יותר מעשרה פסוקים, ולא איכפת לן אם דילוג, לכן עדיין יש חילוק בין יום טוב למנחה של שבת ושני וחמישי לענין הכנת הקריאה מלפניה.

מודקתת חיים

ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של
מודינו הגאון הגדול רבי חיים אלעזר זוייס שליט"א
גאב"ד ביתר עילית

פרשת
בראשית
תשפ"ד

אם היה הקרבן תמיד צריך בדיקת הריאה, ובדין עד אחד נאמן באיסודין

מן הטעמים הוא זכיון שהריאה מתגלית כבר בתחילת ההפשט אזי אם לא יבדקה הרי זה כמו שמעלימים עין מהחששות, אשר לפי"ז נמצא דקר בעת תחילת ההפשט חייבים בבדיקת הריאה, וניחא למה עששחט הכהן גדול וקיבל את הדם בבוקר לא הוצרך לבדוק את הריאה כיוו שעדיין לא הגיע זמן ההפשט, ורק כאשר קרע את העור להוציא את האימורים ונתגלתה הריאה הוצרך לבדוקה אם אין בה סירכות המטריפות את הבהמה, ועל כן כיון שכבר היה חשש שמא ימצא הפר טריפה, ושפיר מיהר לקורען בכדי שאם וכאשר יתברר שהיא טריפה יהיה לו שהות לחזור על כל סדר העבודה.

איך האמין אדם הראשון לחוה, ובדין ע"א נאמן באיסודין באשה

הכלי חמדה בפרשתנו מביא מהחיד"א (מדבר קדמות מערכת א אות ה) בשם כתבי האר"י החי זצוק"ל דאדם הראשון אכל מהעץ הדעת בשוגג כיון שמתחילה לא ידע שמאכילו אשתו מעץ הדעת וכו', והקשה ע"ז הכלי חמדה זלכאורה יש לעיין איך האמין אדם הראשון לאשתו שאינה מאכילו מעץ הדעת הרי היה לו לחוש שמא מאכילו מעה"ד וכו', ומיישב שם דלפי מה דקיי"ל דעד אחד נאמן באיסודין (שו"ע י"ד סי' קכז) והוא מהתוס' והרא"ש על דברי הגמ' בדיטין (גז, ב) עיי"ש, א"ש שהיתה חוה נאמנת מדינא דעד אחד נאמן באיסודין, [ועיי"ש מש"כ לפי"ז ליישב דברי המדרש פליאה] אך כתב דאכתי קשה לפי שיטת הפוסקים (הרמ"א בשו"ע י"ד שם ועוד) דאין אשה נאמנת באיסודים עיי"ש.

יישוב קושיית הב"ה דק אחד חטא עה"ד

דץ לו אצל הפר - למה דץ

בפיוט אתה כוננת שאומרים ביוכ"פ דץ לו אצל הפר ואצל השעיר הנשרפין וקרען והוציא את האימורין עיי"ש, וצ"ב בהא דרץ להיכן מיהר כיון שהיה אז הפסקה(א), דהרי לא המשין בעבודה עד שהגיע השעיר להמדבר כמבואר בגמ' יומא, וא"כ למה הוצרך לרוץ כדי לקרוע האימורין הלא היה לו אז הרבה שהות.

ונראה ליישב בעזהשי"ת על פי מה שיש לחקור אם בהקרבת התמידים ושאר קרבנות שאין בהם אכילה היו הכהנים חייבים לבדוק את הריאה, וצדדי החקירה אם חששו למיעוט המצוי רק בקרבנות שיש בהם אכילה או גם בשאר קרבנות שאין בהם אכילה רק לגבוה, ובדברי הרמב"ם בפיהמ"ש סוף מסכת ביצה מבואר שהיה דין בדיקה גם בקרבנות שאין נאכלין, דתנן שם במתני' (פ"ה מ"ז) משקין ושוחטין [ביו"ט] את [בהמות] הבייתות. ופי' בגמ' דמשקין אותם משום סרכא דמשכא, ורש"י מפרש דע"י שמשקין את הבהמה לפני השחיטה נוח להפשיטה, אך הרמב"ם בפיהמ"ש מפרש דע"י כן יוסרו הסירכות של הריאה ולא יטרפיה, ובמשנה בתמיד (פ"ג מ"ד) תנן כמו"כ שהיו משקין את התמיד לפני השחיטה בכוס של זהב, ולדעת הרמב"ם ע"כ צ"ל שעשו כן כדי להסיר הסירכות בשעת בדיקת הריאה, הרי להדיא שהיו בודקים את הריאה של התמיד [א.ה. אמנם הרמב"ם בפיהמ"ש לתמיד שם ביאר שטעם השקאת קרבן התמיד לפני השחיטה הוא בכדי להקל על ההפשטה וצ"ב].

וטעם הדבר שהצריכו בדיקת הריאה יותר משאר ע' טריפות, נשאו ונתנו בו הפוסקים באריכות ואחד

(א) ויש שהסבירו דזהו הסיבה להפסקה שאנחנו עושים אחר מוסף ביוכ"פ, כיון דגם אחר הקרבת קרבן מוסף היה הפסקה.

**היה הדין דאין אשה נאמנת באיסורין וכן י"ל
שסמך עליה מצד חזקת כשרות שבה**

וליישב קושייתו נראה לומר דגם לפי השיטות דאין אשה נאמנת באיסורין לא נאמרה דין זה אלא לאחר חטא עץ הדעת שאיבדו אז הנשים נאמנותם אבל קודם החטא היתה גם אשה נאמנת וע"כ שפיר האמין אדם הראשון לחוה שאי"ז מעץ הדעת, ועי"ל דאחרי שגם חוה אכלה מעה"ד סמך אדה"ר ע"ז ולא שסמך באכילתו מצד הנאמנות דע"א נאמן באיסורין אלא מצד חזקת כשרות שלה דכיון שיש לה חזקת כשרות וראה אותה שאוכלת סמך עליה, ולא היתה זה מחמת הדין דע"א נאמן באיסורין אלא מצד חזקת כשרות שבה, ובדומה לזה שנינו בחולין (ג, ב) דכותי נאמן אם אוכל בעצמו משחיטתו, ונאמנות זו הוא במה שאוכל והוא הוחזק דאינו אוכל נבילות דאז הדין דמצד חזקת כשרותו אפשר לסמוך עליו ולאכול אפי' בלא עדותו כלל דאילו מצד נאמנות אין לסמוך עליו דכותי פסול לעדות כדאיתא בגיטין (א, ודו"ק).

**אם גם באשה נאמרה הדין דעד
אחד נאמן באיסורין**

ובעיקר הך פלוגתא אם גם באשה הדין דנאמנת באיסורין יעוי' בשו"ת דברי אמת (סי' א') להגאון רבי יצחק בכר דוד מקושטא שהאריך בזה, ומביא דמדברי השיט"מ"ק בכתובות (עב, א) בשם יש מדקדקין, וכן מדברי רש"י בפסחים (ד, ב) מבואר דאין אשה נאמנת באיסורים שאינם בידה, ועיין שם עוד שהקשה סתירה בשיטת התוס' דבגיטין (ב, ב ד"ה עד אחד נאמן) מבואר דס"ל דגם אשה נאמנת באיסורים שהרי כתבו שם התוס' דמקור הדין דעד אחד נאמן באיסורים הוא דילפינן מנדה, ומאי דך כתבו התוס' בעירובין (נט, א ד"ה ותחומין דרבנן) דאילו הוי תחומין מדאורייתא לא היו נשים נאמנות בו, הרי דבאשה אין אומרים דע"א נאמן באיסורין. ולענ"ד י"ל דשיטת התוס' בעירובין הוא דאף דנשים נאמנות באיסורים מ"מ בגוונא דאיקבע איסורא אינם נאמנות, ותחומין הוי כמו איקבע איסורא כיון שהמקום שברור שהוא יותר מאלפים בודאי אסור, ואנו צריכים לברר רק אם המקום עליו דנים הוא מהמקום האסור שלפנינו או לא וא"כ הוי תחומין כאיקבע איסורא ושפיר אין הנשים נאמנות בו, ואין זה סתירה למש"כ התוס' בגיטין דגם נשים נאמנות באיסורין דשאני התם דלא איקבע איסורא.

**י"ל דמה דבעי' עבידא לגלויי היינו
דוקא במעידה נגד חזקת איסור**

עוד הביא שם הדברי אמת מה דאיתא בירושלמי יומא (פ"ג ה"א) דהיכא דעבידא לגלויי גם נשים נאמנות, דבירושלמי שם מקשי' איך נאמן העד לומר ברקאי הרי אין הוא אלא עד אחד, ומתרצי' דכיון דעבידא לגלויי נאמן, ואיתא שם דכמו כן נשים נאמנות לומר שהשמש של ער"ש כבר שקעה בשעה שנולד כדי למול בשבת. ומדייק מינה הדברי אמת דמשמע דרק מחמת דעבידא לגלויי נאמן העד אחד ולולא זה לא היה נאמן, ומוכח כדברי התוס' בעירובין הנ"ל דאילו הוי תחומין דאורייתא היו צריכים שני עדים גדולים להעיד להתיר איסור שבת [אמנם לא ביאר שם למה נשתנה מכל שאר איסורים דעד אחד נאמן בהם], אך לענ"ד נראה דאין זה ראי', דמה שמבואר בירושלמי דאשה נאמנת רק משום דעבידא לגלויי היינו דוקא כשהאשה מעידה נגד חזקת איסור וכגון במעידה על ילד שנולד בשבת וזמן המילה היא בשבת דהוי כמי שמעידה נגד חזקת איסור שבת כיון דבלא עדותה היה אסור לחלל עליו את השבת ואנו רוצים עפ"י עדותה להוציא שבת מחזקתו ולהתיר המילה ובאופן כזה בעינן שפיר לטעמא דעבידא לגלויי, משא"כ במעידה עד כאן היינו מהלכים בשבת דאין זה נגד חזקת שבת גם עד אחד נאמן, ומצינו סברא כזו בדברי הפליתי בבית הספק [ס"ק ג] שמתרץ שם קושית הרשב"א על הרמב"ם דס"ל דספק דאורייתא מה"ת לקולא, ממה דילפי' בגמ' חולין (יב, א) מקרבן התמיד דאזלינן בתר רובא דאל"כ ניחוש שמא הוא טריפה, והקשה הרשב"א דאי נימא דספק דאורייתא לקולא א"כ אפי' אי לא ניזיל בתר רובא מ"מ אפשר להקריב מחמת ספק, ומתרץ הפליתי דראי' הגמ' דאזלי' ברת רוב היא ממה שמותר להקריב התמיד גם בשבת שאתה בא להוציא השבת מחזקתו ולהתיר לדחות השבת כדי להקריב הקרבן ולכן אילו לא היה הדין דאזלינן בתר רובא היה אסור לחלל השבת. ולפי הפליתי י"ל דגם במעידה על מילה שזמנו בשבת הוי כמעידה נגד חזקת איסור, ומאי דך ממה שהקשה הרשב"א על הרמב"ם מדברי הגמ' בחולין ולא תי' כהפליתי ע"כ דס"ל דאין זה נקרא נגד חזקה כיון שלא נשתנה המציאות ע"י מה שנולד בשבת.

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מודינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

גילוי הסתר דבר דמעשה בראשית

ב

בנעשה ונשמע נהיו בני כבנים

ונראה לבאר דהנה איתא בגמ' שבת (טפ:) שבשעה שהקדימו בני ישראל נעשה לנשמע קרא להם הקב"ה 'בני בכורי ישראל', וכבר הקשה המהרש"א שהרי כבר קרא כן הקב"ה לבני ישראל במצרים כששלח את משה רבינו ע"ה אל פרעה והיאך נאמר שהיה בזכות זה שהקדימו בני ישראל נעשה לנשמע, והביאור לזה מבואר בדברי רש"י שכתב (ד"ה קראת להן) שהיה גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שעתידים בני ישראל לומר לפניו בהר סיני נעשה ונשמע ועבור כך קרא להם כבר במצרים 'בני בכורי ישראל', ושם ביאר רש"י את המעלה הגדולה באמירת בני ישראל נעשה ונשמע שבזה קבלו בני ישראל את עולו של השי"ת מאהבה כבנים.

בביטול לה' נתגלה אהבה כאב לבן

וביאור הענין הוא שבשעה שאמרו בני ישראל נעשה ונשמע בטלו את רצונם הפרטי אל רצונו של השי"ת לגמרי וגילו בזה שאינם מעוררים כלל את רצונם וטבעם הפרטי אלא בטלים המה לגמרי אל רצון השי"ת וחפצים הם מאד לקיים את רצון השי"ת ולהדבק בו ולא הקשו קושיות על הנהגתו של השי"ת אלא טרם ישמעו את דבר ה' כבר היו משתוקקים לקיים רצונו. הביטול הגמור הזה הרי הוא בא מתוך אהבה גמורה להשי"ת וממילא מביא הוא לגילוי אהבה גמורה מהשי"ת לבני ישראל והיא בחינת אב לבנים, ולכן מכח אמירת בני ישראל נעשה ונשמע זכו שיקרא עליהם הבורא יתברך 'בני בכורי ישראל'.

הבן יכול לחפש בגנוי המלך

ומעלת בני ישראל בזה שנקראו בנים לה' אלקינו כדכתיב (דברים יד, א) 'בנים אתם לה' אלקיכם' רבה היא מאד, אמנם ראשית המעלה בזה היא שאינם נחשבים כלפי הקב"ה כעבד לרבו אלא כבן לאביו ואף שעבד המלך הוא גם כן מעלה גדולה אך מעלת בן המלך רבה היא עד מאד ויתרה עשרת מונים ממעלת עבד המלך. ובזוהר הק' (ח"ג קיא: ברע"מ) נתבאר מהות ההבדל בין עבד המלך לבן המלך שעבד המלך על אף שדר הוא בבית המלך ורשאי הוא לשוטט בין חדרי המלך מכל מקום אינו משיג אלא מה שענינו רואות וכיון שכן אינו מבין את פנים עניני המלוכה.

אך בן המלך רשאי לחפש בין גנוזי אביו ולתור אחר כל עומק עניני המלוכה ולכן יכול הוא להשיג ולהבין כל עניני המלך וחכמתו ואוצרותיו הרבים. כן נתן הקדוש ברוך הוא ברוב אהבתו לבני ישראל מעלת בן לאביו שיוכלו לחפש בגנוזי אביו שבשמים ולהבין עומק חכמתו וצפונות מסתרי קדושת התורה, וככל שקרוב האדם למעלת 'בן' יכול הוא יותר להשיג פנימיות התורה הק' והשגות האלוקות.

ע"י כח הבן זכו להשיג מעשה בראשית

ובכן מבואר היטב מדוע בחר הקב"ה לגלות לבני ישראל את סדר מעשה בראשית שהיה נעלם מהשגת בני אנוש עד שהקדימו בני ישראל נעשה לנשמע וקבלו עליהם את עול התורה והמצוות בעשרת הדברות שניתן להם במעמד הר סיני, כיון שבאותה שעה שאמרו נעשה ונשמע גילו את עומק אהבתם להשי"ת ועוצם

א

כבוד אלקים הסתר דבר

כל סדר מעשה בראשית הפותח את פרשתינו ואת כל התורה כולה נאמר באופן של הסתר והעלמה, וכדאיתא במדרש בפרשתן (בר"ט, א) בסוף מעשה בראשית על הפסוק 'וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד' (א, לא) וז"ל המדרש: "רבי לוי פתח כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר (משלי כה, ב), רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא אמר מתחלת הספר ועד כאן כבוד אלהים הוא הסתר דבר מכאן ואילך כבוד מלכים חקור דבר", מבואר במדרש שרצון השי"ת היה שמעשה בראשית יאמר בתורה באופן נעלם ומוסתר.

ע"י נעשה ונשמע זכו לגילוי מעשה בראשית

עוד אמרו חז"ל במדרש רבה בשיר השירים (פ"א פכ"ח) שלא היתה התורה צריכה להתחיל להדרש מבראשית אלא מהחודש הזה לכם כדברי רש"י הידועים בריש פרשתן, והיינו שלא היו סדרי בריאת העולם אמורים להתגלות לבני אדם כי צפונים ונסתרים המה, "ומפני מה גלה הקדוש ברוך הוא לישראל מה ביום ראשון ומה ביום שני עד יום ששי, בזכות שאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כד, ז) מיד גלה להם, ר' ברכיה אמר כתיב (דברים ד, יג) ויגד לכם את ברייתו, ויגד לכם את ספר בראשית שהוא תחלת ברייתו של עולם אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים אלו עשרת הדברות", ע"כ דברי המדרש.

מעשה בראשית נותר נעלם

ומבואר במדרש שמעשה בראשית הוא ענין נעלם מאד ולא היה לבני ישראל זכות שיגלו להם סודם אלא בזכות שאמרו בני ישראל נעשה ונשמע וקבלו את התורה ועשרת הדברות זכו שיגלה להם הקדוש ברוך הוא ענין מעשה בראשית. ומבואר שם עוד שאף אחר שגילה הקב"ה את סדר בריאת העולם בתורה הק' עדין נעלם הוא, שכן אמרו שם "וכי מניין יבא אליהו בן ברכאל הבוזי ויגלה לישראל חדרי בהמות ולויתן, ומניין יבא יחזקאל ויגלה להם חדרי מרכבה, אלא הדא הוא דכתיב הביאני המלך חדריו". הרי שאף אחר שנתגלה נשאר ענין מעשה מעשה בראשית כחדריו של הקב"ה וכדי שישגו הנביאים ענינו הביאם הקב"ה לתוך חדריו, ורק על ידי זה יכלו הנביאים להשיג עומקו של מעשה בראשית ומזה לגלות נבואתם ולהשפיע מאור הנבואה לכלל ישראל בגילוי השגתם במעשה הבריאה.

וכל הענין צריך ביאור, מה טעם בחר הקדוש ברוך הוא שאף אחר שנתגלה סדר בריאת העולם עדין ישאר בגדר נעלם ומוסתר מעין כל עד שרק הנביאים יוכלו להשיגו כשיביאם מלכו של עולם לחדריו ושאר כל בני העולם לא יוכלו להשיג זאת. ועוד צריך ביאור מה ענין קבלת התורה באמיר נעשה ונשמע למעשה בראשית שבזכות זה זכו בני ישראל שיגלה להם הקב"ה סדר הבריאה בששת ימי בראשית.

של הקב"ה שאמר ונעשה רצונו כמאמר חז"ל בגמ' ר"ה (טו) 'למה תוקעין רחמנא אמר תקעו', וזהו 'כי הגדלת על כל שמך' - על כל השמות הקדושים, 'אמרתך' - לכוון שאמרת ונעשה רצונך, וזהו תכלית הכוונה.

אי ההשגה אינו פוטר מלהתייגע על ההשגה

ואמר על זה הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע שאף שהעיקר הוא אכן לקיים את מאמר השי"ת, מכל מקום אין זה פוטר את האדם מלהשתדל לנסות ללמוד ולדעת את עומק העבודה, ואמר שכל אנשי המעלה חסידים ואנשי מעשה שהיו בדורות הקודמים היו מתייגעים הרבה בעבודה וניסו לדעת ולהשיג עוד ועוד במהות העבודה ועומק המצוות, ורק כאשר ראו שאין עולה בידם להשיג ולהבין יותר אז בא להם מאמר קדשו של הרבי ר' ברוך לנחמה שעל כל שמך אמרתך, אבל לכתחילה אין זה תירוץ להמנע מן העבודה.

ד

כן בענין מעשה בראשית על אף שעמוק עמוק הוא מי ישורנו כי כבוד אלקים הסתר דבר, אך מכל מקום נמסרה התורה לכל בני ישראל ופרשת מעשה בראשית בתוכה כדי שילמד כל אחד ממנה מה שנוגע לו לעבודת השי"ת, ועיין ב"ס"ק שפת אמת (תר"מ) מה שכתב בדרכו לבאר עניני עבודת השי"ת הנלמדים ממעשה בראשית, ואף אנו נענה חלקנו לבאר מעט מסדר הבריאה האמור בפרשה באשר נוגע למעשה לעבודת ה'.

רושם האור הגנוז בעולם הזה

ביום הראשון ברא הקדוש ברוך הוא את האור הראשון שהיה מאיר מסוף העולם ועד סופו וכיון שנסתכל הקדוש ברוך הוא בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנוז לצדיקים לעתיד לבא שנאמר (ט, א) 'וירא אלהים את האור כי טוב' ואין טוב אלא צדיק, כדאייתא בחגיגה (ב). ולכאורה תמוה הרי בשעה שברא הקב"ה את האור הגנוז ידע שעתיד הוא לגנוז אחר כך ואם כן מדוע מתחילה ברא את האור בגלוי אם סופו להגנוז.

אך הביאור הוא שזמה שבתחילה היה האור גלוי בעולם הזה נשאר רושם ממנו לעולם, כי ענין האור הוא החכמה שהיא ענין הבהירות לדעת להבחין בין טוב לרע כאור המבדיל בין היום ובין הלילה שהם משל לטוב ולרע, ורושם האור הגנוז שנשאר בעולם מועיל לכל אדם הרוצה לדעת את דרכו בעולם החושך הגדול הדומה ללילה בו תרמוש כל חיתו יער, על ידי רושם האור הנצחי יכול הוא לזכות לבהירות בעבודת ה' ולהדבק בטוב ולהתרחק מן הרע.

ניצול האור הגנוז המאיר ביו"ט

ומעין האור דלעתיד מאיר בכל מועדי ה' שהם ימים קדושים המאיר בהם אור העולם הבא, אלא שהמשילו הצדיקים את השפעת האור המאיר בימים טובים לאדם ההולך במחשכי המדבר ואינו יודע להבחין דרכו לפניו בה יהלך, ולפתע מאיר הברק את כל המדבר, והנה הכסיל יתפעל מיד מיופי אור הברק ופלאי הבריאה הטמונים בו, אך החכם ישית ליבו מיד להבחין בעזר האור המאיר לפי שעה ולידע את דרכו הנחוץ לו להציל נפשו מחיות הטרף השורצים במרחבי המדבר הנורא.

כן כשמאיר האור דלעתיד לפי שעה בזמנים מיוחדים במשך השנה צריך האדם הקרב לעבוד את השי"ת לידע לנצל את גודל השעה ולמשוך ממנו כחות למשך כל ימות השנה להאיר את אור ה' בלילות ולהבדיל בין האור ובין החושך.

ההשתוקקות לקרבת ה'

ביום השני הבדיל הקב"ה בין המים העליונים ובין המים התחתונים, ואמרו חז"ל שהיו המים התחתונים בוכים ברצונם

ביטולם הגמור לקיום רצון השי"ת, שעל ידי זה נתגלה עומק אהבת השי"ת לעמו שהם בבחינת בנים לה' והבן יכול להשיג אף את הדברים הגנוזים בחדרי המלך, וכך הביא השי"ת את נביאיו הקדושים אל תוך חדריו והשיגו מה שהיה בכחם להשיג במעשה בראשית הנשגב והנעלם.

ג

עיקר הביטול שאין משיגים

אמנם זאת השיגו אך ורק הנביאים אבל כל בני ישראל אף שנתגלה לנו סדר הבריאה מה שנברא ביום ראשון ומה נברא ביום שני וכו' מכל מקום אין בכח שכלינו ומוחינו להשיג כל פנימיות קדושת הסודות הנוראים הטמונים במעשה בראשית, ונראה שאף זה שייך לאותה המעלה שעל ידה זכו הנביאים שכן השיגו מה שהשיגו במעשה בראשית, והוא כמו שביאר הרה"ק ר' מנחם מנדל מוויטעבסק זי"ע ב"ס"ק פרי הארץ (פר' זכור) שעיקר החיות הוא במה שאינו משיג והאינו מושג מחיה את המושג.

וביאור דבריו הקדושים הוא שעיקר החיים האמיתיים הוא בכח האור אין סוף ברוך שהוא ללא גבול, כיון שהגבול הוא צמצום ודין המגביל את החיים וכח המיתה רח"ל הוא כח הגבול הגמור, וכיון שכן הרי כאשר האדם משיג ענין כלשהוא בשכלו הרי שכלו האנושי מוגבל הוא ואינו ממקור החיים הנצחיים באור א"ס, אך כאשר אינו משיג איז הדבר הרי נשאר אותו ענין בלתי מוגבל כיון שמבטל הוא את דעתו לחכמתו יתברך שהוא האוא"ס ברוך הוא שהוא ללא גבול כלל, ובכח זה יכול הוא להמשיך חיות מהחיים האמיתיים למה שכן השיג בשכלו.

כן לענין מעשה בראשית, אף שבכח הביטול שהיה לבני ישראל באמירתם מאהבה נעשה ונשמע שעי"ז זכו אלו שהיה בכחם להשיג את עומק ענין מעשה בראשית כבן המחפש בגניזי דמלכא, מכל מקום עיקר הביטול הוא בזה שאינו משיג ומבטל דעתו כלפי מעלה ומקשר עצמו וחיותו לדעת עליון שאינו מושג והוא עיקר העבודה המסורה בידיו בזה.

אור התורה אינו ניתן להשגה שלימה

לכך העמיד הקדוש ברוך את התורה הק' באופן זה של העלמה והסתור כדי שלא ישיגו כל בני ישראל את עומק הענינים הצפונים בפנימיות מעשה בראשית. והאמת היא שכל התורה הק' מסורה לנו באופן זה כמאמר קדשו של הרה"ק בעל התניא זי"ע בשם הבעל שם טוב הק' שבכל סוגיא שיתעמק האדם וידון בה בעומקה ויבין דבר מתוך דבר ככל שיעמיק בהבנתה ויאירו לפניו בהירות עניינה לא ימלט שיפתח לפניו עומק נוסף שלא יבין לאשורו, וכשיעמיק עוד וישיג אף עומק זה בהכרח ששוב יתנוצץ נדבך נוסף שלא יצלח בידו לירד לעומק ההבנה בזה.

והענין בזה הוא כי התורה הק' היא חכמתו ורצונו יתברך שהוא האור אין סוף ב"ה המאיר ומוסיף אורה עד אין תכלית ואין ביכולת האדם להשיג אותו בשלימות כי מהות האוא"ס הוא שהוא אינו מושג וכשמשיג האדם חלק התורה הק' הרי זה משום שזכה להדבק עוד בתורה"ק ובזה זוכה הוא להדבק יותר באור אין סוף ולראות עוד ענין שאינו משיג בחכמתו ית' וכן על זה הדרך עד אין סוף.

על כל שמך - אמרתך

אמנם אף שאין ביכולת כל אדם להשיג את כל עומק התורה הק' ועומק עניני מעשה בראשית מכל מקום אין זה פוטר את האדם מלעמול על הבנת עומק דברי התורה ולהשיג ככל שיעלה בידו להשיג מפנימיות התורה הק', כמו ששמעתי ממו"ר הרה"ק ר' יהודה'לע מדזיקוב צוקללה"ה על מאמר קדשו של הרה"ק ר' ברוך זי"ע ממעזיבוז (בוצינא דנהורא עמ' פו) על הפסוק בתהלים (קלה, ב) 'כי הגדלת על כל שמך אמרתך' שבכל מצוה ישנן כוונות ושמות קדושים שיכולים לכוון ולהשיג במדריגות רבות, אך עיקר הכוונה שהיא מעל כל כוונות השמות וההשגות היא לקיים רצונו

השישי והכיר במעלת כח התפילה והתפלל עד שירדו גשמים ויצאו כל הצומח מן האדמה.

ויש ללמוד מזה כמה יסודות גדולים בעבודת השי"ת, שאפילו שיש כבר השפעה מלעילא לעולם הזה אין ההשפעה באה אל האדם עד שיתפלל עליה, ועוד יש ללמוד מזה שפעמים נראה שאין השפעות באות לאדם מלעילא אך האמת היא שישנן הרבה השפעות שם בכח לירד אליו אך הן נצרכות לכח תפילתו שעל ידה יתגלו כל ההשפעות ויצאו מן הכח אל הפועל.

עוד יש להבין מזה יסוד גדול ונחוץ לעבודת ה' שמצוי שאין האדם מכיר בכחותיו הפרטיים שהעניק לו השי"ת ונראה שאינו מעולה כל כך בכשרונות וכחות לעבודת הבורא, אך באמת טמונים בקרבו כחות נעלים ומעולים שישנם בכח וצריך להוציאם מן הכח אל הפועל, ועל ידי שיכיר בהם ויעמול בעבודה ויתפלל על ענינם יזכה לגלות את כל הכחות הטמונים בקרבו.

(מתוך של"ם ה'תשפ"ג)

להיות קרובים אל המלך, והביא רבינו בחיי את דברי המדרש שאמר הקב"ה "הואיל ולכבודי עשיתן כל כך אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם". ויש ללמוד מזה שפעמים הקב"ה מסתיר את עצמו כביכול מעיני בני ישראל וממתין הוא שישתוקקו אליו ויבכו בתפילה להתקרב אליו ולהדבק בו לאמר 'צמאה נפשי לאלקים לקל חי מתי אבוא ואראה פני אלקים', ואז יגלה ה' מהודו לבניו אהוביו וישמע קולם ויקרבם אליו.

ע"י התפילה מגלים את ההשפעות המיועדים

ביום השלישי אמר הקב"ה 'תוצא הארץ דשא' אך לא יצאו הצמחים עד יום השישי כאמור לקמן (ב, ה) 'וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח' וביאר רש"י שהיו כל הצמחים עומדים על פתח הקרקע ולא יצאו עד שבא אדם ביום

מאמרי שבת פרשת בראשית תשפ"ד - מעלי שבתא (ח"א)

הכנה לשבת

תורתנו הקדושה לא מצינו המושג של "הכנה" רק לפני שבת קודש, כדכתיב (שמות ט"ז ה) 'והכינו את אשר יביאו ובגמ' ריש ביצה (ב' ב) ילפינן מינה דסעודת שבת בעיא הכנה, ולכן ביצה שנולדה בשבת אסורה לרבה משום הכנה דהיינו שלא היה על הביצה הכנה מבעוד יום, ועל דרך מבואר בגמ' (ע"ז ג' א) דלעתיד לבוא יאמר הקב"ה לאומות העולם, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ושם מדובר בכללות עוה"ז דהוא הכנה לעוה"ב שהוא יום שכולו שבת, אבל מכל מקום חזינן גם התם דבערב שבת מכינים לשבת.

דבר זה הוא עצם מהותו ותפקידו של יום ערב שבת, כדאיתא בגמ' שבת (קנ"ו א) דמי שנולד ביום ששי יהא חזרן במצוות, ופירש"י ז"ל שכן דרכו של ערב שבת לחזר אחר מצוות שבת, וכמו כן מצינו בגמרא (שבת ק"ט) דהאמוראים טרחו בעצמם בהכנה לשבת, ואיתא שם 'רבי אבא זבן בתליסר אסתירי פשיטי בישראל מתליסר טבחי ומשלים להו אצינורא דדשא ואמר להו אשור הייא אשור הייא' (פירש"י כשהיה מביא ראשונה היה נותנה לשמשין המכניסין סעודתו על פתח ביתו ולא היה נכנס אלא ממחר לחזור ולהביא אחרת) וכן איתא שם 'רב נחמן מכתף ועייל מכתף ונפיק נפיק' ופירש"י 'בערב שבת יוצא ונכנס תמיד להביא משואות כלי תשמיש ובגדי חופש', הרי דעסקו בעסק גדול בהכנת צורכי השבת ולא חסו על כבוד תורתם, כי זהו חובת היום.

עצם קדושת השבת בא בלי הכנה ואתערותא דלתתא, וענין ההכנה הוא לעשות כלי לקבל את הארת השבת שבאה ממילא, וכהדאריך בספה"ק סידורו של שבת בריש ספרו, (שורש א' ענף א'), לבאר ענין זה והביא בשם המקובל ר' קאפל ז"ל דיום השביעי הוא קודש והוא קדוש מעצמו בלי שום סיוע ממעשה התחתונים ואינו תלוי בתחתונים להחליף אותו לזולתו או לקדשו ע"פ ב"ד כמו שהב"ד מקדשין המועדות וראשי חדשים רק ויקדש אלקים את יום השביעי שהוא קדוש מפי הקב"ה כי קדוש היום לאדוניו ולא מקרא קודש כמו הזמנים וראשי חדשים ולכן בזמנים וראשי חדשים מסיימין הברכה מקדש ישראל והזמנים או מקדש ישראל וראשי חדשים כי המה

תלויים בקביעות על פי בית דין מה שאין כן ביום השביעי מסיימין הברכה מקדש השבת לבד שהקב"ה מקדש השבת ולא ישראל.

ועיין שם עוד (ענף ג') שהקשה על פי זה דראוי היה שתחול קדושת השבת על כל ישראל בשוב מקטנים ועד גדולים באין הפרש וכו', כיון שאינו משתנה לפי פעולתו ומעשינו, ומה זה שבעינינו ראינו גודל הפרש וההבדל השתנות קדושת שבת על איש החכם והצדיק שנראה בחוש אשר גודל אור הקדושה בו ערבלו כרשפי אש ומים רבים לא יכלו לכבות את האהבה התקועה בלבו ומשתוקק ומתלהב לעבודת ד' כל הלילה כל היום של שבת קודש אף גם להוסיף הרבה מחול על הקודש בכניסתו וביציאתו בתשוקת ודביקות ד' ובאהבתו שוגה ונראה לכל כי כמעט נכסף בכלות נפשו לאלקים מגודל הבערת אש האהבה הבער בלבו וכו', ולא כן האנשים פחותי הערך ואיש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת אם שבת היום או יום רביעי לבריאת עולם וכו'.

וביאר שם דכל זה תלוי מצד המקבלים, דהחכם ומי שענינו בראשו וירא וחרד לדבר ד' וכבוד שמים נחמד בעיניו אומר ודאי בעוד שגופו אינו זך ונקי ומכל שכן ח"ו כשהוא מטונף בתאות רעות והרהורי הלב הרעים אין מקום להשראת קדושתו עליו ותחילה מכין עצמו ומטהר ומזכך גופו מהליכלוך וזוהמת דברים של מטה ועושה לעצמו גדרים וסייגים בדרכי חסידות ופרישות וכונתו רק לשמים להתהדר ולהתפאר בכל מיני יופי והידור בכדי שיחול רוח ד' לפעמו ושיהא ראוי להשראת הקדושה ע"י מצותיו שיעשה הכל בטהרה ובקדושה וביראת ד', ואז בבוא אליו הקדושה כלום חסר מאתו, ובכל עת ועונה מזומנים אצלו מלאכי ד' להרבות עליו קדושה על קדושה כרצון שמו הגדול ית' שרצונו לקדש את ישראל בקדושתו וכו' עכ"ל, ועיי"ש שהאריך בזה.

וכעין זה כתב בספה"ק קדושת לוי (פרשת כי תשא, עה"פ בחריש ובקציר תשבות) דקדושת שבת הוא לגמרי מהקב"ה, אבל מכל מקום צריך האדם לעשות כלי לקבל הקדושה, וזהו ענין ההכנה לשבת קודש, שעל ידי זה יש לו הכלים לקבל קדושת שבת.

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (כז)

הלכות ערב שבת סי' ח': "ראיתי בצרפת בית מורי ר' יהודא בר' יצחק שפעמים מקררים צלנו"ט שלהם דהיינו טמון", וכתב עוד (ח"ב הלכות שבת סי' ט'): "וכן ראיתי מורי רבי יהודה בר' יצחק זכר צדיק לברכה כשהייתי בביתו בפרי"ש, שהיה לוקח קש לפניו וקוטמו, לחצות בו שיניו". ובמקום נוסף (ח"ב הלכות שבת סי' ט"ב): "וכן ראיתי אני המחבר בבית מורי רבי יהודה ברבי יצחק בפרי"ש".

והזכיר עוד (ח"ד פסקי עבודה זרה סי' קע"ט): "ואני ראיתי בפרי"ש בחג הפסח לאחר שיצאו מבית הכנסת שהתיר מורי רבינו יהודה בר' יצחק זצ"ל טעם לפגם" [ונכפלו הדברים בתשובותיו (ח"א סי' תשע"ט)]. המרדכי (פסחים רמז תקס"ז) מביא דברים אלו בהוספה קלה: "וכתב הרב יצחק מוינא בספר אור זרוע, בהיותי מציק מים על ידי רבינו יהודה מפרי"ש, ראיתיו יושב על פתח ביתו ביום טוב של פסח", הרי ההדגשה כי היה יוצק מים על ידו עד ביותר.

מתוך המובאות מתקבל הרושם, כי הר"י אור זרוע לא זו בלבד שהיה תלמיד מובהק לר"י שירליאון, אלא עוד זאת היה מבקש לקנות תורת רבו בכל עת ועידן, וסמוך היה על שולחן רבו פעמים אחדות, ומה גם שהיה מתהלך בביתו כדי ללמוד ממנו דת התורה והלכותיה.

עם זאת בד בבד עוד הוסיף לקנות תורה מפי בעלי התוספות נוספים בצרפת, עימם נשא ונתן במלחמתה של תורה, והביא מדבריהם בספריו. כך הוא מזכיר כי 'נטפל לי הרב רבי יצחק כהן מבורבנא [צ"ל: מנרבנא (אוצר הגדולים - אלופי יעקב, אות י' ערך תשנ"ג)] בהיותי בפרי"ש' (ח"ב הלכות פסחים סי' רל"ג).

האור זרוע ברבנות בוורצבורג

תחילת רבנותו היתה בוורצבורג ובאוצר הגדולים - אלופי יעקב (אות י', ערך תתקל"ט) הצייע, כי משום כך היו שכינוהו 'ר"י מוורצבורג', ראה שיטה מקובצת (בבא קמא לז: בד"ה זאת אומרת) העתיק מתוספות הרא"ש: "דקדק הר"י ז"ל מוורצבורג", ובעוד שבמהדורות בני ימינו פוענח 'הרב רבי יהונתן', אך באוצר הגדולים - אלופי יעקב (שם) החליט כי הכוונה לרבינו יצחק אור זרוע, אשר כאמור כיהן ברבנות בוורצבורג [ואכן היה תלמידו של רבינו יונתן מוורצבורג, ואף הזכירו פעמים מספר בהוספת תואר 'מורי' (ח"א הלכות תפילה סי' ק"ו; ח"ג פסקי בבא קמא סי' קפ"ט; שם סי' קצ"ב; שם סי' קצ"ו; שם סי' קצ"ט; שם סי' ר'; שם פסקי בבא מציעא סי' קצ"ז; שם סי' שני"ט; ח"ד פסקי סנהדרין סי' נ"א; שם סי' ס"ח)], וטעמו ונימוקו אשר עמו כי כדברים האלו שהביא הרא"ש, הביא המרדכי (ב"ק רמז ל') בשם רבי יצחק מווינא.

אך לא חלי ולא מרגיש מר, כי זה לשון המרדכי (שם): "אמר לי מורי הרב רבי יצחק מוינא בשם רבינו יונתן", ועל כן אין בכך כל הוכחה כי הכוונה על הר"י אור זרוע, ולא על רבי יונתן מוורצבורג שהוא מקור שמועה זו, וממנה ציטט הר"י אור זרוע [וככל הנראה במקום אחר אף הסכים לזה באוצר הגדולים (אות י', ערך שצ"ד) שם בערכו של רבינו יהונתן מוורצבורג, ציין את דברי השיטמ"ק כמובאה מדברי רבינו יהונתן, וצ"ע].

בשבתו בוורצבורג קנה תורה מפיו תלמידו הגדול המהר"ם מרוטנבורג אשר התגורר בוורצבורג, ובספריו מרבה התלמיד להביא הוראות שונות שקיבל מרבו בהיותו בוורצבורג. כגון בורג בהלכות שמחות (סי' קכ"א): "ומיהו זכור אני כשהייתי תינוק בבירצבורק, בהיותי יוצק מים על ידי מורי הרב יצחק מווינא, אמר לי, שפעם אחת באת גויה ואמרה להרב יוסף אחיו של רבי יהונתן [הוא הר"י מוורצבורג הנ"ל], שהיה לו אח בשם רבי יוסף מוורצבורג שנפטרה אחותו, ושאל את רבי אבי העזרי כדת מה לעשות, והשיב לו שהיה לו להתאבל".

האור זרוע תלמידם של שני בתי המדרשות של בעלי התוספות באשכנז ובצרפת

ביריעה שלפנינו נתייחס אל אחד מן המיוחדים שבין בעלי התוספות, אשר בסייעתא דשמיא זכינו ליהנות מאור כתביו השופכים אור בהיר על סוגיות עמומות והלכות שונות, אשר ההולכים לאורו ראו אור גדול בהיר הוא בשחקים, הלא הוא רבי יצחק אור זרוע מווינא, אשר הותיר לנו ברכה את חיבורו הגדול 'אור זרוע', המכיל תשובות וחידושי סוגיות ערוכים ברוב פאר הנדירים בכמותם ואיכותם ביחס לכתביהם של בעלי התוספות מתקופתו.

בהשגחה מיוחדת מבורא כל עולמים אשר ייעד את הר"י אור זרוע להשאיר ברכה מרובה בכתביו להאיר לדור אחרון, קיבל הר"י אור זרוע את תורתו משני בתי מדרשיהם של בעלי התוספות, כמו שנרחיב בפרוטרוט, הן את עיקר תלמודו אותו קיבל מפי רבותינו בעלי התוספות שבאשכנז, והן בהמשך כאשר קנה מקח טוב לעצמו מפי רבותינו בעלי התוספות שבצרפת, ומינהו ומינהו איתברר שמעתיה, כאשר הוא מעתיק מדבריהם ומפירושיהם בהרחבה, כמו שיכולים לראות בכתביו המרובים הנמצאים תחת ידינו.

הר"י אור זרוע בעצמו עומד על כך ומתייחס על כך באחד מכתביו (ח"א, אלפא ביתא סי' נ'), וכותב: "והיחוד והקדושה יאתה לאל עליון, אשר הקים מאשפות אביון, יצחק ברבי משה אשר גדל בעוני ובטלטולים, חייב ליתן שבח לאל אשר נתנני ביושבי אוהלים", ניתן להבחין בהדגשה על היותו מיטלטל בדרכים, כאשר בד בבד הוא מודה ומשבח על שנתנו לישב באוהלים, אשר ככל הנראה כוונתו לשני אהלי התורה של רבותינו בעלי התוספות שבאשכנז וצרפת, שם שתה מבאר מעיינים המפכה, והיה דולה ומשקה מתורתו בכתביו המרובים.

רבנותו של האור זרוע

רבו שלימדו תורה מבין רבותינו בעלי התוספות שבצרפת היה הר"י שירליאון, אודותיו ואודות תלמידי הארכנו ביריעות האחרונות לדמותם ולדמות בתי מדרשותיהם, כאשר עשרות פעמים מובאים מפירושו על ידי הר"י אור זרוע המכנהו 'מורי', זאת בנוסף לפעמים רבות בהם הביא מדבריו בלא לציין את שם האומר.

רבנותו מבעלי התוספות שבאשכנז היו אחדים, ביניהם מוצאים אנו את רבינו יואל אבי העזרי - הידוע בכינויו 'הראב"ה', המצוטט פעמים רבות בחיבוריו, כמו כן רבי יהודה החסיד, רבי שמחה משפירא, ועוד רבים מאבירי בעלי התוספות שבאשכנז, אודותיהם נרחיב במקומם, בהגיענו לפתוח ביריעות לדמות בית מדרשם של בעלי התוספות שבאשכנז, אשר עוד לא נגענו בשולי אדרתם הנאדרה.

ערש לידתו בבוהמיה

הר"י אור זרוע ערש לידתו בפראג שבפיהם, היא בוהמיה, אותה מכנה הר"י אור זרוע בכתביו בשם 'כנען', אשר היתה חלק בלתי נפרד מארצות אשכנז, בהיותה מסונפת כמעט לגרמניה, ולכן קיבל את רוב תורתו אצל בעלי התוספות שבאשכנז, הן מחכמי בוהמיה, כמו שהזכיר (ח"א הלכות צדקה סי' ח'): "והיו רבותי שבביה"ם נוחם עדן ואומרים", והן משאר חכמי אשכנז שבגרמניז"א ובשפיר"א.

האור זרוע אצל רבו הר"י שירליאון בצרפת

כזכור, בהמשך הגיע הר"י אור זרוע גם לצרפת, שם קיבל תורה בעיקר מפי הר"י שירליאון בפאריז, במקום אחד הוא כותב (ח"ב

פניני הלכה ומנהג

פנינים משיעורו השבועי של הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
רב דחסידי אמשינוב בעיה"ק ירושלים

פניני הלכה

אחרות ושמירת הלשון - הצלה במלחמה

נפש חיה - רוח ממלא

בפרשתו ביצירת האדם כתוב (פ"ב פס' ז') 'ויהי האדם לנפש חיה', ובתרגום 'והות באדם לרוח ממלא'. וכתב הרמב"ן שה'מתחכמים במחקר' נחלקו במהותו של האדם, כמה נפשות יש באדם, והביא דעת האבן עזרא (שמות כ"ג, כ"ה, וע"ע בפירושו לקהלת ז' ג) שבאדם ישנם שלש נפשות, נפש הגדול [ובפי' לקהלת: נפש הצומחת], נפש התנועה [ובפי' לקהלת: נפש הבהמה], ונפש המשכלת [ובפי' לקהלת: נשמה]. ודעת הרמב"ם (בשמונה פרקים פ"א) שהיא נפש יחידה שנמצאו בה שלושה כוחות אלו.

וכתב הרמב"ן שמדברי אונקלוס נראה שדעתו כדברי האומרים שהם נפשות שונות, וזאת הנפש המשכלת אשר נפחה השם באפיו היתה בו לנפש מדברת. והביא כן מדברי חז"ל בגמ' (סנהדרין סה:) ובמדרש (ויקרא רבה לב ב).

וביאר הכתוב 'ויהי האדם כולו לנפש חיה - כי בנשמה הזאת ישכיל וידבר, ובה יעשה כל מעשה, וכל הנפשות וכוחות לה תהינה', וביאר מש"כ 'לנפש', שהגוף ושאר חלקי הנפש כולם שייכים וכפופים לכח הנפש המדברת, עיי"ש. ובביאור אור לעינים (הערה 31) ביאר אד"ש ע"ד מש"כ בתניא (פרק ל') כי המוח [-השכל משכן הנשמה] שליט על הלב בתולדתו, דהיינו שהנפש המשכלת היא השולטת, וללא רצונה והסכמתה אי אפשר לעשות כלום.

וכמ"ש מהר"ל בנתיבות עולם (נתיב הלשון פרק א') מדברי התרגום שכח הדיבור הוא חיי האדם, וע"כ אמר החכם מכל האדם (משלי פ"ח) חיים ומות ביד הלשון (ועיי' שו"ת אבני נזר י"ד ס' ש"ו אות י"ב).

וע"ע בשיעור אמרי רצון (פרשת נח תשע"ד) ששורש הנפש היא כח הדיבור כמ"ש הרמב"ן.

חיתוך הדיבור ולא יריית תותחים

מדברי תרגום אונקלוס אלו הסתייע האבני נזר לענין פסק הלכה, כשנשאל מהגאון רבי אפרים שלמה זלמן גאבד"ק ליפנא בענין חרש שאינו מדבר, ואינו שומע אפי' כשמדברים עמו בקול רם, אלא שכאשר יש קול רעמים או יריית תותחים ורעש גדול הוא נבעת בעתה המוכיחה כי הוא שומע רעש וקול התותחים.

וע"כ נשאלה השאלה האם דינו בכל דיני התורה כחרש שאינו שומע ואינו מדבר, או שמאחר ושומע קול התותחים אינו נחשב כ'אינו שומע'.

וכתב האבני נזר (ח"מ ס' ק"ג) 'לדידי פשוט שאם אינו שומע דיבור אף ע"י חצוצרות [דבשומע ע"י שמדברים אליו ע"י מין חצוצרות כתב הפר"ח (אבהע"ז ס' קכ"א סעיף ו) דלא מקרי חרש] חשוב חרש, דמה ששומע קול בלי חתוך דיבור אינו מחשיבו פיקח, שדיבור הוא עצם צורת האדם כדכתיב ויהי האדם וגו' ותרגום והוה כו'

לרוח ממלא. ועל כן שמיעתו דיבור מחשיבתו פיקח, אבל קול בעלמא בלי חיתוך דיבור אינו כלום.

[ברמז יש ללמוד מדבריו, שלאדם מספיק בשמיעת דברים, להתעורר לתקן דרכיו.

ועכ"פ בשמיעת חצוצרות, כמ"ש ברמב"ם (ריש הל' תעניות) 'מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר (במדבר י' ט) על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות', ועיי' במג"א (ריש ס' תקע"ו) שתמה מדוע אין נוהגים לתקוע בחצוצרות, (וגם תי' הפרמ"ג שם לכאול לא שייך בזמנינו בארה"ק, עיי"ש).

ומ"מ בעת יריית תותחים מתעורר גם מי שאינו פיקח ואין לו עצם צורת אדם]

פנים הלשון הראשון כבריאה

כמו"כ הובא בפרשתו (פרק ג') דברי הנחש הקדמוני שגרם לחטא עץ הדעת, ע"י דיבוריו והסתותיו בחלקקות לשונו, שהם היו דיבורי הלשון הרע הראשונים בעולם כמ"ש בשמירת הלשון (ה"ב פרק ט'), במה שאמר לחוה (פס' ה') 'כי יודע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפכו עיניכם', ופירש"י מהמדרש שאמר כל אומן שונא את בני אומנתו, מן האילן הזה אכל וברא את העולם, אכלו אתם ונפכו עיניכם והייתם כאלקים יוצרי עולמות.

ועי"ז גרם הנחש מיתה לכל באי עולם, ועונשו היה מדה במדה, שכל הבריות שונאים אותו ורוצים להרגו, וכמו שאמר הכתוב ואיבה אשית וגו' הוא ישופך ראש (מלמד שאר העונשים שהוטלו עליו, נקצצו רגליו כמו דכתיב ועל גחוןך תלך, ומאכלו עפר כדכתיב ועפר תאכל וגו'), וניטל ממנו כח הדיבור.

הצלה בעת מלחמה בזכות אחרות ושמירת הלשון

בדברים שנאמרו בעיצומו של יום שמחת תורה בהאי שתא בענין המצב, ציין אד"ש לדברי חז"ל במדרש (בכמה דוכת, ובירושלמי ריש פאה) בענין השייכות בין אחדות בכלל ישראל להצלחה או כשלון במלחמה, ועיי"ש במדרש שמשמעות הדברים שזכות שמירת הלשון מועילה להנצל בשעת מלחמה.

כמ"ש במדרש רבה (פרשת חקת) 'רבי יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר, תינוקות שהיו בימי דוד עד שלא טעמו טעם חטא היו יודעין לדרוש את התורה מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור, והיה דוד מתפלל עליהם ואומר (תהלים י"ב) אתה ה' תשמרם, נטר אורייתיהו בלבהוון, תנצרם מן הדור זו לעולם, ואחר כל השבח הזה יוצאין למלחמה ונופלין ע"י שהיה בהן דילטורין, הוא שדוד אמר (שם כ"ג) נפשי בתוך לבאים אשכבה לוהטים, נפשי בתוך לבאים - זה אבנר ועמשא שהיו לבאים בתורה, אשכבה לוהטים - זה דואג

ואחיתופל שהיו להוטים אחר לשון הרע, ולשונם חרב חדה - אלו הזיפים שנאמר (שם נ"ד) בבוא הזיפים ויאמרו לשאול, באותה שעה אמר דוד (שם נ"ז) רומה על השמים אלקים - סלק שכינתך מבינותם.

אבל דורו של אחאב כולו עובדי עבודת כוכבים היו, וע"י שלא היו בהם דילטורין יוצאין למלחמה ונוצחין, הוא שאמר עובדיה לאליהו (מלכים א' י"ח) הלא הגד לאדוני את אשר עשיתי בהרוג איזבל את נביאי ה' ואחביאם ואכלכלם לחם ומים, אם לחם למה מים, אלא מלמד שהיו המים קשים להביא לו יותר מן הלחם, ואליהו מכריז בהר הכרמל אני נותרתי נביא לה' לבדי, וכל עמא ידעי ולא מפרסמי למלכא'.

הפירוד סיבת הגלות

כדברים שנאמרו בחנוכת הבית להיכל 'אהל יצחק' בבית החסידים 'תפארת מאיר' בבני ברק (ד' דחול המועד פסח תשע"ח) שהדבר שסילק את כל המעכבים והמונעים את גאולת מצרים, היה ע"י שכלל ישראל הגיעו לאחדות אמיתית מושלמת ביניהם, שהלא הסיבה שהיו ראויים לגלות מצרים היא על חסרון האחדות שהי' ביניהם כמ"ש רש"י על הפסוק (שמות ב', י"ד) 'וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר' - שהיה משה רבינו תמה על הדבר מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרוך, וכשראה שיש בישראל רשעים דלטורין שהוא היפך מהנהגת אחדות בין יהודים, 'דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין, אמר, מעתה שמו אינם ראויין להיגאל'.

האחרות מסוככת הגאולה

ואכן כשהגיעו כלל ישראל לאחדות אמיתית ומושלמת ביניהם, נעמדו במצב שנעשו ראויים להיגאל, ושלא יוכלו יותר להיות מעונים ונרדים בעבודת פרוך.

כדברי אדמו"ר הרה"ק רבי מנחם זי"ע שמכת חושך פעלה אחדות בכלל ישראל, שעשרת המכות היו באופן של 'נגוף ורפוא' כמאמר הכתוב (ישעי' י"ט כ"ב) 'ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא', ופי' בזהר הקד' פרשת בא (ח"ב לו.) שהוא ע"ד 'נגוף למצרים ורפוא לישראל' שבכל מכה שנגף ה' את מצרים ריפא את כלל ישראל באותו ענין.

במכת חושך היה אצל המצרים 'לא ראו איש את אחיו' כמ"ש (שמות י' כ"א), ואצל היהודים נפעל לטובה ש'ראו איש את אחיו' שכל אחד מצא חן בעיני כל ישראל, שראיה כוללת ג"כ נשיאת חן כמ"ש (כתובות קה) 'דואה אני את דברי אדמוני'.

ואכן מיד אח"כ התחילה הגאולה שהרי המכה שאחרת היתה מכת בכורות, שכבר היתה חלק מהגאולה כמ"ש חז"ל (ברכות ד.) 'גאולה מאורתא נמי הוה'.

אחדות בין הקהילות

עה"פ (בראשית מ"ט א') האספו ואגידה לכם הקבוצו ושמעו אל ישראל איכם, אי במדרש רבה (פר"צ"ב) רבנן אמרי ציום על המחלוקת, אמר להם תהיו כולם באסיפה אחת, וכו', התקינו עצמכם לגאולה. וכתב בספה"ק ישמח ישראל (פר"י ויהי מאמר ה') שיעקב אבינו אמר עצה היאך להתנהג ולחזק את עצמם עד הקץ.

בשיעור ישמח ישראל ביאר אד"ש שהכונה שיעקב אבינו אכן לא אמר לבניו את זמן הקץ, אך מ"מ אמר להם באיזה אופן יביאו את עצמם למצב שבו הקץ יוכל להתגלות, ולא רק עצה איך להחזיק עד הגאולה, והאריך בענין שאחדות מביאה לגאולה.

בתו"ד אמר על מש"כ בחז"ל (ירושלמי יומא ד.): שבת המקדש השני נחרב בגלל שנאת חינם ש'היו שונאים אלו את אלו, ולא כתוב שהיו שונאין זה את זה, אלא אלו את אלו, וביאר רבי אליהו לופיאן שהכונה שאכן בתוך הקבוצות היתה אחדות מאד חזקה, אלא שקבוצה אחת שנאה את הקבוצה השניה, ובגין שנאת חינם זו שקבוצה שונאת את הקבוצה השניה נחרב הבית, וע"כ גם אם בזמנינו ישנה אחדות בתוך הקבוצות, מ"מ אין די במה שמאוחדים כל אחד עם הקהל שלו, אלא שיהיו אוהבים אלו את אלו, גם את הקהילות השונות שאינם באותו דעה וכיו"ב.

מה הנאה יש לבעל הלשון

ידועים דברי חז"ל (תענית ה.) אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (קהלת י"א) אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון, לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש, ואומרות ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך, אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון?

מדברי אגדה אלו, שמשמעות דברי הגמ' שאין לנחש הנאה בנשיכתו, דן הרשב"א בחידושי

(בבא קמא ב:) על חיוב בעל הנחש בנזקים שעשה הנחש בנשיכתו, שהלא אמרו בגמ' ששן יש הנאה להזיקה, ובנשיכתו נחש אמרו שאין הנאה לבעל הלשון, וכתב שאין כוונת הגמ' לומר שאין לו הנאה כלל [-לנשוך] אלא שאין לו הנאה לאכול, מ"מ כיון שדרכו בנשיכה ע"כ הוא בכלל תולדה דשן, ובאופן נוסף כתב הרשב"א שאכן חייב מתולדה דרגל ולא תולדה דשן.

בשו"ת הרדב"ז (חלק ה' סימן י"ד) יישב בזה קושיית התוס' (סנהדרין טו: ד"ה ורבי יוחנן) מדוע הנחש מועד לעולם, והלא בעלי חיים בני תרבות שיש להם בעלים אסור להרגם כשלא המיתו עיי"ש, וכתב הרדב"ז ע"פ דברי הגמ' שרק בשאר בעלי חיים כארי' ודוב וכיו"ב מועיל היותם בני תרבות מכיון שאינם מזיקים אלא למצוא אוכל לנפשם ולבניהם, אבל הנחש אין הזיקו לתועלתו שהרי אינו נהנה בנשיכתו, וכיון שאינו עושה אלא לתכלית ההיזק אין התרבות מועילה לו. וע"כ נהרג ע"כ כל אדם, עיי"ש.

בעל לשון הרע כנחש

בביאור הגמ' בעונש בעלי לשון הרע ע"י נשיכת הנחש כתב רש"י (תענית ס) שבעל הלשון מספר לשון הרע, אף על פי שאין לו הנאה, ולפיכך מביאו הקדוש ברוך הוא בדין אצל נחש, כדי שיתבייש, מפני שהשיא אדם הראשון, ומתביישים עמו מספרי לשון הרע.

והחפץ חיים בספרו בשמירת הלשון (ס) האריך הדמיון עונש בעל לשון הרע לעונש הנחש, וכתב 'ואף בעל לשה"ר הוא כן [-כנחש שנענש שכולם שונאים אותו ורוצים להרגו], כשיתפרסם לאנשים טבעו הרע, הכל ישנאוהו וישמרו עצמם ממנו פן יעשם לבוז ולחרפה. וגם לעתיד לבא אפילו כשיזכה לקום בתחייה, יהיה כאלם ממש לא יפתח פיו, וכמו שאחז"ל שעתיד הקדוש ברוך הוא לחתוך לשונם של בעלי לשה"ר שנאמר יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון

פניני היוליא

כ"ח תשרי הרה"ק רבי אברהם בעל המאור האמת מלובלין זצ"ל

ביערות מחמת הפצצות, ביקש כל אחד להתחבא סמוך לאדמו"ר הרש"ש, אולם הרש"ש הורה שכל אחד יתחבא במרחק אחד מהשני כדי שאם ח"ו יארע דבר לא יפגעו כולם.

נס הצלה מיוחדת התרחש בתקופה זו, כאשר שהו בשבת בעיר קאצק, ולפתע התחילו הפצצות על העיר, וברח הרה"ק מלובלין עם הרה"ק רבי שמואל ברוך מארגנשטערן הי"ד מקאצק לתוך בור להתחבא עד יעבור זעם, ובהיותו בתוך הבור נזכר שלפני בריחתו בעת שעמד לנסוע מעיר אטוואצק אמר לו זקינו הרה"ק רבי אלטר זצ"ל שיקפיד להיות צמוד לרבי מאמשינוב, וע"כ יצא מיד מהבור והצטרף אל הרש"ש לברוח אל היער הסמוך, בסופו של דבר נהרג הרבי רשב"מ מקאצק בהפצצות אלו, ואילו הרה"ק מלובלין המשיך במסעו עם הרש"ש עדי הגיעו לארץ מבטחים.

דביקות וישוב הדעת בעת מלחמה

בספר משמיע ישועה (עמ' 35) מובא מה שסיפר הרה"ק מלובלין זצ"ל (ועוד מבני לויית הרש"ש) שכמה פעמים במסע הבריחה נגיעו לפרשת דרכים ולא ידעו לאיזה כיוון יש לפנות, והרש"ש ירד מהעגלה והתקרב לצומת והי' נראה עליו שנעשה דביקות גדולה ואמר לאיזה כיוון לנסוע.

בהערה בשולי הדברים הובא (הע' מ"ז) שהרה"ג"ח רבי אלעזר ביין ז"ל סיפר שכאשר שמע הרש"ש שמלחשים על כך שזה רוח הקודש, חיך ואמר, אין כאן רוח הקודש, אלא אני בקי היטב בגיאוגרפיה, ועלי להתרכז ולחשב היכן אנו נמצאים כעת, ולהיכן יל הצבא הגרמני להתקדם, והיכן יש פחות סיכויים שיגיעו לשם.

כמו"כ סיפר בן דודו הרה"צ רבי מנחם מענדל אייגר זצ"ל מארה"ב, שבכל משך זמן טלטולם ונסיעתם לא ראה אף פעם שינוי בהנהגת הרש"ש ואף במצבים קשים היה באותה אצילות דקדושה וישוב הדעת ורוממות הנפש, באופן שהפליא כל רואיו.

מידת הדין לצורך גילוי האור

מרגלא בפומי' דיבורי אמונה בכל מצב כדברי רבי עקיבא (ברכות ס): 'כל דעביד רחמנא לטב עביד', וידוע על כו"כ עובדות מתקופות שונות ומצבים שונים שעבר בחייו, ועל כל גל וגל ה' מנענע בראשו ומקבל דין שמים באהבה, והי' מסביר לסובביו איך שהכל לטובה.

כדבריו עה"פ בפרשתן (א' 1) 'ויאמר אלוקים יהי אור - ויהי אור', שגם כאשר נראה שההנהגה היא בשם 'אלוקים' המורה על מידת הדין, מ"מ המטרה היא להביא ל'ויהי אור' לגלות ולהאיר במידת החסד לתבל ויושבי בה.

כשנמצאים באחדות יש מקום לכולם

בספר משמיע ישועה (עמ' 28) מובא שבעת בריחת אדמו"ר הרה"ק רבי שמעון שלום זי"ע מפולין בחודש אלול תרצ"ט בפרוץ מלחמת העולם, כאשר הי' על העגלה שעמדה לצאת לדרכה במסע הבריחה, הגיע הרה"ק מלובלין זצ"ל להצטרף לאדמו"ר הרש"ש בבריחתו, וקפץ יחד עם בן דודו רבי מנחם מענדל אייגר מארה"ב על העגלה, אלא שהעגלה היתה מלאה עד אפס מקום, והאנשים שהיו על העגלה לא הניחו להם לעלות עלי', פנה אדמו"ר הרש"ש ואמר להם שאם יחזיקו עצמם ביחד יהי' מקום, והוציא סכום כסף מכיסו ונתן לעגלון שלא יתנגד ויפתח בנסיעה.

ועיי' בסנהדרין (ה) שהביאו בגמ' מקור למאמר שכשהאבה בתקופה יש מקום גם במקום צר, שנועד הקב"ה עם משה רבינו מעל הכפורת במקום בגובה עשרה טפחים, עיי"ש.

הוי מתאבק בעפר רגלי החכמים

כששח הרה"ק מלובלין על מסע בריחתו מפולין, סיפר שכשנאלצו להתחבא

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הרב ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת בראשית

פניני הכהן

פרי צדיק אות ה'

מתחילין בראשית אחר שמחת תורה אף דניסן ראשון לחודשי הלבנה וישראל מונין ללבנה כמו שאמרו בבראשית רבה (ו', ג') ולמה לא תיקנו שיתחילו בראשית אחר פסח ויסיימו בפסח. אך בגמרא (ראש השנה י"א א) לר' אליעזר דבתשרי נברא העולם בתשרי עתידין להגאל ולר' יהושע דבניסן נברא בניסן עתידין להגאל.

והענין דבפרשת בראשית כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים ובמדרש רבה (בראשית רבה ב', ד') זה רוחו של משיח וכו' והיינו כשנברא האדם ישר שלא יקלקל אך מכל מקום יהיה כח לנחש לכנוס ולגרומם הקלקול. על זה נברא אז רוחו של משיח שיבוא עת שיהיה משיח שאז יתקון העולם שלא יוכל להתקלקל שישחוט הקדוש ברוך הוא ליצר הרע כמו שאמרו בסוכה (נ"ב א) ולר' אליעזר שבתשרי נברא העולם הסדר הוא שיהיה הגאולה בתשרי שבראש השנה יהיה התעוררות התשובה על ידי תקיעת שופר כמו שנאמר (עמוס ג', ו') אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו. ואחר כך יום הכפורים לתקן כל העבר וכשיזכו יהיה אז היחוד. ואחר כך סוכות זמן שמחתנו ומלחמת גוג ומגוג בסוכות.

ואף שעל ידי התשובה זמן הגאולה תמיד כמו שנאמר (תהלים צ"ה, ז') היום אם בקולו תשמעו כמו שאמרו בסנהדרין (צ"ח א) אך בעתה יהיה התעוררות התשובה מצד ה' יתברך וכמו שנאמר (יחזקאל ל"ו, כ"ו) והסירותי את לב האבן וגו' וקתיב (שם, כ"ז) ועשיתי את אשר בחוקי תלכו. ולר' יהושע שבניסן נברא העולם נברא אז רוחו של משיח שיהיה הגאולה בניסן כשיהיה בעתה ויהיה הסדר כמו גאולת מצרים מצד ה' יתברך שיהיה מכות ויתבררו ישראל בכל העשר מדות ויהיה הגאולה מצד ה' יתברך. ועל כן תיקנו שיסיימו התורה בתשרי ואחר סוכות אף שרואין שעדיין לא היה התיקון כראוי מכל מקום כל החודש מוכן ומסוגל לתשובה וכמו שאמרנו במה שאמרו בתנחומא (האזינו ד') שעל שם זה נקרא מזלו מאזנים.

ושבת מוכן לתשובה כמו שנאמר (תהלים צ"ב, ב') טוב יהודות לה' שכל מי שמודה ועוזב ירוחם כמו שאמרו בפרקי דרבי אליעזר (פרק י"ט) ועל ידי שמירת שבת מיד נגאלין. וכבר אמרנו דכתיב (במדבר כ"ח, י') עולת שבת בשבתו וכן ומידי שבת בשבתו (ישעיה ס"ו, כ"ג) שכל שבת יש לו קדושה מיוחדת לאותו שבת והקדושה הוא קדושת הפרשה שקורין בשבת זה וקדושת פרשת בראשית הוא שיזכו לאור רוחו של משיח.

ועל כן מתחילין בראשית בשבת אחרונה מחודש תשרי שלא יצויר שיקראו בראשית בחשוון אם לא שיהיה שמחת תורה בשבת ולא אד"ו ראש. שאף שרואין שעברו כמה יותר משמונה עשרה מאות שנה ולא זכינו להגאל עדיין. אולי בשבת זה נזכה להגאל מיד על ידי התעוררות תשובה מלעילא וכל החודש מסוגל לזה. מה שאין כן בניסן אחר שרואין שעבר הפסח ולא היה מכות וסדר הגאולה כיציאת מצרים אין מקום להתחיל בראשית. ואם שיהיה על ידי תשובה מצד ישראל היום אם בקולו תשמעו אין לזה זמן מיוחד כלל. ואף לר' יהושע זמן הגאולה על ידי תשובה מיוחד לתשרי שיהיה התעוררות התשובה מה' יתברך. אך לשיטתו אזיל בגמרא (סנהדרין צ"ז ב) לא בתשובה ובמעשים טובים (כמו שיתבאר במקום אחר) ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי

ועל כן תיקנו שיסיימו התורה בשמחת תורה ויתחילו בשבת אחרונה מתשרי פרשת בראשית שקדושת הפרשה שיזכו לאור רוחו של משיח כמו שנאמר ורוח אלהים מרחפת על פני המים ובמדרש רבה (בראשית רבה ח', א') בזכות התשובה שנמשלה למים. ובתיקונים (תיקון ל"ו) על פני המים ולית מים אלא אורייתא ושבת מסוגל לתשובה כאמור וכן שבת הזמן לזכות לתורה דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה וכן התורה שבעל פה כמו שמובא בזה"ק (ח"א מ"ז ב) יום השביעי דא תורה שבעל פה דאיהו יום שביעי והיינו מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה ואולי נזכה בשבת זה לרוחו של משיח בזכות התורה ובזכות התשובה:

פרי צדיק - לראש חודש מרחשון

איתא מהרב הקדוש ר' מגדל מרימנוב זצוקללה"ה שבחודש מרחשון הם רוב גזירות מפני שאז נתחלקה מלכות בית דוד. ומן הסתם אינו רק לעונש רק שבו הזמן מסוגל לתקן זה. והענין דאיתא בגמרא (ראש השנה י"א ב) לר' יהושע שבעה עשר באייר היה המבול ולר' אליעזר דבתשרי נברא העולם אותו היום שבעה עשר במרחשון היה. ואיתא (שם י"ב א) תנו רבנן חכמי ישראל מונין למבול כר' אליעזר ולתקופה כר' יהושע ופירשו רש"י ותוס' למבול לשנות העולם מונין מתשרי כר' אליעזר.

ויש להבין לפי זה לשון למבול והוה ליה לומר לשנים או לשנות עולם ולמה תפיס לשון למבול שכבר עבר. אבל נראה שנרמז בזה דאיתא (תנחומא בראשית י"א) אתה מוצא מן אותה שעה עד שבנה שלמה בית המקדש ארבעים יום היו עושין גשמים בכל שנה לשום המבול וכשבנה שלמה בית המקדש ביקש רחמים עליהם ופסקו מן העולם וכו' שנאמר בירח בול וגו' והיינו דדור המבול היו ראויים לקבלת התורה שאז היה נשמת משה רבינו ע"ה כמו שמרמז בגמרא (חולין קל"ט ב) משה מן התורה מנין בשגם גימטריא משה וכתוב (בראשית ו', ג') והיו ימיו מאה ועשרים שנה.

וכן כתוב מפורש בזוה"ק (ח"ג רט"ז ב) דעתיד הוה משה לקבלא אורייתא בדרא דטופנא וכו' וכן אמרו במדרש (שמות רבה ל', י"ג) ודעת דרכיך לא חפצנו שלא רצו לקבל התורה שהם דרכיו של הקדוש ברוך הוא וכתוב (בראשית ז', י"א) ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה וגו' ובזוה"ק (ח"א קי"ז א) רמזו בזה לענין אלף הששי תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא. והיינו שאז בימי המבול נבקעו כל מעינות תהום רבה מבועי דחכמה תתאה תורה שבעל פה וארובות השמים תרעי דחכמתא תורה שבכתב שאז היו ראויים לקבל התורה שבכתב שהיה כלול בה כל תורה שבעל פה כמו שקיבל משה רבינו ע"ה אחר כך מהר סיני כמו שאמרו (אבות א', א') משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע דקאי על תורה שבעל פה. דתורה שבכתב מסר לכהנים בני לוי כמו שמובא בזוה"ק (ח"ב קל"ז ב)

וכתיב (בראשית ז', י"ב) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום שהורידן ברחמים שאם ישובו יהיה גשמי ברכה כפירוש רש"י (שם) והיינו תורה כמו שאמרו בגמרא (בבא קמא י"ז א) אין מים אלא תורה. אך כיון שלא שבו וקלקלו נעשו מים הזידונים ונשטפו וכמו שכתוב אחר כך (בראשית ז', י"ז) ויהי המבול ארבעים יום. והיינו שבתשרי ויהי אור דא ראש השנה כמו שמובא בתיקונים (תיקון ל"ו) וכן אמרו בויקרא רבה (כ"א, ד') אורי בראש השנה שאז מתחיל התחדשות בדברי תורה תורה אור עד שמיני עצרת שהוא נביעו דאורייתא כמו שמובא

בתיקונים (תיקון י"ג) שאז נקבע אור תורה שבעל פה התחדשות בדברי תורה

ומאז הזמן ארבעים יום לקבל ההשפעה והתחדשות בדברי תורה בקביעות. וכן זמן הגשמים איתא (תענית ו' א) יורה במרחשון יורה שמורה את הבריות להטיח וכו'. ומרמז גם כן שמורה את הבריות לקבל עול תורה באמת. וכן כתב הרב המגיד דקאזניץ זצוקללה"ה דמה שאמרו בפרק קמא דתענית (דף ז' עמוד א' וב') במעלת יום הגשמים קאי על שמיני עצרת שהוא נביעו דאורייתא (כמו שנתבאר בראשית מאמר ט') וזה שאמרו שמן אותה שעה עד שבנה שלמה בית המקדש היו עושין ארבעים יום גשמים לשום מי המבול והיינו שאם יזכו יוקבעו דברי תורה בלבם בהתחדשות בהארבעים יום מיום שמיני עצרת שהוא נביעו דאורייתא. ואם לא יזכו חס ושלום יהיה מי מבול עד שבנה שלמה בית המקדש וכתוב (ישעיה ב', ג') כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים דבר ה' זו הלכה כמו שאמרו בשבת (קל"ח ב) ושם היה לשכת הגזית שממנו יוצאה תורה לכל ישראל (סנהדרין פ"ו ב) ואז נתגלה לשלמה המלך ע"ה כל חכמה תתאה תורה שבעל פה חכמת שלמה וביקש רחמים עליהם ופסקו שיהיה לגשמי ברכה השפעה בדברי תורה.

וזה שאמרו חכמי ישראל מונין למבול כר' אליעזר שאף שהעולם נברא בניסן מכל מקום זמן השפעת דברי תורה שהם מי המבול כשזוכין ונעשים גשמי ברכה השפעה בנביעו דאורייתא. ועל זה הזמן בחשון כר' אליעזר. והזמן בחודש מרחשון לקבל עליו עול תורה באמת ועיקר עול תורה הוא בלימוד תורה שבעל פה שיש בה צער גדול ונידוד שינה ומי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעל פה כמו שאמרו בתנחומא (פרשת נח ג') ותגן (אבות ג', ה') כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו וכו' ועל כן רוב הגזירות בחודש זה כדי שיקבלו התורה באמת. ויהיה המים גשמי ברכה מנביעו דאורייתא כאמור:

בפרשתו והייתי נע ונד בארץ צדקת הצדיק אות פ"ב

כשאדם נע ונד אף על פי שמדמה שהוא צריך לכך לטובתו מכל מקום ודאי חטא ברציחה [דוגמת קין] ולא דוקא רציחה ממש אלא דוגמתו כגון אחוורי אפי שדימוהו חז"ל לרציחה (בבא מציעא נ"ח ב), וכן מצער לחבירו צער קשה כיוצא בו, וכן הנחמים באילים כדרשת חז"ל (גדה י"ג א). וכשנסקט ונקבע במקום ידע כי תיקן זה. ולפעמים תפילה מכפרת מחצה כמו שנאמר בקין (בראשית ד' ט"ז) וישב בארץ נוד כמו שאמרו (ויקרא רבה י' ה') והיינו כי חן מקום על יושביו וכאשר אין חן מקומו עליו והוא כגר ונודד שם עדיין לא נתכפר הכל עד שיהיה חן מקום עליו. [כי כשאין חן מקומו עליו. אז עדיין הוא נע ונד במחשבה והוא סימן שתיקן המעשה אבל לא תיקן עדיין המחשבה]:

היכל הוראה ירושלים ת"ו

מיסוד מרן שר ההוראה רבינו ה"קנה בשם" זיע"א
בראשות בנו מורינו הגאון רבי משה בראנדסדארפער שליט"א גאב"ד היכל הוראה
רח' זוננפלד 3 ירושלים - טל' 02-5322775

בס"ד

הננו להודיע כי במסגרת השיעורים הקבועים בהלכות מטהרה
בספר "כללי מטהרה"

בלשון הקודש

בימי רביעי

משעה 9:00 עד השעה 9:45 בערב

אחרי שסיימו מחזור ו' בשעטו"מ

יפתח בעז"ה המחזור השביעי

ביום רביעי פרשת נח ג' חשון תשפ"ד

בשעה הנ"ל

באידיש

בימי שישי

משעה 11:15 עד השעה 12:00

אחרי שסיימו מחזור ט' בשעטו"מ

יפתח בעז"ה המחזור העשירי

בערש"ק פרשת נח ה' חשון תשפ"ד

בשעה הנ"ל

השיעורים נמסרים בהיכל הוראה (בחדר שיעורים) ע"י
הרה"ג ר' שמעון עוזר (בן מורינו הרב) בראנדסדארפער שליט"א
דומ"ץ היכל הוראה

שיעור פתיחה

ע"י מורינו גאב"ד היכל הוראה שליט"א

אברך יקר במשך 3/4 שעה פעם בשבוע כעשר חדשים יכול אתה לקנות קנין
עולם בהלכות אלו הנוגעים למעשה בידיעה יסודית

בברכת התורה
הנהלת ההיכל